

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ใน
ทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย

วิศนี วนิชวิชาการกิจ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2557

**Legal Issues on Access to and Benefit Sharing of
Biological Resources in Thailand**

Wisanee Wanichwichakornkit

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2014

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย
ชื่อผู้เขียน	วิศนี วัฒนวิชากรกิจ
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity: CBD) และได้ลงนามรับรองพิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึง ทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียม และยุติธรรม (Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization to the Convention on Biological Diversity) ดังนั้นย่อมผูกพันในข้อกำหนดของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพในการอำนวยความสะดวกแก่ประเทศสมาชิกในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ ซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสียจนอาจก่อให้เกิดปัญหาและความเสียหายทั้งในด้านทรัพยากรชีวภาพและความเสียหายในเชิงโอกาสและด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา เพื่อหาแนวทางและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยอยู่บนพื้นฐานของประโยชน์ของประเทศบนฐานทรัพยากรที่สมบูรณ์และยั่งยืนต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า มีกฎหมายและระเบียบของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึง และการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพอยู่หลายฉบับ และอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน จึงทำให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อน ความไม่ชัดเจนในแนวทางทำให้เกิดความความล่าช้าและสร้างภาระให้ประชาชน ก่อให้เกิดความสับสน ทั้งประชาชนและหน่วยงานด้วยกันเอง เนื่องจากมาตรฐานในแต่ละกฎหมายไม่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดช่องว่างของกฎหมาย ตลอดจนปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและพิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม

ประเทศไทยจึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึง และการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ

และเงื่อนไขการเข้าถึงและได้รับแบ่งปันผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพที่เป็นกฎหมายกลางและบังคับใช้ได้กับทุกหน่วยงาน เพื่อให้หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแล และบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพมีแนวทางการจัดทำระเบียบ วิธีการ และขั้นตอนปฏิบัติในการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพให้เป็นระบบบนมาตรฐานอย่างเดียวกัน รวมทั้งควรมีหน่วยงานเฉพาะซึ่งมีรูปแบบที่ไม่ยึดติดกับระบบราชการ มีความสามารถในการต่อรองผลประโยชน์ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทั้งทางระบบกฎหมาย เศรษฐกิจ ระบบทรัพย์สินทางปัญญา ด้านอุตสาหกรรม งานวิจัย และงานระหว่างประเทศเพื่อเกิดผลประโยชน์สูงสุดของประเทศ

Thesis Title	Legal Issues on Access to and Benefit Sharing of Biological Resources in Thailand
Author	Wisanee Wanichwichakornkit
Thesis Advisor	Prof. Dr. Phaisith Phipatanakul
Department	Law
Academic Year	2013

ABSTRACT

Thailand, as a party member to the Convention on Biological Diversity (CBD) and a signatory to the Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization to the Convention on Biological Diversity, is inevitably bound by the Convention on biological Diversity provisions to facilitate other member countries in accessing to biological resources. Such obligation has both advantages and disadvantages that may cause problems and damages to the biological resources as well as opportunity and economic loss. Therefore, it is necessary to study and analyze these problems in order to seek guidelines and rules on access to and utilization of natural resources and biodiversity on the basis of the country's benefits and the healthy and sustainable resources.

The study shows that there are several Thai laws and regulations on the topic of the access to and benefit sharing of biological resources under several agencies' authorities, resulting in redundancy issue, causing delays and burdens to the public, and creating gaps of law and confusion among the public and the agencies themselves. The study also finds that there are issues on public participation and the non-compliance with the Convention on Biological Diversity and the Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits.

Thus, Thailand should revise its laws and regulations on the access to and benefit sharing of biological resources in a systematic way by enacting a standard set of rules, procedures and conditions for the access to and benefit sharing of biological resources which is enforceable on all agencies. Agencies with the supervision and management of biological resources authorities will follow the same standard set of guidelines in the preparation of rules and

procedures on the access to and benefit sharing of biological resources. Moreover, there should be a special unit, which is free from the bureaucracy system. Such unit shall be capable of benefit negotiation skill, specialized in the legal, economic, and intellectual property system, including industrial, research and international operation expertise for the highest benefit of the country.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้โดยสมบูรณ์ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้คำแนะนำและช่วยเหลือด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสตราจารย์ ดร. ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล อาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งได้ให้ความกรุณาถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการให้แก่ผู้ศึกษาและให้คำแนะนำในการค้นคว้าหาข้อมูล คำชี้แนะในการอธิบายเนื้อหา แนวทางในการนำเสนอข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ปัญหา ตลอดจนข้อเสนอแนะต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบทุก ๆ ท่าน อันประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร. วีระ โลจายะ ศาสตราจารย์ ดร. วารี นาสกุล และอาจารย์ ดร. ประสาท พงษ์สุวรรณ ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่ามาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และให้คำชี้แนะเพื่อทำให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. ชีระ ศรีธรรมรักษ์ ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ที่ช่วยเหลือเอาใจใส่และเสนอแนะต่อผู้ศึกษาเสมอมา

สุดท้ายนี้ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณบิดามารดาที่สนับสนุนและให้กำลังใจด้วยความเข้าใจ โดยตลอด คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ ที่อาจมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขอมอบแด่บุคคลผู้ที่กล่าวมาข้างต้นด้วยความเคารพยิ่ง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	8
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	8
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	9
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
2. แนวความคิด ทฤษฎีและหลักการพื้นฐานของการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพ	9
2.1 แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับทรัพยากรชีวภาพ	9
2.1.1 แนวความคิดด้านความเท่าเทียม (Equity) และความยุติธรรม (Fairness).....	11
2.1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับมุมมองระยะยาว (Long Term View) ภายใต้หลัก ความรอบคอบ (Precautionary Principle).....	11
2.1.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการคิดแบบเป็นระบบ (Systems Thinking).....	11
2.2 ทฤษฎีสถิติในทรัพยากร	12
2.2.1 หลักอำนาจอธิปไตยถาวรเหนือทรัพยากรธรรมชาติ (The Principle of Permanent Sovereignty over Natural Resources)	13
2.2.2 หลักมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ (Common Heritage of Mankind)	16
2.2.3 หลักสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากร (Sovereign Rights)	17
2.3 หลักการพื้นฐานของการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพ	19
2.3.1 หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development).....	21
2.3.2 หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแผนปฏิบัติการที่ 21 (Agenda 21).....	24
2.4 หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพ.....	27

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3. พันธกรณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการการเข้าถึงและการแบ่งปัน ผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพและหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการเข้าถึงและ การแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของต่างประเทศ.....	33
3.1 พันธกรณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการการเข้าถึงและ การแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพ	34
3.1.1 อนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity: CBD)	34
3.1.2 แนวทางบอมนี่ว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปัน ผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม (Bonn Guidelines on Access to Genetic Resources and Fair and Equitable Sharing of the Benefits Arising out of Their Utilisation)	40
3.1.3 พิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปัน ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรม อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม (Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization to the Convention on Biological Diversity)	45
3.2 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ใน ทรัพยากรชีวภาพของต่างประเทศ.....	58
3.2.1 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศอินเดีย	58
3.2.2 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศฟิลิปปินส์.....	61
3.2.3 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศออสเตรเลีย.....	64
3.2.4 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศบราซิล	66

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย.....	69
4.1 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484	69
4.2 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504.....	70
4.3 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518.....	71
4.4 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพตามพระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525.....	72
4.5 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535	74
4.6 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542	74
4.7 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญา การแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542	75
4.8 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพตามระเบียบสภาวิจัยแห่งชาติว่าด้วยการอนุญาตให้นักวิจัย ชาวต่างประเทศเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทย พ.ศ. 2550	77
4.9 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และใช้ ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ	79

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.10 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพตามระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความ หลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึง ทรัพยากรชีวภาพและการได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. 2554	81
5. วิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากร ชีวภาพของประเทศไทย.....	84
5.1 ปัญหาเกี่ยวกับความไม่เป็นเอกภาพของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวกับการ เข้าถึงและ การแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย	84
5.2 ปัญหาเกี่ยวกับความไม่เป็นเอกภาพของจำนวนหน่วยงานที่เกี่ยวกับการเข้าถึง และการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย.....	101
6. บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	109
6.1 บทสรุป.....	109
6.2 ข้อเสนอแนะ	111
บรรณานุกรม.....	115
ภาคผนวก	119
ประวัติผู้เขียน	195

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีลักษณะภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ในเขตป่าร้อนชื้นแถบเส้นศูนย์สูตรซึ่งจัดเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรชีวภาพ (Biological Resources) ที่หลากหลายแห่งหนึ่งของโลก ทรัพยากรชีวภาพเหล่านี้เป็นพื้นฐานของการศึกษา วิจัย พัฒนาและนำไปสู่การผลิตพืช สัตว์ และจุลินทรีย์หลายชนิดที่เป็นส่วนประกอบของยา อาหารเสริม เครื่องสำอางและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในกลไกภาคอุตสาหกรรม ความหลากหลายทางพันธุกรรมทำให้เกษตรกรสามารถเลือกและปรับปรุงสายพันธุ์ได้ตามวัตถุประสงค์และความต้องการ ปัจจุบันอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีที่มีพื้นฐานมาจากทรัพยากรชีวภาพนำรายได้เข้าสู่ประเทศผู้ผลิตรายใหญ่ บางประเทศเป็นจำนวนหลายพันล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี จากความต้องการของตลาดและคุณค่าทางเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ที่มีพื้นฐานมาจากทรัพยากรชีวภาพทำให้ผู้ผลิตรายใหญ่แสวงหา ทรัพยากรชีวภาพจากประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากร พันธุกรรมพืชเป็นวัตถุดิบสำคัญของเทคโนโลยีชีวภาพ ซึ่งนับวันเทคโนโลยีชีวภาพถือได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและเป็นที่ต้องการของทุกประเทศ ปัจจัยดังกล่าวเป็นตัวเร่งให้มีการสำรวจ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพเพิ่มมากขึ้น และเป็นประเด็นให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งมักจะเป็นประเทศที่มีทรัพยากรชีวภาพที่อุดมสมบูรณ์ แต่ขาดแคลนเทคโนโลยีกับประเทศที่พัฒนาแล้วที่มีระดับเทคโนโลยีสูง มีความสามารถที่จะนำ ทรัพยากรพันธุกรรมไปใช้ประโยชน์ในทางธุรกิจได้อย่างจริงจัง แต่ขาดแคลนทรัพยากรชีวภาพ จึงเข้าไปปลุกจួយเอาทรัพยากรชีวภาพจากประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งเป็นกรณีที่เกิดขึ้นทั่วโลกหรือที่ เรียกกันทั่วไปว่าปัญหา “โจรสลัดชีวภาพ” (Biopiracy)¹ ต้องยอมรับว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มี

---

¹ โจรสลัดชีวภาพ (Biopiracy) เป็นคำของแพ็ต มูนนี่ (Pat Mooney) ผู้อำนวยการของ RAFI-Rural Advancement Fund International เจ้าของรางวัล Livelihood Award หรือ Alternative Noble Prize ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในหมู่นักกิจกรรมทางสังคมทั่วโลกเขาใช้คำนี้เพื่อได้กล่าวหาของประเทศอุตสาหกรรมที่มี สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ ที่กล่าวหาประเทศกำลังพัฒนาว่าเป็น “โจรสลัดทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Piracy)” ที่เห็นว่าประเทศกำลังพัฒนาได้โจรกรรมทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก เช่น

พื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง จึงเป็นประเทศหนึ่งที่ประสบปัญหาโจรสลัดชีวภาพ การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทยนำผลประโยชน์อย่างมหาศาลไปสู่ประเทศผู้ผลิต รายใหญ่ ในขณะที่ประเทศไทยซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรชีวภาพเหล่านั้น ยังไม่มีกลไกการเจรจา ต่อรองเพื่อให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมและเท่าเทียมจากการนำทรัพยากรชีวภาพ ของไทยไปใช้ หลายกรณีพบว่ามีการลักลอบนำทรัพยากรไปใช้ประโยชน์ บางกรณีไม่มีการ ทำข้อตกลงหรือสัญญาเกี่ยวกับการนำทรัพยากรชีวภาพไปใช้ บางกรณีมีการทำข้อตกลง แต่ข้อตกลงดังกล่าวไม่อยู่บนมาตรฐานเดียวกัน เพราะยังไม่มีกฎ ระเบียบ ที่ชัดเจนทำให้เจ้าหน้าที่ ไม่มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ประกอบกับประเทศเจ้าของทรัพยากรส่วนใหญ่ขาดความตระหนัก ในคุณค่าและศักยภาพของทรัพยากรชีวภาพของประเทศ จึงเปิดโอกาสให้เกิดการเข้าถึงทรัพยากร ชีวภาพง่ายและเสรี ขาดการต่อรอง ผลที่ตามมาคือประเทศเจ้าของทรัพยากรส่วนใหญ่มักไม่ได้ รับความเท่าเทียมและเป็นธรรมจากการแบ่งปันผลประโยชน์ โดยต้องเสียทรัพยากรจำนวนมาก แต่ได้ผลตอบแทนน้อยและในบางครั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีพื้นฐานมาจาก ทรัพยากรชีวภาพของตน เห็นได้จากที่ปรากฏเป็นข่าวสาธารณะ เช่น กรณีเปปเปอร์น้อยโดย บริษัทเอกชนในประเทศญี่ปุ่น กรณีข้าวจัสมานดีโดยบริษัทเอกชนในสหรัฐอเมริกา กรณีข้าวดอก มะลิ 105 โดยนักวิจัยในสหรัฐอเมริกา กรณีกวางเครือโดยบริษัทเอกชนในประเทศเกาหลีและ ประเทศญี่ปุ่น² ซึ่งเป็นทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ถือกำเนิดในประเทศไทยแต่ถูกนำไปพัฒนาและจด สิทธิบัตร ส่งผลให้ประเทศไทยซึ่งเป็นแหล่งที่มาของทรัพยากรชีวภาพดังกล่าวเสียโอกาสในการใช้ ประโยชน์และในการต่อยอดพัฒนาสำหรับเทคโนโลยีชีวภาพ นอกจากถูกจำกัดสิทธิโดยสิทธิบัตร แล้วยังมีได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมจากบริษัทเอกชนต่างชาติที่จดทะเบียน ทรัพยากรชีวภาพเหล่านั้น ซึ่งข้อจำกัดด้านสิทธิบัตรดังกล่าว เป็นผลมาจากประเทศไทยได้รับเอา หลักกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศตะวันตกมาใช้โดยยอมรับให้มีการคุ้มครอง ทรัพย์สินทางปัญญาในสิ่งมีชีวิต ทำให้ทรัพยากรชีวภาพจำนวนมากของประเทศไทยตกอยู่ภายใต้

ในอุตสาหกรรมยา การออกแบบผลิตภัณฑ์ เครื่องหมาย การค้า และซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ โดยขณะนี้ได้ว่าแท้ที่จริงประเทศอุตสาหกรรมนั่นเองที่ทำตัวเป็นโจรสลัดที่ได้ฉกชิงทรัพยากรชีวภาพไปจากประเทศกำลังพัฒนา เพื่อนำไปใช้ในอุตสาหกรรมการเกษตร ยา และเทคโนโลยีชีวภาพสาขาอื่น ๆ โดยไม่มีการจ่ายค่าตอบแทน

ความหมายของโจรสลัดชีวภาพ หมายความว่า บุคคล หรือองค์กรที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จาก ทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยมิ ได้ขอรับอนุญาต และหรือมิได้แบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับต่อ ผู้เป็นเจ้าของอย่างเป็นธรรม (ผู้จัดการรายวัน. (2542, 20 สิงหาคม). โจรสลัดชีวภาพ).

² จาก *สงครามแย่งชิงพันธุกรรม โจรสลัดชีวภาพในศตวรรษที่ 21* (โครงการพัฒนาความรู้และ ยุทธศาสตร์ด้านความตกลงพหุภาคีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม (สกว.)) (รายงานผลการวิจัย) (น. 1), โดย บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, 2550, กรุงเทพฯ.

ระบบทรัพย์สินทางปัญญา ในขณะที่ประเทศไทยกลับมิได้มีการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพอย่างเป็นระบบ และการขาดกลไกทางด้านกฎหมายในการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพ ทั้งยังมีได้ให้ความสำคัญการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเพียงพอด้วย ทำให้มีผลกระทบโดยตรงต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของแหล่งทรัพยากรชีวภาพ ทั้งในด้านการใช้ประโยชน์ การพัฒนาและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและถือว่ามีผลกระทบต่อเนื่องไปยังระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศด้วย โดยที่รัฐในฐานะเจ้าของสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรชีวภาพ (The Permanent Sovereignty over Natural Resources)³ ยังไม่สามารถที่จะหาเครื่องมือหรือกลไกในการป้องกันหรือแก้ไขปัญญามีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมปัญหาได้เพียงพอ

ประเด็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพ และปัญหาการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์นั้นปรากฏอยู่ในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity : CBD) โดยประเทศไทยได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2546 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2547 ประเทศไทยเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพในลำดับที่ 188⁴ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพเล็งเห็นถึงปัญหาการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ขาดความเป็นธรรมและเท่าเทียมระหว่างผู้ผลิตรายใหญ่และผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรชีวภาพ จึงระบุไว้ในวัตถุประสงค์ให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ภาคีอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของตนอันจะนำไปสู่การใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนและผลประโยชน์ตอบแทนจากการใช้ประโยชน์นั้น รวมทั้งได้ระบุไว้ในมาตรา 15 เกี่ยวกับการพิจารณาการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมขึ้นอยู่กับรัฐบาลแห่งชาติและอยู่ภายใต้กฎระเบียบของชาตินั้น⁵ เป็นการยอมรับสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากรชีวภาพของแต่ละประเทศในการกำหนดหลักเกณฑ์และสามารถพิจารณาหรือสร้างเงื่อนไขการเข้าถึงสำหรับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพได้ ในส่วนของการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์นั้น ในการประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพสมัยที่ 6 เมื่อเดือนเมษายน 2545 ณ กรุงเฮก

³ เจริญ คัมภีรภาพ. (2547, 27 มีนาคม). *บทความด้าน MEAs ชุดโครงการ MEAs Think Tank โครงการพัฒนาความรู้และยุทธศาสตร์ความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม (กทม.)*. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2557, จาก www.measwatch.org/writing/1582

⁴ จาก *การดำเนินงานของประเทศไทยตามข้อตกลงพหุภาคีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างประเทศ* (น. 24), โดย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2549 (กันยายน), กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

⁵ จาก *อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ มาตรา 15*, โดย สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2544 (ตุลาคม), กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

ประเทศเนเธอร์แลนด์ ได้มีมติเห็นชอบแนวทางบอนน์ว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม (Bonn Guidelines on Access to Genetic Resources and Fair and Equitable Sharing of the Benefits Arising out of their Utilization)⁶ เพื่อกำหนดบทบาทความรับผิดชอบ วิธีการปฏิบัติ ขั้นตอนในการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ และประเภทของผลประโยชน์ตอบแทน เพื่อให้ประเทศภาคีสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตามอย่างสมัครใจ และต่อมาในการประชุมสุดยอดว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนได้เรียกร้องให้มีการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับระบอบระหว่างประเทศว่าด้วยการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมภายใต้กรอบของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งต่อมาชื่อเรียกดังกล่าวได้รับการยืนยันอีกครั้งในการประชุมสมัชชาองค์การสหประชาชาติ สมัยที่ 27 เมื่อเดือนธันวาคม 2002 ณ นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา หลังจากนั้นคณะทำงานเฉพาะกิจว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการมีการประชุมและวางกรอบแนวทางมาโดยตลอด จนกระทั่งระบอบระหว่างประเทศดังกล่าว ได้พัฒนามาเป็นพิธีสาร โดยในการประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ สมัยที่ 10 (COP 10) ระหว่างวันที่ 18-29 ตุลาคม 2010 ณ เมืองนาโงย่า จังหวัดไอจิ ประเทศญี่ปุ่น⁷ ได้มีการเห็นชอบและรับรองพิธีสารนาโงย่าว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม (Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization to the Convention on Biological Diversity) โดยมีความมุ่งหมายในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ที่ให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม และสนับสนุนการดำเนินการตามข้อกำหนดในเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพอย่าง

⁶ ได้รับการรับรองในการประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ สมัยที่ 6 ณ กรุงเฮก ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 2002 (พ.ศ. 2545) โดยมีการปรับปรุงแก้ไขในบางประเด็น (สำนักเลขาธิการอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ. (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. แนวทางบอนน์ว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม).

⁷ การประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาฯ สมัยที่ 10 (COP 10) ประวัติการดำเนินการ การเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ตามอนุสัญญา กลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความหลากหลายทางชีวภาพ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2557.

มีประสิทธิภาพ และประเทศไทยได้ลงนามในพิธีสารนาโงยาฯ เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2555 ในลำดับที่ 83⁸

เนื่องจากประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งกำหนดให้ภาคีสมาชิกจำเป็นต้องอำนวยความสะดวกแก่ประเทศภาคีอื่นในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพในประเทศ การเข้าไปใช้ประโยชน์ของภาคีสมาชิกโดยที่เจ้าของรัฐนั้นไม่มีสิทธิหวงกั้นทำให้เกิดปัญหาการหลั่งไหลเข้ามาของบริษัทเอกชนต่างชาติที่จะเข้ามาแสวงหาทรัพยากรชีวภาพในประเทศโดยถือเอาพันธะที่จะต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาและค่าตอบแทนเพียงเล็กน้อยที่หยิบยื่นให้แก่คนในท้องถิ่น นักวิจัยไทย หรือสถาบันวิจัยเป็นการเบิกทางเข้าสู่ทรัพย์สินสมบัติทางธรรมชาติของประเทศและนำไปพัฒนาจนกระทั่งจดทะเบียนสิทธิบัตรและมีผลสะท้อนกลับมายังประเทศไทยโดยถูกจำกัดสิทธิในการทรัพยากรของตนเอง ที่ผ่านมามีประเทศไทย มีกฎระเบียบหลายฉบับที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ และหลายฉบับได้นำหลักการการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพมาปรับใช้ อาทิ พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการขออนุญาตใช้ประโยชน์และข้อตกลงการแบ่งปันผลประโยชน์ อย่างไรก็ตาม ขอบเขตการบังคับของพระราชบัญญัตินี้กล่าวในเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์ก็ยังไม่ครอบคลุมพันธุ์พืชในบางลักษณะ ระเบียบที่เกี่ยวกับการเข้าไปศึกษาวิจัยในพื้นที่ป่าไม้และเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งเป็นระเบียบที่กรมป่าไม้และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้จัดทำขึ้นเพื่อกำกับดูแล พิจารณาอนุญาตและควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพเฉพาะในเขตพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งยังไม่มีหลักเกณฑ์ในการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างชัดเจน และยังมีกฎ ระเบียบอื่น ๆ ที่สามารถเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ อาทิ ระเบียบสภาวิจัยแห่งชาติว่าด้วยการอนุญาตให้นักวิจัยชาวต่างชาติเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทย พ.ศ. 2550 ที่มีขั้นตอน แนวทางในการพิจารณาอนุญาตนักวิจัยต่างชาติเข้ามาทำวิจัยในประเทศ เป็นต้น หลายหน่วยงานมีการทำข้อตกลงหรือสัญญาระหว่างผู้เข้าถึงกับหน่วยงาน แต่กฎ ระเบียบ ข้อตกลงและสัญญาเหล่านี้มีขั้นตอนและมาตรฐานการพิจารณาที่แตกต่างกัน ทำให้ภาพรวมในเรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ของประเทศไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม กฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ที่กล่าวถึงยังไม่ครอบคลุมทรัพยากรชีวภาพบางชนิดที่ไม่อยู่ในขอบเขตอำนาจกฎหมายที่มีอยู่หรือไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบดูแล เช่น และพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 ซึ่งให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืช แต่อย่างไรก็ตาม

⁸ ข่าวสารและกิจกรรมสพ. ข่าวสารและกิจกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2557.

พระราชบัญญัติดังกล่าวก็ยังไม่ครอบคลุมคุ้มครองพันธุ์สัตว์ และยังมีกฎหมายอื่น ๆ อีกหลายฉบับที่มีปัญหาในทำนองเดียวกัน

เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีกฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน จึงทำให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อน ความไม่ชัดเจน ความล่าช้าและสร้างภาระให้ประชาชน ก่อให้เกิดความสับสน ทั้งประชาชนและหน่วยงานด้วยกันเอง เนื่องจากมาตรฐานในแต่ละกฎหมายไม่สอดคล้องกันและไม่ไปในทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดช่องว่างของกฎหมายได้ ดังเช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น เมื่อไม่มีหน่วยงานใดที่สามารถเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพ จึงได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2543 แต่งตั้ง คณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ และได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 และปัจจุบัน คณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพได้ออกระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2554 ซึ่งเป็นฉบับที่วางหลักเกณฑ์ในการแบ่งปันผลประโยชน์ให้หน่วยงานใช้เป็นมาตรฐานกลาง กรณีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีมาตรฐานในการแบ่งปันผลประโยชน์โดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นการออกระเบียบโดยใช้อำนาจบริหารของนายกรัฐมนตรีตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 เป็นเพียงการวางระเบียบปฏิบัติราชการ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และใช้บังคับกับหน่วยงานของรัฐเท่านั้น

เมื่อประเทศไทยได้ลงนามในพิธีสารนาโงยาฯ แล้วจึงควรจะต้องย้อนกลับมาพิจารณากฎหมายต่าง ๆ ของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ เพราะที่ผ่านมาประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากร แต่กฎหมายส่วนใหญ่ มิได้มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นถึงการบริหารจัดการเกี่ยวกับกระบวนการในการใช้หรือแสวงหาผลประโยชน์จากบรรดาทรัพยากรชีวภาพ มาตรการตลอดจนหลักเกณฑ์ทางกฎหมายต่าง ๆ เหล่านี้ มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเพียงแต่ต้องการมิให้มีการลักลอบนำทรัพยากรชีวภาพไปใช้โดยมิได้รับอนุญาตเท่านั้น และยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่มีการจำกัดการเข้าถึงของบุคคลในการใช้

ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ อาทิ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 เป็นต้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติของไทยในปัจจุบันไม่มีการกำหนดกลไก มาตรการหรือหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่สามารถรองรับปัญหาและสามารถนำมาใช้บังคับเพื่อการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเป็นระบบและครอบคลุมทุกด้าน เป็นเพียงการกำหนดกลไก มาตรการหรือหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเฉพาะเรื่อง ตัวอย่างเช่น การกำหนดกลไก มาตรการหรือหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ กฎหมายเกี่ยวกับพันธุ์พืช เป็นต้น อีกทั้งยังมีทรัพยากรบางชนิดที่ยังขาดกลไก มาตรการหรือหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ตัวอย่างเช่น ความหลากหลาย ทางชีวภาพทางด้านจุลินทรีย์ และความหลากหลายทางชีวภาพทางด้านพันธุกรรมสัตว์

ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะที่ประเทศไทยยังไม่มีหลักเกณฑ์ในการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ชัดเจน ครอบคลุมทรัพยากรชีวภาพเพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรชีวภาพถือปฏิบัติ คือ มีผู้สนใจเข้ามาเก็บ รวบรวมและศึกษาทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และหลายกรณีมีการนำมาซึ่งผลประโยชน์อย่างมากแก่ผู้ดำเนินการ โดยมีได้มีผลตอบแทนแก่ประเทศหรือชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของทรัพยากร เนื่องจากประเทศไทยยังมีกฎและระเบียบเกี่ยวกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพของประเทศที่มีอยู่ยังไม่ครอบคลุมทรัพยากรชีวภาพทุกประเภท และมีหลักเกณฑ์และมาตรฐานในการพิจารณาที่แตกต่างกัน ต้องยอมรับว่าเวลาที่ผ่านไปโดยยังไม่มีการแก้ปัญหาหรืออุดช่องว่างที่กล่าวมานั้นทำให้ประเทศไทยมีแต่เสียเปรียบทั้งในด้านทรัพยากร และการเพิ่มมูลค่า ตลอดจนผลประโยชน์ที่ควรตกอยู่ในประเทศโดยอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งประเทศ ดังนั้นจึงควรมีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพอย่างเป็นระบบ มีความจำเป็นที่จะต้องหาหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเข้าถึงและได้รับประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพที่เป็นกฎหมายกลางและบังคับใช้กับทุกหน่วยงาน

จากปัญหาที่ประเทศไทยยังไม่มีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เป็นระบบ ทำให้เกิดปัญหาในการใช้กฎหมายที่พอมืออยู่ในปัจจุบันไปพลาง ก่อให้เกิดปัญหาในด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเนื่องจากกฎหมายหลายฉบับอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน ดังเช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 อยู่ในความ

รับผิดชอบของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น ปัญหาจำนวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์มีเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดความซ้ำซ้อน และเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ ดังนั้นควรจะมีรูปแบบองค์กรที่มีความเหมาะสมในการเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กฎหมายและหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ตลอดจนสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติชีวภาพของประเทศไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับปรุง แก้ไขกฎหมายที่มีอยู่หรือหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติชีวภาพของประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงพัฒนาหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติชีวภาพของประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาเสนอแนะรูปแบบขององค์กร หรือหน่วยงานที่เหมาะสมในการเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติชีวภาพของประเทศไทย

1.3 สมมุติฐานของการศึกษา

ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและได้ลงนามรับรองพิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม ดังนั้นย่อมผูกพันในข้อกำหนดของอนุสัญญาฯ และพิธีสารนาโงยาฯ ดังกล่าวในการอำนวยความสะดวกแก่ประเทศสมาชิกในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ ซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสียอันอาจก่อให้เกิดปัญหาและความเสียหายทั้งในด้านทรัพยากรชีวภาพและความเสียหายในเชิงโอกาสและด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นสมควรที่ประเทศไทยจะต้องมีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติชีวภาพ โดยอยู่บนพื้นฐานของประโยชน์ของประเทศบนฐานทรัพยากรที่สมบูรณ์และยั่งยืนต่อไป

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาจะมุ่งเน้นวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันในประเทศ โดยมุ่งศึกษาข้อมูลด้านกฎหมายและหลักเกณฑ์เพิ่มเติมในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการนำมาปรับใช้กับปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งจากการศึกษาหลักเกณฑ์ในต่างประเทศพบว่ามีหลายประเทศที่มีการออกกฎหมายที่เข้ามาดูแลทรัพยากรธรรมชาติชีวภาพ โดยมีรูปแบบการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์เพื่อเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน หากนำหลักเกณฑ์รูปแบบดังกล่าวมาวิเคราะห์และปรับเข้ากับหลักเกณฑ์ที่มีอยู่ในประเทศไทย น่าจะเกิดช่องทางที่สามารถนำมาพัฒนาเพื่อใช้แก้ไขปัญหาในประเทศไทยได้

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งได้แก่ ตำรากฎหมาย บทความในวารสาร และข้อมูลที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมถึงเอกสารของสมาคม องค์กรระหว่างประเทศ รายงานการประชุม รายงานการสัมมนาในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากองค์กรพัฒนาเอกชน ที่ได้ทำงานเกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความคิดเห็นของหลากหลายสาขาวิชาชีพ รวมทั้งกฎหมายระเบียบวิธีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลที่จะทำการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ เพื่อหาข้อสรุปและความเป็นไปได้ในการกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายฯ ในประเทศไทย และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบเกี่ยวกับกฎหมายและหลักเกณฑ์ทางกฎหมายตลอดจนสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติชีวภาพของประเทศไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน
2. ได้ทราบถึงความเป็นไปได้ในการปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย หรือหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย
3. ได้ทราบว่าหลักเกณฑ์ใดเหมาะสมในการนำมาปรับใช้กับประเทศไทยเพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ในการบริหารจัดการการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติชีวภาพของประเทศไทย
4. ได้ทราบว่ารูปแบบขององค์กร หรือหน่วยงานใดที่เหมาะสมในการเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎีและหลักการพื้นฐานของการบริหารจัดการ ทรัพยากรชีวภาพ

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพได้นิยามความหมายของ “ทรัพยากรชีวภาพ” (Biological Resources) หมายรวมทั้งทรัพยากรพันธุกรรม สิ่งมีชีวิตหรือส่วนใด ๆ ของสิ่งมีชีวิต ประชากร หรือองค์ประกอบที่เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตของระบบนิเวศซึ่งมีประโยชน์หรือคุณค่าตามความเป็นจริงและตามศักยภาพต่อมนุษยชาติ⁹

ทรัพยากรชีวภาพมีความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิต มนุษย์ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพทั้งทางตรงและทางอ้อมมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์เพื่อสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นการนำทรัพยากรเหล่านี้มาเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย เป็นต้น เมื่อเวลาผ่านไปจำนวนประชากรเริ่มมากขึ้น ความต้องการในการฉกฉวยใช้สอยในทรัพยากรชีวภาพก็เป็นที่ต้องการมากขึ้นไปด้วยเนื่องจากทรัพยากรบางชนิดมีจำนวนจำกัดบางส่วนไม่พอต่อความต้องการ และทรัพยากรชีวภาพบางชนิดถูกนำมาพัฒนาต่อเนื่องจากกลายเป็นธุรกิจ มีมูลค่ามหาศาลในภาคอุตสาหกรรม จึงเกิดการแสวงหาทรัพยากรชีวภาพมากขึ้นทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างผู้เข้าไปแสวงหาทรัพยากรชีวภาพกับประเทศเจ้าของทรัพยากรชีวภาพ ข้อพิพาทนำมาสู่กระแสความห่วงใยในระดับโลกและเริ่มมีการกล่าวถึงแนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับทรัพยากรชีวภาพ และทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิในทรัพยากรชีวภาพ จนกระทั่งพัฒนาสู่หลักการพื้นฐานของการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพ

2.1 แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับทรัพยากรชีวภาพ

ทรัพยากรชีวภาพไม่อาจจะยั่งยืนหรือมั่นคงอยู่ได้ หากไม่ตระหนักถึงความเกี่ยวข้องอย่างแนบแน่นระหว่างสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งแนวความคิดที่เกี่ยวกับทรัพยากรชีวภาพนั้น มีการพัฒนามาจากแนวความคิดพื้นฐานดังต่อไปนี้

⁹ มาตรา 2 อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ.

2.1.1 แนวความคิดด้านความเท่าเทียม (Equity) และความยุติธรรม (Fairness)

ความเท่าเทียมและความยุติธรรมเป็นประเด็นสำคัญที่ตอบสนองความต้องการของคนจนและประชาชนผู้ด้อยโอกาส แนวความคิดเรื่องความเท่าเทียมกันและความยุติธรรมเป็นส่วนประกอบสำคัญเพราะตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงที่ว่า หากละเลยผลกระทบจากการกระทำของตนเองต่อบุคคลอื่นในโลกที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ก็จะต้องยอมรับความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายขึ้นกับตัวเองในอนาคตด้วย

หัวใจของสังคมอยู่ที่การยอมรับคุณค่าของทุกคนแต่ละคนรวมกันเป็นสังคม รัฐหรือสังคมไม่สามารถก้าวข้ามสิทธิได้เว้นแต่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม อันจะเห็นได้จากคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองปี ค.ศ. 1789 ซึ่งมีข้อความว่า “มนุษย์เกิดมาและมีชีวิตอยู่โดยอิสระและโดยเสมอภาคภายใต้กฎหมาย ความแตกต่างในสังคมจะมีได้ก็เพื่อประโยชน์อันร่วมกัน”

ในระบบเศรษฐกิจและนโยบายสาธารณะย่อมต้องมีปัญหาที่ทำให้เกิดเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากร การเปลี่ยนแปลงระบบเหล่านี้จะต้องใช้ความยุติธรรม หมายความว่า ประเทศแต่ละประเทศควรมีโอกาสในการพัฒนาตัวเองบนพื้นฐานของคุณค่าทางวัฒนธรรมและสังคมของตัวเองโดยไม่ปฏิเสธว่าประเทศอื่น ๆ ก็ล้วนมีสิทธิดังกล่าวเช่นเดียวกัน ปัญหาที่สำคัญคือการที่จะปกป้องสิทธิของคนที่ไม่ได้มีสิทธิออกเสียงได้อย่างไร คนรุ่นหลังที่ยังไม่เกิดไม่สามารถออกความเห็นหรือปกป้องผลประโยชน์ของพวกเขาได้ในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ของคนรุ่นปัจจุบัน ดังนั้นจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ในอนาคตด้วยเป็นสิ่งสำคัญ

2.1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับมุมมองระยะยาว (Long Term View) ภายใต้หลักความรอบคอบ (Precautionary Principle)

มุมมองระยะยาว หมายถึง การวางแผนเป้าหมายและกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อคนรุ่นหลัง โดยอยู่บนพื้นฐานที่ว่าตราบดีคนรุ่นหนึ่งคิดถึงคนรุ่นต่อไป ย่อมแสดงได้ว่าคนทุกรุ่นจะได้รับการดูแลให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี แต่การวางแผนระยะยาวดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้หลักความรอบคอบ เพราะสภาพแวดล้อมมีความเชื่อมโยงและส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน ปฏิสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนกำลังเร่งอัตราการเปลี่ยนแปลงและการก่อเกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ในสถานการณ์เช่นนี้ หลักความรอบคอบจะเป็นแนวทางให้มาตรการป้องกันและบรรเทาผลกระทบอันจะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการคิดแบบเป็นระบบ (Systems Thinking)

เป็นเวลานานกว่า 2 ศตวรรษแล้วที่มีการรับรู้ว่ามีโลกมีทรัพยากรจำกัด ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดที่มนุษย์ใช้ไม่ว่าจะเป็นอาหาร น้ำ ไม้ เหล็ก ฟอสฟอรัส น้ำมัน และทรัพยากรอื่น ๆ อีกหลากหลายชนิดล้วนมีขีดจำกัดทั้งแหล่งที่มาและแหล่งที่ไป ดังนั้นจึงไม่ควร

นำทรัพยากรธรรมชาติออกมาใช้ในอัตราที่เร็วกว่าความสามารถในการผลิตทรัพยากรทดแทน และไม่ควรทิ้งทรัพยากรธรรมชาติในอัตราที่เร็วกว่าอัตราที่ธรรมชาติจะสามารถดูดซับกลับเข้าไปในระบบ ถึงแม้ว่าปัญหาการลดลงของทรัพยากรจะเป็นประเด็นกังวลหลักของนักสิ่งแวดล้อมในอดีต แต่ปัจจุบันความกังวลเปลี่ยนเป็นเรื่องที่จะไม่เหลือแหล่งทิ้งทรัพยากรที่ใช้แล้วมากกว่า ปัญหาโลกร้อน ปัญหาชั้นโอโซน และความขัดแย้งเรื่องการส่งออกขยะอันตราย ล้วนเป็นปัญหาที่เกิดจากการที่พยายามทิ้งทรัพยากรเร็วกว่าอัตราที่ธรรมชาติจะสามารถรองรับได้ การคิดแบบเป็นระบบจะผลักดันให้เข้าใจว่าถึงแม้โลกจะมีเพียงใบเดียว แต่โลกประกอบด้วยระบบย่อย (Sub Systems) มากมายที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ปัจจุบันการพัฒนาโมเดลต่าง ๆ เพื่ออธิบายระบบย่อยเหล่านี้ได้รุดหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง โมเดลเหล่านี้เป็นกรอบคิดที่เป็นประโยชน์สำหรับการเลือกดัชนีวัดความคืบหน้าของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ระบบย่อยต่าง ๆ ในโลกล้วนเชื่อมโยงกันผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “ห่วงโซ่ตอบกลับ” (Feedback Loop) อันสลับซับซ้อนวิทยาศาสตร์แขนงใหม่ที่ศึกษาความซับซ้อนของระบบต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าในระบบบางระบบ เหตุการณ์เพียงเหตุการณ์เดียว อาจก่อให้เกิดผลลัพธ์ขนาดใหญ่ที่รุนแรงและพยากรณ์ไม่ได้ล่วงหน้า ด้วยการจุดชนวนเหตุการณ์ที่ใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ยกตัวอย่าง เช่น การปล่อยมลพิษในซีกโลกเหนือส่งผลให้ชั้นโอโซนเหนือทวีปแอนตาร์กติกาบางลง และเร่งอัตราการผลิตมะเร็งผิวหนังในซีกโลกใต้¹⁰

2.2 ทฤษฎีสิทธิในทรัพยากร

การเคลื่อนย้ายทรัพยากรจากถิ่นกำเนิดในสมัยก่อนจะเป็นไปในรูปแบบเสรีโดยไม่มี การหวงกัน ซึ่งมีรูปแบบในการเคลื่อนย้ายถ่ายโอนในหลากหลายลักษณะ เช่น การแลกเปลี่ยน หรือจากการนำติดตัวมาเป็นอาหารในสมัยยุคล่าอาณานิคม ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากกรณี การแพร่ ขยายของการปลูกต้นยางพาราที่มีถิ่นกำเนิดบริเวณลุ่มน้ำอเมซอน ประเทศบราซิล และประเทศเปรู ทวีปอเมริกาใต้ หรือกรณีต้นกาแฟซึ่งมีแหล่งกำเนิดในประเทศเอธิโอเปีย ทวีปแอฟริกา แต่ปัจจุบัน พืชทั้งสองชนิดได้มีการปลูกอย่างแพร่หลายในหลายทวีปทั่วโลก

ในยุคแรกมักจะใช้ประโยชน์โดยตรงจากทรัพยากรทั้งในรูปแบบการอุปโภคและ บริโภคจึงยังไม่มีปัญหาในการบริหารจัดการเนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติยังมีความอุดมสมบูรณ์ ประชาชนจะใช้วิธีการจับจองพื้นที่เพื่อการเพาะปลูก การเข้าไปบุดคั้นในป่าและการเก็บสะสม ทรัพยากรเหล่านั้น แต่เมื่อความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมีมากขึ้นทำให้การศึกษาวิจัย

¹⁰ จาก การพัฒนาอย่างยั่งยืน Sustainable Development (น. 2-3), โดย สฤณี อาชวานันทกุล, ประชาชาติ ชูรกิจ, 2551 (27 มีนาคม).

ค้นพบว่าทรัพยากรต่าง ๆ ในโลกนอกจากจะสามารถใช้ในการอุปโภคบริโภคแล้วยังสามารถสกัดและแปรสภาพไปใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ ได้ในหลากหลายรูปแบบ เมื่อความต้องการทางด้านอุตสาหกรรมเพื่อการผลิตมีมากขึ้นทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้ประโยชน์และเป็นที่ต้องการของภาคการผลิตทำให้เริ่มเกิดปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรภายในประเทศ บริษัทอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศพัฒนาแล้วเริ่มเสาะแสวงหาทรัพยากรที่จะนำมาใช้จากประเทศอื่น ๆ และเป้าหมายสำคัญพุ่งตรงไปที่ประเทศกำลังพัฒนาที่มีทรัพยากรธรรมชาติยังสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง การเข้ามาของบริษัทเหล่านี้มักจะเข้ามาในรูปแบบการลงทุนเนื่องจากประเทศกำลังพัฒนามีความต้องการเม็ดเงินในการพัฒนาประเทศและการจ้างงานในประเทศ และด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในประเทศ ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่จึงยังมองไม่เห็นปัญหาหรือความสำคัญของการลักลอบนำทรัพยากรออกนอกประเทศ จนกระทั่งเริ่มมีการนำมาตรการเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญามาบังคับใช้และเริ่มส่งผลกระทบต่อประเทศเจ้าของทรัพยากรที่แท้จริง

เมื่อมาตรการเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาส่งผลกระทบต่อประเทศเจ้าของทรัพยากรที่แท้จริงซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศกำลังพัฒนา ประเทศเหล่านั้นจึงรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องในฐานะที่เป็นเจ้าของทรัพยากรที่แท้จริงและมีสิทธิในทรัพยากรของตน ซึ่งมีการพัฒนามาเป็นลำดับดังนี้

2.2.1 หลักอำนาจอธิปไตยถาวรเหนือทรัพยากรธรรมชาติ (The Principle of Permanent Sovereignty over Natural Resources)

ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติจะอยู่ภายใต้แนวคิดอำนาจอธิปไตยของรัฐ (Sovereignty) ตามหลักอำนาจอธิปไตยถาวรเหนือทรัพยากรธรรมชาติ¹¹ ซึ่งมีจุดเริ่มต้นในสมัยอาณานิคม โดยเกิดจากข้อเรียกร้องของประเทศที่ตกเป็นอาณานิคม ที่ต้องการอ้างสิทธิเหนือทรัพยากรธรรมชาติของตน ซึ่งถูกประเทศเจ้าอาณานิคมเข้ามาดักดวงนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มมูลค่าโดยที่ประเทศเจ้าของทรัพยากรนั้นไม่ได้รับผลประโยชน์อย่างเหมาะสม

หลักอำนาจอธิปไตยถาวรเหนือทรัพยากรธรรมชาติมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับโดยเริ่มจากการพัฒนามาจากหลักการกำหนดเอง (Self-determination) ซึ่งปรากฏให้เห็นในหลายมาตราของกฎบัตรสหประชาชาติ (United Nations Charter) ในรูปของ “หลักการของสิทธิที่เท่าเทียมกันและการกำหนดอนาคตของประชาชน” (The Principle of Equal Rights and Self-determination of Peoples)

¹¹ จาก ผลกระทบของข้อตกลงพหุภาคีขององค์การการค้าโลกต่อฐานทรัพยากรของประเทศไทย ตุลาคม 2546 - มีนาคม 2548 (รายงานผลการวิจัย) (น. 72), โดย จักรกฤษณ์ วรรพจน์, ตุลาคม 2546-มีนาคม 2548, กรุงเทพฯ.

และต่อมาในวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 1952 ได้มีมติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่ 626 ออกมาว่าให้รัฐต่าง ๆ ทำการสนับสนุนแนวความคิดเรื่องการกำหนดอนาคตทางเศรษฐกิจของตนเอง

ในปี ค.ศ. 1954 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ร้องขอให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนทำการพิจารณาเกี่ยวกับหลักการอำนาจอธิปไตยถาวรของประชาชนเหนือทรัพยากรและทรัพย์สินสมบัติของตน โดยคำนึงสิทธิและหน้าที่ของรัฐภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศและคำนึงถึงความร่วมมือกันทางระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา

ต่อมาวันที่ 12 ธันวาคม ค.ศ. 1958 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีมติที่ 1314 ว่าสิทธิของประชาชนและชาติในการกำหนดตนเองนั้นมีความหมายรวมถึงอำนาจอธิปไตยถาวรเหนือทรัพยากรของรัฐด้วยและตามมติดังกล่าวก็ได้มีการตั้งคณะกรรมการอำนาจอธิปไตยถาวรเหนือทรัพยากรธรรมชาติขึ้น เพื่อดำเนินการร่วมกันกับสมัชชาสังคมและเศรษฐกิจของสหประชาชาติ

เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 1962 ได้มีมติของสหประชาชาติที่ 1803 ซึ่งพัฒนามาจากการจัดระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศและกฎบัตรว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ทางเศรษฐกิจของรัฐโดยมีการประกาศว่า

“(1) รัฐทั้งหลายทั้งปวงมีสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติของตนโดยจะต้องใช้สิทธิเพื่อประโยชน์ของการพัฒนาประเทศด้อยพัฒนาและความอยู่ดีกินดีของประชาชนในรัฐ

(2) การสำรวจ การพัฒนา และการจัดการทรัพยากร รวมทั้งการนำเงินทุนต่างประเทศเข้ามาในประเทศ ควรสอดคล้องกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขว่าจำเป็นและสมควรประการใดเหมาะสมกับกิจการหรือไม่

(3) เงินทุนที่นำเข้าและเงินที่หามาได้จากแหล่งเงินทุนนั้นจะต้องอยู่ภายใต้การบังคับตามข้อสัญญาที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังต้องอยู่ภายใต้กฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้กำไรที่ได้จะต้องแบ่งกันตามสัดส่วนที่ได้ตกลงกันไว้ตามแต่กรณี ระหว่างผู้ลงทุนและรัฐผู้รับ โดยมั่นใจว่าจะไม่มีการอ้างหลักสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากร ทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้ลงทุนนั้น

(4) การโอนเป็นของชาติ การเวนคืนหรือการเรียกเกณฑ์จะทำได้ด้วยเหตุผลเพื่อสาธารณประโยชน์ ความมั่นคงหรือผลประโยชน์ของชาติซึ่งได้รับการยอมรับว่าเหนือผลประโยชน์ของเอกชนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ในกรณีเช่นนี้เจ้าของจะได้รับค่าตอบแทนอย่างเหมาะสมตามหลักกฎหมายที่บังคับในรัฐซึ่งใช้มาตรการนั้นในการใช้อำนาจอธิปไตยตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

(5) การใช้อำนาจอธิปไตยโดยอิสระเพื่อประโยชน์ของประชาชนและรัฐเหนือทรัพยากรธรรมชาติจะต้องได้รับการส่งเสริมโดยการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันขึ้นอยู่กับความเสมอภาคทางด้านอำนาจอธิปไตย

(6) ความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา ทั้งจากเงินทุนจากมหาชนและเอกชน การแลกเปลี่ยนสินค้าจะต้องเป็นการพัฒนาของชาติที่เป็นอิสระและจะต้องเคารพในอำนาจอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติ

(7) การละเมิดสิทธิของประชาชนและของรัฐ สำหรับอำนาจอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติเป็นการขัดเจตนาธรรมและหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติกับทั้งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศและการธำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพ

(8) ข้อตกลงในการลงทุนของต่างชาติจะต้องมีผลบังคับใช้ มีความสุจริตและเคารพอย่างเคร่งครัดต่ออำนาจอธิปไตยของประชาชนและชาติเหนือทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้โดยเป็นไปตามกฎบัตรและหลักการที่มีผลบังคับใช้ในมติปัจจุบัน¹²

ต่อมาแนวความคิดอำนาจอธิปไตยถาวรเหนือทรัพยากรธรรมชาตินี้ก็ถูกนำมากำหนดไว้เป็นหลักการอย่างชัดเจนในกฎบัตรว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ทางเศรษฐกิจของรัฐ ค.ศ. 1974 ทั้งนี้ได้มีการกำหนดหลักอำนาจอธิปไตยถาวรเหนือทรัพยากรธรรมชาติไว้ในกฎบัตรดังนี้

บทที่ 1 กำหนดถึงองค์ประกอบความสัมพันธ์ของเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยกำหนดว่าเศรษฐกิจ สังคมและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่าง ๆ จะต้องถูกควบคุมโดยหลักการต่อไปนี้ คือ หลักอำนาจอธิปไตยที่เท่าเทียมกันของรัฐต่าง ๆ หลักการไม่ก้าวก้าวซึ่งกันและกัน และหลักการสนับสนุนความยุติธรรมทางสังคมระหว่างประเทศ

บทที่ 2 กำหนดถึงสิทธิและหน้าที่ของรัฐในทางเศรษฐกิจโดยมาตรา 1 กำหนดว่า “รัฐทุกรัฐมีอำนาจอธิปไตยและสิทธิที่จะเลือกระบบเศรษฐกิจของตน เช่นเดียวกันกับในทางการเมือง สังคมและวัฒนธรรม โดยเป็นไปตามเจตจำนงของประชาชนโดยปราศจากแรงผลักดันข่มขู่จากภายนอกในทุก ๆ ทาง” และมาตรา 2 กำหนดว่า “รัฐทุกรัฐจะต้องใช้อำนาจอธิปไตยถาวรเหนือทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพย์สินและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ”

¹² จาก การแบ่งปันผลประโยชน์ตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ วิเคราะห์แนวปฏิบัติของประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น. 31-32), โดย สุทธิศักดิ์ ตือระ, 2545, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

2.2.2 หลักมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ (Common Heritage of Mankind)

หลังจากที่มีการพัฒนาจนทำให้ทุกประเทศยอมรับว่าการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นอำนาจอธิปไตยของรัฐ รัฐมีเสรีภาพที่จะใช้ประโยชน์ บริหารจัดการหรือสำรวจทรัพยากรตามวิธีการของตนแล้วนั้น ภายหลังจากได้มีการเสนอเรื่องความห่วงใยร่วมกันของมวลมนุษยชาติ (Common Concern of Humankind)¹³ เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติว่า ทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ผลกระทบจากการบริหารทรัพยากรที่ไม่ถูกต้องหรือการทำลายทรัพยากรธรรมชาติไม่ได้มีแต่ในประเทศเจ้าของทรัพยากรเท่านั้น อีกทั้งต้องยอมรับว่าทรัพยากรบางชนิดเป็นทรัพยากรที่หลายประเทศต้องการและมีความจำเป็น แม้แต่ประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ก็ยังคงพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติบางชนิดที่ไม่มีในประเทศของตน การแลกเปลี่ยนชนิดพันธุ์ การเคลื่อนย้ายยังคงมีความจำเป็น หากปล่อยให้มีการหวงกันจะมีผลในทางลบมากกว่า ดังเช่น การเสียโอกาสในพัฒนาพันธุ์ การเสียโอกาสในการศึกษาวิจัย ฯลฯ เป็นต้น

หลักการมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ (Common Heritage of Mankind) หรือ (Res communis humanitatis) จึงถูกเสนอขึ้นครั้งแรกโดย นายอาร์วิด ปาโด (Arvid Pardo) ผู้แทนของประเทศมอลตา (Malta) ประจำองค์การสหประชาชาติได้เสนอหลักการนี้ในการประชุมกฎหมายทะเลเมื่อ ค.ศ. 1967 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อมิให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่อยู่ในการครอบครองของรัฐใด รัฐหนึ่งหรือผู้ใดหรือกลุ่มใดที่มีศักยภาพทางเทคโนโลยีในการเข้าถึงทรัพยากรดังกล่าว นำทรัพยากรเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์หรือครอบครองในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ควรอยู่ภายใต้การควบคุมและกำกับดูแลผ่านองค์การระหว่างประเทศ¹⁴ เนื่องจากเป็นการเสนอหลักการในการประชุมเกี่ยวกับกฎหมายทะเล หลักการนี้ในครั้งแรกมุ่งคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่นอกดินแดนของรัฐ ซึ่งหมายถึงพื้นที่ทะเลที่อยู่นอกเขตอำนาจรัฐ (พื้นที่ทะเลหลวง) และทรัพยากรในบริเวณนั้นเป็นมรดกร่วมกันของมวลมนุษยชาติ (The Area and its resources are the common heritage of mankind) ไม่ใช้กับทรัพยากรที่อยู่ในเขตแดนรัฐ

องค์การสหประชาชาติได้จัดการประชุมและมีมติหลายครั้ง que แสดงถึงความห่วงใยร่วมกันของประชาคมโลกต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment หรือเรียกว่า “ปฏิญญาสต็อกโฮล์ม” ค.ศ. 1972 (Stockholm Declaration) ซึ่งได้ยืนยันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในทางสิ่งแวดล้อมและชี้ว่ารัฐมีสิทธิอธิปไตย (Sovereign

¹³ แหล่งเดิม. (น. 34).

¹⁴ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2550). *สมบัติร่วมกันของมนุษยชาติ common heritage of mankind*. สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2553, จาก www.wikipedia.org

Rights) เหนือทรัพยากรของตน แต่รัฐต้องประกันว่าการใช้ประโยชน์จะไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมของประเทศอื่น¹⁵

ต่อมาหลักการมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ ได้ถูกนำไปใช้กับกฎหมายอื่นโดยมีวัตถุประสงค์ขั้นพื้นฐานเพื่อการแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติของโลกที่ถือว่าเป็นทรัพย์มรดกที่ใช้ร่วมกัน เพื่อป้องกันการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไปจากรัฐ หรือบุคคลที่มีเทคโนโลยีสูง และทำให้ประเทศกำลังพัฒนาไม่อาจใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้อีกในภายหลัง ภายใต้หลักการนี้จะไม่มีการแบ่งปันประเทศหนึ่งอ้างสิทธิเป็นเจ้าของทรัพยากรได้แต่เพียงผู้เดียวทุก ๆ ประเทศจะต้องร่วมกันจัดการและรับผิดชอบ รวมทั้งได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ร่วมกันและจะต้องใช้ทรัพยากรนั้นเพื่อการสันติ ประเทศกำลังพัฒนาร่วมกันผลักดันหลักมรดกร่วมกันของมนุษยชาติเพื่อมุ่งหวังให้หลักการนี้ครอบคลุมพันธุกรรมพืชทุกประเภท เพื่อให้พันธุกรรมพืชที่ปรับปรุงแล้วของประเทศอุตสาหกรรมอยู่ภายใต้หลักมรดกร่วมกันของมนุษยชาติและเข้าถึงได้โดยอิสระ เช่นเดียวกับพันธุกรรมพืชของประเทศกำลังพัฒนา โดยประเทศกำลังพัฒนาถือว่าเป็นการถ่วงดุลกับประเทศอุตสาหกรรมที่หยิบเอาทรัพยากรของตนไปปรับปรุงพัฒนาสายพันธุ์และนำไปใช้ประโยชน์ทางการค้าในรูปแบบของสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา

การนำหลักมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ มาใช้กับทรัพยากรพันธุกรรมพืชจะช่วยเล็งปัญหาการกำหนดผู้ทรงสิทธิเหนือทรัพยากรชีวภาพ โดยเฉพาะกรณีประเทศต่าง ๆ นำทรัพยากรชีวภาพชนิดเดียวกันไปวิจัยปรับปรุง จึงยุ่งยากที่จะแบ่งแยกสิทธิเหนือทรัพยากรชีวภาพแก่ประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ได้ หลักมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ มิได้ถือว่าทรัพยากรพันธุกรรมพืชเป็นทรัพย์ที่ไม่มีเจ้าของ (Res nullius) ตามกฎหมายโรมัน แต่เป็นหลักที่แสดงว่ามีบุคคลหลายคนมีสิทธิใช้สิ่งนั้นได้สิทธิในลักษณะเช่นนี้จะเปิดช่องให้มนุษย์อ้างเพื่อใช้ทรัพยากรพันธุกรรมพืชตอบสนองความต้องการของตนได้

2.2.3 หลักสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากร (Sovereign Rights)

วัตถุประสงค์หลักของการนำหลักมรดกร่วมกันของมนุษยชาติมาใช้กับทรัพยากรธรรมชาติก็เพื่อมุ่งหวังให้ครอบคลุมทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และที่ถูกนำไปปรับปรุงพัฒนาด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ด้วย ภารกิจนี้หลักการนี้ไม่ได้รับการยอมรับจากประเทศอุตสาหกรรมเนื่องจากประเทศอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้ทรัพยากรพันธุกรรมที่ปรับปรุงด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่อยู่ภายใต้หลักการดังกล่าว โดยอ้างว่าจะมีผลกระทบกับสิทธินักปรับปรุงพันธุ์พืช (Plant Breeder Rights) จึงได้มีการนำหลักสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากรมาใช้

¹⁵ ผลกระทบของข้อตกลงพหุภาคีขององค์การการค้าโลกต่อฐานทรัพยากรของประเทศไทย ตุลาคม 2546 - มีนาคม 2548 (รายงานผลการวิจัย) (น. 72-73). เล่มเดิม.

เนื่องจากมองแล้วเป็นผลดีต่อประเทศกำลังพัฒนามากกว่าให้อยู่ภายใต้หลักมรดกร่วมกัน เพราะทรัพยากรพันธุกรรมของประเทศกำลังพัฒนามีสถานะเท่าเทียมกับพันธุกรรมที่ปรับปรุงแล้วของประเทศอุตสาหกรรม โดยอยู่บนพื้นฐานที่ว่าทุกประเทศต้องยอมรับในสิทธิที่รัฐมีอยู่เหนือทรัพยากรพันธุกรรม การยอมรับสิทธิดังกล่าวจะนำไปสู่การเรียกร้องผลประโยชน์ตอบแทนจากการนำทรัพยากรพันธุกรรมไปใช้ และการได้รับผลประโยชน์ยังช่วยกระตุ้นให้รัฐส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรพันธุกรรมของตน การเปลี่ยนมาใช้หลักสิทธิอธิปไตยน่าจะเป็นไปได้สูงกว่าการพยายามยืนยันหลักมรดกร่วมกันฯ และผลักดันให้พันธุกรรมที่ปรับปรุงแล้วของประเทศอุตสาหกรรมอยู่ภายใต้หลักมรดกร่วมกันฯ

สิทธิอธิปไตย (Sovereign Rights) ถูกนำมาใช้ครั้งแรกในอนุสัญญาว่าด้วยไหล่ทวีป (Convention on the Continental Shelf, 1958) และต่อมาในอนุสัญญาของสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล (United Nation Convention on the Law of the Sea, 1982) เพื่อรองรับสิทธิและอำนาจของรัฐชายฝั่ง (Coastal State) เหนือฐานทรัพยากรประเภทแร่ธาตุและสิ่งมีชีวิต (Living Organism) สิทธิและอำนาจของรัฐชายฝั่งที่กล่าวถึงนี้ครอบคลุมตั้งแต่การศึกษาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ว่านั้น รวมถึงอำนาจในการออกกฎเกณฑ์นโยบายหรือกฎหมายใด ๆ ขึ้นมาเพื่อกำกับการดูแลใช้ประโยชน์ในทรัพยากรดังกล่าวจุดศูนย์กลางของสิทธิอธิปไตยในบริบทของอนุสัญญาข้างต้นนี้ มีขึ้นเพื่อรองรับสิทธิและอำนาจเหนือฐานทรัพยากรแก่รัฐชายฝั่ง อันถือเป็นการสร้างความผูกพันทางกฎหมายและหน้าที่แก่รัฐอื่นที่ต้องให้การเคารพสิทธิและอำนาจดังกล่าวนี้ ส่งผลให้หลักการเรื่อง “สิทธิอธิปไตย (Sovereign Rights)” กลายเป็นหลักปฏิบัติของรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศ อันเป็นที่ยอมรับกันในเวลาต่อมา¹⁶

หลักสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากรปรากฏอยู่ในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity-CBD) และสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture-ITPGR) ซึ่งแก้ไขจาก IUPGR เพื่อให้สอดคล้องกับ CBD ถือเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรมโดยตรง ได้กำหนดให้ทรัพยากรพันธุกรรมอยู่ภายใต้หลักสิทธิอธิปไตยของรัฐ รัฐที่เป็นที่ตั้งของทรัพยากรพันธุกรรมมีสิทธิบริหารจัดการทรัพยากรนั้นได้ เช่น สามารถวางกฎเกณฑ์ในการเข้าถึง การใช้ประโยชน์และการได้รับแบ่งปันผลประโยชน์ ฯลฯ แต่อย่างไรก็ดีการบริหารจัดการจะต้องคำนึงถึงสิทธิของประเทศอื่นในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมด้วย และการบริหารจัดการจะต้องคำนึงถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีหน้าที่ร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมเพื่อ

¹⁶ อำนาจอธิปไตยและสิทธิอธิปไตยเหนือฐานทรัพยากรพันธุกรรมพืช (น. 3), เล่มเดิม.

ประโยชน์ของคนในอนาคตด้วย ดังนั้นรัฐจะไม่มีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการใช้ทรัพยากรพันธุกรรม โดยไม่มีขอบเขตจำกัด แต่ต้องใช้อำนาจอธิปไตยอย่างรับผิดชอบเพื่อเป็นหลักประกันว่า กิจกรรมในความควบคุมของรัฐจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมของรัฐนั้น หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ดินแดนของรัฐอื่น และเป็นหน้าที่ของทุกรัฐที่จะต้องร่วมมือแก้ไขปัญหามาของประชาคมระหว่างประเทศ

สาเหตุที่นำหลักเรื่องสิทธิอธิปไตยมาใช้แทนหลักอำนาจอธิปไตย เนื่องมาจากการเปลี่ยนมุมมองด้านความสัมพันธ์ของรัฐในฐานะผู้ปกป้องและคุ้มครองทรัพยากรมากกว่าเน้นในเรื่องของความเป็นเจ้าของ โดยเน้นความสัมพันธ์ในระหว่างประเทศภาคีในการร่วมมือจัดการทรัพยากรร่วมกัน เพราะว่าปัญหาของทรัพยากรพันธุกรรมเป็นความห่วงใยร่วมกันของมนุษยชาติ (Common Concern of Mankind) แม้จะนำหลักเรื่องสิทธิอธิปไตยมาใช้แต่ต้องยอมรับว่า ทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิดอยู่ภายใต้หลักอำนาจอธิปไตยถาวรของรัฐ ทรัพยากรชีวภาพจึงอยู่ภายใต้หลักอำนาจอธิปไตยของรัฐอยู่แล้ว การที่นำคำว่า “สิทธิอธิปไตย” มาใช้น่าจะเป็นการวางหลักให้ครอบคลุมถึงสิทธิการจัดการทรัพยากรพันธุกรรมที่อยู่ในบริเวณเขตต่อเนื่อง (Contiguous Zone) ไหล่ทวีป (Continental Shelf) เขตเศรษฐกิจจำเพาะ (Exclusive Economic Zone) เนื่องจากบริเวณเขตเศรษฐกิจจำเพาะรัฐมีเพียงสิทธิอธิปไตยเท่านั้น ทรัพยากรพันธุกรรมที่อยู่ในดินแดนของรัฐยังคงอยู่ภายใต้หลักอำนาจอธิปไตยถาวรของรัฐนั้น

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่อยู่ในเขตแดนของรัฐ ๆ นั้นบริหารจัดการได้ภายใต้หลักอำนาจอธิปไตย ส่วนการบริหารจัดการทรัพยากรพันธุกรรมพืชในดินแดนที่รัฐมีสิทธิอธิปไตย ให้อยู่ภายใต้หลักสิทธิอธิปไตย แต่ทั้งนี้การบริหารจัดการจะต้องคำนึงถึงความห่วงใยร่วมกันของมนุษยชาติที่มีต่อทรัพยากรพันธุกรรม

2.3 หลักการพื้นฐานของการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพ

การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมถูกหยิบยกขึ้นมาหารือร่วมกันในเวทีระดับโลก เนื่องจากนานาประเทศเริ่มตระหนักได้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมมิได้เป็นปัญหาของประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือเฉพาะทวีปใดทวีปหนึ่ง แต่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างและขยายไปทุกประเทศทั่วโลก กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงถือเป็นความร่วมมือร่วมกัน โดยมองว่าการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นกลไกพื้นฐานที่สำคัญในการอนุรักษ์ฐานทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่ และส่งผลให้มีระบบนิเวศที่ดีต่อประชาชนในปัจจุบันและยังคงยั่งยืนแก่ประชาชนรุ่นหลังในอนาคต

เกือบสี่ทศวรรษที่กระแสความตื่นตัวด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมถูกพัฒนาให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นโดยปรากฏชัดอยู่ในนโยบายและกฎหมายสิ่งแวดล้อมในทุกระดับ ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ พันธกรณีที่ประเทศต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามภายใต้อนุสัญญาและความตกลงเรื่องสิ่งแวดล้อม ตลอดจนในด้านความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลข้ามเขตแดน เป็นต้น โดยถือว่าเป็นความห่วงใยร่วมกันของมวลมนุษยชาติ (Common Concern of Humankind) กล่าวคือรัฐต้องใช้อำนาจอธิปไตยอย่างรับผิดชอบเพื่อเป็นหลักประกันว่ากิจกรรมในความรับผิดชอบของรัฐหรือในความควบคุมของรัฐจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมของรัฐนั่นเอง หรือต่อพื้นที่นอกเหนือเขตอำนาจของรัฐนั้น และแม้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติจะเป็นเรื่องสำคัญ แต่นานาประเทศก็ยอมรับร่วมกันว่าไม่สามารถจะพิจารณาปัญหาสิ่งแวดล้อมแยกต่างหากจากปัญหาการพัฒนา กล่าวคือ การพัฒนาทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาจะต้องดำเนินต่อไป โดยคำนึงถึงการรักษาสถาบันทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมิให้เสื่อมโทรมจนถึงขนาดที่ไม่สามารถจะกลับคืนมาได้ ซึ่งเป็นที่มาของหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)¹⁷ อันเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของทุก ๆ ประเทศมาจนทุกวันนี้ ในระดับโลกได้มีการประชุมด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ๆ มาแล้ว 3 ครั้ง โดยครั้งแรกเป็นการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมมนุษย์ (UN Conference on the Human Environment หรือ UNCHE) ที่กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1972 (พ.ศ. 2515) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาสภาวะแวดล้อมที่เสื่อมโทรมจากการพัฒนาเศรษฐกิจ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อมนุษย์ และผลจากการประชุมดังกล่าวในปลายปี ค.ศ. 1972 สมัชชาสหประชาชาติได้จัดตั้งโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UN Conference on Environment and Development หรือ UNCED) เพื่อเป็นหน่วยงานกลางประสานการดำเนินงานในเรื่องของสิ่งแวดล้อมในระบบสหประชาชาติ¹⁸

ยี่สิบปีต่อมาสหประชาชาติได้จัดการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development หรือ UNCED) ระหว่างวันที่ 3-14 มิถุนายน ค.ศ. 1992 (2535) ณ นครริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ซึ่งเป็นการประชุมสุดยอดในระดับผู้นำของโลก (เรียกโดยย่อว่า Rio Summit หรือ Earth Summit) เพื่อกำหนดแนวทางในการ

¹⁷ การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง วิธีการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่ลดทอนความสามารถของคนรุ่นหลัง ในการตอบสนองความต้องการของเขา. อ้างถึงใน *การพัฒนาอย่างยั่งยืน Sustainable Development*, (เล่มเดิม).

¹⁸ ภูมิหลังการประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development-WSSD) ที่นคร โจฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้ กระทรวงการต่างประเทศ 30 เมษายน 2553.

พัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ที่ประชุม UNCED และการประชุมสุดยอดว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development หรือ WSSD) ค.ศ. 2002 ที่กรุง Johannesburg ประเทศแอฟริกาใต้ อาจกล่าวได้ว่าในบรรดาการประชุมทั้งสามครั้ง การประชุม UNCED เมื่อ ค.ศ. 1992 มีความสำคัญและเป็นที่รู้จักมากที่สุด เนื่องจากมีการเปิดให้ลงนามในคำประกาศกรุงรีโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (Rio Declaration on Environment and Development) อนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพและอนุสัญญาการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ อีกทั้งมีการจัดเตรียมแผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21 ซึ่งถือว่าเป็นต้นแบบของการดำเนินการเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน การประชุมที่กรุง Johannesburg มิได้เสนออนุสัญญาหรือเอกสารใหม่ แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินและติดตามว่านานาประเทศได้ดำเนินการตามอนุสัญญาฉบับต่าง ๆ และแผนปฏิบัติการ 21 เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและจัดการปัญหาความยากจนแล้วมากน้อยเพียงใด ประเด็นสำคัญก็คือ หลักการพัฒนาที่ยั่งยืนยังคงเป็นหลักการสำคัญของการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศและผลกระทบของปัญหาขยายไปทุกประเทศทั่วโลกจึงควรจะต้องมีการร่วมมือกันระหว่างประเทศ กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงถูกหยิบยกขึ้นมาหารือร่วมกันโดยมองว่าการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดในการรักษารฐานของทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่และส่งผลให้มีสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อประชาชนในปัจจุบันและในอนาคต

การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมถูกหยิบยกขึ้นมาหารือร่วมกันในเวทีระดับโลกโดยมีการประชุมด้านสิ่งแวดล้อม 3 ครั้งที่มีความสำคัญ ได้แก่ การประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมมนุษย์ (UN Conference on the Human Environment หรือ UNCHE) ค.ศ. 1972 ที่กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development หรือ UNCED) ค.ศ. 1992 ที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล และการประชุมสุดยอดว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development หรือ WSSD) ค.ศ. 2002 ที่กรุง Johannesburg ประเทศแอฟริกาใต้

2.3.1 หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นหลักการที่ถูกหยิบยกขึ้นมาเสมอว่าเป็นเป้าหมายของการพัฒนาและการจัดการสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม เมื่อพูดถึงวิธีการหรือมาตรการเพื่อให้บรรลุถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืน ก็มักจะไม่ค่อยปรากฏชัดเจนว่ารูปธรรมของการปฏิบัติคืออะไร สำหรับด้านกฎหมายได้มีการพัฒนาหลักการสำคัญหลายข้อเพื่อให้เกิดการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน หลักการส่วนใหญ่ปรากฏในคำประกาศกรุงรีโอ แผนปฏิบัติการ Agenda 21 อนุสัญญา

ฉบับต่าง ๆ รวมทั้งถูกนำไปกำหนดเป็นนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มสหภาพยุโรป

แม้ว่าหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนจะเริ่มเป็นที่รู้จักกันมากตั้งแต่ปรากฏในรายงานของคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development หรือเรียกย่อ ๆ ว่า WCED) เมื่อ ค.ศ. 1987¹⁹ แต่แนวคิดในเรื่องการสร้างคุณภาพระหว่างสิ่งแวดล้อมและการพัฒนามีปรากฏมาหลายปีก่อนหน้านั้นแล้ว และหากจะศึกษาถึงพื้นฐานของแนวคิด “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” นั้นอาจกล่าวได้ว่าหนังสือเรื่อง “Silent Spring” (ฤดูใบไม้ผลิที่เงียบงัน) โดย Rachel Carson ตีพิมพ์ครั้งแรกปี 1962 ตีแผ่ผลกระทบของยาฆ่าแมลงที่เรียกว่า DDT ต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ด้านข้อมูลที่หนักแน่นน่าเชื่อถือทำให้เรื่องนี้อยู่ในความสนใจอย่างกว้างขวางและนำไปสู่การต่อต้าน DDT ในปี 1972 นักสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ยกย่อง Silent Spring ว่าเป็น “จุดเปลี่ยน” ที่ทำให้คนจำนวนมากหันมาตระหนักถึงความเกี่ยวข้องอย่างแนบแน่นระหว่างสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม โดยเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนไม่ได้อยู่ที่อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หากอยู่ที่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชากรโลกในทางที่ไม่เพิ่มระดับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินศักยภาพของธรรมชาติ ที่จะผลิตมันให้มนุษย์ใช้ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องอาศัยความเข้าใจว่า การนิ่งเฉยไม่ทำอะไรเลยมีผลกระทบและเราต้องหาหนทางใหม่ ๆ ในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเชิงสถาบัน และพฤติกรรมของปัจเจกชน²⁰

ในการประชุม UNCHE ที่กรุงสต็อกโฮล์มเมื่อ ค.ศ. 1972 มีคำประกาศกรุงสต็อกโฮล์มข้อ 13 ซึ่งกำหนดว่ารัฐควรใช้หลักบูรณาการในการวางแผนการพัฒนาประเทศเพื่อให้มั่นใจว่าการพัฒนาสอดคล้องกับความจำเป็นในการคุ้มครองและปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน นอกจากนี้แนวคิดเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนยังปรากฏอยู่ทั่วไปในข้ออื่น ๆ ของคำประกาศ เช่น ความรับผิดชอบของรัฐในการคุ้มครองรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต และการคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ แนวคิดเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนยังปรากฏในมติสมัชชาใหญ่ขององค์การสหประชาชาติที่เรียกว่า The World Charter for Nature เมื่อ ค.ศ. 1982 ซึ่งกำหนดให้รัฐจัดการระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิตเพื่อให้เกิดผลิตภาพสูงสุดและยั่งยืน (Optimum Sustainable Productivity) บูรณาการการอนุรักษ์ธรรมชาติในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจำกัดการใช้

¹⁹ จาก *โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำร่างแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม* (รายงานผลการวิจัย), โดย กอบกุล ราชนาคร, 2549, เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

²⁰ จาก “คอลัมน์ ล่องคลื่นโลกาภิวัตน์,” โดย สฤณี อาชวานันทกุล, *ประชาชาติธุรกิจ*, 31(3987)(3187)).

ทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้เกินสมรรถภาพในการผลิตทดแทนตามธรรมชาติ คุ่มครองความสมบูรณ์ในระยะยาวของทรัพยากรดิน และการประหยัดทรัพยากรโดยการใช้ซ้ำ (reuse) และการนำกลับมาใช้อีก (Recycling)

รายงานของคณะกรรมการ โลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ค.ศ. 1987 ชื่อว่า “Our Common Future” หรือที่มักเรียกกันว่า Brundtland Report ซึ่งให้เห็นว่าแม้การพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้นำไปสู่ความก้าวหน้าบางประการ เช่น ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น ความรู้หนังสือและการผลิตอาหารมีเพิ่มมากขึ้น แต่ก็มีสัญญาณชัดเจนว่าระบบเศรษฐกิจกำลังก่อให้เกิดผลเสียหายต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ปัญหาต่าง ๆ รวมถึงความแห้งแล้งและภัยธรรมชาติจากน้ำท่วม การสูญเสียพื้นที่ป่าไม้และการขยายตัวของทะเลทราย การสูญเสียพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ การทำลายชั้น โอโซนและปัญหาโลกร้อน การพังทลายของดิน และมลพิษที่เกิดจากการใช้สารเคมี และการปล่อยของเสียที่เกิดจากกิจกรรมด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม ภาคพลังงาน การใช้ที่ดิน และ ป่าไม้ และการคมนาคมขนส่ง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาเสียใหม่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน Brundtland Report ได้นิยามการพัฒนาอย่างยั่งยืนไว้กว้าง ๆ ว่า หมายถึงการพัฒนาที่สนองตอบความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการสนองตอบความต้องการของคนรุ่นอนาคต (Development which “meets the need of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs”) การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงไม่สามารถที่จะวัดได้ด้วยเพียงตัวเลขของอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่จะต้องพิจารณาถึงความผาสุกของประชาชนในชาติ ทั้งในด้านคุณภาพชีวิต ระดับการศึกษา ภาวะโภชนาการ การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มีผลกระทบมากกว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว หลักการพัฒนาที่ยั่งยืนได้รับการยืนยันอีกครั้งในคำประกาศกรุงริโอ ข้อ 4 ซึ่งกำหนดว่า “เพื่อให้บรรลุถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมจะต้องถือเป็นส่วนที่ถูกผนวกเข้าไปในกระบวนการพัฒนา และไม่สามารถแยกพิจารณาต่างหากจากการพัฒนา”

นอกจากนี้คำประกาศกรุงริโอยังกล่าวถึงเงื่อนไขสำคัญต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันได้แก่ การขจัดปัญหาความยากจน การลดและจัดแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ไม่ยั่งยืน การส่งเสริมให้เกิดความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยการเปิดให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและกระบวนการทางยุติธรรมและทางบริหารเพื่อแก้ไขและเยียวยาความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม การยึดแนวทางระวังไว้ก่อน (Precautionary Approach) หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle) หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน (Intergenerational Equity) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ซึ่งรวมถึงการยอมรับสิทธิของคน

พื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่น และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน หลักการต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อพัฒนาการด้านนโยบายและกฎหมาย สิ่งแวดล้อมในช่วงเวลาต่อมาทั้งในระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ รวมทั้งได้ถูกนำไปใช้ในอนุสัญญาด้านสิ่งแวดล้อมฉบับต่าง ๆ²¹

2.3.2 หลักการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแผนปฏิบัติการที่ 21 (Agenda 21)

แผนปฏิบัติการที่ 21 เป็นยุทธศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนจาก ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อรองรับหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) โดยถือว่าแผนปฏิบัติการที่ 21 แม้จะไม่มีสถานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศแต่ก็เป็นแนวปฏิบัติที่ประเทศต่าง ๆ ควรรับไปดำเนินการ (Soft Law) ประเทศไทยได้ร่วมลงนามรับรอง แผนปฏิบัติการที่ 21 นี้พร้อมกับประเทศอื่น ๆ อีก 179 ประเทศ แผนปฏิบัติการที่ 21 ได้ระบุกรณีที่ รัฐภาคีต้องดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพในส่วนที่ 2 ว่าด้วยการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากร (Conservation and Management of Resources) ซึ่งมีสาระสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

(1) การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนจาก ทรัพยากรชีวภาพ

แผนปฏิบัติการที่ 21 (Agenda 21) ระบุให้รัฐภาคีต้องดำเนินการโดยเร่งด่วนในการ อนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพและระบบนิเวศ โดยเสนอให้รัฐภาคีประเมินสถานะความหลากหลายทาง ชีวภาพภายในรัฐ ศึกษาความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพที่มีต่อระบบนิเวศทั้งในด้าน เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม จัดทำกลยุทธ์ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ส่งเสริม การเกษตรแบบดั้งเดิมซึ่งสามารถเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ โดยให้ชุมชน และสตรีเข้ามามีส่วน ร่วมในการอนุรักษ์และจัดการระบบนิเวศ ให้การคุ้มครองถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ (Natural Habitats) และพื้นที่ระบบนิเวศที่ได้รับความเสียหาย ดำเนินการเพิ่มจำนวนประชากรของพืชที่ถูก คุกคามหรือใกล้สูญพันธุ์ ดำเนินการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์พืชดั้งเดิม (Primitive Cultivated Species) และชนิดพันธุ์พืชป่าในพื้นที่ที่เป็นแหล่งกำเนิด (Country of Origin) ของชนิดพันธุ์พืชรวมทั้ง สำรวจและจัดทำทะเบียนทรัพยากรชีวภาพ กำหนดกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อความ หลากหลายทางชีวภาพ และกำหนดมาตรการเพื่อบรรเทาผลกระทบดังกล่าว การทำกิจกรรมใด ๆ ในพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวทางระบบนิเวศสูงต้องกำหนดให้ประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (EIA) และควรเปิดโอกาสให้สาธารณชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจด้วยและ ควรดำเนินการให้ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ และเอกชนตระหนักในนโยบายการใช้ทรัพยากรชีวภาพ

²¹ โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำร่างแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (รายงานผลการวิจัย) (น. 3-4), เล่มเดิม.

อย่างยั่งยืนรวมทั้งควรจัดให้มีสิ่งจูงใจด้านเศรษฐกิจ หรือด้านสังคม (Economic and Social Incentives) เพื่อกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

หลักการในข้อนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเร่งด่วนของปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะการเน้นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพในสภาพธรรมชาติ (In-situ Conservation) หลักการในข้อนี้ยังนำระบบการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (EIA) มาใช้กับโครงการต่าง ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และประการสำคัญยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม โดยการเปิดโอกาสให้สาธารณชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ ทำให้ชุมชนสามารถผลักดันนโยบายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับชุมชนได้ การเปิดพื้นที่ให้กับชุมชนยังสอดคล้องกับแนวคิดของระบบกฎหมายเฉพาะตามข้อเสนอของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่ให้สิทธิแก่ชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพในพื้นที่ชุมชนของตนเอง

(2) การแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างผู้ให้ (Provider) และผู้ใช้ (User) ทรัพยากรชีวภาพ

แผนปฏิบัติการที่ 21 (Agenda 21) ระบุให้รัฐจัดทำกลไกการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมในระหว่างผู้ให้และผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ ซึ่งมีขั้นตอนที่รับประกันสิทธิของชนท้องถิ่นทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคลหรือชุมชนที่จะได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือกรรมวิธีดั้งเดิมของชนพื้นเมือง รัฐภาคีควรกำหนดมาตรการเพื่อรับประกันว่ารัฐที่เป็นผู้ให้ทรัพยากรชีวภาพได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมจากการใช้ทรัพยากรชีวภาพในเชิงพาณิชย์และควรประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจของทรัพยากรชีวภาพเพื่อการคุ้มครองและใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า

หลักการในข้อนี้มีความสำคัญ เพราะการแบ่งปันผลประโยชน์แก่เกษตรกรหรือชุมชนที่เป็นผู้อนุรักษ์พัฒนาทรัพยากรชีวภาพนั้น นอกจากจะทำให้เกษตรกรและชุมชนได้รับผลประโยชน์จากความวิริยะอุตสาหะของตนเองแล้ว ในเชิงสัญลักษณ์ยังเป็นการแสดงออกถึงการยอมรับความมีตัวตนของชุมชน ยอมรับระบบสิทธิเชิงซ้อน และยอมรับการสร้างสรรคอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Invention) ของเกษตรกรอีกด้วย ลักษณะเช่นนี้จะทำให้เกษตรกรหรือชุมชนดำรงวิถีชีวิตในแบบดั้งเดิมของตนเองได้ต่อไป การได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจะเป็นแรงสนับสนุนให้เกษตรกรและชุมชนอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรชีวภาพในท้องถิ่นของตนต่อไป

(3) การรับรองภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนจากทรัพยากรชีวภาพ

แผนปฏิบัติการที่ 21 (Agenda 21) ระบุให้รัฐภาคีส่งเสริมการทำเกษตรกรรมในแบบดั้งเดิมซึ่งเป็นวิธีที่สามารถเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพได้และให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดการระบบนิเวศ รวมทั้งให้ได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพและยังกำหนดให้เร่งจัดทำทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเร่งด่วน รวมทั้งคุ้มครองและส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนวิถีกฎปฏิบัติของชุมชนท้องถิ่นที่มีส่วนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ รัฐภาคีควรร่วมมือกับชนท้องถิ่นสำรวจสภาพของความหลากหลายทางชีวภาพ และทรัพยากรชีวภาพ

หลักการในข้อนี้เป็นการยอมรับว่ารูปแบบวิถีชีวิตของเกษตรกรในแบบดั้งเดิมเป็นกลไกสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรชีวภาพ การแลกเปลี่ยนความรู้ พันธุ์พืชและเมล็ดพันธุ์เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการดำรงความหลากหลายของพันธุกรรมพืช เพราะเกษตรกรจะคัดเลือกพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่เพาะปลูก ภูมิอากาศ ทำให้พันธุ์พืชเกิดการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความหลากหลายของพันธุ์พืชดังกล่าวเป็นคลังแห่งพันธุกรรมและเป็นวัตถุดิบที่ใช้ในการปรับปรุงพันธุ์พืช หรือใช้ในเทคโนโลยีชีวภาพ ดังนั้นการธำรงรูปแบบวิถีชีวิตในแบบดั้งเดิมไว้จึงเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งของหลักการข้อนี้ คือ การปกป้องภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัย หรือเงื่อนไขสำคัญต่อทรัพยากรพันธุกรรมพืช หากพิจารณาอย่างผิวเผินแล้วภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจถือเป็นความรู้ที่แยกจากพันธุกรรมพืช หรือเมล็ดพันธุ์ แต่ในความเป็นจริงภูมิปัญญาดังกล่าวผูกติดกับพันธุ์พืชและเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรอย่างแยกจากกันไม่ได้ เปรียบดังสองด้านของเหรียญเดียวกัน เพราะภูมิปัญญาดังกล่าวจะสั่งสมจากกระบวนการเกษตรกรรมของเกษตรกร ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ การเลือกพื้นที่เพาะปลูก การเตรียมดิน การเพาะปลูก การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์เพื่อใช้ปลูกต่อไป ตลอดจนลักษณะและวิธีการใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ความรู้หรือภูมิปัญญาของเกษตรกรเหล่านี้จะเพิ่มพูนมากขึ้นเรื่อยตามการเปลี่ยนแปลงของพันธุ์พืช ความรู้หรือภูมิปัญญาของเกษตรกรจึงเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง และมีความเป็นพลวัต (Dynamic) ดังนั้นการที่จะรักษากระบวนการดังกล่าวให้คงอยู่ต่อไปได้จึงต้องรักษารูปแบบวิถีการดำรงชีวิตของเกษตรกรในแบบดั้งเดิมให้คงอยู่ต่อไป

(4) การใช้และการถ่ายทอดเทคโนโลยีชีวภาพเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนจากทรัพยากรชีวภาพ

แผนปฏิบัติการที่ 21 (Agenda 21) ระบุให้พัฒนาการใช้เทคโนโลยีชีวภาพในลักษณะที่ยั่งยืน รวมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยีดังกล่าวแก่ประเทศกำลังพัฒนาโดยเทคโนโลยีเหล่านี้ควรเป็นเทคโนโลยีที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Green Technology) จัดตั้งโครงการ

เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน รวมทั้งการจัดตั้งธนาคารพันธุกรรม หรือห้องปฏิบัติการในประเทศกำลังพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพของประเทศกำลังพัฒนา เทคโนโลยีชีวภาพควรเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มผลผลิตหรือเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการและควรใช้ควบคู่ไปกับเทคนิคการปรับปรุงพันธุ์พืชแบบดั้งเดิม เทคโนโลยีชีวภาพควรช่วยลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร หรือปุ๋ยเคมีและการใช้เทคโนโลยีชีวภาพในด้านการเกษตรควรเป็นการใช้โดยตระหนักถึงการรักษาสังแวดล้อม

หลักการในข้อนี้เป็นหลักการที่ต้องการปกป้องเกษตรกรไม่ให้ได้รับผลกระทบจากวิทยาศาสตร์สมัยใหม่และระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีซึ่งเป็นสภาพการณ์ที่เกษตรกรยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ การกำหนดให้ประเทศที่มีความก้าวหน้าต้องถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ประเทศกำลังพัฒนา นอกจากจะมีเป้าประสงค์เป็นการยกระดับเทคโนโลยีของประเทศกำลังพัฒนาแล้วยังจะช่วยให้ประเทศกำลังพัฒนาได้เรียนรู้ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากเทคโนโลยีนั้น ๆ และจะได้เตรียมพร้อมในการป้องกันผลกระทบดังกล่าวไปพร้อมกันด้วย หลักการในข้อนี้จะช่วยเพิ่มศักยภาพของประเทศกำลังพัฒนาในด้านการเกษตรโดยผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งความรู้จากเทคโนโลยีสมัยใหม่อาจมีส่วนช่วยเหลือเกษตรกรให้รักษารูปแบบเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมไว้ต่อไป โดยเฉพาะการช่วยลดปัญหาการใช้สารเคมีทางการเกษตร การใช้ปุ๋ยเคมีซึ่งสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น²²

2.4 หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพ

“การมีส่วนร่วม (Participation)” ตามพจนานุกรมอังกฤษฉบับออกฟอร์ด ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “เป็นการมีส่วนร่วม (ร่วมกับคนอื่น) ในการกระทำบางอย่างหรือบางเรื่อง” คำว่ามีส่วนร่วมโดยมากมักจะใช้ในความหมายตรงกันข้ามกับคำว่า “การเมินเฉย (Apathy)” ฉะนั้นคำว่ามีส่วนร่วมตามความหมายข้างต้น จึงหมายถึงการที่บุคคลกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าจะเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น โดยตรงก็ได้ แต่การมีทัศนคติความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ และยังได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน

²² จาก การศึกษากฎหมายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น (รายงานผลการวิจัย) (น. 36-41), โดย สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551 (ธันวาคม), กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมืองหรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจมติชนไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมหรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน

นอกจากนี้ WHO/UNICEF ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่กลุ่มของประชาชนก่อให้เกิดการรวมตัวที่สามารถจะทำการตัดสินใจใช้ทรัพยากรและมีความรับผิดชอบในกิจกรรมที่กระทำโดยกลุ่มและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประชุม องค์การสหประชาชาติเคยระบุไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่ไม่อาจกำหนดนิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายของการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกันก็ตาม หากจะให้เข้าใจชัดแล้ว การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้นอย่างไรก็ดี กลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยายความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ายังครอบคลุมถึง

(1) การสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาและเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียม

(2) การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจและเป็นประชาธิปไตยในการเอื้อให้เกิดความพยายามพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกันและการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย การวางแผนและดำเนินโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

(3) การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างส่วนที่ประชาชนลงแรงและทรัพยากรเพื่อพัฒนากับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนลงแรงดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจไม่ว่าระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ จะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้

(4) ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจผิดแผกแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายและโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

การพิจารณาการมีส่วนร่วมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา อาจนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการปลดปล่อยมนุษย์จากโซ่ตรวนผูกพันให้เป็นอิสระในการกำหนดวิถี

ชีวิตของตนเอง ดังมีผู้นิยามว่า “โดยพื้นฐานแล้วการมีส่วนร่วม หมายถึง การปลดปล่อยประชาชนให้หลุดพ้นจากการเป็นผู้รับผลจากการพัฒนาและให้กลายเป็นผู้กระทำในกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการเข้าสู่ภาวะทันสมัย”

ในส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งในสังคมเพราะ “มนุษย์โดยธรรมชาติเป็นสัตว์การเมือง” และย่อมจะมีลักษณะ รูปแบบและวิธีการ โดยเฉพาะตัว

ดังนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการร่วมตัดสินใจ การร่วมดำเนินการ และร่วมรับประโยชน์โดยต้องมีการให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคมขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นในการพิจารณา นอกจากนี้การมีส่วนร่วมต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายมีกิจกรรมเป้าหมาย และมีกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเริ่มจากกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ในการมีส่วนร่วม จากนั้นจะนำไปสู่การกำหนดวิธีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร โดยต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย จะเห็นได้ว่ากระบวนการตัดสินใจ วัตถุประสงค์ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร กลุ่มเป้าหมาย สถานการณ์เฉพาะและเทคนิคในการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อเห็นว่าคุณจะได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจ จำนวนและสัดส่วนของประชาชนจะแตกต่างกันไปในแต่ละกระบวนการตัดสินใจ ไม่มีกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนชนิดใดชนิดหนึ่งที่เหมาะสมและใช้ได้ผลดีกับทุกสถานการณ์²³

แนวความคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านอื่น ๆ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นไม่ว่าในระดับชาติหรือในระดับท้องถิ่นนั้นต้องพิจารณาและคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพเป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าในกิจการใด ๆ ของประชาชนจะต้องเป็นการกระทำด้วยความสมัครใจของประชาชนเพื่อให้เกิดผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐหรือต่อการบริหารงานของรัฐหรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาล ไม่ว่าในระดับชาติหรือในระดับท้องถิ่นจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน

²³ จาก การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการบริการจัดหางาน (รายงานผลการวิจัย), โดย กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน, 2550 (กันยายน), กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

นับจากที่ประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเข้าสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการเมืองที่แย่งชิงอำนาจระหว่างข้าราชการประจำและนักการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้ง ส่วนประชาชนที่เป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริงนั้น เป็นเพียงผู้มีอำนาจสูงสุดแต่ในนาม กล่าวคือ เมื่อประชาชนเลือกตัวแทนของตนเข้าไปแล้ว ตัวแทนก็จะเข้าไปใช้อำนาจแทนประชาชนโดยไม่คำนึงถึงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง อีกทั้งสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็ได้รับความคุ้มครองไม่มากเท่าที่ควร ประกอบกับมีการกบฏและรัฐประหารหลายครั้ง ระบบการเมืองการปกครองของประเทศไทยจึงขาดเสถียรภาพอย่างแท้จริง จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการเมืองใหม่ โดยการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่เป็น การสร้างเสถียรภาพแก่รัฐบาล มีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและตรวจสอบการใช้ อำนาจบริหารราชการแผ่นดินของรัฐอย่างแท้จริงขึ้นมา ดังจะเห็นจากในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีการกำหนดสาระสำคัญในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนในการกำหนดให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดิน รวมถึงการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองและการปกครองให้มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและการแสดงความคิดเห็นของประชาชนเป็นสำคัญ การให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองและบริหารการจัดการในเรื่องต่าง ๆ กฎหมายได้กำหนดให้ว่าจะต้องมีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมก่อนที่จะดำเนินโครงการต่าง ๆ โดยกำหนดให้มีองค์กรอิสระด้านสิ่งแวดล้อมและตัวแทนของสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องและมีความเป็นกลางในการเข้าร่วมศึกษาผลกระทบของโครงการนั้น ๆ ประกอบการพิจารณา ก่อนการดำเนินโครงการนั้นและมีการให้สิทธิประชาชนได้รับรู้ข้อมูล หรือข่าวสารของโครงการ ตลอดจนข้อมูลด้านสาธารณะที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น รวมถึงการวางหลักประกันให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยงานเหล่านั้นก่อนการอนุญาตหรือดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจกระทบหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติ หรือมีผลกระทบต่อคุณภาพของสิ่งแวดล้อมด้วย จะเห็นได้ว่าแม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้วางกฎ กติกาทางสังคมไว้เป็นภาพรวมกว้าง ๆ ถึงการใช้สิทธิและบทบาทหน้าที่ของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการหรือบริหารจัดการ และบำรุงรักษาปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้เป็นอย่างดีเพื่อประกอบการพิจารณาและตัดสินใจร่วมกับหน่วยงานของรัฐ ต่อมาเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และมีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยยังมีการบัญญัติในเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ปรากฏใน

มาตรา 66 “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือหรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน” มาตรา 67 “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชน ในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพและในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม การดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชนและจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว” เป็นต้น

แต่ในความเป็นจริงในสังคมยังเป็นปัญหาหลายประการที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเหตุที่การกำหนดกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ซึ่งรัฐจะต้องเข้าไปดำเนินการบัญญัติกฎหมายเฉพาะด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการกระจายอำนาจ การให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการรักษา ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสารของทางราชการ ตลอดจนจนถึงการได้รับคำชี้แจงจากส่วนราชการในโครงการต่าง ๆ²⁴

สิทธิเสรีภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ประชาชนในประเทศพึงได้รับตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งคำว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” โดยทั่วไปมักเป็นคำที่ใช้รวม ๆ ไปด้วยกันว่า “สิทธิเสรีภาพ” แต่ในทางวิชาการคำว่าสิทธิและเสรีภาพ มีความหมายแตกต่างกัน กล่าวคือ²⁵

²⁴ จาก *มาตรการทางกฎหมายในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร) (น. 10-12), โดย มนตรี กิจรุ่งเรืองกุล, 2550, กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

²⁵ จาก *สิทธิและเสรีภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน* (น. 7), โดย ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2540, กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา.

สิทธิ หมายถึง ประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง ทั้งที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้และที่เป็นนามธรรม หากกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายสูงสุด คือ รัฐธรรมนูญคุ้มครองและรับรองสิทธิใดก็ก่อให้เกิดหน้าที่แก่รัฐ หน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเคารพสิทธินั้น ๆ รวมถึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่ประชาชนที่จะต้องเคารพสิทธิซึ่งกันและกันด้วย ซึ่งหากเป็นสิทธิประเภทที่โดยสภาพไม่อาจใช้ได้ทันทีแต่ต้องมีกลไกหรือวิธีการบางประการ หรือต้องมีกฎหมายออกมารองรับรัฐย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้ประชาชนสามารถใช้สิทธินั้น ๆ ได้

เสรีภาพ หมายถึง ความเป็นอิสระที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการใด ๆ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เมื่อรัฐธรรมนูญคุ้มครองเสรีภาพใด ก็จะก่อให้เกิดหน้าที่แก่รัฐ หน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะต้องไม่ละเมิดเสรีภาพนั้น ความเป็นอิสระที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการนี้เป็นประโยชน์ชนิดหนึ่ง ดังนั้นเสรีภาพจึงเป็นสิทธิประการหนึ่ง เมื่อกล่าวถึงคำว่า “สิทธิ” โดยไม่เจาะจง จึงหมายความรวมถึง “เสรีภาพ” ด้วย

ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิของบุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสามารถสรุปได้ 2 ประการ คือ 1. การอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และ 2. การมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว ได้รับรองสิทธิของประชาชนหรือชุมชนท้องถิ่นที่สามารถที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นเรื่องของคนในสังคมไทยทุกคน โดยทั่วไปมีสิทธิมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม²⁶

²⁶ จาก การพัฒนาหลักกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชาวไทยในคดีปกครองประเภทสิ่งแวดล้อม การผังเมือง อาคาร โรงงาน และเหตุเดือดร้อนรำคาญ (น. 79), โดย ภาณุพันธ์ ชัยรัตน์, 2549, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

บทที่ 3

พันธกรณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการการเข้าถึง และการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพและหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ในการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของต่างประเทศ

การที่ภาคเอกชน องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรหรือสถาบันวิจัยอิสระของรัฐ ๆ หนึ่ง จะเข้าไปใช้ประโยชน์ในฐานทรัพยากรชีวภาพของอีกรัฐหนึ่งนั้น หากรัฐเจ้าของทรัพยากร ไม่ยินยอมลดอำนาจอธิปไตยของตนลง ด้วยการยอมผูกพันตนเองในการลงนามให้สัตยาบัน เข้าเป็นภาคีสมาชิกกับความตกลงระหว่างประเทศนั้น ๆ แล้ว โอกาสในการเข้าถึงฐานทรัพยากร ของอีกประเทศหนึ่งแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย ทั้งนี้เพราะประเทศต่าง ๆ มีความผูกพันตนเอง ในระหว่างประเทศ (International Obligations) ในอันที่จะไม่ละเมิดหรือต้องเคารพในอธิปไตยและ บูรณาภาพเหนือดินแดนของรัฐอื่นอย่างเท่าเทียมกัน จึงไม่สามารถเข้ามาใช้ทรัพยากรของรัฐอื่นได้ โดยพลการ ฉะนั้นการลดอำนาจอธิปไตยของประเทศเจ้าของทรัพยากรจึงถือเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ เบื้องต้นในอันที่จะเป็นตัวเปิดพื้นที่ทางนโยบายสาธารณะ และนำไปสู่การเปิดหนทางให้มีการใช้ ฐานทรัพยากรจากภาคเอกชนหรือจากรัฐภาคีอื่นได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย การลดอำนาจอธิปไตย ของรัฐลงเพื่อนำพาประเทศให้เข้ากับเงื่อนไขทางนโยบายใหม่นั้น อาจเกิดขึ้นได้หลายทาง เช่น

1. รัฐเจ้าของทรัพยากรยินยอมให้เอกชน หรือรัฐอื่น เข้าถึงฐานทรัพยากรของตนได้ โดยมีผลประโยชน์ตอบแทนอื่น ๆ ที่จะตกลงกัน
2. ยินยอมเข้าผูกพันให้สัตยาบันเป็นภาคีสมาชิกในความตกลงระหว่างประเทศนั้น ๆ ด้วยการที่ได้เล็งเห็นว่าจะได้ประโยชน์จากความตกลงนั้น ๆ
3. สัมผัสใจโดยเล็งเห็นความจำเป็นในผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชนนานาชาติ เพื่อการแก้ปัญหาหนึ่ง ๆ เช่นการคุ้มครองอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลากหลายทางชีวภาพ สิทธิมนุษยชน การก่อการร้าย ฯลฯ เป็นต้น
4. การเข้าร่วมเนื่องจากการที่เป็นกลุ่มการเมือง หรือความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ในระดับภูมิภาค หรือเขตการค้าเดียวกัน เช่น การรวมกลุ่มของ EU, ASRAN, NAFTA เป็นต้น

5. ยินยอมเข้าร่วมเพราะเป็นเงื่อนไขในข้อตกลงทวิภาคีกับรัฐ ๆ หนึ่งโดยเงื่อนไขนั้นไปสร้างความผูกพันใหม่ให้ต้องทำเช่นนั้น เช่นที่พบเห็นในการจัดทำข้อตกลงทวิภาคีในเขตการค้าเสรีหรือ FTA (Free Trade Agreement) ของสหรัฐกับประเทศอื่น ๆ

ด้วยเหตุนี้การยินยอมลดอำนาจอธิปไตยของรัฐลงเพื่อเข้าไปผูกพันต่อความตกลงระหว่างประเทศใด ๆ นั้น จึงอาจมีได้จากเหตุผลความจำเป็นที่หลากหลายแตกต่างกันของแต่ละรัฐ แต่ถึงอย่างไรก็ตามนอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้ว ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่สำคัญที่มักจะเกิดขึ้นอยู่เสมอ โดยเฉพาะที่เกิดจากการแสดงเจตนาความร่วมมือกันในทางเศรษฐกิจ เช่น การทำเขตการค้าเสรี หรือ FTA (Free Trade Agreement) แบบทวิภาคี (Bilateral Agreement) หรือกรณีข้อมติเรียกร้องความร่วมมือในด้านสิ่งแวดล้อม เช่นในเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ การแก้ไขปัญหาโลกร้อนและภาวะเรือนกระจก หรือกรณีความร่วมมือในด้านพันธุพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture 2001) อันเป็นความตกลงระหว่างประเทศอีกฉบับหนึ่งที่มุ่งประสงค์ให้รัฐมีหน้าที่ในการกระทำการในนโยบายสาธารณะที่จะส่งผลต่อการบริหารจัดการฐานทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรของประเทศในอนาคต²⁷

3.1 พันธกรณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพ

องค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา หรือ UNCED (United Nations Conference on Environment and Development) ได้ตระหนักถึงภาพรวมของการอยู่ร่วมกันของมวลมนุษยชาติ โดยเน้นว่า “คุณภาพที่ดีของเศรษฐกิจจะขึ้นอยู่กับคุณภาพที่ดีของสิ่งแวดล้อม” ดังนั้น การใช้ทรัพยากรทั้งรูปแบบของผลผลิตและการบริโภคควร สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมอย่างแท้จริง การใช้ทรัพยากรของคนในปัจจุบันนอกจากจะสนองความต้องการของคนได้ในทางกลับกันจะต้องไม่เป็นการรบกวนหรือมีผลกระทบในการดำรงชีพของคนในอนาคต” จากเหตุผลดังกล่าวจึงได้มีความตกลงร่วมกันระหว่างประเทศที่เป็นพันธกรณีที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรชีวภาพดังต่อไปนี้

3.1.1 อนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity: CBD)

อนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพนั้นเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกจัดทำขึ้นมาเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งจากนิยามของคำว่า “ทรัพยากรชีวภาพ” จะเห็นได้ว่า ทรัพยากรชีวภาพนั้น หมายถึง สิ่งมีชีวิตทุกชนิด ได้แก่ พืช สัตว์

²⁷ อำนาจอธิปไตยและสิทธิอธิปไตยเหนือฐานทรัพยากรพันธุกรรมพืช (น. 1-2), เล่มเดิม.

จุลินทรีย์ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปที่ยังมีชีวิตอยู่หรือไม่มีชีวิตแล้ว เช่น ซากพืช ซากสัตว์ อีกทั้งยังหมายรวมถึงข้อมูลทางพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิตเหล่านั้นด้วย ทำให้กล่าวได้ว่า ทรัพยากรชีวภาพนั้นมีความหลากหลาย และความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพเหล่านี้ทำให้เกิดการนำทรัพยากรชีวภาพไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตามความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพได้สูญหายและถูกทำลายไปอย่างรวดเร็วในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้ความหลากหลายเหล่านี้ลดลงไปในอัตราที่รวดเร็วก็คือ การกระทำของมนุษย์ โดยเฉพาะการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งเป็นการทำลายแหล่งของความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญ ด้วยการตระหนักถึงภาวะวิกฤตของการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพที่โลกกำลังเผชิญอยู่ ทำให้มีการเรียกร้องที่จะอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและสารพันธุกรรมที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของมนุษย์รวมทั้งคุณค่าในด้านอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม

ดังนั้น เพื่อตอบสนองต่อภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นต่อความหลากหลายทางชีวภาพ โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme-UNEP) ได้จัดตั้งคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกิจ ว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Add Hoc Working Group of Experts on Biological Diversity) ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1988 เพื่อแสวงหาความจำเป็นที่จะต้องมีอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ หลังจากนั้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1989 โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ ได้จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกาลผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการและกฎหมาย เพื่อเตรียมเครื่องมือทางกฎหมายระหว่างประเทศสำหรับการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน คณะผู้เชี่ยวชาญต้องคำนึงถึง “ความจำเป็นที่จะต้องแบ่งปันค่าใช้จ่ายและผลประโยชน์ระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา” เช่นเดียวกับ “วิถีทางและวิธีการที่จะสนับสนุนสิ่งประดิษฐ์คิดค้นจากชุมชนท้องถิ่น” ด้วย

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1991 คณะทำงานเฉพาะกิจได้กลายเป็นคณะกรรมการเจรจาต่อรองระหว่างประเทศ (Intergovernmental Negotiating Committee) งานของคณะทำงานได้บรรลุถึงจุดสูงสุดในวันที่ 22 พฤษภาคม ค.ศ. 1992 ในการประชุม ณ กรุงไนโรบี เพื่อรับรองเนื้อหาที่ได้รับการเห็นชอบแล้วของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (the Nairobi Conference for the Adoption of the Agreed Text of the Convention on Biological Diversity) อนุสัญญาฯ ได้เปิดให้มีการลงนามเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน ค.ศ. 1992 ในการประชุมแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (United Nations Conference of Environment and Development) หรือการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลก ณ นครริโอเดอจาเนโร (The Rio “Earth Summit”) อนุสัญญาฯ ได้เปิดให้มีการลงนามต่อไปจนถึงวันที่ 4 มิถุนายน ค.ศ. 1993 ซึ่งในที่สุดได้รับการลงนามจาก

168 ประเทศ อนุสัญญาฯ ได้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม ค.ศ. 1993 ซึ่งเป็นเวลา 90 วันหลังจากที่มีภาคีให้สัตยาบันลำดับที่ 30 การประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาฯ สมัยแรกกำหนดให้มีขึ้นในวันที่ 28 พฤศจิกายน - 9 ธันวาคม ค.ศ. 1994 ในประเทศบาฮามาส²⁸

ปัจจุบันมีประเทศที่เป็นภาคีทั้งสิ้น 191 ประเทศ สำหรับประเทศไทยลงนามในอนุสัญญาเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 1992 ให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคีเมื่อ วันที่ 31 ตุลาคม 2003 และมีผลบังคับใช้เมื่อ 29 มกราคม 2004 (พ.ศ. 2547) นับเป็นรัฐภาคีลำดับที่ 188 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักโดยมีสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยประสานงานหลัก (National Focal Point)²⁹

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ³⁰ คือ

1. เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของโลกเพื่อประโยชน์ของชนรุ่นต่อไป

2. เพื่อการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน

3. เพื่อให้การแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างเป็นธรรม

จะเห็นได้ว่าการจัดทำอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพนั้นนับว่าเป็นความพยายามร่วมกันของประชาคมชาวโลกในอันที่จะกำหนดกรอบและนโยบายเกี่ยวกับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ โดยส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรชีวภาพในเขตดินแดนของตน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้มีการนำเอาทรัพยากรชีวภาพไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ อนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพได้กำหนดกรอบและนโยบายที่เกี่ยวกับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพโดยส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ในดินแดนของตนเอง โดยอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพได้เปลี่ยนแปลงหลักการนำทรัพยากรชีวภาพไปใช้ประโยชน์จากการที่ทรัพยากรชีวภาพเป็นสมบัติของมวลมนุษย และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างอิสระ มาเป็นทรัพยากรชีวภาพอยู่ภายใต้การดูแลของประเทศเจ้าของทรัพยากรชีวภาพนั้น การนำทรัพยากรชีวภาพเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์จะเป็นไปตามกฎระเบียบที่ประเทศกำหนดขึ้น ซึ่งอนุสัญญาฯ ได้นำเสนอหลักการเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ให้ประเทศใช้เป็นกรอบในการพัฒนากฎระเบียบเรื่องการนำทรัพยากรชีวภาพไปใช้ประโยชน์ ประเทศไทยเป็นประเทศ

²⁸ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ มาตรา 15, เล่มเดิม.

²⁹ กองแผนงาน ส่วนวิเทศสัมพันธ์ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (ม.ป.ป.). อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2553, จาก www.dmcr.go.th/fas/?page_id=542

³⁰ มาตรา 11 ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ.

หนึ่งที่ยุทธศาสตร์พัฒนาเกษตรกรรมเรื่องการค้าและแบ่งปันผลประโยชน์ขึ้นมารองรับการนำทรัพยากรชีวภาพของประเทศไปใช้ประโยชน์ โดยเกษตรกรรมที่พัฒนาขึ้นมาขึ้นอยู่กับอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานที่แตกต่างกัน เกษตรกรรมเหล่านี้กำหนดให้ผู้ที่มีทรัพยากรชีวภาพไปใช้ประโยชน์จะต้องทำการแจ้งต่อหน่วยงานผู้ดูแลก่อนนำทรัพยากรชีวภาพไปใช้ และในกรณีที่มีการนำไปใช้ประโยชน์จะต้องในเชิงพาณิชย์ ผู้นำทรัพยากรชีวภาพไปใช้ประโยชน์จะต้องทำการแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับหน่วยงานที่ดูแลและเก็บนั้น ๆ ด้วย

หลักการที่สำคัญที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ มีดังนี้

1. รับรองสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากรชีวภาพ (Sovereign Right of State)

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพนับเป็นความตกลงระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันทางกฎหมายฉบับแรกที่รับรองว่ารัฐมีสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรชีวภาพ อันเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักการเกี่ยวกับสถานภาพทางกฎหมายของทรัพยากรชีวภาพ ซึ่งจากเดิมที่ถือกันว่าทรัพยากรชีวภาพและทรัพยากรพันธุกรรมเป็นมรดกทั่วไปของมนุษยชาติ มาเป็นทรัพยากรสมบัติของรัฐ ตัวอย่างเช่น ข้อ 15.1 ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ได้กำหนดให้รัฐมีสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources) ซึ่งการกำหนดให้รัฐมีสิทธิเหนือทรัพยากรที่อยู่ตามธรรมชาติดังกล่าวนี้ ย่อมหมายความว่า หากมีการนำเอาทรัพยากรชีวภาพไปคัดแปลงหรือพัฒนาจนกลายเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ สิ่งที่ได้จะไม่อยู่ภายใต้สิทธิอธิปไตยของรัฐ หากแต่อาจถูกถือครองเป็นสิทธิของปัจเจกชนได้ เช่น เป็นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของนักวิจัย เป็นต้น การรับสิทธิดังกล่าวเป็นเพียงแต่ทำให้รัฐมีสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรชีวภาพเท่านั้น แต่ไม่ได้กำหนดครายละเอียดว่ารัฐจะกระจายหรือมอบอำนาจบริหารจัดการทรัพยากรให้แก่ผู้ใด ซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้รัฐต่าง ๆ กำหนดตัวบุคคลที่จะดูแลหรือจัดการทรัพยากรได้โดยเสรี โดยรัฐอาจให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ชุมชนท้องถิ่น ปัจเจกชนหรือสถาบันที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามก็ควรพิจารณาถึงความเกี่ยวข้อง และความมีส่วนได้เสียโดยตรงจากการเข้าถึงหรือการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแล้ว รัฐควรกระจายอำนาจการบริหารจัดการให้แก่เกษตรกรและชุมชนท้องถิ่นเว้นแต่ว่าทรัพยากรพันธุกรรมนั้นเป็นสาธารณสมบัติที่ไม่มีบุคคลใดอ้างสิทธิเป็นเจ้าของได้ จึงจะเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะเข้ามากำกับดูแล

2. ส่งเสริมการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น (Recognition of Traditional and Indigenous Knowledge)

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพได้เรียกร้องให้ประเทศสมาชิกให้ความเคารพ ส่งเสริม อนุรักษ์และรักษาไว้ซึ่งความรู้ นวัตกรรมและแนววิถีปฏิบัติของชุมชนพื้นเมือง

และชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และการใช้อย่างยั่งยืน³¹

หลักการดังกล่าวข้างต้น เป็นการแสดงออกถึงการยอมรับบทบาท และความสำคัญ ของเกษตรกรหรือชุมชนพื้นเมืองที่มีต่อการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรชีวภาพมาอย่างยาวนาน และเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งต่อการคงอยู่ของทรัพยากรชีวภาพต่อไปในอนาคต หน้าที่ในส่วนนี้ เปิดช่องให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพตามหลักการมีส่วนร่วมได้ เลี้ยวร่วมกัน (Common Concern of Mankind)³²

3. ส่งเสริมการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ (Facilitating Access to Genetic Resources for Environmentally Sound Use)

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพได้สนับสนุนให้มีการเข้าถึงและใช้ ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่งทรัพยากรชีวภาพโดยการเข้าถึงนั้น จะต้องเป็นไปภายใต้หลักการ “ความยินยอมที่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า” (Prior Informed Consent) และ “การแบ่งปัน ผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม” (Benefit Sharing) โดยได้สร้างดุลยภาพทางผลประโยชน์ของ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายด้วยการกำหนดให้รัฐมีสิทธิอธิปไตยที่จะ วางหลักเกณฑ์การเข้าถึงและการใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในเขตแดนของตน แต่ก็เปิดโอกาสให้มีการเข้าถึงทรัพยากร เหล่านั้นเพื่อนำไปใช้ในการวิจัยและใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะนำไปใช้ในการผลิต อาหาร ยา วัคซีน และการปรับปรุงพันธุ์พืช อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพได้ กำหนดว่าการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากองค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพจะต้อง เป็นไปอย่างยั่งยืน และเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่รัฐเจ้าของความหลากหลายทางชีวภาพ ในรูปแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลาย ทางชีวภาพที่ต้องการให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์ที่ไม่สร้างผลกระทบ ต่อระบบนิเวศ ซึ่งจะย้อนกลับมาเป็นปัญหาร่วมกันของมนุษยชาติ แต่อย่างไรก็ดีในอนุสัญญา ว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ มิได้กำหนดหลักการและกลไกในเรื่องเหล่านี้เอาไว้ซึ่งเท่ากับว่า

³¹ สงครามแย่งชิงพันธุกรรม โจรสลัดชีวภาพในศตวรรษที่ 21 (โครงการพัฒนาความรู้และยุทธศาสตร์ ด้านความตกลงพหุภาคีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม (สกว.)) (รายงานผลการวิจัย) (น. 2-5), เล่มเดิม.

³² จาก การศึกษากฎหมายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น (รายงานผลการวิจัย) (น. 31), โดย สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2551 (ธันวาคม), กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

ประเทศสมาชิกมีสิทธิที่จะกำหนดมาตรการที่เหมาะสมในการแบ่งปันผลประโยชน์ตามหลักการของอนุสัญญาได้ตามที่เห็นสมควรภายใต้หลักความตกลงร่วมกัน (Mutually Agreed Term)³³

ดังนั้น การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพตามอนุสัญญาฯ เป็นเรื่องทวิภาคี (Bilateral) ที่ผู้ขอเข้าถึงและผู้ให้ทรัพยากรชีวภาพจะต้องเจรจาตกลงกันเอง ซึ่งจะต่างจากการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR) ที่เป็นระบบพหุภาคี (Multilateral) ที่ผู้ขอเข้าถึงต้องทำข้อตกลงกับองค์กรบริหาร (Governing Body) ตามที่กำหนดในสนธิสัญญาฯ การกำหนดให้การเข้าถึงต้องเป็นไปตามหลักความตกลงร่วมกัน จึงเป็นช่องทางให้ประเทศสมาชิกมีสิทธิปฏิเสธการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพในดินแดนของตนได้ หากเป็นการปฏิเสธโดยมีเหตุผลสมควร และสอดคล้องกับหลักการของอนุสัญญาฯ เช่น เหตุผลด้านสิ่งแวดล้อม หรือด้านความมั่นคงทางอาหาร ฯลฯ ลักษณะดังกล่าวเป็นการยืนยันอธิปไตยของรัฐที่มีอยู่เหนือทรัพยากรชีวภาพในดินแดนของตน

อนุสัญญาฯ ให้ความหลากหลายทางชีวภาพ และสนธิสัญญาฯ ให้ความหลากหลายทางชีวภาพ พันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรใช้ “การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์” (Commercialization) เป็นเงื่อนไขของการแบ่งปันผลประโยชน์ โดยผลประโยชน์นั้นอาจเป็นได้ทั้งผลประโยชน์ที่เป็นเงิน (Monetary Benefit) และผลประโยชน์ที่ไม่ใช่ผลประโยชน์ที่เป็นเงิน (Non-monetary Benefit) เช่น การถ่ายทอดเทคโนโลยี การเพิ่มศักยภาพบุคลากร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สนธิสัญญาฯ ให้ความหลากหลายทางชีวภาพ พันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรยกเว้นไม่ต้องแบ่งปันผลประโยชน์ในกรณีไม่มีข้อจำกัดที่บุคคลอื่นจะใช้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นเพื่อการค้นคว้าวิจัยต่อไป โดยกำหนดให้ผู้ให้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เป็นผู้ชำระส่วนแบ่งผลประโยชน์แทน³⁴

4. ส่งเสริมการเข้าถึงและการถ่ายทอดเทคโนโลยี (Access to and Transfer of Technology)

จะเห็นได้ว่าในอนุสัญญาฯ ให้ความหลากหลายทางชีวภาพ ได้เรียกร้องประเทศที่พัฒนาแล้วให้ทำการถ่ายทอดเทคโนโลยีสำหรับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาเพื่อให้ประเทศกำลังพัฒนาอยู่ในฐานะที่จะพึ่งพาตนเอง และสามารถ ใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพทั้งที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

³³ สงครามแย่งชิงพันธุกรรม โจรสลัดชีวภาพในศตวรรษที่ 21 (โครงการพัฒนาความรู้และยุทธศาสตร์ด้านความตกลงพหุภาคีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม (สกว.)) (รายงานผลการวิจัย) (น. 2-5), เล่มเดิม.

³⁴ การศึกษากฎหมายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น (รายงานผลการวิจัย) (น. 33), เล่มเดิม.

ได้ด้วยตนเอง แสดงให้เห็นวัตถุประสงค์ของการให้ประเทศสมาชิกมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ

5. การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Protection of Intellectual Property Rights)

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพได้กำหนดว่า การเข้าถึงและการถ่ายทอดเทคโนโลยีต้องสอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเห็นว่าสิทธิบัตรและสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาต่าง ๆ อาจมีผลกระทบต่อ การดำเนินการตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ จึงกำหนดให้บรรดาประเทศสมาชิกให้ความร่วมมือภายใต้กรอบของกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อเป็นประกันว่าสิทธิดังกล่าวมีลักษณะที่สนับสนุนและไม่ขัดแย้งต่อวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ โดยกำหนดให้ประเทศสมาชิกคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ยกเว้นในกรณีที่ปรากฏว่าการคุ้มครองสิทธินั้นไม่เป็นการสนับสนุน หรือขัดแย้งต่อวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ³⁵

3.1.2 แนวทางบอมนั้นว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม (Bonn Guidelines on Access to Genetic Resources and Fair and Equitable Sharing of the Benefits Arising out of Their Utilisation)

นับตั้งแต่อนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพก่อกำเนิดขึ้น เรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์เป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจจากประเทศต่าง ๆ และมีความพยายามที่จะพัฒนากฎระเบียบที่สอดคล้องกับหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ หากแต่จะเห็นได้ว่าการนำไปใช้ทางปฏิบัตินั้นยังไม่แพร่หลาย มีความตระหนักดีว่าอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพนั้นเพียงแต่วางกรอบกว้าง ๆ แต่ไม่ได้ให้คำแนะนำหรือแนวทางการนำไปใช้ในทางปฏิบัติที่ชัดเจน การดำเนินงานอย่างจริงจังเกี่ยวกับประเด็นการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมนั้น เริ่มขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1999 และต่อมาในเดือนตุลาคมปี ค.ศ. 2001 มีการประชุมระหว่างรัฐบาลขึ้นที่กรุงบอนน์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งได้มีการจัดทำร่างแนวทางบอมนั้นว่าด้วยการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียมขึ้นเป็นครั้งแรก ร่างฉบับดังกล่าวได้รับการรับรองในการประชุมสมัชชา

³⁵ สงครามแย่งชิงพันธุกรรม โจรสลัดชีวภาพในศตวรรษที่ 21 (โครงการพัฒนาความรู้และยุทธศาสตร์ด้านความตกลงพหุภาคีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม (สกว.)) (รายงานผลการวิจัย) (น. 2-5), เล่มเดิม.

ภาคีอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ สมัยที่ 6 ณ กรุงเฮก ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 2002 โดยมีการปรับปรุงแก้ไขในบางประเด็น³⁶

สาระสำคัญของ Bonn Guidelines สามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

(1) ก่อนเก็บรวบรวมทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิภาคหรือเอกชนของภูมิภาคที่ต้องการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมจะต้องทำความตกลงเป็นหนังสือกับภูมิภาคซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรก่อน โดยความตกลงจะต้องประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้

1) การให้ความเห็นชอบหลังจากการแจ้งให้ทราบข้อมูลล่วงหน้า (Prior Informed Consent หรือ PIC) จากรัฐบาลของประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดทรัพยากรพันธุกรรม

2) การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Traditional Knowledge) ของชุมชนท้องถิ่นควรได้รับ PIC จากชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องก่อน

3) กำหนดผลประโยชน์ที่ผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมจะมอบให้แก่รัฐที่เป็นเจ้าของทรัพยากร ทั้งผลประโยชน์ที่เป็นเงินและไม่เป็นตัวเงิน รวมทั้งเงื่อนไขที่ผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมจะต้องปฏิบัติในกรณีที่จะมีการโอนทรัพยากรพันธุกรรมนั้นไปให้แก่บุคคลที่สามหรือภูมิภาคอื่น

(2) ทรัพยากรพันธุกรรมภายใต้ Bonn Guidelines หมายถึงทรัพยากรพันธุกรรมทุกประเภทยกเว้นทรัพยากรพันธุกรรมของมนุษย์

(3) ภูมิภาคควรส่งเสริมการสร้างสมรรถนะ (Capacity Building) ของประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดทรัพยากรพันธุกรรม เพื่อช่วยประเทศเหล่านี้พัฒนาทักษะในการต่อรองเพื่อให้ได้ข้อตกลงการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมที่คุ้มครองผลประโยชน์ของตนเองได้ Bonn Guidelines กล่าวถึงการพัฒนาสมรรถนะในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญได้แก่ การประเมินและจัดทำบัญชีทรัพยากรชีวภาพ ทักษะในการเจรจาทำความตกลง ทักษะในการร่างกฎหมาย และวิธีการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม

(4) ภูมิภาคควรกำหนดหน่วยประสานงานกลาง (National Focal Point) เพียงแห่งเดียว ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนและกระบวนการในการขอ PIC และการเจรจาข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์

³⁶ คำนำหน้าที 2 ของเอกสารแปล แนวทางบอมนว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม สำนักเลขาธิการอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ UNEP สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

(5) รัฐที่เป็นแหล่งกำเนิดทรัพยากรพันธุกรรมควรมีมาตรการเพื่อคุ้มครองชุมชนท้องถิ่นให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมต่อไปได้ แม้ว่าจะมีการนำทรัพยากรนั้นไปพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์ในทางการค้าแล้วก็ตาม

(6) รัฐหรือเอกชนที่นำเอาทรัพยากรพันธุกรรมไปใช้จะต้องใช้ทรัพยากรนั้นเพื่อวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในข้อตกลงการเข้าถึงทรัพยากรในครั้งแรกเท่านั้น และหากจะนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์เพิ่มเติมอย่างอื่น จะต้องเจรจาทำข้อตกลงใหม่หรือข้อตกลงเพิ่มเติมกับรัฐที่เป็นเจ้าของทรัพยากร

(7) รัฐภาคีที่นำทรัพยากรพันธุกรรมไปใช้ควรเปิดเผยแหล่งกำเนิดของทรัพยากรนั้น รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องในคำอธิบายสิทธิ์บัตร และคำขออื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน

(8) รัฐที่นำทรัพยากรพันธุกรรมไปใช้ควรจัดให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรม (“Fair and Equitable” Sharing of Benefits) รวมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ประเทศที่เป็นเจ้าของทรัพยากร

(9) รัฐผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรไม่ควรกำหนดเงื่อนไขหรือข้อจำกัดสำหรับการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม (Imposition of Arbitrary Restrictions) จนเกินสมควร

Bonn Guidelines ช่วยกำหนดประเด็นและแนวทางซึ่งรัฐผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมและรัฐที่ต้องการเข้าถึงทรัพยากรจะต้องคำนึงถึงในการเจรจาทำความตกลงว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ ร่างกฎหมายในเรื่องดังกล่าวที่ประเทศไทยจะจัดทำขึ้นจึงควรพิจารณา Bonn Guidelines ประกอบด้วย

ในการประชุมสุดยอดว่าด้วยการพัฒนาแบบยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development) ที่กรุง Johannesburg เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2545 ที่ประชุมได้ลงมติรับร่างแผนการดำเนินการ (Plan of Implementation) เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและหนึ่งในข้อเสนอของแผนดังกล่าวก็คือ ให้รัฐภาคีเจรจาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศ (International Regime) สำหรับคุ้มครองการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรม นอกจากนี้ยังเรียกร้องให้รัฐภาคีปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ใน Bonn Guidelines ให้กว้างขวางมากขึ้น โดยการนำเอาประเด็นต่าง ๆ ใน Bonn Guidelines ไปบัญญัติเป็นกฎหมายภายใน ทั้งนี้ ได้มีการจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจด้านการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ (Ad Hoc Open-ended Working Group on Access and Benefit-sharing หรือเรียกสั้น ๆ ว่า Working Group on ABS) เพื่อจัดทำข้อเสนอที่จะใช้เป็นกรอบในการเจรจาหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศในเรื่องนี้ และเสนอต่อสมัชชารัฐภาคีครั้งที่ 7 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย

ในการประชุมที่ประเทศมาเลเซียครั้งนั้น ที่ประชุมรัฐภาคีได้มอบหมายให้คณะทำงานชุดนี้ไปดำเนินงานและเจรจาหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งนี้ได้กำหนดกรอบ (Terms of Reference) สำหรับการเจรจาโดยหลักแล้วให้ครอบคลุมถึงกระบวนการในการจัดทำหลักเกณฑ์ มาตรการเพื่อให้เกิดการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมแก่ประเทศผู้เป็นเจ้าของทรัพยากร มาตรการเพื่อให้มีการปฏิบัติตามหลัก PIC การคุ้มครองผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น ความร่วมมือด้านการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการค้นคว้าวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ในทางการค้าอย่างยุติธรรม เป็นต้น ทั้งนี้ผลของการเจรจาอาจเป็นเอกสารฉบับเดียวหรือหลายฉบับ (Instrument and/or Instruments) ซึ่งมีผลหรือไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย (Legally Binding or Non-Legally Binding) ก็ได้³⁷

การประชุมคณะทำงานการประชุมคณะทำงานเฉพาะกิจด้านการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ จำนวน 7 ครั้ง สรุปได้ดังนี้

การประชุมคณะทำงานเฉพาะกิจด้านการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ครั้งที่ 1 มีขึ้นในเดือนตุลาคม 2001 ณ กรุงบอนน์ สหพันธสาธารณรัฐเยอรมนี คณะทำงานฯ ได้จัดทำร่างแนวทางบอนน์ว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ และได้ทำการจำแนกระบุองค์ประกอบสำหรับแผนปฏิบัติการว่าด้วยการเสริมสร้าง สมรรถนะ และพิจารณาบทบาทของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ในการดำเนินงานตามข้อตกลงการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์

การประชุมคณะทำงานเฉพาะกิจว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ครั้งที่ 2 มีขึ้นในเดือนธันวาคม 2003 ณ นครมอนทรีออล ประเทศแคนาดา คณะทำงานฯ ได้พิจารณาและหารือในประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการ ลักษณะ ขอบเขต องค์ประกอบและรูปแบบของระบอบระหว่างประเทศว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ และยังได้พิจารณามาตรการเพื่อให้หลักประกันในการปฏิบัติตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) และเงื่อนไขที่ได้รับการตกลงร่วมกัน (MAT) และ การเสริมสร้างสมรรถนะ

การประชุมคณะทำงานเฉพาะกิจว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ครั้งที่ 3 มีขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ 2005 ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย คณะทำงานฯ ได้ริเริ่มการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับระบอบระหว่างประเทศว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ และยังได้กล่าวถึงประเด็นของแนวทางเพิ่มเติมเพื่อช่วยเสริมแนวทางบอนน์ เช่น เอกสารรับรองที่เป็นที่ยอมรับระหว่างประเทศ ซึ่งต้นกำเนิด/แหล่งที่มา/ที่มาตามกฎหมายของทรัพยากรพันธุกรรม

³⁷ โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำร่างแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (รายงานผลการวิจัย) (น. 46-49), เล่มเดิม.

มาตรการเพื่อให้หลักประกันในการปฏิบัติตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) และเงื่อนไขที่ได้รับ การตกลงร่วมกัน (MAT) และทางเลือกสำหรับดัชนีชี้วัดการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์

การประชุมคณะทำงานเฉพาะกิจว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ครั้งที่ 4 มีขึ้นในเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2006 ณ เมืองกรานาดา ประเทศสเปน คณะทำงานฯ ได้เจรจาเรื่องระบอบระหว่างประเทศฯ ต่อและเห็นพ้องในร่างเนื้อหาเพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการเจรจาต่อรองในอนาคต คณะทำงานฯ ยังได้พิจารณาประเด็นเอกสารรับรองที่เป็นที่ยอมรับระหว่างประเทศ ซึ่งต้นกำเนิด/แหล่งที่มา/ที่มาตามกฎหมายและมาตรการเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) และเงื่อนไขที่ได้รับการตกลงร่วมกัน (MAT)

การประชุมคณะทำงานเฉพาะกิจว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ครั้งที่ 5 มีขึ้นในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2007 ณ นครมอนทรีออล ประเทศแคนาดา คณะทำงานฯ ได้พิจารณาประเด็นสารัตถะเกี่ยวกับองค์ประกอบของระบอบระหว่างประเทศว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ และได้หารือถึงเอกสารอย่างไม่เป็นทางการของประธานร่วมสองฉบับ คือบันทึกว่าด้วยข้อเสนอที่เกิดขึ้นในที่ประชุม และผลสะท้อนถึงความก้าวหน้าที่เกิดขึ้น และได้ข้อสรุปว่าเอกสารดังกล่าวควรอยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ของประธานร่วมของคณะทำงานฯ เท่านั้น และควรเผยแพร่เป็นเอกสารข้อมูลให้แก่ภาคีสัญญาฯ

การประชุมคณะทำงานเฉพาะกิจว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ครั้งที่ 6 มีขึ้นในเดือนมกราคม 2008 ณ นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ คณะทำงานฯ ได้เน้นที่องค์ประกอบหลักของระบอบระหว่างประเทศฯ รวมถึงการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมและเท่าเทียม การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม การปฏิบัติตามความรู้ที่สืบทอดตามธรรมเนียมประเพณีกับทรัพยากรพันธุกรรม และการเสริมสร้างสมรรถนะ คณะทำงานฯ มีความก้าวหน้าในการจัดทำเอกสารฉบับใหม่เกี่ยวกับระบอบระหว่างประเทศฯ ซึ่งมีเนื้อหาที่สั้นและกระชับขึ้น ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ เกี่ยวกับองค์ประกอบหลัก และรายการของประเด็นหัวข้อ “ที่จะทำการขยายรายละเอียดเพิ่มเติมโดยมีเป้าหมายเพื่อผนวกรวมเข้าในระบอบระหว่างประเทศฯ ต่อไป” ในกรณีที่มีความเห็นชอบในหลักการ หรือ “เพื่อพิจารณาเพิ่มเติม” ในกรณีที่ยังไม่ได้รับความเห็นชอบหรือจำเป็นต้องมีการอธิบายเพิ่มเติม

การประชุมคณะทำงานเฉพาะกิจว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ครั้งที่ 7 มีขึ้นในเดือนพฤษภาคม 2009 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส มีการหารือ และเจรจาต่อรองระบบระหว่างประเทศว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในประเด็นสำคัญ 5 เรื่อง ได้แก่

วัตถุประสงค์ ขอบเขต การปฏิบัติตามการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม และการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมโดยมีการจัดตั้งคณะทำงานย่อย 3 กลุ่ม ได้แก่ คณะทำงานย่อยเรื่อง วัตถุประสงค์และขอบเขต คณะทำงานย่อยเรื่องการปฏิบัติตาม และคณะทำงานย่อยเรื่องการแบ่งปัน ผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม และการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม³⁸

3.1.3 พิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม (Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization to the Convention on Biological Diversity)

ภายหลังจากที่มีการกำหนดแนวทางบอมน์ ว่าด้วยการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม ในการประชุมสุดยอดแห่งโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ World Summit on Development (WSSD) เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2545 ณ นคร โจฮันเนสเบิร์ก สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ โดยที่ประชุมได้เรียกร้องให้ประเทศต่าง ๆ มีการตกลงระบอบระหว่างประเทศว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการแบ่งปันผลประโยชน์เพื่อเป็นการส่งเสริมและรับประกันว่ามีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมจากการนำทรัพยากรชีวภาพไปใช้ประโยชน์ โดยสมัชชาภาคีอนุสัญญาฯ ได้มอบหมายให้คณะทำงานเฉพาะกิจว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพดำเนินการเจรจาต่อรองเรื่องระบอบระหว่างประเทศฯ ซึ่งคณะทำงานเฉพาะกิจฯ ได้ขอความร่วมมือให้ประเทศสมาชิกที่ยังไม่มีกฎระเบียบเรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพที่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ทำการพัฒนากฎระเบียบดังกล่าวโดยใช้แนวปฏิบัติบอมน์เป็นแนวทางในการกำหนดกฎระเบียบเพื่อที่ว่าแต่ละประเทศจะได้ตระหนักถึงข้อดีหรือข้อบกพร่องในการนำไปปฏิบัติ ซึ่งต่อมาระบอบระหว่างประเทศดังกล่าว ได้พัฒนามาสู่พิธีสารว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม

พิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม รับรองโดยสมัชชาภาคีอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ในการประชุมสมัยที่ 10 เมื่อวันที่ 18-29 ตุลาคม 2553 ณ เมืองนาโงยา ประเทศญี่ปุ่น มีทั้งสิ้น 30 มาตรา โดยมีองค์ประกอบหลัก แบ่งได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่

³⁸ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (พ.ศ.). *กลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความหลากหลายทางชีวภาพ*. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2557, จาก http://chm-thai.onep.go.th/CHM/abs/COP_10.htm

ข้อกำหนดทั่วไป (มาตรา 1-3 BIS) ข้อกำหนดหลัก (มาตรา 4-18 BIS) และข้อกำหนดสนับสนุน (มาตรา 18 TER-30) พร้อมเอกสารแนบท้าย (Annex) ในเรื่องผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน

ความเป็นมาและหลักการสำคัญที่ใช้ในพิธีสารนาโงยาฯ เป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพที่ให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม และสนับสนุนการดำเนินการตามข้อกำหนดในเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ของอนุสัญญาฯ อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งมีหลักการสำคัญ ๆ ดังนี้

- (1) สิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากรธรรมชาติ
- (2) การถ่ายทอดเทคโนโลยีและความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการวิจัยและนวัตกรรมในการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรพันธุกรรม
- (3) การสร้างความตระหนักและแรงจูงใจในเรื่องมูลค่าของระบบนิเวศ
- (4) เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษในเรื่องการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน การขจัดความยากจน และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม
- (5) ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและยุติธรรมความแน่นอนทางกฎหมาย
- (6) ความเท่าเทียมในการเจรจาต่อรอง
- (7) บทบาทและการมีส่วนร่วมของสตรีในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ
- (8) การแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานการณ์ข้ามแดน และในกรณีที่ไม่มีการแจ้งขออนุญาต (Prior Informed Consent - PIC)
- (9) ความสัมพันธ์ที่แยกส่วนกันไม่ได้ระหว่างทรัพยากรพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- (10) สิทธิของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะในการระบุผู้ถือครองภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน
- (11) ดำเนินการโดยคำนึงถึง
  - 1) ความสำคัญของทรัพยากรพันธุกรรมต่อความมั่นคงทางอาหาร สุขอนามัยของมนุษย์การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และการปรับตัวและลดผลกระทบของเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
  - 2) ลักษณะเฉพาะของความหลากหลายทางชีวภาพทางการเกษตรและทรัพยากรพันธุกรรมเพื่ออาหารและการเกษตร โดยเฉพาะระบบพหุภาคีในเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปัน

ผลประโยชน์ภายใต้สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGRFA)

3) ข้อบังคับขององค์การอนามัยโลกและการให้หลักประกันในการเข้าถึงเชื้อโรคในมนุษย์เพื่อเตรียมพร้อมในสถานการณ์ฉุกเฉิน

4) งานในองค์การระหว่างประเทศและเครื่องมือระหว่างประเทศอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์

5) ความแตกต่างของสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมโดยเฉพาะในส่วนที่บ่งชี้ถึงมรดกทางวัฒนธรรม

พิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม มีรายละเอียดมาตราที่มีความสำคัญ ดังนี้

ข้อกำหนดทั่วไป (มาตรา 1 -3 BIS)

มาตรา 1 (วัตถุประสงค์) แบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม รวมถึงโดยการเข้าถึงและการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงสิทธิเหนือทรัพยากรและเทคโนโลยีนั้นและโดยการให้เงินทุนสนับสนุนอย่างเหมาะสม ซึ่งสนับสนุนการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและใช้ประโยชน์องค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

มาตรา 3 (ขอบเขต) ใช้กับทรัพยากรพันธุกรรมภายในขอบเขตของมาตรา 15 ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมและความรู้

มาตรา 3 BIS (ความสัมพันธ์กับความตกลงและเครื่องมือระหว่างประเทศ)

(1) บทบัญญัติของพิธีสารฯ จักไม่มีผลต่อสิทธิและข้อผูกพันของภาคีใด อันเกิดจากความตกลงระหว่างประเทศที่มีอยู่แล้ว ยกเว้นในกรณีที่ใช้สิทธิและข้อผูกพันเหล่านั้นเป็นผลให้เกิดความเสียหายร้ายแรงหรือคุกคามต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

(2) พิธีสารจะต้องไม่ปิดกั้นการพัฒนาและดำเนินการตามความตกลงระหว่างประเทศอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมถึงที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์เป็นการเฉพาะหากเป็นไปได้โดยสนับสนุนและไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ และพิธีสารฯ

(3) พิธีสารนี้จะต้องดำเนินการโดยสนับสนุนซึ่งกันและกันและกันกับเครื่องมือระหว่างประเทศอื่นที่เกี่ยวข้อง และควรให้ความสำคัญกับความมีประโยชน์และความเกี่ยวข้องของงานหรือ

วิธีปฏิบัติที่กำลังดำเนินการอยู่ภายใต้เครื่องมือและองค์กระหว่างประเทศนั้น หากเป็นไปได้โดยสนับสนุนและไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ และพิธีสารฯ

(4) พิธีสารนี้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการตามข้อกำหนดเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ของอนุสัญญาฯ และไม่ครอบคลุมภาคีของเครื่องมือระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์เป็นการเฉพาะ หากเครื่องมือระหว่างประเทศนั้นเป็นไปได้โดยสนับสนุนและไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ และพิธีสารฯ

ข้อกำหนดหลัก (มาตรา 4 - 18 BIS)

มาตรา 4 (การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม)

(1) ให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรม รวมถึงการประยุกต์ใช้ต่อเนื้อและการพาณิชย์ อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม กับภาคีผู้ให้ที่เป็นประเทศต้นกำเนิดหรือประเทศที่ได้รับทรัพยากรพันธุกรรมตามข้อกำหนดของอนุสัญญาฯ ซึ่งการแบ่งปันผลประโยชน์นั้น จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (Mutually Agreed Terms-MAT) โดยประเทศภาคีจะต้องดำเนินการทางกฎหมาย บริหารจัดการ หรือนโยบาย ตามความเหมาะสมเพื่อดำเนินการให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดข้างต้น

(2) ประเทศภาคีจะต้องดำเนินการทางกฎหมาย บริหารจัดการหรือนโยบาย โดยมุ่งหมายที่จะให้หลักประกันว่า ผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถือครองโดยชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับกฎหมายภายในเกี่ยวกับสิทธิของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่นเหนือทรัพยากรพันธุกรรม มีการแบ่งปันกับชุมชนที่เกี่ยวข้องอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม ตามเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT)

(3) ผลประโยชน์อาจรวมถึงรายการผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินตามเอกสารแนบท้าย

มาตรา 5 และ 5 BIS (การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม)

(1) โดยเน้นย้ำถึงสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากรพันธุกรรมและเป็นไปตามกฎหมายหรือเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศ การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมโดยการใช้ประโยชน์จะต้องเป็นไปตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (Prior Informed Consent-PIC) ของภาคีผู้ให้ที่เป็นประเทศต้นกำเนิดหรือประเทศที่ได้รับทรัพยากรพันธุกรรมตามข้อกำหนดของอนุสัญญาฯ หากไม่ได้กำหนดให้เป็นอย่างอื่น โดยประเทศภาคีนั้น เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดข้างต้น ประเทศภาคีจะต้องดำเนินการทางกฎหมาย บริหารจัดการ หรือนโยบายที่จำเป็นตามความเหมาะสมเพื่อทำให้เกิด

- 1) ความแน่นอนทางกฎหมาย ความชัดเจน และความโปร่งใสของกฎหมายและเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเกี่ยวกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์
- 2) กฎและกระบวนการในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมที่มีความเท่าเทียมและไม่เป็นไปโดยไร้เหตุผล
- 3) มีข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการในการขออนุญาตเข้าถึง
- 4) มีข้อตัดสินใจที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนและโปร่งใสโดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบภายในระยะเวลาที่เหมาะสม
- 5) การออกใบอนุญาตเพื่อเป็นหลักฐานการให้อนุญาตและการจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) และประกาศไว้ในกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์
- 6) เมื่อเป็นไปได้และเป็นไปตามกฎหมายภายในประเทศ ดั้งเดิมและ/หรือขั้นตอนสำหรับความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) หรือการเห็นชอบและการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้อง (Approval and Involvement) ของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น สำหรับการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม
- 7) จัดทำกฎระเบียบและกระบวนการในการกำหนดให้มีและจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) โดยจะต้องจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรและอาจประกอบด้วยเงื่อนไขใน
  1. การระงับข้อพิพาท
  2. การแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งรวมถึงที่สัมพันธ์กับสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา
  3. การใช้ต่อเนื่องโดยบุคคลที่สาม ถ้ามี และ
  4. การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์การใช้ ถ้ามี
- 8) ประเทศภาคีจะต้องดำเนินมาตรการ ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับกฎหมายภายใน โดยมีมุ่งหมายที่จะให้หลักประกันว่า
  1. การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมได้รับความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) หรือความเห็นชอบและการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้อง (Approval and Involvement) จากชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น เมื่อชุมชนนั้นมีสิทธิที่จะดำเนินการให้อนุญาตเข้าถึงทรัพยากรนั้น
  2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมที่ถือครองโดยชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น มีการเข้าถึงตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) หรือความเห็นชอบและการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้อง (Approval and Involvement) จากชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น และมีการจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT)

มาตรา 6 (ข้อพิจารณาพิเศษ) กำหนดข้อพิจารณาในการจัดทำและดำเนินการตามกฎหมายและเงื่อนไขข้อบังคับเกี่ยวกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ ให้ภาคีจะต้อง

(1) สร้างเงื่อนไขที่ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยที่มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาซึ่งรวมถึงมาตรการที่ง่ายสำหรับการเข้าถึงที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในเชิงพาณิชย์ โดยคำนึงถึงความจำเป็นในการระบุนการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์การใช้

(2) ให้ความสำคัญกับสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งรวมถึงสถานการณ์ที่มีการคุกคามหรือมีอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ สัตว์ หรือพืช ตามที่กำหนดไว้ในระดับประเทศและระหว่างประเทศ โดยให้ภาคีอาจพิจารณาความจำเป็นสำหรับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและยุติธรรมอย่างเร่งด่วนสำหรับการใช้ทรัพยากรนั้น รวมถึงการเข้าถึงการรักษาในราคาถูกลงสำหรับผู้ที่ต้องการ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา

(3) พิจารณาความสำคัญแก่ทรัพยากรพันธุกรรมเพื่ออาหารและการเกษตรและบทบาทพิเศษต่อความมั่นคงทางอาหาร

มาตรา 7 (ความสำคัญของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน) สนับสนุนให้ใช้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

มาตรา 7 BIS (กลไกการแบ่งปันผลประโยชน์พหุภาคีระดับโลก) ภาคีจะต้องพิจารณาความจำเป็นและวิธีการสำหรับกลไกการแบ่งปันผลประโยชน์พหุภาคีระดับโลก เพื่อจัดการกับผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ข้ามแดน (Transboundary) หรือที่ไม่สามารถให้อนุญาตตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) ได้ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมผ่านทางกลไกนี้จะต้องนำไปใช้ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนในระดับโลก

มาตรา 8 (ความร่วมมือในกรณีข้ามแดน) (Transboundary) ความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินงานตามพิธีสารฯ โดยการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น ในกรณีที่ทรัพยากรพันธุกรรม (In Situ) พบได้ในหลายประเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องทรัพยากรพันธุกรรมนั้นเป็นของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือมากกว่าในหลายประเทศ

มาตรา 9 (ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม)

(1) กำหนดให้มีการพิจารณากฎหมายจารีตประเพณีของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น ขั้นตอนและวิธีปฏิบัติของชุมชนในการดำเนินการที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม โดยสอดคล้องกับกฎหมายภายในประเทศ ตามความเหมาะสม

(2) ประเทศภาคีจะต้องจัดทำกลไก โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อผูกพันในเรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ แก่ผู้ที่คาดว่าจะเป็นผู้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม รวมถึงมาตรการที่เผยแพร่ผ่านทางกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์

(3) ประเทศภาคีจะต้องสนับสนุน ตามความเหมาะสม ในการจัดทำโดยชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น รวมถึงผู้หญิงในชุมชน วิธีปฏิบัติของชุมชนในเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ ข้อกำหนดขั้นต่ำสำหรับเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) และข้อความตัวอย่างในสัญญาการแบ่งปันผลประโยชน์

(4) การดำเนินการตามพิธีสารจะต้องไม่จำกัดการใช้และการแลกเปลี่ยนตามธรรมเนียมประเพณี ซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ภายในและระหว่างชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ

มาตรา 11 (กลไกการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์)

(1) จัดตั้งกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์เป็นส่วนหนึ่งของกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของอนุสัญญาฯ

(2) กำหนดข้อมูลในกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์

1) ข้อมูลที่จะต้องใส่ ได้แก่

1. มาตรการทางกฎหมาย บริหารจัดการ และนโยบายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์

2. ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยประสานงานกลางและหน่วยชำนาญการระดับประเทศ

3. ใบอนุญาตที่ออกให้เมื่อมีการเข้าถึงเพื่อเป็นหลักฐานการให้อนุญาตและการจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT)

2) ข้อมูลเพิ่มเติมที่อาจใส่ไว้ ถ้ามีและเหมาะสม ได้แก่

1. หน่วยงานรับผิดชอบของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง
2. ข้อความตัวอย่างในสัญญา
3. วิธีการและเครื่องมือที่ได้รับการพัฒนาเพื่อติดตามตรวจสอบทรัพยากรพันธุกรรม

4. ข้อถือปฏิบัติและวิธีปฏิบัติที่ดีเลิศ (Best Practice)

มาตรา 12 และ 12 BIS (การปฏิบัติตามกฎหมายหรือเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเกี่ยวกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์) กำหนดให้ประเทศภาคีจะต้อง

(1) ดำเนินมาตรการทางกฎหมาย บริหารจัดการ และนโยบายที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และสัมพันธ์กัน เพื่อให้ทรัพยากรพันธุกรรมที่มีการใช้ภายใต้ขอบเขตอำนาจมีการเข้าถึงที่เป็นไปตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) และได้มีการจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ของประเทศภาคีอื่น

(2) ดำเนินมาตรการทางกฎหมาย บริหารจัดการ และนโยบายที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และสัมพันธ์กัน เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมที่มีการใช้ภายใต้ขอบเขตอำนาจ มีการเข้าถึงที่เป็นไปตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) หรือความเห็นชอบและมีส่วนเกี่ยวข้อง (Approval and Involvement) ของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น และได้มีการจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ของประเทศภาคีอื่นที่เป็นที่อยู่ของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น

(3) ดำเนินมาตรการที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และสัมพันธ์กัน เพื่อจัดการกับกรณีของการไม่ปฏิบัติตาม (Non-Compliance) มาตรการที่ได้รับการรับรองนั้น

(4) ร่วมมือกันดำเนินการ ตามความเหมาะสมและเท่าที่เป็นไปได้ในกรณีของการละเมิดกฎหมายหรือเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์

มาตรา 13 (การติดตามตรวจสอบการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรม) กำหนดให้ประเทศภาคีจะต้องดำเนินการ ตามความเหมาะสม เพื่อติดตามตรวจสอบ และเพิ่มพูนความโปร่งใสเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรม เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตาม มาตรการดังกล่าวจะต้องรวมถึง

(1) การกำหนดจุดตรวจสอบ (Check Point) หนึ่งแห่งหรือมากกว่า ดังนี้

1) จุดตรวจสอบที่กำหนดอาจจะรวบรวมหรือได้รับตามความเหมาะสมข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่สัมพันธ์กับความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) แหล่งที่มาของทรัพยากรพันธุกรรม การจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) และ/หรือ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมตามความเหมาะสม

2) ภาคิจะต้องดำเนินการ ตามความเหมาะสมและลักษณะเฉพาะของจุดตรวจสอบที่กำหนด กำหนดให้ผู้ใช้ทรัพยากรพันธุกรรมให้ข้อมูลตามที่ระบุไว้ ที่จุดตรวจสอบที่กำหนด โดยจะต้องดำเนินการที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพ และสัมพันธ์กัน เพื่อจัดการกับกรณีของการไม่ปฏิบัติตาม (Non-Compliance)

3) จะต้องให้ข้อมูลรวมถึงจากเอกสารรับรองที่ได้รับการยอมรับในระดับระหว่างประเทศ เมื่อมีอยู่ แก่หน่วยงานผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้อง ภาคิผู้ให้อนุญาต และกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ตามความเหมาะสม

4) จุดตรวจสอบจะต้องมีประสิทธิภาพ และควรมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรพันธุกรรม หรือการเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกขั้นตอนของการวิจัย พัฒนา นวัตกรรม และการพาณิชย์

(2) สนับสนุนให้ผู้ใช้และผู้ให้ทรัพยากรพันธุกรรมระบุข้อกำหนดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลในการดำเนินการตามเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) ไว้ในเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) รวมถึงไว้ในเงื่อนไขของการรายงาน

(3) สนับสนุนให้ใช้เครื่องมือและระบบในการสื่อสารที่คุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

1) ใบอนุญาตหรืออื่น ๆ ที่เท่าเทียมกันซึ่งออกตามมาตรา 5 วรรค 2(d) และเผยแพร่ทางกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จะใช้เป็นเอกสารรับรองการปฏิบัติตามที่ได้รับการยอมรับในระดับระหว่างประเทศ

2) เอกสารรับรองการปฏิบัติตามที่ได้รับการยอมรับระหว่างประเทศ จะใช้เป็นหลักฐานว่าทรัพยากรพันธุกรรมนั้นมีการเข้าถึงตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) และได้มีการจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ของประเทศภาคีที่เป็นผู้ให้อนุญาต

(4) กำหนดข้อมูลขั้นต่ำที่ต้องใส่ไว้ในเอกสารรับรองการปฏิบัติตามที่ได้รับการยอมรับระหว่างประเทศ เมื่อข้อมูลนั้นไม่เป็นความลับ ได้แก่

1) หน่วยงานที่ออกเอกสารรับรอง

2) วันที่ออกเอกสารรับรอง

- 3) ผู้ให้
- 4) รหัสเฉพาะที่ใช้ในการจำแนกระบุของเอกสารรับรอง
- 5) บุคคลหรือนิติบุคคลที่ได้รับอนุญาต
- 6) ประเด็นเนื้อหาหรือทรัพยากรพันธุกรรมที่ครอบคลุม โดยเอกสารรับรอง
- 7) การยืนยันว่ามีการจัดทำ MAT
- 8) การยืนยันว่ามีการขออนุญาตตาม PIC
- 9) การใช้ในเชิงพาณิชย์ และ/หรือไม่เชิงพาณิชย์

มาตรา 14 (การปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน) (MAT)

(1) การใส่ข้อกำหนดเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทไว้ในเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) ซึ่งรวมถึง

1. ขอบเขตอำนาจในการดำเนินการระงับข้อพิพาท
2. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
3. ทางเลือกอื่น ๆ ในการระงับข้อพิพาท เช่น การไกล่เกลี่ย และการ

อนุญาตตุลาการ

(2) การให้โอกาสในการใช้สิทธิโต้แย้งในกรณีที่เกิดข้อพิพาทจากเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT)

(3) การดำเนินมาตรการที่มีประสิทธิภาพ ตามความเหมาะสม ในกรณีของ

1. การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม
2. การใช้กลไกในเรื่องการรับรองซึ่งกันและกันและการบังคับใช้คำตัดสินของ

อนุญาตตุลาการข้ามประเทศ

มาตรา 15-16 (ตัวอย่างข้อความตามสัญญา ข้อถือปฏิบัติ (Code of Conduct) แนวทาง และการปฏิบัติ/มาตรฐานที่ดีเลิศ) การพัฒนา ปรับปรุง และใช้ตัวอย่างข้อความตามสัญญาของภาคส่วนและข้ามภาคส่วนสำหรับเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) และข้อถือปฏิบัติ แนวทาง และการปฏิบัติ/มาตรฐาน ที่ดีเลิศ ที่สัมพันธ์กับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ตามความเหมาะสม

มาตรา 17 (การสร้างความตระหนัก) ดำเนินมาตรการในการสร้างความตระหนัก อาทิ การเผยแพร่รายละเอียดของพิธีสาร การจัดประชุมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น การจัดตั้ง Help Desk การเผยแพร่ข้อมูลผ่านทางกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารระดับประเทศ การส่งเสริมให้มีการดำเนินการตามข้อถือปฏิบัติ แนวทาง และการปฏิบัติที่ดีเลิศ การให้การศึกษาและอบรมเกี่ยวกับข้อผูกพันในเรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์

วิถีปฏิบัติและกระบวนการของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น และการแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์ภายในประเทศ ภูมิภาคและระหว่างประเทศ

มาตรา 18 (การเสริมสร้างสมรรถนะ)

(1) ร่วมมือในการพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะขององค์กรและบุคลากรในการ
ดำเนินงานตามพิธีสารในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุด ที่เป็นหมู่เกาะ
ขนาดเล็กและที่มีการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจ รวมถึงการดำเนินการผ่านทางสถาบันและองค์กร
ระดับประเทศ อนุภูมิภาค ภูมิภาคและระดับโลก

(2) เน้นย้ำถึงความต้องการทรัพยากรการเงินในการดำเนินการพัฒนาและเสริมสร้าง
สมรรถนะ

(3) การระบุความต้องการและลำดับความสำคัญระดับชาติ โดยการประเมินสมรรถนะ
ด้วยตนเอง

(4) ให้ประเทศภาคีสันับสนุนการเสริมสร้างสมรรถนะของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและ
ชุมชนท้องถิ่น บนพื้นฐานของความต้องการและลำดับความสำคัญที่ระบุไว้โดยชุมชนพื้นเมือง
ดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นที่ความต้องการและลำดับความสำคัญของผู้หญิง

(5) กำหนดประเด็นหลักที่ต้องมีการพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะ ได้แก่

1. สมรรถนะในการปฏิบัติตามข้อผูกพันของพิธีสาร
2. สมรรถนะในการเจรจาต่อรองเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT)
3. สมรรถนะในการพัฒนา ดำเนินงาน และบังคับใช้มาตรการทางกฎหมาย
บริหารจัดการ และนโยบายภายในประเทศ ด้านการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์
4. สมรรถนะในการพัฒนาความสามารถในการดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม
ให้แก่ทรัพยากรพันธุกรรมที่เป็นเจ้าของ

(6) มาตรการเสริมสร้างสมรรถนะ อาทิ

1. การพัฒนากฎหมายและองค์กร
2. การส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมในการเจรจาต่อรอง
3. การติดตามตรวจสอบและการบังคับใช้ให้เกิดการปฏิบัติตาม
4. การใช้เครื่องมือสื่อสารและระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่ดีที่สุดเท่าที่มี
ในกิจกรรมการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์
5. การพัฒนาและใช้วิธีการประเมินมูลค่า
6. การศึกษาสำรวจ วิจัย และอนุกรมวิธาน

7. การถ่ายทอดเทคโนโลยี และสมรรถนะทางวิชาการและโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสร้างความยั่งยืนให้แก่การถ่ายทอดเทคโนโลยี

8. ส่งเสริมให้กิจกรรมการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ส่งผลต่อการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

9. มาตรการเฉพาะในการเสริมสร้างสมรรถนะให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง

10. มาตรการเฉพาะในการเสริมสร้างสมรรถนะแก่ชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นที่การเสริมสร้างสมรรถนะของผู้หญิงในชุมชนเหล่านั้น เกี่ยวกับการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม และ/หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม

(7) เผยแพร่การดำเนินการเสริมสร้างสมรรถนะในระดับชาติ ภูมิภาคและระหว่างประเทศไว้ในกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันและการประสานความร่วมมือในการเสริมสร้างสมรรถนะ

มาตรา 18 BIS (ความร่วมมือและการถ่ายทอดเทคโนโลยี) ประเทศภาคีจะต้องร่วมมือในการวิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ รวมถึงกิจกรรมการวิจัยทางเทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการเข้าถึงและถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุดและที่เป็นหมู่เกาะขนาดเล็ก และที่มีการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาและเสริมสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีเหตุผลและสามารถนำไปปฏิบัติได้เพื่อให้บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ และพิธีสารนี้ซึ่งถ้าเป็นไปได้และเหมาะสม กิจกรรมความร่วมมือนั้นจะต้องเกิดขึ้นในและกับประเทศภาคีผู้ให้ทรัพยากรพันธุกรรมที่เป็นประเทศต้นกำเนิดหรือประเทศที่ได้รับทรัพยากรพันธุกรรมตามข้อกำหนดของอนุสัญญาฯ

มาตรา 18 TER (ประเทศที่มีใช่ภาคี (Non-Parties) สนับสนุนให้ประเทศที่มีใช่ภาคีดำเนินการตามพิธีสาร และเผยแพร่ข้อมูลที่เหมาะสมผ่านทางกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์

มาตรา 19 (กลไกและทรัพยากรการเงิน)

(1) ใช้กลไกทางการเงินของอนุสัญญาฯ ว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ โดยพิจารณาความต้องการทางการเงินของประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุดและที่เป็นหมู่เกาะขนาดเล็ก และที่มีการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจ และความต้องการและลำดับความสำคัญของการเสริมสร้างสมรรถนะของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น

(2) นำแนวทางเรื่องกลไกทางการเงินที่เป็นข้อคิดของสมาชิกอนุสัญญาฯ มาใช้ โดยอนุโลม

(3) การสนับสนุนทรัพยากรการเงิน อาจดำเนินการผ่านทางทวิภาคี พหุภาคีและระดับภูมิภาค

มาตรา 20-22 (การประชุมภาคีพิธีสารฯ องค์กรย่อย (Subsidiary Bodies) และสำนักงานเลขานุการ)

(1) กำหนดหน้าที่ของสมาชิกอนุสัญญาฯ ทำหน้าที่เป็นการประชุมภาคีพิธีสารฯ อาทิ ให้ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามพิธีสารฯ การจัดตั้งองค์กรย่อย การพิจารณา และให้การรับรองข้อแก้ไขและเอกสารแนบท้ายของพิธีสารฯ เป็นต้น

(2) วิธีดำเนินการประชุมให้ใช้วิธีดำเนินการประชุมสมาชิกอนุสัญญาฯ โดยอนุโลม นอกเสียจากว่าที่ประชุมสมาชิกอนุสัญญาฯ ทำหน้าที่เป็นการประชุมภาคีพิธีสารฯ จะมิมติให้เป็นอื่นโดยเอกฉันท์

(3) การประชุมสมาชิกอนุสัญญาฯ ทำหน้าที่เป็นการประชุมภาคีพิธีสารฯ สมัยที่ 1 ให้จัดโดยสำนักงานเลขานุการอนุสัญญาฯ พร้อมกับการประชุมสมาชิกอนุสัญญาฯ ที่กำหนดให้มีขึ้นภายหลังพิธีสารนี้มีผลบังคับใช้ การประชุมสมาชิกอนุสัญญาฯ ทำหน้าที่เป็นการประชุมภาคีพิธีสารฯ ให้จัดขึ้นพร้อมกับการประชุมสมาชิกอนุสัญญาฯ นอกเสียจากว่าที่ประชุมสมาชิกอนุสัญญาฯ ทำหน้าที่เป็นการประชุมภาคีพิธีสารฯ จะมิมติให้เป็นอื่น

(4) สำนักงานเลขานุการอนุสัญญาฯ ทำหน้าที่สำนักงานเลขานุการของพิธีสารฯ โดยมีหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาฯ โดยอนุโลม

มาตรา 23-30 (ข้อกำหนดสนับสนุนอื่น ๆ)

(1) การติดตามและการรายงาน (มาตรา 23)

(2) กลไกและกระบวนการเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามพิธีสาร (มาตรา 24)

(3) การทบทวนและการประเมิน (มาตรา 25)

(4) การลงนาม (มาตรา 26)

(5) การบังคับใช้ (มาตรา 27)

(6) การสงวนสิทธิ์ (มาตรา 28)

(7) การเพิกถอน (มาตรา 29)

(8) ต้นฉบับที่แท้จริง (มาตรา 30)³⁹

³⁹ กรมปศุสัตว์. (พ.ศ.). *กลไกเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความหลากหลายทางชีวภาพ ประเด็นสาระสำคัญของพิธีสารนาโงยา กรมปศุสัตว์*. สืบค้นเมื่อ เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2556, จาก www.dld.go.th

3.2 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของต่างประเทศ

ภาคีสมาชิกอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพมีอยู่มากกว่า 180 ประเทศ และแต่ละประเทศต่างมีหลักเกณฑ์ในการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพที่แตกต่างกันไปตามรูปแบบการปกครอง วัฒนธรรม และสังคม บางประเทศมีหลักเกณฑ์ที่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพในการศึกษาครั้งนี้ได้พิจารณาจากประเทศต่าง ๆ ดังนี้

3.2.1 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศอินเดีย⁴⁰

ความหลากหลายทางชีวภาพมีอยู่อย่างกระจายทั่วโลกในส่วนที่มีความหนาแน่นของความหลากหลายทางชีวภาพอยู่สูงนั้นจะอยู่ในบริเวณที่ใกล้เส้นศูนย์สูตร ซึ่งประเทศส่วนใหญ่ที่อยู่ในบริเวณนั้นเป็นประเทศกำลังพัฒนา ประเทศอินเดียถือเป็นประเทศหนึ่งในกลุ่มประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพที่สมบูรณ์ นอกจากนี้ยังเป็นประเทศที่ได้รับประสบการณ์โดยตรงจากเรื่องโจรสลัดชีวภาพ ดังจะเห็นได้จากกรณีเรื่องการจดสิทธิบัตรกระบวนการสกัดสารที่มีผลในการรักษาแผลจากขมิ้นและสิทธิบัตรสารสกัดเพื่อใช้เป็นยาฆ่าแมลงจากสะเดาในประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนั้น ประเทศอินเดียจึงเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างสูงกับการป้องกันการฉกฉวยทรัพยากรชีวภาพของประเทศตน ซึ่งก่อนที่จะมีอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ ประเทศอินเดียไม่มีกฎหมายหรือกฎระเบียบเรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ การอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพหรือความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศนั้นอาศัยกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมเช่น กฎหมายป่าไม้ (Indian Forest Act 1927) กฎหมายการคุ้มครองสิ่งมีชีวิตในป่า (Wildlife Protection Act 1972) และกฎหมายการอนุรักษ์ป่า (Forest Conservation Act 1980) ซึ่งกฎระเบียบเหล่านี้ไม่มีหลักการเรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพ ดังนั้นหลังจากที่ประเทศอินเดียเข้าร่วมเป็นสมาชิกอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพประเทศอินเดียได้ทำการพัฒนากฎระเบียบทางด้านการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่สอดคล้องกับหลักการที่อนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพกำหนดขึ้นมาซึ่งกฎระเบียบเหล่านี้ได้แก่

กฎหมายความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ.2002

ในปี ค.ศ. 2002 รัฐสภาของประเทศอินเดียได้ตรากฎหมายความหลากหลายทางชีวภาพขึ้น โดยกฎหมายฉบับนี้ได้จัดตั้งองค์กรแห่งหนึ่งเรียกว่า “องค์กรความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ

⁴⁰ จาก แนวทางการจัดทำร่างกฎหมายด้านการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย (น. 87-88), โดย พันธุ์เทพ วิฑิตอนันต์, 2551, กรุงเทพฯ.

(National Biodiversity Authority) โดยสำนักงานแห่งใหญ่ตั้งอยู่ที่เมืองเซไน องค์กรแห่งนี้มีคณะกรรมการบริหารรวม 16 คน ซึ่งแต่งตั้งมาจากบุคลากรในหน่วยงานของรัฐและผู้เชี่ยวชาญอื่น โดยประธานคณะกรรมการจะถือเป็นหัวหน้าคณะเจ้าหน้าที่บริหารกิจการขององค์กร ด้วยอำนาจหน้าที่ขององค์กรแห่งนี้ก็คือ การวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ และภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรเหล่านั้น ตลอดจนรวมทั้งการจัดการการแบ่งปันผลประโยชน์ด้วย ซึ่งการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพขององค์กรความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศอินเดียสามารถแบ่งออกได้ 3 ระดับ คือ

1. ระดับชาติ (National Level) เป็นองค์การความหลากหลายทางชีวภาพ (National Biodiversity Authority) ที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการกรณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ โดยบุคคลหรือนิติบุคคลต่างชาติทั้งหมด รวมทั้งการอนุญาตให้มีการส่งผลข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยไปยังบุคคลหรือนิติบุคคลต่างชาติด้วย นอกจากนี้แล้วหน่วยงานระดับชาติ

2. ระดับรัฐ (State Level) ในประเทศอินเดียจะมีการแบ่งการปกครองออกเป็นหลายรัฐซึ่งในแต่ละรัฐจะมีจัดตั้งคณะกรรมการความหลากหลายทางชีวภาพโดยคนสัญชาติอินเดีย หากการเข้าถึงนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์ ในกรณีเช่นนี้บุคคลผู้เข้าถึงทรัพยากรชีวภาพจะมีหน้าที่ในการแจ้งให้คณะกรรมการดังกล่าวทราบถึงการเข้าถึงนั้นด้วย ซึ่งระบบการควบคุมการเข้าถึงเช่นนี้จะมีความแตกต่างกับการเข้าถึงโดยคนต่างชาติตรงที่ คณะกรรมการจะไม่มีหน้าที่ในการอนุญาตหรือไม่อนุญาต เพราะบุคคลที่เข้าถึงมีหน้าที่เพียงแจ้งให้ทราบเท่านั้น แต่คณะกรรมการยังคงมีอำนาจหน้าที่ในการจำกัดการเข้าถึงหรือการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพนั้นได้ หากกิจกรรมดังกล่าวนี้มีผลกระทบต่ออนุรักษ์หรือใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่งทรัพยากรชีวภาพหรือไม่มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

3. ระดับท้องถิ่น (Local Level) สำหรับในระดับท้องถิ่นนั้น รัฐบาลในระดับท้องถิ่นจะต้องจัดตั้งคณะกรรมการการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity Management Committee) ขึ้นเพื่อทำการอนุรักษ์และส่งเสริมการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่งทรัพยากรชีวภาพ รวมถึงการจัดทำข้อมูลและรายงานเหตุการณ์เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพด้วย นอกจากนี้คณะกรรมการนี้ยังมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่องค์กรความหลากหลายทางชีวภาพและคณะกรรมการความหลากหลายทางชีวภาพและคณะกรรมการความหลากหลายทางชีวภาพระดับรัฐเมื่อมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพที่อยู่ในที่อยู่ในเขตพื้นที่ของตนเองด้วย

ในการตรากฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพขององค์กรความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศอินเดียนี้ ได้กำหนดความหมายของคำว่า “ทรัพยากร

ชีวภาพ” ให้ความหมายถึง “พืช สัตว์และจุลินทรีย์ หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพืช สัตว์ จุลินทรีย์ รวมทั้งสารพันธุกรรมและผลิตภัณฑ์ที่สืบเนื่องมา (แต่ไม่รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้น) ซึ่งมีการใช้หรือคุณค่าตามความเป็นจริงหรือตามศักยภาพ แต่ไม่รวมถึงสารพันธุกรรมของมนุษย์

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นทรัพยากรชีวภาพที่มีอยู่ทุกชนิดจะเป็นสิ่งที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ แต่ไม่รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่ถูกแปรรูปไปแล้วจากพืช สัตว์ หรือจุลินทรีย์ หรือสารพันธุกรรมของสิ่งเหล่านี้ และไม่รวมถึงสารพันธุกรรมการของมนุษย์ด้วย ซึ่งกฎหมายดังกล่าวนี้ยังได้ให้ความหมายของคำว่า “การสำรวจทางชีวภาพ” (Bio-survey) ไว้ด้วยโดยหมายความว่า “การสำรวจหรือการเก็บรวบรวมสายพันธุ์ ยีน สารประกอบ และสารสกัดของทรัพยากรชีวภาพเพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ รวมถึงการกำหนดลักษณะ การประดิษฐ์และการทดลองวิเคราะห์ทางชีวภาพด้วย”

สำหรับบุคคลผู้ที่มีสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพของประเทศอินเดียนั้นกฎหมายนี้ได้กำหนดกลุ่มบุคคลออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ประเภทแรก คือ บุคคลหรือนิติบุคคลที่ไม่มีสัญชาติอินเดีย ซึ่งกลุ่มบุคคลประเภทดังกล่าวนี้จะมีหลักพื้นฐานว่า การสำรวจหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ หรือการใช้สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ ต้องได้รับความยินยอมจากองค์การความหลากหลายทางชีวภาพก่อนเสมอ

ประเภทที่สอง คือ บุคคลหรือนิติบุคคลที่มีสัญชาติอินเดีย ในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพของบุคคลดังกล่าวนี้ ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากองค์การความหลากหลายทางชีวภาพ เหมือนเช่นประเภทแรก แต่หากเป็นการเข้าถึงเพื่อประโยชน์ทางการค้าต้องมีการแจ้งให้หน่วยงานที่รับผิดชอบทราบด้วย

เมื่อได้พิจารณาถึงหลักกฎหมายความหลากหลายทางชีวภาพเกี่ยวกับการใช้สิทธิเข้าถึงหรือการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพของประเทศอินเดียแล้วจะเห็นว่ามีความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ แต่ที่น่าสนใจก็คือกฎหมายนี้ได้เลือกปฏิบัติระหว่างบุคคลที่มีสัญชาติอินเดียกับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติอินเดีย แม้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นบุคคลสัญชาติของภาคีอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพก็ตาม การเลือกปฏิบัติเช่นนี้มิได้ขัดแย้งกับหลักการตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพแต่อย่างใด เนื่องจากอนุสัญญาดังกล่าวไม่มีการกำหนดหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนในชาติ (National Treatment) ไว้ด้วยเหตุนี้อินเดียจึงสามารถเลือกปฏิบัติระหว่างคนสัญชาติอินเดียกับคนสัญชาติอื่นได้ หลักการเช่นนี้ทำให้คนอินเดียซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมมีความสะดวกในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพของตนสะดวกกว่าคนสัญชาติอื่น ซึ่งนับได้ว่าเป็นหลักการที่น่าสนใจยิ่ง

กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชและสิทธิเกษตรกร 2001⁴¹

กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชและสิทธิเกษตรกร 2001 เป็นกฎหมายทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่ออกมาเนื่องจากพันธกรณีของประเทศอินเดียที่มีต่อมาตรา 27(3)(b) ของข้อตกลงระหว่างประเทศทริปส์ ประเทศอินเดียเป็นประเทศหนึ่งที่ตระหนักในเรื่องของความหลากหลายทางชีวภาพและสิทธิเกษตรกรอย่างสูงจึงทำให้กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชของประเทศมีความเฉพาะตัว โดยกฎหมายฉบับนี้ไม่เพียงแต่จะต้องคุ้มครองพืชใหม่ซึ่งเป็นไปตามที่ข้อตกลง ทริปส์เรียกร้อง หากแต่ว่ากฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชของอินเดียให้ความคุ้มครองพันธุ์พืชดั้งเดิม หรือพันธุ์พืชที่มีปรากฏอยู่แล้วด้วย โดยกลุ่มผู้ร่างกฎหมายฉบับนี้ให้เหตุผลว่า กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชระบบสากลซึ่งให้ความสำคัญแต่เฉพาะพันธุ์พืชที่ถูกปรับขึ้นมาใหม่ในห้องปฏิบัติการแต่ไม่ให้ความสำคัญต่อพันธุ์พืชที่เก็บรักษาไว้เหล่านี้กลายเป็นทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่มีคุณค่าที่ให้อุณหภูมิคนรุ่นหลังหรือนักปรับปรุงพันธุ์พืช ได้ใช้กระบวนการปรับปรุงพันธุ์พืชใหม่หรือการผลิตผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น ยารักษาโรค เป็นต้น ดังนั้นรัฐบาลประเทศอินเดียจึงได้บัญญัติกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เป็นการสร้างระบบการคุ้มครองพันธุ์พืช และสิทธิเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพ
2. เป็นการส่งเสริมการพัฒนาพันธุ์พืชใหม่
3. สร้างความตระหนักและให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเกษตรกรในฐานะที่เป็นผู้อนุรักษ์ปรับปรุงและทำให้ทรัพยากรชีวภาพพืชคงอยู่เพื่อการปรับปรุงพันธุ์พืชใหม่
4. เป็นการกระตุ้นให้มีการพัฒนาการเกษตร และสนับสนุนการเติบโตของอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อจะทำให้มีการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพสูง

3.2.2 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศฟิลิปปินส์⁴²

ประเทศฟิลิปปินส์ เป็นหนึ่งในประเทศที่มีทรัพยากรชีวภาพที่อุดมสมบูรณ์อีกประเทศหนึ่งไม่น้อยไปกว่าประเทศอินเดีย ซึ่งทรัพยากรชีวภาพเหล่านี้เป็นแหล่งของการพัฒนาอาหารหรืออาหารต่าง ๆ เช่น พืชจากหอยทากทะเลในประเทศฟิลิปปินส์สามารถนำไปทำเป็นยาบรรเทาปวดที่ได้ผลดีกว่ามอร์ฟิน ซึ่งบริษัทยาของสหรัฐอเมริกาได้จดสิทธิบัตรยาที่ผลิตได้จากหอยทาก

⁴¹ จาก การจัดการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพในองค์กรวิจัยและพัฒนาในประเทศไทย: กรณีศึกษาทรัพยากรชีวภาพ (รายงานผลการวิจัย) (น. 46), โดย ชนิด ชังถาวร และคณะ, 2552, ปทุมธานี: ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ.

⁴² แนวทางการจัดทำร่างกฎหมายด้านการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของ ประเทศไทย (น. 90-91), เล่มเดิม.

ทะเลนี้ถึง 3 สิทธิบัตร หรือกรณีอีริทโทไมซิน (Erythromycin) ซึ่งเป็นยาปฏิชีวนะที่มีชื่อเสียงก็ได้ จากสารสกัดในดินที่พบในจังหวัด อีโลอิโล (Liloilo Province) ในประเทศฟิลิปปินส์ อย่างไรก็ตาม ไม่มีการแบ่งปันผลประโยชน์กลับคืนสู่ประเทศ ซึ่งต่อมาหลังจากเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญา ว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ประเทศฟิลิปปินส์ถือเป็นประเทศแรก ๆ ที่มีการจัดทำ กฎระเบียบเรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ขึ้นมาใช้ภายในประเทศ การบริหารจัดการ ทรัพยากรทางชีวภาพของประเทศฟิลิปปินส์ หน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางทำหน้าที่ ประสานงานระหว่างหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Inter-agency Approach) ซึ่งเป็นวิธีการ ที่เหมาะสมที่สุดในการกำหนดหลักเกณฑ์ในการวิจัย การรวบรวม และการใช้ทรัพยากรชีวภาพ โดยในปี ค.ศ.1995 รัฐบาลของฟิลิปปินส์ได้ออกคำสั่งของฝ่ายบริหารที่ 247 ซึ่งได้กำหนดให้มีการ ตั้งคณะกรรมการร่วมทางด้านทรัพยากรชีวภาพและพันธุกรรม (Inter-Agency Committee on Biological and Genetic Resources) ซึ่งสังกัดอยู่กับกระทรวงสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ แต่คณะกรรมการชุดนี้มีองค์ประกอบที่หลากหลายเพราะมีที่มาจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานในระดับท้องถิ่น

คำสั่งฝ่ายบริหารที่ 247 ถือเป็นกรอบทางกฎหมายในการควบคุมการสำรวจทรัพยากร ชีวภาพ (Bioprospecting) ไม่ว่าจะเพื่อวัตถุประสงค์ทางวิทยาศาสตร์ ทางพาณิชย์หรือวัตถุประสงค์อื่น ใด กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดหลักการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพไว้โดยมีหลักการสำคัญว่า การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพต้องเป็นไปภายใต้หลักความยินยอมที่จะต้องแจ้งให้ทราบ (Prior Informed Consent) และเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายสามารถเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจึงได้มีการ จัดตั้งคณะกรรมการเรียกว่า “คณะกรรมการร่วมด้านทรัพยากรชีวภาพและพันธุกรรม” (Inter Agency Committee on Biological and Genetic Resources) โดย การ ก า ห น ด ให้ คณะกรรมการมีหน้าที่ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ทั้งนี้ คณะกรรมการนี้มีจำนวน สมาชิก 10 คน โดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี และมีเจ้าหน้าที่ด้านเทคนิคในการให้ความ ช่วยเหลือ ซึ่งตามคำสั่งดังกล่าวนี้ ได้กำหนดนิยามศัพท์ของคำว่า “การสำรวจทางชีวภาพ” (Bioprospecting) ว่า หมายถึง การวิจัย การเก็บตัวอย่าง และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ และทรัพยากรพันธุกรรม เพื่อวัตถุประสงค์ในการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้จากทรัพยากรเหล่านี้ ในทางวิทยาศาสตร์หรือทางพาณิชย์ สำหรับบุคคลที่มีสิทธิในการเข้าถึงนั้น คำสั่งดังกล่าวไม่ได้ กำหนดความแตกต่างระหว่างบุคคลไม่ว่ามีสัญชาติใด แต่มีการกำหนดหลักการว่า การเข้าถึงต้อง เป็นไปเพื่อการพัฒนาและก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ รวมทั้งการสำรวจในพื้นที่ของชุมชนนั้นมีโอกาสในการเจรจาต่อรองแบ่งปันผลประโยชน์กับผู้ขอ เข้าถึงได้

กล่าวโดยสรุปคือได้ว่า กระบวนการภายใต้คำสั่งเลขที่ 247 นั้นเป็นกระบวนการที่ยุ่ยาก ซับซ้อน เสียเวลา และสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย และไม่มีกลไกที่ช่วยสนับสนุนการทำงานวิจัยและพัฒนาภายในประเทศ เพราะไม่มีกลไกที่รองรับการคุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพ โดยคำสั่งเลขที่ 247 ไม่มีข้อกำหนดเรื่องการจัดตั้งกองทุนเพื่อนำรายได้มาสนับสนุนกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพ มีรายงานว่านับตั้งแต่มีการออกคำสั่งนี้เมื่อปี พ.ศ. 2538 สำนักงานพื้นที่คุ้มครองและสัตว์ป่าได้รับคำขอเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพเป็นจำนวน 11 คำขอซึ่งมีเพียง 2 คำขอเท่านั้นที่ได้รับอนุมัติการขอเข้าถึงในลักษณะการทำงานวิจัยแบบการค้า และเพียง 1 คำขอที่ได้รับการอนุมัติการขอเข้าถึงในลักษณะการทำงานวิจัยแบบวิชาการ ต่อมารัฐบาลตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับคำสั่งหมายเลขที่ 247 และหาทางแก้ไขโดยกำหนดกฎระเบียบการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ขึ้นใหม่ ซึ่งกฎระเบียบเหล่านี้อยู่ภายใต้การดำเนินงานของ รัษฎบัญญัติการอนุรักษ์และคุ้มครองทรัพยากรสัตว์ป่า (The 2001 Wildlife Resources Conservation and Protection Act)

รัฐบาลฟิลิปปินส์ได้ออกรัษฎบัญญัติการอนุรักษ์และคุ้มครองทรัพยากรสัตว์ป่าขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์และคุ้มครองทรัพยากรสัตว์ป่า และที่อยู่ของสัตว์ป่าในประเทศ โดยอาศัยความตามมาตรา 14 ของรัษฎบัญญัติฉบับนี้ในการจัดทำระเบียบการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพโดยมาตรา 14 กำหนดให้กรมสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ กรมการเกษตรและสำนักงานเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะต้องทำการจัดทำแนวปฏิบัติเฉพาะสำหรับการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพที่ใช้ร่วมกัน โดยรัษฎบัญญัติการอนุรักษ์และคุ้มครองทรัพยากรสัตว์ป่าได้ทำการยกเลิกข้อบังคับภายใต้คำสั่งหมายเลขที่ 247 ที่มีข้อความขัดแย้งกับแนวปฏิบัติ ต่อมาในปี 2547 ได้มีการจัดทำแนวปฏิบัติสำหรับกิจกรรมการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพในประเทศฟิลิปปินส์ (Draft Guideline for Bioprospecting Activities in the Philippines) ซึ่งแนวปฏิบัตินี้เป็นแนวทางที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพในประเทศฟิลิปปินส์รับไปดำเนินการ ดังนั้นไม่ว่ากฎหมายทรัพยากรชีวภาพจะอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานใดก็ตาม การดำเนินการเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพจะต้องเป็นไปตามแนวปฏิบัติฯ นี้เท่านั้น

การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพภายใต้แนวปฏิบัตินี้ ได้แก่ การทำวิจัย การรวบรวมและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพและทรัพยากรพันธุกรรมเพื่อวัตถุประสงค์เพื่อการค้าและการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพจะเป็นไปอย่างถูกกฎหมายเมื่อผู้ขอเข้าถึงหรือหน่วยงานที่ขอเข้าถึงประกาศตนว่า จะปฏิบัติตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่การแจ้งให้ทราบล่วงหน้าและการทำสัญญา ซึ่งต้องกระทำต่อชุมชนพื้นบ้านที่มีส่วนได้เสีย และในกรณีที่ผู้ขอเข้าถึงเป็นชาวต่างชาติหรือหน่วยงานต่างชาติ การขอเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพนั้นจะต้องมีหน่วยงานท้องถิ่นเข้าร่วมอยู่ใน

สัญญาด้วย เนื่องจากแนวปฏิบัตินี้จัดให้การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพครอบคลุมเฉพาะการทำสัญญา การเข้าถึงแบบการทำวิจัยเพื่อการค้าเท่านั้น (CRA) ดังนั้นการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพเพื่อการวิจัย แบบวิชาการจึงไม่จำเป็นต้องดำเนินการใด ๆ หากแต่จะต้องดำเนินการภายใต้ข้อตกลงกับ เลขาธิการหรือหน่วยงานที่มีอำนาจโดยให้หน่วยงานนั้น ๆ ออกเป็นใบอนุญาตมาให้ (Gratuitous Permit) ซึ่งกระบวนการที่จำเป็นในการทรัพยากรชีวภาพภายใต้แนวปฏิบัตินี้ยังคงเป็นกระบวนการ แสดงความยินยอมที่แจ้งให้ทราบล่วงหน้าก่อน อย่างไรก็ตามกระบวนการนี้อาจเปลี่ยนแปลง ไปจากข้อกำหนดในคำสั่งหมายเลขที่ 247 กล่าวคือ

1. ผู้ต้องการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพต้องทำการแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบว่า ตนเองต้องการดำเนินกิจกรรมการเข้าถึง โดยการเขียนจดหมาย (Letter of Intent)
2. ผู้ต้องการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพต้องนำส่งโครงการวิจัยให้กับชุมชนที่ได้รับ ผลกระทบโดยโครงการวิจัยนั้นจะต้องเป็นภาษาที่คนในชุมชนนั้นสามารถเข้าใจได้
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องทำการพิจารณาและอนุมัติใบอนุญาตให้เข้าถึง ทรัพยากรชีวภาพให้แก่ผู้ขอเข้าถึงภายใน 30 วัน นับจากวันที่ได้รับเอกสารคำขอ
4. มีการจัดตั้ง กองทุนการจัดการสัตว์ป่า ซึ่งจะนำรายได้ที่ได้รับมาดำเนินการด้าน อนุรักษ์สัตว์ป่า และพื้นที่ รวมถึงการสนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาและการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถของชุมชนในการดำเนินการอนุรักษ์
5. หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพภายใต้แนวปฏิบัติฯ คือ เลขาธิการกรมสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติและกรมการเกษตร หรือประธานสำนักงาน ท้องถิ่นปาลาวัน (Palawan Council Chairperson)

จะเห็นได้ว่า กฎระเบียบที่จัดทำขึ้นมาใหม่นี้เป็นกฎระเบียบที่มีความชัดเจนและอำนวยความสะดวกให้กับกระบวนการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพในประเทศฟิลิปปินส์มากขึ้น เนื่องจากการ เข้าถึงไม่ว่าจะเป็นไปโดยกฎระเบียบใดจะต้องปฏิบัติตามแนวปฏิบัติดังกล่าวนี้ อีกทั้งยังลดขั้นตอน และลดจำนวนค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียลงมาด้วย⁴³

3.2.3 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากร ชีวภาพของประเทศคอซตาริกา

ประเทศสาธารณรัฐคอซตาริกาเป็นประเทศในแถบอเมริกากลาง ที่อุดมไปด้วย ทรัพยากรชีวภาพที่มีความหลากหลาย ซึ่งทรัพยากรชีวภาพต่าง ๆ นี้เป็นแหล่งรายได้ของประเทศ ดังนั้นสาธารณรัฐคอซตาริกาจึงให้ความสำคัญในการปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพของ

⁴³ การจัดการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพในองค์กรวิจัยและพัฒนา ในประเทศไทย: กรณีศึกษาทรัพยากรชีวภาพ (รายงานผลการวิจัย) (น. 53-55), เล่มเดิม.

ประเทศตนในช่วงกว่า 20 ปีที่ผ่านมา (ก่อนที่จะมีอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ) สาธารณรัฐคอสตาริกาได้ออกกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหลายฉบับ เช่น กฎหมายอนุรักษ์สัตว์ป่า ค.ศ.1992 กฎหมายป่า ค.ศ. 1996 กฎหมายสิ่งแวดล้อม ค.ศ.1995 และการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพนั้นดูแลโดยสภาที่ปรึกษาของกระทรวงสิ่งแวดล้อมและพลังงาน และสถาบันความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ หรือ INBIO ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่แสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรเอกชนที่มีความสนใจในการวิจัยและพัฒนาเพื่อการค้าโดยมุ่งเน้นในสาขาด้านเทคโนโลยีชีวภาพ เช่น การหาสารประกอบทางเคมี ยีน โปรตีน จุลินทรีย์ หรือ ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติอื่น ๆ⁴⁴

ต่อมาในปี ค.ศ. 1998 ประเทศคอสตาริกาได้ออกกฎหมายความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ กำหนดให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพต้องเป็นไปอย่างยั่งยืน และเพื่อให้การจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพเป็นไปอย่างเป็นธรรม โดยตามกฎหมายนี้ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพแห่งชาติ” (National Commission for Biodiversity Management) ซึ่งประกอบไปด้วยตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ รวม 11 คน โดยมีตัวแทนจากกระทรวงสิ่งแวดล้อมและพลังงานเป็นประธาน คณะกรรมการชุดนี้มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและจะได้รับการสนับสนุนการทำงานโดยสำนักงานให้ความสนับสนุนทางเทคนิค (Office for Technical Support)

สำนักงานสนับสนุนทางเทคนิคมีหน้าที่ในการควบคุม การกำกับ การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ซึ่งทรัพยากรชีวภาพ โดยตามกฎหมายกำหนดให้สำนักงานให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคต้องกำหนดให้ผู้ขอเข้าถึงแสดงหลักฐานความยินยอมในการเข้าถึงจากบุคคลต่าง ๆ โดยขึ้นอยู่กับสถานที่ที่มีการเข้าถึง กล่าวคือ หากสถานที่ในการเข้าถึงนั้นเป็นสถานที่ของเอกชน ผู้เข้าถึงต้องแสดงหลักฐานจากเจ้าของที่ดินหรือผู้แทน หากสถานที่เข้าถึงเป็นชุมชนพื้นเมืองต้องมีการแสดงหลักฐานจากองค์กรท้องถิ่นนั้น ส่วนการเข้าถึงในพื้นที่อนุรักษ์ก็ต้องมีการแสดงหลักฐานแสดงความยินยอมจากผู้อำนวยการพื้นที่อนุรักษ์นั้น นอกจากนี้ การเข้าถึงนั้นยังต้องจัดให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยี การแบ่งปันผลประโยชน์ และการปกป้องคุ้มครองความรู้ของชุมชนท้องถิ่นนั้นตามที่ผู้ให้ความยินยอมในการเข้าถึงได้กำหนดไว้ด้วย

ผู้อำนวยการสำนักงานสนับสนุนทางเทคนิคจะมีหน้าที่ในการจัดการข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพโดยทำหน้าที่เป็นนายทะเบียนที่จะต้องบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ให้ทันสมัย

⁴⁴ การแบ่งปันผลประโยชน์ตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ วิเคราะห์แนวปฏิบัติของประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น. 62), เล่มเดิม.

และข้อมูลการเข้าถึงเช่นนี้จะต้องเปิดเผยต่อสาธารณะ เว้นแต่จะเป็นข้อมูลความลับทางธุรกิจ อย่างไรก็ตามในกรณีที่ข้อมูลนั้นจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยทางชีวภาพ ข้อมูลเช่นนั้นก็จะต้องเปิดเผยต่อสาธารณชน⁴⁵ และแม้ว่าประเทศคอस्टาริกาจะมีหน่วยงานภาครัฐในรูปแบบของคณะกรรมการว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพแห่งชาติ โดยมีสำนักงานสนับสนุนทางเทคนิคเป็นหน่วยงานดำเนินการแล้ว แต่ก็ยังทำงานควบคู่ไปกับสถาบันความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ INBIO ด้วย

3.2.4 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศบราซิล

ในประเทศบราซิลความริเริ่มที่จะควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพเกิดขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1994 แต่ในช่วงนั้นประเทศบราซิลยังไม่มีกฎหมายในเรื่องนี้โดยตรง การเคลื่อนตัวที่เด่นชัดของการวางกฎเกณฑ์ควบคุมการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพในประเทศบราซิลเกิดจากข้อโต้แย้งอย่างรุนแรงจากหลายภาคส่วนของสังคมที่มีต่อโครงการร่วมมือระหว่าง Bioamazonia และ Novartis ในปี ค.ศ. 2000 ซึ่งเป็นโครงการที่เข้าถึงและศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาทรัพยากรพันธุกรรมของประเทศ ทำให้ภาครัฐต้องจัดตั้ง Council for managing Brazilian genetic heritage (Conselho de Gestao do Patrimonio Genetico - CGEN) เพื่อให้เป็นองค์กรบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทรัพยากรชีวภาพตามนโยบายของรัฐบาล การดำเนินการของ CGEN เป็นไปตาม Provisional Measures ซึ่งเป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหาร แต่มีผู้วิจารณ์ว่า Provisional Measures ดังกล่าวเน้นผลประโยชน์เป็นด้านหลัก

(1) ขอบเขตของทรัพยากร

Provisional Measures ครอบคลุมการเข้าถึงมรดกทางพันธุกรรม (Genetic Heritage) หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของมรดกทางพันธุกรรมที่อยู่ในดินแดนของตน (Territory) และไหล่ทวีป (Continental Shelf) รวมทั้งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ (Exclusive Economic Zone) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางพันธุกรรมก็อยู่ภายใต้กฎหมายนี้เช่นกัน แต่ทั้งนี้จะไม่รวมทรัพยากรพันธุกรรมของมนุษย์ และไม่รวมการแลกเปลี่ยนหรือใช้ประโยชน์ภายในชุมชนของชนพื้นเมืองท้องถิ่นตามจารีตประเพณีของชุมชน อย่างไรก็ตามก็ตีกฎหมายไม่ได้ระบุดังการเข้าถึงคุณสมบัติทางชีวเคมี (Biochemical Properties) และวัสดุทางชีวภาพโดยทั่วไป (Biological Material in General)

⁴⁵ การศึกษากฎหมายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น (รายงานผลการวิจัย) (น. 261-262), เล่มเดิม.

ขอบเขตของทรัพยากรชีวภาพที่อยู่ภายใต้กระบวนการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ดังกล่าวสอดคล้องกับที่กำหนดในกฎหมายระดับรัฐ (State Law) ของรัฐ Acre

(2) การควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ

กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางพันธุกรรม หรือส่วนหนึ่งส่วนใดหรือที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นการสำรวจทรัพยากรชีวภาพ (Bioprospecting) การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ หรือการเข้าถึงเพื่อนำมาพัฒนาเทคโนโลยีจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในกฎหมายนี้ โดยกำหนดให้การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพต้องได้รับความยินยอมจาก CGEN ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรชีวภาพ เช่น ชนพื้นเมืองท้องถิ่น หน่วยงานผู้รับผิดชอบในพื้นที่ที่จะเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ หรือเจ้าของที่ดินที่มีส่วนร่วมในกระบวนการให้ความยินยอม และการดำเนินการจะต้องร่วมมือกับหน่วยงานหรือสถาบันท้องถิ่น สถาบันต่างชาติจะไม่มีสิทธิดำเนินการใด ๆ โดยลำพังตนเองได้

ในกฎหมายของรัฐ Acre กำหนดให้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องได้รับความยินยอมล่วงหน้าจากชุมชนท้องถิ่น และชนพื้นเมืองใน 3 กรณีคือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมในพื้นที่ครอบครองของชุมชนท้องถิ่นหรือชนพื้นเมือง กิจกรรมการเข้าถึงพันธุ์พืชพื้นเมืองที่ใช้ในการเกษตร (Domesticated Agriculture Crops) และกิจกรรมการเข้าถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนท้องถิ่น หรือของชนพื้นเมือง

การพิจารณาอนุญาตให้เข้าถึงเป็นหน้าที่ของ State Council on the Environment, Science and Technology (CEMAT) และ ตัวแทนของรัฐบาลท้องถิ่น (State Government) ฝ่ายบริหารท้องถิ่น (Municipal Government) หน่วยงานวิจัยของรัฐ (State Research Entities) นักวิทยาศาสตร์ (Scientific community) และตัวแทนของชนพื้นเมือง หรือชนท้องถิ่น อย่างไรก็ตามก็ชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิไม่ยินยอมให้เข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองได้ หากแสดงได้ว่ากิจกรรมดังกล่าวจะกระทบต่อเอกภาพ หรือวัฒนธรรมของชุมชน

ส่วนกฎหมายของรัฐ Ampa นั้น (Decree No.1624) กำหนดให้การอนุญาตเป็นหน้าที่ของ State Secretary of the Environment, Science and Technology (SEMA) ซึ่งยังมีหน้าที่วางแผน กำกับ ควบคุม สนับสนุนและประเมินความก้าวหน้าของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและ SEMA ยังต้องรับรองและสนับสนุน (Guarantee and Facilitate) ให้ชุมชนท้องถิ่นหรือชนพื้นเมืองมีส่วนร่วมพิจารณาการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมด้วย เมื่อพิจารณาอนุญาตแล้ว Access to Biodiversity Resources Commission (CARB) จะเป็นผู้ออกหนังสืออนุญาตให้อีกชั้นหนึ่ง

เนื่องจากปัจจุบันประเทศบราซิลยังไม่มี ความชัดเจนในประเด็นสิทธิเหนือทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในรัฐธรรมนูญของประเทศบราซิล (Federal Union) ก็ไม่ได้กำหนดให้รัฐบาลกลางเป็นผู้มีสิทธิเหนือทรัพยากรชีวภาพ ทำให้เกิดทับซ้อนกันระหว่างอำนาจในระดับรัฐบาลกลาง ระดับรัฐและระดับท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรดังกล่าว

(3) การแบ่งปันผลประโยชน์

Provision Measures กำหนดว่ากรณีการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพเพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ผู้ขออนุญาตเข้าถึงต้องทำสัญญากำหนดส่วนแบ่งผลประโยชน์ ซึ่งจะระบุจำนวนและวิธีการชำระส่วนแบ่งผลประโยชน์ (Article 16) รูปแบบของผลประโยชน์มีได้หลายรูปแบบ เช่น ค่าสิทธิ (Royalties) การถ่ายทอดเทคโนโลยี การเสริมสร้างศักยภาพ (Capacity Building) การยินยอมให้ (ประเทศบราซิล) เข้าถึงกระบวนการ (Process) หรือผลิตภัณฑ์ (Product) โดยไม่คิดมูลค่า เป็นต้น ในสัญญายังต้องระบุรายละเอียดสิทธิและหน้าที่คู่สัญญา สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การยกเลิกสัญญา และเงื่อนไขที่กำหนดให้การระงับข้อพิพาทต้องดำเนินการในประเทศบราซิล (Article 25)

Provisional Measures (Chapter 8) กำหนดสภาพบังคับสำหรับผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดในหลายรูปแบบ เช่น การปรับ (Fines) การยึดตัวอย่างเชื้อพันธุ์หรือผลิตภัณฑ์ การระงับการอนุญาตให้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ การสั่งให้ยุติกิจกรรม การระงับหรือเพิกถอนการขึ้นทะเบียนสิทธิบัตร หรือการอนุญาตต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การห้ามทำสัญญากับหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ การงดเว้นการให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษี เป็นต้น

(4) สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

ประเทศบราซิลได้ใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นกลไกหนึ่งในการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพ โดยกำหนดให้ผู้ขอสิทธิบัตรในกระบวนการ หรือผลิตภัณฑ์ต้องเปิดเผยแหล่งกำเนิดของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง (Article 31)⁴⁶

⁴⁶ การศึกษากฎหมายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น (รายงานผลการวิจัย) (น. 144 – 147), เล่มเดิม.

บทที่ 4

หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย

กรอบแนวความคิดด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพโดยส่วนใหญ่จะเน้นในด้านการคุ้มครอง (Protection) ด้านการเข้าถึง (Access) ด้านการใช้ประโยชน์ (Utilization) ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ (Benefit Sharing) ด้านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Protection) ด้านการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ด้านความสอดคล้องกับกติกาความตกลงระหว่างประเทศที่มีอยู่ (Compatibility) และด้านประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย (Enforcement)

สำหรับประเทศไทยอยู่ในรูปแบบที่ถูกระเบียบการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพแทรกอยู่ในกฎหมายอื่น ๆ หรือมีการปรับปรุงกฎระเบียบที่มีอยู่แล้วให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและส่วนใหญ่จัดทำขึ้นโดยมุ่งเป้าหมายไปในการคุ้มครองรักษาทรัพยากรชีวภาพแต่ละประเภท โดยแบ่งออกเป็น กฎหมายด้านพืชและระบบนิเวศ กฎหมายด้านสัตว์ ประมงและระบบนิเวศ กฎหมายด้านจุลินทรีย์และระบบนิเวศ กฎหมายด้านทรัพย์สินทางปัญญาและภูมิปัญญาท้องถิ่น กฎหมายด้านความหลากหลายทางชีวภาพและกฎหมายด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ ดังต่อไปนี้

4.1 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484

พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484⁴⁷ เป็นกฎหมายที่มุ่งกำกับดูแลการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรไม้และของป่า เนื่องจากแต่เดิมพระราชบัญญัติป่าไม้ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อรองรับการสัมปทานป่าไม้โดยเฉพาะ จึงมีหลักเกณฑ์ที่มุ่งหมายในการอนุญาตทำสัมปทานป่าไม้เป็นหลัก กิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่อาจได้รับการอนุญาตตามกฎหมาย คือ การทำไม้และการเก็บ

⁴⁷ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 ตอนที่ 73 วันที่ 15 ตุลาคม 2484.

หาของป่า โดยต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงหรือในการอนุญาต⁴⁸ กิจกรรมหลักของการทำไม้ตามกฎหมายนี้คือการทำสัมปทานไม้ ซึ่งได้มีพระราชกำหนดให้ยกเลิกไปในปี พ.ศ. 2532

ทรัพยากรที่คุ้มครองครอบคลุมทั้งในส่วนที่เป็นสิ่งมีชีวิต เช่น ไม้ พืชต่าง ๆ และสิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่น ส่วนใดส่วนหนึ่งของไม้ทุกชนิด รังนก ครั่ง รวงผึ้ง จี๊ผึ้ง หิน มูลค้างคาว น้ำผึ้งฯ และมีเนื้อหาบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทำให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อพื้นที่ (ระบบนิเวศ) และทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนควบคุมการกระทำบางอย่าง เช่น การตัด การโค่น การเลื่อย หรือทำด้วยประการใด ๆ ใ้ไม้ออกจากที่ดินที่เคยอยู่ การนำไม้เคลื่อนที่ และประการสำคัญกฎหมายฉบับนี้มีอำนาจครอบคลุมพื้นที่ทั่วราชอาณาจักรไทย

4.2 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ เช่น พันธุ์ไม้ ของป่า สัตว์ป่า ตลอดจนทิวทัศน์ ป่าและภูเขา ให้คงอยู่ใน

⁴⁸ มาตรา 11 ผู้ใดทำไม้ หรือเจาะ หรือสับ หรือเผา หรือทำ อันตรายด้วยประการใด ๆ แก่ไม้หวงห้าม ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงาน เจ้าหน้าที่ หรือได้รับสัมปทานตามความในพระราชบัญญัตินี้ และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงหรือในการอนุญาต

การอนุญาตนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีแล้ว จะอนุญาตให้ผูกขาดโดยให้ ผู้ได้รับอนุญาตเสียเงินค่าผูกขาดให้แก่รัฐบาลตาม จำนวนที่รัฐมนตรีกำหนดก็ได้

การอนุญาตโดยวิธีผูกขาดหรือให้สัมปทานสำหรับการทำไม้พื้นหรือไม้ เผ่าถ่านไม่ว่าโดยทางตรง หรือทางอ้อม ให้กระทำได้เฉพาะในเขตป่าที่ห่างไกล และกันดาร หรือเฉพาะการทำไม้ชนิดที่มีค่าหรือหายาก การพิจารณาคำขออนุญาตผูกขาดหรือสัมปทานตามความในวรรคก่อน ให้กระทำโดยคณะกรรมการซึ่งรัฐมนตรี แต่งตั้ง

มาตรา 29 ผู้ใดเก็บหาของป่าหวงห้ามหรือทำอันตรายด้วยประการใด ๆ แก่ของป่าหวงห้ามในป่า ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และต้องเสียค่าภาคหลวง กับทั้งต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงหรือ ในการอนุญาต

การอนุญาตนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีแล้ว จะอนุญาตให้ผูกขาดโดยให้ ผู้รับ อนุญาตเสียเงินค่าผูกขาดให้แก่รัฐบาลตาม จำนวนที่รัฐมนตรีกำหนดก็ได้

การอนุญาตโดยวิธีผูกขาด ให้กระทำได้เฉพาะในกรณีของป่า หวงห้ามเป็นของมีค่าหรือหายากหรือ เฉพาะในเขตป่าที่ห่างไกลและกันดาร หรือมีความจำเป็นในวิธีการเก็บหาอันจำต้องให้อนุญาตโดยวิธีผูกขาด.

สภาพธรรมชาติเดิมมิให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป เพื่ออำนวยความสะดวกทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่รัฐและประชาชน

กฎหมายมีวัตถุประสงค์มุ่งปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิดที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ โดยเป็นการห้ามมิให้กระทำการใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดความเสียหายหรือความเสื่อมโทรมขึ้น เป็นการจำกัดการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากกิจกรรมเกือบทุกประเภท อย่างไรก็ตามกฎหมายได้ให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาอนุญาตให้บุคคลใดเข้าไปดำเนินกิจการเพื่อหาผลประโยชน์ในเขตอุทยานได้ในบางกรณี แต่กฎหมายไม่ได้มีบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า กิจการเพื่อหาผลประโยชน์ในเขตอุทยานแห่งชาตินั้นหมายถึงกิจกรรมประเภทใดบ้าง นอกจากนี้ กฎหมายยังได้ยกเว้นให้พนักงานเจ้าหน้าที่เข้าไปทำการศึกษาและวิจัยทางวิชาการในเขตอุทยานแห่งชาติได้ โดยเพียงแต่ต้องปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยการอนุมัติของรัฐมนตรี

4.3 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518

พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 กฎหมายนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะกำกับดูแลการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพืชบางชนิด ซึ่งอยู่ในรูปแบบการรวบรวม การขาย และการเคลื่อนย้าย โดยเป็นพันธุ์พืชที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศให้เป็นพืชสงวน พืชอนุรักษ์ พืชต้องห้าม รวมทั้งเมล็ดพันธุ์ควบคุม เพื่อไม่ให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพืชอย่างปราศจากการควบคุมซึ่งอาจส่งผลให้ทรัพยากรพืชบางชนิด (พืชอนุรักษ์) สูญพันธุ์จากการนำมาใช้ประโยชน์ในจำนวนที่มากเกินไป หรือส่งผลให้ทรัพยากรพืชของประเทศถูกศัตรูพืชจากต่างประเทศซึ่งติดมากับพืชบางชนิด (พืชต้องห้าม) ทำลายอย่างกว้างขวาง

หลักการและเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติในครั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยประสบปัญหาการเพาะปลูกที่ได้ผลต่อไร่น้อยและผลิตผลยังไม่ได้มาตรฐาน จากปัญหานำเข้าพันธุ์พืชจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่ายภายในประเทศและมีการผลิตพันธุ์พืชจำหน่ายโดยปรากฏว่ามีการจำหน่ายพันธุ์พืชเสื่อมคุณภาพและพันธุ์พืชปลอมปน ทำให้สินค้าเกษตรไทยเมื่อแข่งขันในตลาดโลกจึงเสียเปรียบทางด้านคุณภาพและราคา ก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ จึงต้องการส่งเสริมและการควบคุมการใช้พันธุ์พืชให้เหมาะสม กฎหมายฉบับนี้จึงเน้นไปในเรื่องการควบคุมและป้องกันปัญหาจากการประกอบการค้าพันธุ์พืชเนื่องจากไม่มีกฎหมายควบคุมในขณะนั้น

ต่อมาเมื่อประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่กำลังจะสูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of

Wild Fauna and Flora) เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2526 ซึ่งอนุสัญญาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองพืชป่ามิให้สูญพันธุ์ไปจากโลกโดยการควบคุมการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้นจึงมีการแก้ไขในเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมให้มีการเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์พืชป่านอกเหนือจากวิธีธรรมชาติให้สอดคล้อง และกำหนดให้หน่วยงานของรัฐที่จัดตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการค้าต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยพันธุ์พืชในส่วนที่เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ควบคุม พืชสงวน และพืชต้องห้าม เพื่อให้การตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ควบคุมและการกำกับดูแลพืชสงวนและพืชต้องห้ามเป็นไปอย่างทั่วถึง รวมทั้งกำหนดคุณสมบัติของผู้ขอใบอนุญาตรวบรวม ขยาย นำเข้า หรือส่งออกซึ่งเมล็ดพันธุ์ควบคุมเพื่อการค้า

4.4 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพตามพระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525

พระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525 เป็นกฎหมายที่ถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อยกเลิกพระราชบัญญัติควบคุมเชื้อโรคและพิษที่มาจากสัตว์ซึ่งเป็นภัย พุทธศักราช 2475⁴⁹ มีเจตนารมณ์ในระยะเริ่มแรกเพื่อปรับปรุงให้การควบคุมการผลิตครอบครอง จำหน่าย นำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านซึ่งเชื้อโรคและพิษที่มาจากสัตว์ซึ่งเป็นภัย ต้องดำเนินการอย่างรัดกุมและเหมาะสมแก่ภาวะการณ์ในปัจจุบัน

สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ คือ การควบคุมเชื้อโรคและพิษที่มาจากสัตว์โดยห้ามผลิต ครอบครอง จำหน่าย นำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านซึ่งเชื้อโรค หรือพิษจากสัตว์ เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งตามกฎหมายฉบับนี้ เชื้อโรค หมายถึง เชื้อจุลินทรีย์และเชื้ออื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง รวมทั้งผลิตผลจากเชื้อดังกล่าว ทั้งนี้เฉพาะที่ทำให้เกิดโรคในคน ปศุสัตว์ สัตว์พาหนะ หรือสัตว์อื่นที่กำหนด พิษจากสัตว์ หมายถึง พิษที่เกิดจากสัตว์ที่ทำให้เกิดโรคในคน ปศุสัตว์ สัตว์พาหนะ หรือสัตว์อื่นที่กำหนด เช่น พิษจากงู พิษจากแมลงและพิษจากปลาปักเป้า⁵⁰

⁴⁹ มาตรา 3 พระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525

ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติควบคุมเชื้อโรคและพิษที่มาจากสัตว์ซึ่งเป็นภัย พุทธศักราช 2475

บรรดาบทกฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

⁵⁰ มาตรา 4 พระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525

ในพระราชบัญญัตินี้

“เชื้อโรค” หมายความว่า

ต่อมาได้มีแก้ไขเพิ่มเติมโดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525 เพื่อกำหนดประเภทของหน่วยงานที่ไม่ต้องมีใบอนุญาตผลิต ครอบครอง จำหน่าย นำเข้า ส่งออก หรือนำผ่าน ซึ่งเชื้อโรคหรือพิษจากสัตว์แต่ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎกระทรวงกำหนดและแก้ไขกำหนดวันสิ้นอายุใบอนุญาตโดยให้สิ้นอายุพร้อมกันในวันที่ 31 ธันวาคมของปีที่ยื่นอายุใบอนุญาต เพื่อความสะดวกต่อการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่และบุคคลที่เกี่ยวข้องในการต่ออายุใบอนุญาต รวมทั้งเพิ่มอำนาจให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่และกำหนดหลักเกณฑ์ให้สิ่งของที่ถูกยึดหรืออายัดตกเป็นของกระทรวงสาธารณสุขหรือสามารถจัดการทำลายหรือดำเนินการตามควรแก่กรณีกับสิ่งของนั้นก่อนคดีถึงที่สุดได้ หากเห็นว่าสิ่งของนั้นถ้าเก็บไว้จะเป็นอันตรายต่อสาธารณสุขหรือเป็นของเสียหายหรือค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาจะสูงเกินกว่ามูลค่าของสิ่งของ ตลอดจนกำหนดให้อธิบดี หรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้ เพื่อให้เหมาะสมและคล่องตัวในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้น⁵¹

(1) เชื้อจุลินทรีย์

(2) เชื้ออื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(3) ผลผลิตจาก (1) หรือ (2)

ทั้งนี้ เฉพาะที่ทำให้เกิดโรคในคน ปลูกสัตว์ สัตว์พาหนะ หรือสัตว์อื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง

“พิษจากสัตว์” หมายความว่า พิษที่เกิดจากสัตว์ที่ทำให้เกิดโรคในคน ปลูกสัตว์ สัตว์พาหนะ หรือสัตว์อื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง เช่น พิษจากงู พิษจากแมลง และพิษจากปลาปักเป้า

“ผลิต” หมายความว่า เพาะ ผสม ปรุง แปรสภาพ แบ่งบรรจุ หรือรวมบรรจุ

“จำหน่าย” หมายความว่า ขาย จ่าย แจก แลกเปลี่ยน ให้ สูญหาย เสียหาย ทิ้งหรือทำลาย

“นำเข้า” หมายความว่า นำหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร

“ส่งออก” หมายความว่า นำหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร

“นำผ่าน” หมายความว่า นำหรือส่งผ่านราชอาณาจักร โดยมีการขนถ่ายหรือเปลี่ยนพาหนะ

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

⁵¹ เหตุผลท้ายประกาศพระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 118 ตอนที่ 86 ก วันที่ 28 กันยายน 2544

4.5 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า มีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ในการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งมีการกำหนดมาตรการขยายพันธุ์สัตว์ป่าที่อยู่ในภาวะจำเป็นที่ต้องมีการเพิ่มจำนวนประชากรควบคุมไปด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้เป็นภาคีสัญญา

ทรัพยากรชีวภาพที่กฎหมายฉบับนี้คุ้มครองปรากฏอยู่ในมาตรา 4 ได้แก่

(1) สัตว์ป่า ซึ่งหมายถึง สัตว์ทุกชนิดไม่ว่าสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก แมลง หรือแมง ซึ่งโดยสภาพธรรมชาติย่อมเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในป่าหรือน้ำ และให้หมายความรวมถึงไข่ของสัตว์ป่าเหล่านั้นทุกชนิดด้วย แต่ไม่หมายความรวมถึงสัตว์พาหนะที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะแล้ว และสัตว์พาหนะที่ได้มาจากการสืบพันธุ์ของสัตว์พาหนะดังกล่าว

(2) สัตว์ป่าสงวน ซึ่งหมายถึง สัตว์ป่าที่หายากตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ และตามที่กำหนดโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

(3) สัตว์ป่าคุ้มครอง ซึ่งหมายถึง สัตว์ป่าตามที่กฎกระทรวงกำหนดให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง

(4) ซากของสัตว์ป่า ซึ่งหมายถึง ร่างกายหรือส่วนของร่างของสัตว์ป่าที่ตายแล้วหรือเนื้อของสัตว์ป่า ไม่ว่าจะได้ปิ้งย่าง รม ดากแห้ง หมัก หรือทำอย่างอื่นเพื่อไม่ให้เน่าเปื่อย และไม่ว่าจะชำแหละ แยกออก หรืออยู่ในร่างของสัตว์ป่านั้นและหมายความรวมถึง เขา หนัง กระดูก ฟัน งา ขน นอ ขน เกี๊ยบ เล็บ กระดอง เปลือก หรือส่วนต่าง ๆ ของสัตว์ป่าที่แยกออกจากร่างของสัตว์ป่า ไม่ว่าจะยังมีชีวิตหรือตายแล้ว

กฎหมายได้แบ่งพื้นที่ที่อยู่ในอำนาจออกเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า

4.6 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ และยังสามารถให้ความคุ้มครองแก่พันธุ์พืชพื้นเมือง ทั้งนี้ก็เพื่อส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน กฎหมายฉบับนี้ได้มีการนำหลักการในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity) ในเรื่องการเข้าถึง

ทรัพยากรชีวภาพและการแบ่งปันผลประโยชน์มาบัญญัติไว้ในกฎหมายด้วย ถือได้ว่าเป็นกฎหมายฉบับเดียวที่มีการนำหลักการการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพเป็นรูปธรรมมากที่สุด สาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 มีดังต่อไปนี้

พันธุ์พืชที่ได้รับความคุ้มครองจากพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช แบ่งออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ คือ

(1) พันธุ์พืชใหม่ เป็นพันธุ์พืชที่มีการผสมหรือปรับปรุงพันธุ์ขึ้น ซึ่งผู้ที่เป็นผู้ผสมหรือปรับปรุงพันธุ์ คือ ผู้ที่ขอรับการคุ้มครองจะได้สิทธิผูกขาดในการจัดจำหน่ายพันธุ์พืชตั้งแต่ 12 - 27 ปี แล้วแต่ชนิด

(2) พันธุ์พืชพื้นเมือง ซึ่งแบ่งออกเป็นสามประเภทคือ

1) พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น หมายถึงพันธุ์พืชที่มีอยู่เฉพาะในชุมชนใดชุมชนหนึ่งภายในประเทศ กฎหมายให้ประโยชน์กับชุมชนที่เป็น ผู้อนุรักษ์ พัฒนาและใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชนี้ แต่ทั้งนี้ต้องให้องค์กรของชุมชนที่เป็นนิติบุคคล เช่น สหกรณ์ หรือองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้ทำหน้าที่ในการขึ้นทะเบียนแทนชุมชน องค์กรนิติบุคคลของท้องถิ่นที่ทำหน้าที่แทนชุมชนจะได้รับผลประโยชน์ร้อยละ 20 ของส่วนแบ่งผลประโยชน์และในกรณีที่พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นนั้นอยู่ภายใต้การดูแลของเกษตรกรรายใดรายหนึ่ง ให้เกษตรกร ผู้นั้นได้รับจัดสรรผลประโยชน์ด้วยร้อยละ 20

2) พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป หมายถึงพันธุ์พืชที่กำเนิดหรือมีอยู่ภายในประเทศ ซึ่งได้มีการใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลาย ผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้พันธุ์พืชนี้ในการปรับปรุงพันธุ์ หรือวิจัยเพื่อการพาณิชย์ จะต้องแบ่งปันประโยชน์เข้าสู่กองทุนพันธุ์พืช

3) พันธุ์พืชป่า หมายความว่าพันธุ์พืชที่มีหรือเคยมีอยู่ในประเทศตามสภาพธรรมชาติและยังมิได้มีการนำมาใช้เพาะปลูกอย่างแพร่หลาย การนำพันธุ์พืชนี้ใช้ประโยชน์ให้เป็นไปแบบเดียวกันกับพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป

4.7 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข กฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการพยายามหาทางป้องกันและส่งเสริมให้การแพทย์แผนไทยดำรงอยู่และมีการพัฒนาต่อไปได้ในอนาคต รวมทั้งสร้างหลักเกณฑ์กติกาสำหรับการใช้ประโยชน์

จากภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย เพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาการจกฉวยภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปใช้ประโยชน์อย่างไม่เป็นธรรม

ขอบเขตของกฎหมายนี้ ครอบคลุมถึงการเข้าถึงตัวทรัพยากรชีวภาพและการเข้าถึงพื้นที่ กล่าวคือ ให้การคุ้มครองทั้งในส่วนที่เป็นภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่ สูตรตำรับยาและตำราการแพทย์แผนไทย และในส่วนที่เป็นสมุนไพร ซึ่งมีการคุ้มครองทั้งในส่วนที่เป็นสมุนไพรโดยตรง และพื้นที่ที่เป็นแหล่งสมุนไพร

หลักการสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 มี 3 ประการ คือ

(1) การให้ความคุ้มครองแก่ตัวทรัพยากรชีวภาพ กล่าวคือ มุ่งหมายไปที่ตัวสมุนไพร เนื่องจากสมุนไพรเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญยิ่งของประเทศ

(2) เพื่อให้การคุ้มครองรับรองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ป้องกันต่างชาติลักลอบนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์โดยมิชอบ โดยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยตามกฎหมายนี้ ได้มีการจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ

- 1) ตำรับยาแผนไทยหรือตำราการแพทย์แผนไทยของชาติ
- 2) ตำรับยาแผนไทยทั่วไปหรือตำราการแพทย์แผนไทยทั่วไป
- 3) ตำรับยาแผนไทยส่วนบุคคลหรือตำราการแพทย์แผนไทยส่วนบุคคล

(3) เพื่อสนับสนุนให้ชุมชน องค์การของรัฐ ภาคเอกชนและองค์กรเอกชนด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย จัดทำแผนการจัดการพื้นที่คุ้มครองสมุนไพรและมิกกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยเพื่อสนับสนุนกิจการดังกล่าว

เมื่อพิจารณาเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้แล้วจะเห็นว่าความมุ่งหมายใหญ่เน้นไปในการคุ้มครองประชาชนในด้านการดูแลสุขภาพและบำบัดรักษาโรคด้วยการแพทย์แผนไทย ซึ่งอยู่ในรูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยการใช้สมุนไพร นวดไทย การดูแลสุขภาพกระดูกแบบดั้งเดิม การบำบัดทางจิต ตลอดจนวิธีธรรมชาติอื่น ๆ เป็นต้น อีกทั้งยังส่งเสริมงานวิจัยพัฒนาจากสมุนไพรเพื่อผลทางเศรษฐกิจ คุ้มครอง ส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์ และเนื่องจากตัวทรัพยากรชีวภาพอันได้แก่ สมุนไพร ถือเป็นวัตถุดิบหลักในการแพทย์แผนไทย กฎหมายฉบับนี้จะมีข้อกำหนดในเรื่องการคุ้มครองและการเข้าถึงด้วย แต่เน้นไปในรูปแบบของสิทธิบัตรมากกว่า ใช้การควบคุมการขึ้นทะเบียน โดยเฉพาะด้านภูมิปัญญาปรากฏในมาตรา 19 ของพระราชบัญญัติฯ “ผู้ใดประสงค์จะนำตำรับยาแผนไทยของชาติไปขอขึ้นทะเบียนตำรับยาและขออนุญาตผลิตยาตามกฎหมายว่าด้วยยา หรือนำไปทำการศึกษาวิจัย

เพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาเป็นตำรับยาใหม่เพื่อประโยชน์ในทางการค้า หรือประสงค์จะทำการศึกษาวิจัยตำราการแพทย์แผนไทยของชาติเพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยขึ้นใหม่เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในทางการค้าให้ขึ้นค่าขอรับอนุญาตใช้ประโยชน์และชำระค่าธรรมเนียมรวมทั้งค่าตอบแทนสำหรับการใช้ประโยชน์ดังกล่าวต่อผู้อนุญาต การขอรับอนุญาตและการอนุญาตข้อจำกัดสิทธิ และค่าตอบแทน ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”

4.8 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพย์สินชีวภาพตามระเบียบสภาวิจัยแห่งชาติว่าด้วยการอนุญาตให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทย พ.ศ. 2550

ระเบียบสภาวิจัยแห่งชาติว่าด้วยการอนุญาตให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทย พ.ศ. 2550 ได้วางระเบียบเกี่ยวกับการอนุญาตให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้นักวิจัยไทยและนักวิจัยชาวต่างประเทศทำการวิจัยร่วมกัน มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญทางวิชาการเพื่อเป็นการส่งเสริมการวิจัยในประเทศไทยให้กว้างขวาง เกิดผลงานที่ประเทศไทยจะนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพื่อความมั่นคงของประเทศไทยทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อกำกับดูแลรักษาทรัพย์สินทางปัญญาและผลประโยชน์ที่ประเทศไทยควรจะได้รับ

ระเบียบสภาวิจัยแห่งชาติฯ แบ่งประเภทนักวิจัยชาวต่างประเทศออกเป็น 4 ประเภทดังต่อไปนี้

ประเภทที่หนึ่ง คือ นักวิจัยชาวต่างประเทศที่เข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทยภายใต้โครงการความช่วยเหลือหรือโครงการความร่วมมือกับรัฐบาลไทย

ประเภทที่สอง คือ นักวิจัยชาวต่างประเทศที่เข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทยตามโครงการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐบาลไทยกับหน่วยงานต่างประเทศ โดยมีหนังสือรับรองพร้อมทั้งมีบันทึกข้อตกลงความร่วมมือร่วมกันจากหน่วยงานนั้น

ในกรณีที่มิให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้ามาทำวิจัยในประเทศไทยภายใต้โครงการวิจัยของหน่วยงานของรัฐบาลหรือสถาบันการศึกษา ของรัฐในประเทศไทย จะต้องมิหนังสือรับรองจากหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษานั้นด้วย

ประเภทที่สาม คือ นักวิจัยชาวต่างประเทศที่เข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทยตามหลักสูตรของการศึกษาชั้นปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอกหรือหลังปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยต่างประเทศ

ประเภทที่สี่ คือ นักวิจัยชาวต่างประเทศที่เข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทยและมีคุณสมบัติแตกต่างจากที่กำหนดไว้ในประเภทที่หนึ่ง สอง และสาม⁵²

ข้อปฏิบัติสำหรับนักวิจัยชาวต่างประเทศที่เข้ามาทำวิจัยในประเทศไทย ตามระเบียบฯ นี้กำหนดให้การขออนุญาตเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทยจะต้องดำเนินการติดต่อขอระเบียบว่าด้วยการอนุญาตให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทยและแบบคำขออนุญาตทำการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติหรือดาวน์โหลดจากเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และติดต่อขอระเบียบเกี่ยวกับการวิจัยจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง(ถ้ามี) โดยกรอกข้อมูลในแบบคำขออนุญาตทำการวิจัยให้สมบูรณ์ และส่งเอกสารต่อไปนี้ให้สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติก่อนวันที่จะเริ่มทำการวิจัย เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน นับจากวันที่สำนักงานได้รับคำขออนุญาตแบบคำขออนุญาตทำการวิจัย รายละเอียดของโครงการวิจัย แผนการวิจัยที่จะทำในประเทศไทย งบประมาณค่าใช้จ่ายและชื่อของนักวิจัยไทย หนังสือรับรองจากผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานที่รับผิดชอบนักวิจัยชาวต่างประเทศโดยตรงและหลักฐานการได้รับทุน (ถ้ามี) จากแหล่งทุน รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการครั้งล่าสุดที่นักวิจัยชาวต่างประเทศได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติให้ทำวิจัยในประเทศไทย (ถ้ามี) โดยไม่ควรเดินทางเข้าประเทศไทยเพื่อทำการวิจัยจนกว่าจะได้รับหนังสือแจ้งอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ หลังจากที่ได้รับหนังสือแจ้งอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติแล้วให้นำหนังสือแจ้งอนุญาตและเอกสารที่จำเป็นไปติดต่อกับสถานเอกอัครราชทูตหรือสถานกงสุลไทย เพื่อขอรับการตรวจลงตรา ในกรณีที่อยู่ในประเทศไทย ขณะที่ได้รับหนังสือแจ้งอนุญาต ให้ไปรายงานตัวด้วยตนเองต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติหรือผ่านทางอินเทอร์เน็ตภายใน 7 วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งอนุญาตเพื่อลงทะเบียนและชำระค่าประกันการส่งรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ 10,000 บาท ต่อ 1 โครงการ และหากต้องการนำตัวอย่างงานวิจัยไปศึกษาทดลองในต่างประเทศจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อน

ในส่วนข้อปฏิบัติสำหรับนักวิจัยไทยและหรือหน่วยงานไทย ก่อนเข้าร่วมทำการวิจัยกับนักวิจัยชาวต่างประเทศ ให้นักวิจัยไทยหรือหน่วยงานไทยทำความตกลงกับนักวิจัยชาวต่างประเทศ หรือหน่วยงาน หรือองค์กรต่างประเทศที่สนับสนุนการวิจัย ถึงการมีสิทธิร่วมกันในทรัพย์สินทางปัญญาของนักวิจัยไทย หรือหน่วยงานต้นสังกัดของนักวิจัยไทยในผลงานที่จะได้จากการวิจัย เช่น การมีสิทธิร่วมกัน หรือมีสิทธิส่วนหนึ่งตามสัดส่วนของการลงทุนทั้งด้านการเงิน

⁵² ข้อ 8 ระเบียบสภาวิจัยแห่งชาติว่าด้วยการอนุญาตให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทย พ.ศ. 2550

และบุคลากรในการวิจัยนั้น ๆ ในกรณีที่การวิจัยมีความจำเป็นต้องใช้ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือความหลากหลายทางชีวภาพของไทย ก่อนที่นักวิจัยไทยหรือหน่วยงานไทยเข้าร่วมทำการวิจัยกับนักวิจัยชาวต่างประเทศ ให้พิจารณาว่านักวิจัยชาวต่างประเทศได้ขออนุญาตและตกลงที่จะแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่หน่วยงานเจ้าของพื้นที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วหรือไม่ และสำหรับนักวิจัยไทยที่ร่วมทำการวิจัยในโครงการของนักวิจัยชาวต่างประเทศควรจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ประเทศไทยจะได้รับในการร่วมทำวิจัยเป็นสำคัญ ข้อควรคำนึงสำหรับหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ที่อนุญาตให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้าไปทำการวิจัย ก่อนอนุญาตให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้าพื้นที่เพื่อทำการวิจัย หากการวิจัยนั้นมีความจำเป็นต้องใช้ศิลปะวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือความหลากหลายทางชีวภาพของไทย ให้ดำเนินการให้นักวิจัยชาวต่างประเทศขออนุญาต และตกลงที่จะแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่หน่วยงานเจ้าของพื้นที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของระเบียบสภาวิจัยฯ เน้นไปในเรื่องการอนุญาต การสนับสนุนการวิจัย ส่งเสริมให้มีการวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิจัยไทยและนักวิจัยต่างประเทศ ดังนั้น ระเบียบดังกล่าว จึงเป็นแนวทางในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพภายในประเทศไทย แต่ในเรื่องเกี่ยวกับการแบ่งปันผลประโยชน์ ระเบียบดังกล่าวไม่ได้กำหนดแนวทาง หลักเกณฑ์ วิธีการโดยตรง จะบอกเพียงแค่ว่าให้นักวิจัยชาวต่างประเทศก่อนที่จะเข้าพื้นที่เพื่อทำการวิจัย หากการวิจัยนั้นมีความจำเป็นต้องใช้ความหลากหลายทางชีวภาพของไทยให้ดำเนินการให้นักวิจัยชาวต่างประเทศขออนุญาตและตกลงที่จะแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่หน่วยงานเจ้าของพื้นที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปในทางสิทธิบัตรมากกว่าจะเป็นการแบ่งปันผลประโยชน์ตามแนวทางของพิธิตานาโกยาฯ

4.9 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ

คณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติจัดตั้งตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. 2543 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การกำหนดนโยบาย แนวทาง มาตรการ แผนงาน โครงการและทำที่ของประเทศไทยเกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพในรูปแบบต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้การแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพเกิดความยุติธรรมและเท่าเทียมกัน เป็นการเตรียมการ

เพื่อรองรับหลักการในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม ความปลอดภัยทางชีวภาพ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ

ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ให้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ” (กอช.) มีรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีได้มอบหมายให้เป็นรองประธานกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นประธานกรรมการ ผู้อำนวยการศูนย์ความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติทำหน้าที่เป็นกรรมการและเลขานุการ กรรมการส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าหรือผู้แทนส่วนราชการ และมีผู้ทรงคุณวุฒิที่นายกรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกินห้าคนเป็นกรรมการ

คณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ (กอช.) มีอำนาจและหน้าที่สำคัญหลายประการเกี่ยวกับการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของไทย เช่น การเสนอแนวทางและนโยบาย มาตรการ และแผนงานการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพต่อคณะรัฐมนตรี การให้ความเห็นและคำปรึกษาต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการ แผนงานหรือโครงการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ การออกระเบียบ กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ การได้รับผลประโยชน์ตอบแทน ความปลอดภัยทางชีวภาพ และการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ฉบับนี้จึงมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย มีเนื้อหาครอบคลุมทั้งในด้านการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์และการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ

ต่อมาได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 เป็นการปรับปรุงแก้ไขระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. 2543 เพื่อให้สอดคล้องกับการปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม อันเป็นผลมาจากการปฏิรูประบบราชการในปี พ.ศ. 2545 จึงได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ขึ้น

ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ฉบับที่ 2 มีการปรับปรุงโครงสร้างและองค์ประกอบของ “คณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ” (กอช.) จากรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีได้มอบหมายเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการ และจากผู้อำนวยการศูนย์ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นเลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเลขานุการ และให้สำนักความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งกลายเป็นหน่วยงานภายในสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของ กอช. ส่วนอำนาจและหน้าที่ของ กอช. ไม่ได้มีการปรับเปลี่ยน

4.10 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพตามระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. 2554

ในปัจจุบันคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ ได้ออกระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. 2554 เนื่องจากปัญหาเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพของนักวิจัยชาวต่างประเทศ ประกอบกับประเทศไทยต้องปฏิบัติตามพันธกรณีโดยการออกกฎระเบียบให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ และการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับหลักการแห่งพิธีสารนาโงยาซึ่งประเทศไทยได้ลงนามไปแล้วนั้น จึงได้มีการวางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่เกี่ยวกับการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ การได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการใช้ทรัพยากรชีวภาพ (Access and Benefit Sharing: ABS) และการได้รับความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (Prior Information Consent: PIC) เพื่อให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะได้นำไปปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น การกำหนดหลักเกณฑ์การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการขออนุญาตและออกหนังสืออนุญาตของหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจตามกฎหมาย การกำหนดหน้าที่ของผู้รับอนุญาตและผู้ที่จะทำการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ รายละเอียดในข้อตกลงที่ผู้ได้รับหนังสืออนุญาตและผู้ที่จะทำการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพจะต้องปฏิบัติตาม เช่น การใช้ประโยชน์ในการพาณิชย์ หรือการได้รับอนุญาตให้ทำการศึกษาวิจัย เป็นต้น ทั้งนี้ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ (กอช.) ให้แต่งตั้งคณะทำงานขึ้นมาอีกคณะหนึ่งเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินการตามระเบียบฯ นี้ และประสานงานระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เรียกว่า คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินการตามระเบียบ กอช. ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ คือ

(1) ประสานและขับเคลื่อนการดำเนินงานตามระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการได้รับประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. 2554 ระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ

(2) ประสานติดตามและรวบรวมข้อมูล เพื่อจัดทำรายงานความก้าวหน้าในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพตามข้อตกลงให้คณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ (กอช.) ทราบตามระยะเวลาที่ กอช. กำหนด

เจตนารมณ์ของคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ ในการออกระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์ฯ ดังกล่าวนั้น ก็เพื่อรองรับหลักการตามพิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม เพราะเมื่อได้ประกาศใช้ระเบียบดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2554 ต่อมาในต้นปี พ.ศ. 2555 ประเทศไทยได้ลงนามในพิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2555 ในลำดับที่ 83 ระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. 2554 ได้วางหลักเกณฑ์และวิธีการที่เกี่ยวกับการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ การได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการใช้ทรัพยากรชีวภาพ (Access and Benefit Sharing: ABS) และการได้รับความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (Prior Information Consent: PIC) ซึ่งเป็นหลักที่พิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมกำหนดไว้

ระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์ฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจตามกฎหมายและหน่วยงานของรัฐที่ครอบครองทรัพยากรชีวภาพที่มีได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพไว้โดยเฉพาะจะดำเนินการอนุญาตให้มีการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพได้เมื่อได้รับคำขอรับหนังสืออนุญาตเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพตามแบบที่ กอช. กำหนด และได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในระเบียบ⁵³ เพื่อนำไปปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

⁵³ ระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. 2554 ข้อ 4 หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจตามกฎหมายและหน่วยงานของรัฐที่ครอบครองทรัพยากรชีวภาพซึ่ง

เช่น การกำหนดหลักเกณฑ์การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการขออนุญาต และออกหนังสืออนุญาตของหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจตามกฎหมาย การกำหนดหน้าที่ของผู้รับอนุญาตและผู้จะทำการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ รายละเอียดในข้อตกลงที่ผู้ได้รับหนังสืออนุญาตและผู้จะทำการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพจะต้องปฏิบัติตาม เช่น การใช้ประโยชน์ในการพาณิชย์ หรือการได้รับอนุญาตให้ทำการศึกษาวิจัยโดยคุ้มครองการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ การเข้าไปเก็บหรือรวบรวมทรัพยากรชีวภาพเพื่อนำทรัพยากรชีวภาพ รวมถึงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรชีวภาพไปใช้ประโยชน์ เงื่อนไขการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ ผู้ประสงค์ขอใช้ทรัพยากรชีวภาพในการพาณิชย์หรือการขออนุญาตทำการศึกษาวิจัยต้องยื่นคำขอตามแบบที่คณะกรรมการ กอช. กำหนด เพื่อขออนุญาตต่อหน่วยงานรัฐที่ครอบครองทรัพยากรชีวภาพ

มิได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพไว้โดยเฉพาะ จะอนุญาตให้มีการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพได้เมื่อได้รับคำขอรับหนังสืออนุญาตเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพตามแบบที่ กอช. กำหนด และได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ คำขอตามวรรคหนึ่ง ให้ยื่นพร้อมเอกสารหลักฐานตามที่ กอช. กำหนด.

บทที่ 5

วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย

เมื่อวิเคราะห์หลักเกณฑ์ทางกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในประเทศไทย เปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ของต่างประเทศและความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและพิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม นั้น แบ่งประเด็นปัญหาได้ดังนี้

5.1 ปัญหาเกี่ยวกับความไม่เป็นเอกภาพของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย

ประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพมีรูปแบบมาตรการตลอดจนหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่แตกต่างกันไป เนื่องจากอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพไม่ได้กำหนดรูปแบบบังคับตลอดจนพิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม ก็ไม่ได้กำหนดรูปแบบเฉพาะเช่นกัน หลักการสำคัญของพิธีสารนาโงยาฯ โดยเฉพาะเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรยืนยันเรื่องสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากรธรรมชาติดังเช่นกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ พิธีสารนาโงยาฯ เน้นย้ำให้การเข้าถึงทรัพยากรเป็นไปตามกฎหมายหรือเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศของภาคีผู้ให้ที่เป็นประเทศต้นกำเนิด โดยขอให้ประเทศภาคีจะต้องมีหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย การบริหารจัดการ หรือมีนโยบายที่จำเป็นตามความเหมาะสมเพื่อให้เกิดความแน่นอนทางกฎหมาย ความชัดเจน และความโปร่งใสของกฎหมาย ตลอดจนเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งกฎและกระบวนการในการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ดังกล่าวต้องมีความเท่าเทียมและไม่เป็นไปโดยไร้เหตุผล มีข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการในการขออนุญาตการเข้าถึง มีข้อตัดสินใจที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนและโปร่งใสโดยหน่วยงานรับผิดชอบภายในระยะเวลาที่เหมาะสม และหลักการอีกประการที่พิธีสารนาโงยาฯ

ให้ความสำคัญคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น เมื่อมิได้มีการกำหนดรูปแบบใดบังคับ ในแต่ละประเทศจึงมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันไปตามระบบกฎหมายและวัฒนธรรมที่ต่างกัน เช่น ประเทศ เกาหลี มาลาวี อุกันดา เคนยา และแอมเบีย มีการออกเป็นกฎหมายสิ่งแวดล้อม โดยการให้หน่วยงานแห่งชาติที่รับผิดชอบเป็นหน่วยที่ดูแลออกกฎระเบียบการส่งทรัพยากรชีวภาพออกนอกประเทศ และกำหนดค่าธรรมเนียมการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์

ประเทศ คอสตาริกา อินเดีย เม็กซิโก และเปรู มีการออกกฎหมายหรือกฎระเบียบการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งกฎระเบียบลักษณะนี้จะเป็นกฎระเบียบที่ครอบคลุม บทบัญญัติต่าง ๆ ในอนุสัญญา กฎระเบียบเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพจะเป็นส่วนหนึ่งของกฎระเบียบนี้ และในส่วนของ การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพนั้นก็จะนำหลักการที่อนุสัญญาฯ กำหนดไว้ เช่น การแจ้งล่วงหน้า การตกลงร่วมกัน และการแบ่งปันผลประโยชน์มาประยุกต์ให้เป็นกฎระเบียบ

ประเทศฟิลิปปินส์ และประเทศในแถบอเมริกาใต้ อาทิ โบลิเวีย โคลัมเบีย เวเนซุเอลา จะมีกฎหมายหรือกฎระเบียบเฉพาะเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งการสร้างกฎระเบียบลักษณะนี้มีทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค

ในส่วนของประเทศไทย ในช่วงแรกที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกในอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ประเทศไทยมีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์เรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ อยู่ 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ซึ่งมีการแบ่งปันผลประโยชน์ในรูปแบบของค่าภาคหลวงซึ่งเป็นลักษณะสัมปทาน ผลประโยชน์เข้าสู่ภาครัฐ โดยมีได้มีหลักการในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากเป็นกฎหมายเก่าก่อนที่จะเริ่มมีการตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและการพัฒนาอย่างยั่งยืน กฎหมายอีกฉบับคือพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่ได้นำหลักการตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพเกี่ยวกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์มาบัญญัติไว้เป็นฉบับแรกเมื่อประเทศไทยเป็นสมาชิกภาคีอนุสัญญา

ปัจจุบันเนื่องจากประเทศไทยไม่มีการออกหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ในรูปแบบของกฎหมายเฉพาะ อาจจะสืบเนื่องจากประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรชีวภาพและกฎหมายส่วนใหญ่จะเป็นการห้ามการเข้าถึงในทรัพยากรชีวภาพมากกว่าการเปิดโอกาส เพราะต้องยอมรับว่าเจตนาแรกในการออกกฎหมายของประเทศไทย มีเจตนาแรกในการออกมาควบคุมและบังคับบัญชามากกว่าการออกกฎหมายมาส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งแนวทางในการออกกฎหมายมาให้สิทธิหรือส่งเสริมการมีส่วนร่วม เพียงจะมีการยอมรับเมื่อมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2540 และบัญญัติต่อเนื่องปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประกอบกับประเทศไทยเริ่มเข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาต่าง ๆ ในภายหลังจึงต้องผูกพันเป็นพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตาม หลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ของไทย จึงแฝงอยู่ในกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากกฎหมายส่วนใหญ่เป็นกฎหมายที่มีการตรามาก่อนจะมีอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ จึงไม่มีกฎหมายฉบับใดที่บัญญัติได้ครอบคลุมทั้งในประเด็นพื้นที่ประเด็นการคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพ หรือประเด็นการอนุญาตการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ และประเด็นการแบ่งปันผลประโยชน์ เมื่อประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ จึงต้องย้อนกลับมาสำรวจกฎหมายที่มีอยู่ว่ามีส่วนใดที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่ากฎหมายของไทยมีการบัญญัติเรื่องการเข้าถึงอยู่ในหลายกฎหมาย แต่ในเรื่องการแบ่งปันผลประ โยชน์นั้น แทบไม่ปรากฏ จนกระทั่งมาถูกบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายฉบับแรก ต่อมาภายหลังเมื่อประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพจึงเริ่มมีการนำหลักเกณฑ์เรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์มาบัญญัติไว้ในกฎหมายที่ออกมา หลังจากเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาฯ ส่วนใหญ่จะบัญญัติไว้เป็นหมวด หรือมาตราหนึ่งในกฎหมายนั้น ๆ ดังเช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 เป็นต้น

เมื่อวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ของไทย มีข้อสังเกตแต่ละรายฉบับดังนี้

พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484

พระราชบัญญัติป่าไม้ 2484 เป็นกฎหมายที่เก่าแก่นับจนถึงปัจจุบันมีอายุถึง 70 กว่าปีก่อนที่สหประชาชาติจะเริ่มมีมติในเรื่องการสนับสนุนแนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดอนาคตทางเศรษฐกิจของตนเองของรัฐต่าง ๆ บนหลักอำนาจอธิปไตยถาวรเหนือทรัพยากรธรรมชาติ ในปี พ.ศ. 2501 (ค.ศ. 1958) ดังนั้น หลักการของกฎหมายดังกล่าวจึงอยู่บนพื้นฐานของรัฐที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ภายในราชอาณาจักร รัฐกำหนดเรื่องการเข้าถึงในทรัพยากรเฉพาะที่อนุญาตเพื่อการสัมปทาน โดยการจัดสรรให้เอกชนเข้ามาใช้ทรัพยากร แต่มีการแบ่งปันผลประโยชน์ซึ่งอยู่ในรูปแบบเดียว คือ การแบ่งปันที่เป็นรูปตัวเงิน ในลักษณะของค่าภาคหลวงที่เอกชนต้องแบ่งปันให้กับรัฐ เมื่อถูกบัญญัติขึ้นเพื่อรองรับการสัมปทานป่าไม้ โดยเฉพาะ ดังนั้นในส่วนการแบ่งปันผลประโยชน์ เมื่อมีพระราชกำหนดให้ยกเลิกการทำสัมปทานป่าไม้เมื่อปี พ.ศ. 2532 จึงมีข้อกำหนดเฉพาะในเรื่องการเสียค่าภาคหลวงสำหรับการทำไม้หวงห้าม

และเก็บของป่าหวงห้ามเท่านั้น ซึ่งค่าภาคหลวงตามกฎหมายนี้ “ค่าภาคหลวง” หมายถึง ค่าธรรมเนียมซึ่งผู้ทำไม้หรือเก็บหาของป่าจะต้องเสียตามกฎหมาย⁵⁴ ซึ่งในกรณีการทำไม้หวงห้าม การกำหนดอัตราค่าภาคหลวงเป็นอำนาจของรัฐมนตรี โดยกำหนดได้ไม่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ และในกรณีของป่า สามารถกำหนดอัตราค่าภาคหลวงได้ไม่เกินร้อยละ 10 ของราคาตลาดในราชอาณาจักร⁵⁵

กรณีการเข้าถึงพื้นที่ตามกฎหมายฉบับนี้ มีข้อยกเว้นให้พนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ใน มาตรา 17 กรณีพนักงานเจ้าหน้าที่จัดกระทำไปเพื่อประโยชน์ในการบำรุงป่า การค้นคว้าหรือ การทดลองในทางวิชาการ ซึ่งหากพิจารณาเทียบเคียงกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1210/2503 ที่วางหลักไว้ว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่จำเป็นต้องกระทำด้วยตนเองเสมอไป แต่อาจมีผู้ช่วยเหลือซึ่งมิใช่ พนักงานเจ้าหน้าที่ก็ได้ เพราะกิจการบางอย่างอาจต้องใช้แรงงานหรือผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ผู้ซึ่งรับคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ให้กระทำการใด ๆ เพื่อการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ หากพิจารณาเห็นว่าหน่วยงานหรือบุคคลใดที่มีโครงการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ ก็อาจอนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการเป็นโครงการร่วมกัน ก็น่าจะดำเนินการได้โดย อนุโลม อย่างไรก็ดีข้อสังเกตนี้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นการคุ้มครอง ทรัพยากรชีวภาพทั้งในรูปแบบเชิงพื้นที่ครอบคลุมทั่วราชอาณาจักร และในเชิงตัวทรัพยากร ทั่วราชอาณาจักร การเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายนี้ไม่เพียงพอ และสอดคล้องกับรูปแบบลักษณะของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในสถานการณ์ ปัจจุบัน เพราะลักษณะของการขอเข้าถึงทรัพยากรในปัจจุบันไม่ได้มีแต่เพียงลักษณะการเข้าไป ขอสัมปทานแร่ หิน ดิน ฯลฯ ดังเช่นที่ผ่านมา ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นที่ต้องการอย่างสูงในขณะนี้ เน้นไปที่ทรัพยากรชีวภาพเพื่อเป็นวัตถุดิบสำคัญในเชิงอุตสาหกรรม และการพาณิชย์ การนำ พันธุกรรมไปต่อยอด ศึกษา งานวิจัยต่าง ๆ สามารถเพิ่มมูลค่าในพันธุกรรมนั้น ๆ ได้อย่างมากศาล ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งยารักษาโรค และลักษณะของการแบ่งปันผลประโยชน์

⁵⁴ มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

(12) “ค่าภาคหลวง” หมายความว่า เงินค่าธรรมเนียมซึ่งผู้ทำไม้หรือเก็บหาของป่าจะต้องเสียตาม ความในพระราชบัญญัตินี้.

⁵⁵ มาตรา 30 รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนด อัตราค่าภาคหลวงไม่เกินร้อยละ สิบของราคาตลาดในราชอาณาจักร โดยเฉลี่ยจากราคาของของป่าหวงห้ามนั้น.

ไม่สอดคล้องกับหลักการและรูปแบบที่กำหนดไว้ในพิธีสารนาโงยาฯ ในมาตรา 5 และ 5 BIS⁵⁶ ที่ได้วางหลักเกณฑ์การเข้าถึงซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำไว้แล้วสำหรับการให้ภาคีสมาชิกดำเนินการ

⁵⁶ มาตรา 5 และ 5 BIS (การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม)

(1) โดยเน้นย้ำถึงสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากรพันธุกรรม และเป็นไปตามกฎหมายหรือเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศ การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมโดยการใช้ประโยชน์จะต้องเป็นไปตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (Prior Informed Consent-PIC) ของภาคีผู้ให้ที่เป็นประเทศต้นกำเนิดหรือประเทศที่ได้รับทรัพยากรพันธุกรรมตามข้อกำหนดของอนุสัญญาฯ หากไม่ได้กำหนดให้เป็นอย่างอื่นโดยประเทศภาคีนั้น เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดข้างต้น ประเทศภาคีจะต้องดำเนินการทางกฎหมาย บริหารจัดการ หรือ นโยบาย ที่จำเป็น ตามความเหมาะสมเพื่อทำให้เกิด

1) ความแน่นอนทางกฎหมาย ความชัดเจน และความโปร่งใสของกฎหมายและเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเกี่ยวกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์

2) กฎและกระบวนการ ในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมที่มีความเท่าเทียมและไม่เป็นไปโดยไร้เหตุผล

3) มีข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการในการขออนุญาตเข้าถึง

4) มีข้อตัดสินใจที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนและโปร่งใส โดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบภายในระยะเวลาที่เหมาะสม

5) การออกใบอนุญาตเพื่อเป็นหลักฐานการให้อนุญาตและการจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) และประกาศไว้ในกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์

6) เมื่อเป็นไปได้และเป็นไปตามกฎหมายภายในประเทศ ดั้งเดิมและ/หรือขั้นตอนสำหรับความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) หรือการเห็นชอบและการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง (Approval and Involvement) ของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น สำหรับการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม

7) จัดทำกฎระเบียบและกระบวนการในการกำหนดให้มีและจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) โดยจะต้องจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรและอาจประกอบด้วยเงื่อนไขใน

1. การระงับข้อพิพาท

2. การแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งรวมถึงที่สัมพันธ์กับสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา

3. การใช้ต่อเนื่องโดยบุคคลที่สาม ถ้ามี และ

4. การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์การใช้ ถ้ามี

8) ประเทศภาคีจะต้องดำเนินการ ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับกฎหมายภายใน โดยมุ่งหมายที่จะให้หลักประกันว่า

1. การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมได้รับความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) หรือความเห็นชอบและการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง (Approval and Involvement) จากชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น เมื่อชุมชนนั้นมีสิทธิที่จะดำเนินการให้อนุญาตเข้าถึงทรัพยากรนั้น

พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพในเขตอุทยานแห่งชาติ เนื่องจากพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ไม่มีบทบัญญัติห้าม ดังนั้นบุคคลทั่วไปสามารถเข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติได้ แต่การเข้าไปต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้สั่งให้ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติรัฐมนตรีตามความในมาตรา 18⁵⁷ ปัจจุบันถือปฏิบัติตามระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ว่าด้วยการเข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และต้องเสียค่าบริการในการเข้าไปในอุทยานแห่งชาติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรีตามความในมาตรา 23⁵⁸ ปัจจุบันถือปฏิบัติตามระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ว่าด้วยการอนุญาตให้เข้าไปดำเนินการท่องเที่ยวและพักอาศัยในอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ซึ่งการเข้าไปในลักษณะดังกล่าวเป็นการเข้าไปในลักษณะท่องเที่ยวพักผ่อนมิได้ครอบคลุมถึงการแบ่งปันผลประโยชน์

กรณีการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการนั้นพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มีบทบัญญัติห้ามมิให้บุคคลใดกระทำการใด ๆ ในเขตอุทยานแห่งชาติตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 16⁵⁹ และมาตรา 17⁶⁰ ยกเว้นการปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมที่ถือครองโดยชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิม และชุมชนท้องถิ่น มีการเข้าถึงตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) หรือความเห็นชอบและการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้อง (Approval and Involvement) จากชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่นและมีการจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT).

⁵⁷ มาตรา 18 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

บุคคลซึ่งเข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติ ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้สั่งให้ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรี.

⁵⁸ มาตรา 23 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

ถ้าเห็นเป็นการสมควรให้ประชาชนชำระเงิน เนื่องในการที่พนักงานเจ้าหน้าที่ให้บริการหรือให้ความสะดวกต่าง ๆ ในอุทยานแห่งชาติหรือให้บุคคลใดเสียค่าธรรมเนียมหรือค่าตอบแทนสำหรับบริการที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการหรือพักอาศัยอยู่ในอุทยานแห่งชาติ อธิบดีมีอำนาจกำหนดอัตราและวางระเบียบเกี่ยวกับการเก็บค่าบริการ ค่าธรรมเนียมหรือค่าตอบแทนดังกล่าวได้ ทั้งนี้โดยอนุมัติของ.

⁵⁹ มาตรา 16 ภายในเขตอุทยานแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใด

- (1) ยึดถือหรือครอบครองที่ดิน รวมตลอดถึงกันสร้าง แฝ้วถาง หรือ เผาป่า
- (2) เก็บหา นำออกไป ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตราย หรือทำให้เสื่อมสภาพ ซึ่งไม้ ยางไม้ น้ำมันยาง น้ำมันสน แร่หรือทรัพยากร ธรรมชาติอื่น
- (3) นำสัตว์ออกไป หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่สัตว์
- (4) ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายหรือทำให้เสื่อมสภาพแก่ดิน หินกรวด หรือทราย

ในการคุ้มครองและดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติหรือการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ หรือเพื่ออำนวยความสะดวกในการทัศนจร หรือการพักผ่อน หรือเพื่ออำนวยความสะดวก หรือให้ความรู้แก่ประชาชน โดยต้องปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด โดยอนุมัติของรัฐมนตรีตามความในมาตรา 19⁶¹ ปัจจุบันถือปฏิบัติตามระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ว่าด้วยการปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่ในเขตอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ซึ่งรวมถึงการเข้าไปเก็บหานำออกไปหรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่พันธุ์ไม้ ในเขตอุทยานแห่งชาติ การนำสัตว์ออกไปหรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่สัตว์ในเขตอุทยานแห่งชาติ การเข้าไปเก็บหานำออกไปหรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่ทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่มีพืชหรือสัตว์

-
- (5) เปลี่ยนแปลงทางน้ำหรือทำให้น้ำในลำน้ำ ลำห้วย หนอง บึง ท่วมตื้น หรือเหือดแห้ง
  - (6) ปิดหรือทำให้กีดขวางแก่ทางน้ำหรือทางบก
  - (7) เก็บหา นำออกไป ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตราย หรือ ทำให้เสื่อมสภาพ ซึ่งกล้วยไม้ น้ำผึ้ง ครั่ง ถ่าน ไม้ เปลือกไม้ หรือมูลค้างคาว
  - (8) เก็บหรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่ดอกไม้ ใบไม้ หรือผลไม้
  - (9) นำยานพาหนะเข้าออกหรือขับขี่ยานพาหนะในทางที่มีได้จัดไว้เพื่อ การนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่
  - (10) นำอากาศยานขึ้นลงในที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่
  - (11) นำหรือปล่อยปลุสัตว์เข้าไป
  - (12) นำสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์พาหนะเข้าไป เว้นแต่จะได้ปฏิบัติตาม ระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรี
  - (13) เข้าไปดำเนินกิจการใด ๆ เพื่อหาผลประโยชน์ เว้นแต่จะได้รับ อนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่
  - (14) ปิดประกาศ โฆษณา หรือขีดเขียนในที่ต่าง ๆ
  - (15) นำเครื่องมือสำหรับล่าสัตว์หรือจับสัตว์ หรืออาวุธใด ๆ เข้าไป เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และปฏิบัติตามเงื่อนไขซึ่งพนักงาน เจ้าหน้าที่ผู้อนุญาตนั้นกำหนดไว้
  - (16) ยิงปืน ทำให้เกิดระเบิดซึ่งวัตถุระเบิด หรือจุดดอกไม้เพลิง
  - (17) ส่งเสียงอื้อฉาวหรือกระทำการอื่นอันเป็นการรบกวน หรือเป็นที่เดือดร้อนรำคาญแก่คนหรือสัตว์
  - (18) ทิ้งขยะมูลฝอยหรือสิ่งต่าง ๆ ในที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น
  - (19) ทิ้งสิ่งที่เป็นเชื้อเพลิงซึ่งอาจทำให้เกิดเพลิง.

⁶⁰ มาตรา 17 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ห้ามมิให้บุคคลใดกระทำให้หลักเขต ป้าย หรือเครื่องหมายอื่น ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีตามพระราชบัญญัตินี้ เคลื่อนที่ ลบเลือน เสียหาย หรือไว้ประโยชน์.

⁶¹ มาตรา 19 บทบัญญัติในมาตรา 16 และมาตรา 17 มิให้ใช้บังคับแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติการไปเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองและดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติหรือการศึกษา หรือวิจัยทางวิชาการ หรือเพื่ออำนวยความสะดวกในการทัศนจรหรือการพักผ่อนหรือเพื่ออำนวยความสะดวก หรือให้ความรู้แก่ประชาชน ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรี.

ในเขตอุทยานแห่งชาติเพื่อการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ กฎหมายยกเว้นให้กระทำได้เฉพาะพนักงานเจ้าหน้าที่เท่านั้น โดยต้องปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรีตามความในมาตรา 19 ปัจจุบันถือปฏิบัติตามระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ว่าด้วยการปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่ในเขตอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2549 เช่นเดียวกัน

การอนุญาตตามมาตรา 19 ดังกล่าว จะสังเกตได้ว่ากฎหมายอนุญาตเฉพาะพนักงานเจ้าหน้าที่เท่านั้น ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีอนุโลมโดยเทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1210/2503 ที่วางหลักไว้ว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่จำเป็นต้องกระทำด้วยตนเองเสมอไป แต่อาจมีผู้ช่วยเหลือซึ่งมิใช่พนักงานเจ้าหน้าที่ก็ได้ เพราะกิจการบางอย่างอาจต้องใช้แรงงานหรือผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ผู้ซึ่งรับคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ให้กระทำการตามมาตรา 19 นี้ ย่อมได้รับการยกเว้นความผิดไปด้วย ดังนั้น การกระทำใด ๆ เพื่อการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ หากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช พิจารณาเห็นว่าหน่วยงานหรือบุคคลใดที่มีโครงการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ก็อาจอนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการเป็นโครงการร่วมกัน โดยปฏิบัติตามระเบียบดังกล่าวโดยอนุโลม

โดยที่เขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเป็นพื้นที่ที่มีระบบนิเวศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงเป็นพื้นที่เป้าหมายสำคัญของการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรม ดังนั้นแม้จะมีการอนุโลมการอนุญาตให้เข้าถึงทรัพยากรชีวภาพในพื้นที่อุทยานแห่งชาติได้แต่ก็ยังไม่มีความชัดเจนเรื่องการแข่งขันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมที่สอดคล้องกับพิธีสารนาโงยาฯ ตามมาตรา 5 และมาตรา 5 BIS และมีข้อสังเกตว่าหากมีการออกหลักเกณฑ์ในส่วนของพันธุ์ไม้น่าจะเข้าซ้อนกับพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช ครอบคลุมพันธุ์พืชทั่วราชอาณาจักร

พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518

กฎหมายฉบับนี้เน้นไปในเรื่องการควบคุมและป้องกันปัญหาจากการประกอบการค้าพันธุ์พืชเนื่องจากไม่มีกฎหมายควบคุมในขณะนั้น ทำให้มีการใช้ประโยชน์จากพืชอย่างปราศจากการควบคุม มีการนำมาใช้ในจำนวนมากเกินความจำเป็นจนอาจส่งผลให้พืชบางชนิดสูญพันธุ์หรือกรณีการนำพืชบางชนิดจากต่างประเทศเข้ามาและมีศัตรูพืชติดมาทำให้เกิดผลกระทบต่อพันธุ์พืชในประเทศไทย

ในส่วนของขอบเขตกฎหมายฉบับนี้ เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ เมื่อพิจารณาตรา 4 ของพระราชบัญญัติดังกล่าวที่บัญญัติว่า “พระราชบัญญัตินี้ไม่ใช้บังคับแก่ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐที่จัดตั้งขึ้น โดยไม่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการค้าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง (1) เมล็ดพันธุ์ควบคุม (2) พืชสงวน (3) พืชต้องห้าม” ข้อสังเกตในประเด็น

ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐที่จัดตั้งขึ้นโดยไม่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการค้านั้น เป็นการกำหนดที่มุ่งอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานเป็นหลัก แต่ในทางปฏิบัติการดำเนินการของส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐในเชิงวิชาการ อาจจะไปสู่ผลงานที่มีมูลค่าในเชิงการค้าได้ในอนาคต และเมล็ดพันธุ์ควบคุม พืชสวน พืชต้องห้าม บางสายพันธุ์เป็นพันธุกรรมที่น่าจะทับซ้อนกับพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ดังนั้นการดำเนินการในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ ตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์ อาจจะต้องดำเนินการตามกฎหมายทั้งสองฉบับและหากมีการเข้าไปในพื้นที่ป่าไม้หรืออุทยานแห่งชาติ ก็จะต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานของกรมป่าไม้หรือกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อีกด้วย

อย่างไรก็ตามเนื่องจากกฎหมายนี้มีวัตถุประสงค์เน้นหนักไปในเรื่องของควบคุมและส่งเสริมด้านพันธุ์พืช และด้านความปลอดภัยทางชีวภาพเป็นหลัก จึงไม่ได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับการเข้าถึง การใช้ประโยชน์ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่สอดคล้องกับพิธีสารนาโงยาฯ มาตรา 5 และมาตรา 5 BIS

พระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525

เนื่องจากเหตุผลในการออกกฎหมายตั้งแต่ยังเป็นพระราชบัญญัติควบคุมเชื้อโรคและพิษที่มาจากสัตว์ซึ่งเป็นภัย พุทธศักราช 2475 จนกระทั่งยกเลิกและมีการปรับปรุงแก้ไขกลายเป็นพระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525 ในปัจจุบันนั้นอยู่บนพื้นฐานการที่รัฐใช้อำนาจในการควบคุมดูแลและการป้องกันความปลอดภัยในส่วนของเชื้อโรคและพิษ มุ่งหมายไปในหน่วยงานที่เป็นห้องปฏิบัติการภาคเอกชน ที่มีการดำเนินการในลักษณะการทดสอบหรือศึกษาวิจัย ซึ่งมีการผลิต การครอบครอง หรือกรณีมีการจำหน่ายในเชิงการค้า การนำเข้ามายังในประเทศไทย การส่งออกไปนอกประเทศหรือกรณีการนำผ่านประเทศ ดังนั้นจึงมีลักษณะในการควบคุมดูแลกำกับ ในรูปแบบการอนุมัติ อนุญาต การเข้าไปตรวจสอบโดยเน้นหนักไปในการควบคุมมิให้หน่วยงานในบังคับตามกฎหมายก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยในการดำเนินการเกี่ยวกับเชื้อโรคและพิษดังกล่าว มาตรการต่าง ๆ ในกฎหมายนี้ จึงมีลักษณะที่เน้นไปในการรักษาความปลอดภัยทางชีวภาพ มิให้ประชาชนได้รับผลกระทบจากเชื้อโรค หรือพิษจากสัตว์ มิได้มุ่งหมายในส่วน of ทรัพยากรชีวภาพทั้ง ๆ ที่กฎหมายฉบับนี้สามารถบังคับใช้กับเอกชนซึ่งสามารถอุดช่องว่างในส่วน of จุลินทรีย์ที่อยู่ในประเทศไทย

ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายฉบับใดที่บัญญัติเรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของจุลินทรีย์ไว้โดยเฉพาะแต่อย่างใด แต่มีข้อสังเกตว่าหากสำนักกำกับพระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่อนุมัติ อนุญาต รับแจ้งการครอบครอง สามารถกำหนดหลักเกณฑ์

การเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ได้ น่าจะเป็นประโยชน์เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่มีข้อมูลด้านจุลินทรีย์ทั่วประเทศและสามารถจะควบคุม กำกับดูแลได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี จากเหตุผลดังกล่าวมา กฎหมายฉบับนี้จึงยังมีได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่สอดคล้องกับพิธีสารนาโงยาฯ

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้กำหนดกิจกรรมที่สามารถกระทำได้และห้ามกระทำในเขตพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าซึ่งเกี่ยวข้องกับ การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพหลายกรณีดังนี้

(1) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กฎหมายกำหนดให้บุคคลอื่นนอกจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานซึ่งเข้าไปปฏิบัติการตามหน้าที่ หากประสงค์จะเข้าไปในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าจะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงตามความในมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ปัจจุบันถือปฏิบัติตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2538) ออกตามความในพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และต้องเสียค่าบริการในการเข้าไปในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ ตามความในมาตรา 46 ปัจจุบันถือปฏิบัติตามระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการเก็บค่าบริการหรือค่าตอบแทนในการที่พนักงานเจ้าหน้าที่ให้บริการหรือให้ความสะดวกในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่า พ.ศ. 2540 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545

มาตรา 36 บัญญัติห้ามมิให้ผู้ใดล่าสัตว์ป่า ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง หรือมิใช่ หรือเก็บหรือทำอันตรายแก่รังของสัตว์ป่า ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แต่มีข้อยกเว้นในกรณี การล่าสัตว์ป่าหรือทำอันตรายแก่รังของสัตว์ป่าเพื่อการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ โดยไม่จำกัดว่าจะต้องกระทำโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ บุคคลอื่นที่มีพนักงานเจ้าหน้าที่ก็สามารถทำได้โดยจะต้องขออนุญาตจากอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช หรืออธิบดีกรมประมงแล้วแต่กรณี หลังจากนั้น อธิบดีจะนำเรื่องเสนอคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติให้ความเห็นชอบ แล้วจึงออกหนังสืออนุญาตให้เข้าไปดำเนินการได้ ซึ่งอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ ได้ออกเป็นระเบียบถือปฏิบัติ ตามระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชว่าด้วยการอนุญาตให้ล่าสัตว์ป่า เก็บ หรือทำอันตรายแก่รังของสัตว์ป่า ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเพื่อการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ พ.ศ. 2546 ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีขั้นตอนค่อนข้างซับซ้อนและยุ่งยากใช้เวลาในการขออนุญาตและในทางปฏิบัติในหนึ่งปีคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ

ไม่สามารถจัดการประชุมได้บ่อย

ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใด ๆ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตามที่ได้บัญญัติในมาตรา 38 วรรคหนึ่ง เช่น ยึดถือหรือครอบครองที่ดินก่อสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใด ตัดโค่นทำลายต้นไม้ ขุดหาแร่ เปลี่ยนแปลงทางน้ำ ฯลฯ ยกเว้นการปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครอง ดูแล รักษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อการเพาะพันธุ์ การศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้การศึกษา หรือการพักผ่อนหย่อนใจ หรืออำนวยความสะดวกหรือให้ความรู้แก่ประชาชน โดยได้รับคำสั่งเป็นหนังสือจากอธิบดี และต้องปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติตามความในมาตรา 38 วรรคสอง ปัจจุบันถือปฏิบัติตามระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2537

การเข้าไปเก็บหา นำออกไป หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่พันธุ์ไม้ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ กฎหมายยกเว้นให้กระทำได้เฉพาะพนักงานเจ้าหน้าที่เท่านั้น โดยต้องปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติตามความในมาตรา 38 วรรคสองและมาตรา 39 ปัจจุบันถือปฏิบัติตามระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2537

การเข้าไปเก็บหา หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ที่มีชีพืชหรือสัตว์ หรือนำออกไปจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ กฎหมายยกเว้นให้กระทำได้เฉพาะพนักงานเจ้าหน้าที่เท่านั้น โดยต้องปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติตามความในมาตรา 38 วรรคสอง ปัจจุบันถือปฏิบัติตามระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2537

ในประเด็นการปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 38 วรรคสอง ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีลักษณะทำนองเดียวกับพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ กล่าวคือ พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่จำเป็นต้องกระทำด้วยตนเองเสมอ อาจมีผู้ช่วยเหลือที่มีพนักงานเจ้าหน้าที่ เพราะกิจการบางอย่างอาจต้องใช้แรงงานหรือผู้มีความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาผู้ซึ่งรับคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ให้กระทำการตามมาตรา 38 วรรคหนึ่งย่อมได้รับการยกเว้นความผิดไปด้วย ดังนั้น การศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ หากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชพิจารณาเห็นว่าหน่วยงานหรือบุคคลใดที่มีโครงการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ ก็อาจอนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการเป็นโครงการร่วมกัน โดยปฏิบัติตามระเบียบโดยอนุโลม

(2) เขตห้ามล่าสัตว์ป่า การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า บุคคลทั่วไปสามารถเข้าไปในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าได้ เนื่องจากพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ไม่มีบทบัญญัติห้ามแต่ต้องเสียค่าบริการในการเข้าไปในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ ตามความในมาตรา 46 ปัจจุบันถือปฏิบัติตามระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการเก็บค่าบริการหรือค่าตอบแทนในการที่พนักงานเจ้าหน้าที่ให้บริการหรือให้ความสะดวกในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่า พ.ศ. 2540 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545

ในส่วนของกิจกรรมที่สามารถกระทำได้และห้ามกระทำในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพมีปรากฏอยู่ในมาตรา 42 วรรคสอง บัญญัติห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใด ๆ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า อาทิ ห้ามล่าสัตว์ป่าชนิดหรือประเภทที่กฎหมายกำหนด ห้ามเก็บหรือทำอันตรายแก่รังของสัตว์ป่าซึ่งห้ามมิให้ล่า และห้ามยึดถือหรือครอบครองที่ดินก่อสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใด ตัดโค่นทำลายต้นไม้ ขุดหาแร่ เปลี่ยนแปลงทางน้ำ เป็นต้น ฯลฯ ข้อห้ามดังกล่าว มีข้อยกเว้นในกรณีที่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีหรือเมื่ออธิบดีได้ประกาศอนุญาตไว้เป็นคราว ๆ ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะซึ่งเป็นแนวทางการอนุโลมและใช้อำนาจหน้าที่ทางการบริหารของผู้มีอำนาจตามกฎหมายดังกล่าว มิใช่หลักเกณฑ์ที่มีผลเป็นกฎหมายในทางทั่วไป

การเข้าถึงในส่วนของงานศึกษาและวิจัยนั้นในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า กฎหมายอนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานอื่นที่จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัติการเพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการได้ โดยต้องปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติตามความในมาตรา 42 วรรคสาม ปัจจุบันถือปฏิบัติตามระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานอื่นใดในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า พ.ศ. 2538

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ฉบับนี้เกี่ยวข้องกับ ความหลากหลายทางชีวภาพในหลายประเด็น โดยเฉพาะในส่วนการเข้าถึงโดยเป็นการกำหนดบริเวณต่าง ๆ ที่ห้ามดำเนินการใด ๆ ต่อสัตว์ป่า สัตว์ป่าสงวน และสัตว์ป่าคุ้มครอง และมีการระบุการกระทำใด ๆ ที่อนุญาตให้ดำเนินการได้ในเขตดังกล่าว ส่วนสำคัญของกฎหมายคือการบำรุงรักษาทรัพยากรชีวภาพ โดยให้มีการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าโดยกำหนดสัตว์ป่าเป็นสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครอง เพื่อควบคุมการค้า การเพาะพันธุ์ การครอบครองและการค้าซึ่งสัตว์ป่า ซากของสัตว์ป่า และผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่า รวมถึงการนำเข้า ส่งออก นำผ่าน นำเคลื่อนที่ซึ่งสัตว์ป่าและมีการกำหนดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซึ่งถือเป็นการอนุรักษ์ถิ่นที่อยู่อีกด้วย

อย่างไรก็ดี เนื่องจากเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 เน้นหนักในด้านการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า จึงมิได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับกลไกในการแบ่งปันผลประโยชน์ แม้จะมีการอนุโลมการอนุญาตให้เข้าถึงทรัพยากรชีวภาพได้บ้าง แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายที่การอนุโลมจากอธิบดี ยังไม่มีกฎหมายกำหนด โดยเฉพาะ ดังนั้นจึงยังไม่มีหลักเกณฑ์เรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นทางการและเป็นธรรมและเท่าเทียม ที่สอดคล้องกับพิธีสารนาโงยาฯ

พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช ถือได้ว่าเป็นกฎหมายฉบับเดียวที่มีการนำหลักการการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพเป็นรูปธรรมมากที่สุด

ในส่วนของ การเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช ที่ยังมีปัญหาในการวางหลักเกณฑ์คือ พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่า เนื่องจากพันธุ์พืชใหม่ ย่อมได้ประโยชน์ไปในด้านสิทธิบัตร ส่วนกรณีพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น กฎหมายดังกล่าว ได้กำหนดไว้แล้ว ซึ่งต่อมากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการขออนุญาตเก็บ จัดหา หรือรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปหรือพันธุ์พืชป่า เพื่อการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลองหรือวิจัยเพื่อประโยชน์ในทางการค้า และการทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ พ.ศ. 2553⁶² และกรมวิชาการเกษตร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช ได้ออกประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่องกำหนดแบบคำขออนุญาต และแบบข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์จากการเก็บ จัดหา หรือรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป หรือพันธุ์พืชป่า เพื่อการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลองหรือวิจัยเพื่อประโยชน์ในทางการค้า พ.ศ. 2555⁶³ กฎกระทรวงและประกาศกรมวิชาการเกษตร ทั้งสองฉบับดังกล่าว ออกมาเพื่อวางแนวทางการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในพันธุ์พืชที่ยังไม่ได้วางหลักเกณฑ์ 2 ชนิด คือ พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า

พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542

ส่วนในเรื่องการคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพประเภทสมุนไพร กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข โดยคำแนะนำของคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยเป็นผู้มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาโดยจะกำหนดประเภท ลักษณะ ชนิดและชื่อของสมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษา หรือวิจัย หรือมีความสำคัญทางเศรษฐกิจหรืออาจจะสูญพันธุ์ ให้เป็นสมุนไพรควบคุม โดยสมุนไพรควบคุมนั้น จะห้ามมิให้ผู้ใด

⁶² ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 128 ตอนที่ 5 ก 21 มกราคม 2554.

⁶³ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 130 ตอนพิเศษ 13 ง 29 มกราคม 2556.

ศึกษาวิจัยหรือส่งออกสมุนไพรควบคุม หรือจำหน่ายหรือแปรรูปสมุนไพรควบคุมเพื่อการค้า เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากปลัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งการขอรับใบอนุญาตและการออกใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยมีข้อยกเว้นกรณีการศึกษาวิจัยสมุนไพรควบคุมซึ่งกระทำโดยหน่วยงานของรัฐและเหตุผลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำของมนุษย์ได้โดยง่ายในเขตพื้นที่ซึ่งได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ ซึ่งรัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการจะต้องจัดทำแผนปฏิบัติการเรียกว่า “แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร” เพื่อเสนอขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีต่อไป

แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาโดยเป็นแผนงานและแนวทางการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

(1) การกำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลใดเข้าไปในเขตอนุรักษ์ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติ เพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือคุณค่าของสมุนไพรหรือมิให้กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือความหลากหลายทางชีวภาพในบริเวณที่เป็นถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

(2) กำหนดวิธีการจัดการ โดยเฉพาะสำหรับพื้นที่บริเวณที่เป็นถิ่นกำเนิดของสมุนไพร รวมทั้งการกำหนดขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการร่วมมือและประสานงานให้เกิดประสิทธิภาพในอันที่จะรักษาสภาพธรรมชาติ ระบบนิเวศตามธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และคุณค่าของสมุนไพรในพื้นที่บริเวณนั้น

(3) การสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร เพื่อประโยชน์ในการกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

(4) การตรวจสอบ ติดตาม และวิเคราะห์การเข้าไปในเขตอนุรักษ์เพื่อประโยชน์ในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนและการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

เขตอนุรักษ์ตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรกฎหมายกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในพื้นที่ที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ใด ๆ เพื่อทำการสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ทั้งนี้ โดยความร่วมมือและประสานงานของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด และเมื่อได้ประกาศใช้แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรแล้ว การคุ้มครองและจัดการพื้นที่ในเขตอนุรักษ์ให้เป็นไปตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

ดังนั้นกฎหมายฉบับนี้ จึงมีทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบการแพทย์แผนไทย และการคุ้มครองการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพด้วย

สำหรับในเรื่องของการเข้าถึงและเรื่องการแข่งขันผลประโยชน์ ในกฎหมายฉบับนี้ วางหลักเกณฑ์แต่เพียงว่า เมื่อมีการนำเอาคำรับยาแผนไทยของชาติไปใช้ประโยชน์ในทางการค้า ต้องขออนุญาต มีการตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ และเงื่อนไขจำกัดสิทธิ วิธีการและเงื่อนไขจะเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงซึ่งปัจจุบันก็ยังไม่มีการกระทรวงในเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์ออกมาแต่อย่างใด

ระเบียบสภาวิจัยแห่งชาติว่าด้วยการอนุญาตให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทย พ.ศ. 2550

เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของระเบียบสภาวิจัยฯ เน้นไปในเรื่องการอนุญาต การสนับสนุนการวิจัย ส่งเสริมให้มีการวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิจัยไทยและนักวิจัยต่างประเทศ ดังนั้น ระเบียบดังกล่าวจึงเป็นแนวทางในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพภายในประเทศไทย แต่ในเรื่องเกี่ยวกับการแบ่งปันผลประโยชน์ ระเบียบดังกล่าวไม่ได้กำหนดแนวทาง หลักเกณฑ์ วิธีการโดยตรง จะบอกเพียงแค่ว่าให้นักวิจัยชาวต่างประเทศก่อนที่จะเข้าพื้นที่เพื่อทำการวิจัย หากการวิจัยนั้นมีความจำเป็นต้องใช้ความหลากหลายทางชีวภาพของไทย ให้ดำเนินการให้นักวิจัยชาวต่างประเทศอนุญาต และตกลงที่จะแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่หน่วยงานเจ้าของพื้นที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปในทางสิทธิบัตรมากกว่าจะเป็นการแบ่งปันผลประโยชน์ตามแนวทางของพิธีสารนาโงยาฯ

ระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. 2554

เมื่อประเทศไทยได้ออกระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. 2554 ซึ่งเป็นระเบียบที่ใช้ฐานอำนาจในด้านบริหารมีวัตถุประสงค์ในการเป็นระเบียบกลางในการให้หน่วยงานที่ไม่มีหลักเกณฑ์ของตนเองในเรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ทำให้ขณะนี้ประเทศไทยมีรูปแบบ มาตรการ และหลักเกณฑ์ทางด้านกฎหมายที่หลากหลาย ทั้งรูปแบบพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศ และกระจัดกระจายอยู่ในหลายหน่วยงาน ซึ่งทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและก่อให้เกิดความยุ่งยากในการดำเนินการทั้งผู้ที่คิดต่อขออนุญาตและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในแง่ของขั้นตอนในขณะนี้ การขออนุญาตต้องเริ่มจากการยื่นคำขอตามระเบียบสภาวิจัยแห่งชาติว่าด้วย

การอนุญาตให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทย พ.ศ. 2550 หากเกี่ยวข้องกับพันธุ์พืช ก็ต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ประกอบกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขออนุญาตเก็บ จัดหา หรือรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปหรือพันธุ์พืชป่า เพื่อการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลองหรือวิจัยเพื่อประโยชน์ในทางการค้า และการทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ พ.ศ. 2553 และประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่องกำหนดแบบคำขออนุญาต และแบบข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์จากการเก็บ จัดหา หรือรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปหรือพันธุ์พืชป่าเพื่อการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อประโยชน์ในทางการค้า พ.ศ. 2555 หากต้องเข้าไปในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ก็จะต้องดำเนินการในส่วนพระราชบัญญัติ ตลอดจนระเบียบที่เกี่ยวข้องของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และในบางกรณีอาจจะต้องนำระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. 2554 มาบังคับใช้ประกอบกับสถานทางกฎหมายของระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์ฯ ดังกล่าว เป็นเพียงระเบียบที่ให้หน่วยงานรัฐดำเนินการซึ่งมิได้มีบทลงโทษหรือบังคับผู้ขออนุญาตได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากหน่วยงานของรัฐหรือ ผู้ขออนุญาตไม่ได้ดำเนินการจนครบถ้วน

ปัญหาอีกประการที่ปรากฏในระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์ฯ คือ ตามข้อ 6 ของระเบียบดังกล่าว กำหนดว่าในกรณีที่การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพใดมีแหล่งอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใด ให้หน่วยงานของรัฐที่ได้รับคำขอสอบถามความเห็นจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นทำหน้าที่ให้ความเห็น ทั้งนี้เพื่อประกอบการพิจารณาคำขอรับหนังสืออนุญาต ซึ่งประเด็นนี้ เห็นว่า หน่วยงานรัฐที่ครอบครองทรัพยากรชีวภาพ หรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรปกครองท้องถิ่น ตามระเบียบดังกล่าว มีหน้าที่เพียงให้ความเห็นต่อหน่วยงานของรัฐ เพื่อประกอบการพิจารณาขออนุญาตในกรณีที่การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพอยู่ในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น ซึ่งอาจไม่เป็นธรรมต่อองค์กรปกครองท้องถิ่นในเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์ และไม่สอดคล้องกับพิธีสารนาโงยาฯ ที่กำหนดไว้เป็นหลักการสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ในแต่ละประเทศมีรูปแบบหลักเกณฑ์ที่เข้มงวดแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม ดังเช่น ในประเทศฟิลิปปินส์ได้กำหนดไว้ในแนวปฏิบัติว่าชุมชนที่ได้รับผลกระทบผู้ต้องการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพจะต้องจัดทำโครงการเป็นภาษาที่คนในชุมชนนั้นเข้าใจได้ เนื่องจากประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูง และยังมีการจัดตั้งกองทุนนารายได้มาเสริมสร้างความรู้ความสามารถให้แก่ชุมชน ประเทศออสเตรเลียกำหนดให้ต้องมีการ

แสดงหลักฐานความยินยอมจากองค์กรท้องถิ่น แต่เนื่องจากในประเทศคอस्टาริกามีสถาบันความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ INBIO ซึ่งเป็นหน่วยงานเอกชนที่มีบทบาทในการเข้ามามีส่วนในการดูแลผลประโยชน์ในการแบ่งปันผลประโยชน์ให้ชุมชนด้วย ดังนั้น อาจเป็นไปได้ว่าแค่เพียงหลักฐานความยินยอมจากท้องถิ่นก็สามารถดำเนินการภายใต้ผลประโยชน์ที่เท่าเทียมและเป็นธรรมซึ่งปรากฏจากผลประโยชน์จำนวนมากที่เข้าสู่ประเทศคอस्टาริกานับเป็นประเทศที่มีรายได้จากการได้รับส่วนแบ่งจากทรัพยากรชีวภาพสูงมากภายใต้การดำเนินการของ INBIO ในประเทศอินเดีย แม้จะมีองค์การความหลากหลายทางชีวภาพถึง 3 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับรัฐ และระดับท้องถิ่น แต่ในการเรียกร้องการแบ่งปันผลประโยชน์จากผู้เข้าถึง องค์การระดับชาติจะเป็นผู้มีอำนาจพิจารณา เมื่อพิจารณาแล้วตามระเบียบดังกล่าว มีลักษณะคล้ายกับการดำเนินการของประเทศอินเดียที่เพียงแค่ให้องค์กรปกครองท้องถิ่นให้ความเห็นประกอบการพิจารณา ดังนั้นควรจะต้องมีตัวแทนขององค์กรปกครองเข้าร่วมในการพิจารณาและลงนามต่อรองเพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ด้วย

ลักษณะของประเทศไทยในขณะนี้ มีรูปแบบคล้ายกับการดำเนินการของประเทศฟิลิปปินส์ในช่วงแรกที่ประเทศฟิลิปปินส์ยังใช้คำสั่งฝ่ายบริหารที่ 247 เป็นหลักในการดำเนินการ เนื่องจากระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. 2543 ของประเทศไทยเป็นระเบียบที่นายกรัฐมนตรีใช้อำนาจบริหารตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ถือเป็นอำนาจฝ่ายบริหารเช่นกัน ซึ่งปัญหาความซ้ำซ้อน ยุ่งยาก เหล่านี้ประเทศฟิลิปปินส์ได้เคยประสบมาก่อนและได้แก้ไขโดยการออกกฎบัญญัติการอนุรักษ์และคุ้มครองทรัพยากรสัตว์ป่าขึ้นมาใหม่ โดยให้กรมสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ กรมการเกษตรและสำนักงานเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนจัดทำแนวปฏิบัติเฉพาะสำหรับการเข้าถึงทรัพยากรที่ใช้ร่วมกันจนกระทั่งใน พ.ศ. 2547 จึงได้จัดทำแนวปฏิบัติสำหรับกิจกรรมการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพในประเทศฟิลิปปินส์สำเร็จ โดยเป็นแนวทางที่อยู่ภายใต้รัฐบัญญัติดังกล่าว เมื่อวิเคราะห์แล้วจึงเห็นว่า ประเทศไทยสามารถนำแนวทางของประเทศฟิลิปปินส์มาเป็นแนวทางในการจัดทำหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทยได้

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้หลักเกณฑ์ทางกฎหมายของไทยในขณะนี้ อาจจะทำให้การปฏิบัติไม่สามารถทำให้สอดคล้องกับพิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม เนื่องจากมาตรา 5 และมาตรา 5 BIS ของพิธีสารนาโงยาฯ กำหนดให้ประเทศภาคีจักต้องมีความแน่นอนทางกฎหมาย ความชัดเจนของกฎหมาย และมีหน่วยงานผู้รับผิดชอบภายในระยะเวลาที่

เหมาะสม ดังนั้นจึงเป็นปัญหาที่ประเทศไทยควรหาแนวทางและวางแผนในการแก้ไข ปรับปรุงหลักเกณฑ์ทางกฎหมายให้เป็นระบบ ควรเร่งดำเนินการออกกฎหมายที่มีรูปแบบที่วางหลักเกณฑ์ขั้นตอนที่เป็นระบบในกฎหมายฉบับเดียวในลักษณะพระราชบัญญัติเพื่อบังคับใช้เป็นการทั่วไป ดังเช่นประเทศฟิลิปปินส์ที่มีการแก้ไข โดยการยกเลิกคำสั่งฝ่ายบริหาร และออกกฎหมายระดับรัฐบัญญัติขึ้นมาแทน ดังนั้นประเทศไทยควรพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการออกหลักเกณฑ์ปฏิบัติที่เป็นแนวทางเดียวกันไม่ว่าทรัพยากรชีวภาพจะอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานใดก็ตาม และเปิดโอกาสให้ประชาชน หรือหน่วยงานระดับท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วย

5.2 ปัญหาเกี่ยวกับความไม่เป็นเอกภาพของจำนวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย

ในพิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม ไม่ได้กำหนดว่าประเทศภาคีจะต้องจัดให้มีหน่วยงานแบบไหนหรือมีลักษณะแบบใด ที่เหมาะสมในการเป็นหน่วยงานในการบริหารจัดการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ เพราะพิธีสารนาโงยาฯ เน้นย้ำถึงสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากรชีวภาพและเป็นไปตามกฎหมายหรือเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศ การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพโดยการใช้ประโยชน์จะต้องเป็นไปตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้าของภาคีผู้ให้ที่เป็นประเทศต้นกำเนิดหรือประเทศที่ได้รับทรัพยากรพิธีสารนาโงยาฯ ขอแต่เพียงว่าประเทศภาคีจะต้องดำเนินการทางกฎหมาย บริหารจัดการหรือนโยบายที่จำเป็นตามความเหมาะสมเพื่อทำให้เกิด ความแน่นอนทางกฎหมาย ความชัดเจน และความโปร่งใสของกฎหมายและเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ กฎและกระบวนการในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมที่มีความเท่าเทียมและไม่เป็นไปโดยไร้กฎหมาย มีข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการในการขออนุญาตเข้าถึง มีการแจ้งผลที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนและโปร่งใสโดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบภายในระยะเวลาที่เหมาะสม⁶⁴

ในประเทศอินเดีย ได้มีการจัดตั้ง องค์การความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งรัฐสภาอินเดียตราขึ้น โดยเฉพาะมีอำนาจหน้าที่ ในการกำหนดหลักเกณฑ์การควบคุม การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรเหล่านั้น รวมทั้งการจัดการการแบ่งปันผลประโยชน์ด้วย

⁶⁴ มาตรา 5 มาตรา 5 bis พิธีสารนาโงยาฯ.

ซึ่งการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพขององค์การความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศอินเดียสามารถแบ่งออกได้ 3 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับรัฐ และระดับท้องถิ่น

ประเทศฟิลิปปินส์ หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ คือ เลขาธิการกรมสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติและกรมการเกษตรหรือประธานสำนักงานท้องถิ่นปลาวัว

ประเทศคออสตาริกา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือคณะกรรมการว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพแห่งชาติ

ส่วนประเทศบราซิล เป็นประเทศที่มีหลายหน่วยงานและหน่วยงานก็มีการทำงานที่ทับซ้อนกันระหว่างอำนาจในระดับรัฐบาลกลาง ระดับรัฐ และระดับท้องถิ่น

สำหรับหน่วยงานในประเทศไทย มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติในขั้นตอนของการขออนุญาตตามระเบียบสภาวิจัยแห่งชาติว่าด้วยการอนุญาตให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทย พ.ศ. 2550

สำนักนายกรัฐมนตรีตามระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. 2554

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กรณีเป็นทรัพยากรตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกรณีเป็นทรัพยากรที่อยู่ในอำนาจรับผิดชอบ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

กระทรวงสาธารณสุข กรณีตามพระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525 และพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 เป็นต้น

หน่วยงานเหล่านี้มีหน้าที่ความรับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของตนเอง แต่เนื่องจากตัวทรัพยากรชีวภาพบางสายพันธุ์ สามารถจะอยู่ในความดูแลของหน่วยงานมากกว่าหนึ่งหน่วยงาน ซึ่งจะเห็นชัดในสายพันธุ์พืช แต่อย่างไรก็ดี เนื่องจากมีหลายหน่วยงานการออกกฎหมายตลอดจนระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ จึงมิได้บูรณาการไปในทางเดียวกัน ดังนั้น ทำให้เกิดปัญหาความทับซ้อนด้านอำนาจรับผิดชอบและในเชิงพื้นที่ และเป็นการเพิ่มขึ้นขั้นตอนสำหรับผู้ขออนุญาตโดยไม่จำเป็น ซึ่งเห็นได้ชัดเนื่องจากส่วนใหญ่กฎหมายของแต่ละหน่วยงานมีลำดับศักดิ์ที่เท่าเทียมกัน โดยออกเป็นพระราชบัญญัติทำให้แต่ละหน่วยงานต่างถือกฎหมายของตนเองเป็นหลัก เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวง

เกษตรและสหกรณ์ มีอำนาจครอบคลุมพันธุ์พืชทั่วราชอาณาจักร แต่ในความเป็นจริงพันธุ์พืชส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าซึ่งเป็นพื้นที่ในความรับผิดชอบของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการในพิธีสารนาโงยาฯ ที่ขอให้ประเทศภาคีมีมาตรการทางกฎหมายในการบริการจัดการ หรือ มีนโยบายที่จำเป็นตามความเหมาะสมโดยขอให้ มีกฎหมายที่ชัดเจนและแน่นอน ตลอดจนมีเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ กฎและกระบวนการในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมที่มีความเท่าเทียม และควรมีข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการในการขออนุญาตเข้าถึง มีการแจ้งผลการพิจารณาที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนและโปร่งใส โดยและมีหน่วยงานผู้รับผิดชอบภายในระยะเวลาที่เหมาะสม

ในเชิงรูปแบบสถานะทางราชการถือเป็นปัญหาของหน่วยงานในประเทศไทยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง โดยเห็นได้ว่าหน่วยงานดังกล่าวมาข้างต้นทุกหน่วยงานเป็นหน่วยงานราชการ ซึ่งการขับเคลื่อนเป็นไปอย่างล่าช้า ทำให้ปัจจุบันหลักเกณฑ์ในด้านการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม สัตว์ และจุลินทรีย์ ยังไม่มีความก้าวหน้า ยังไม่มีหน่วยงานไหนเป็นหลักในการดำเนินการพัฒนา กฎหมายหรือหลักเกณฑ์ขึ้นมาอย่างเหมาะสม การที่หน่วยงานจะออกกฎหมาย หลักเกณฑ์หรือ มาตรการที่เกี่ยวข้องออกมาจะต้องผ่านขั้นตอนทางระเบียบหลายขั้นตอน หากเป็นกรณีการ ออกเป็นระดับพระราชบัญญัติ ยิ่งกระทำได้อย่างยากลำบาก เมื่อมองจากในมุมมองของการเข้าถึงทำให้ เห็นว่าหลักเกณฑ์ทั้งหลายในขณะนี้ของประเทศไทยเป็นขั้นตอนทางเอกสารมากกว่าการบริหาร ผลประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่หรือของประเทศ เนื่องจากหน่วยงานดังกล่าวเป็นหน่วยงานที่มี หลักเกณฑ์ออกมาในเชิงอนุมัติ อนุญาต ยังไม่มีหน่วยงานไหนที่เข้าไปดูแลหลังจากที่ได้มีการ อนุญาตให้นักวิจัยเข้าถึงทรัพยากรแล้ว ภาระกลับอยู่ที่นักวิจัยที่ต้องเป็นผู้รายงาน การตรวจสอบยังไม่เป็นระบบ เพราะแต่ละกฎหมาย แต่ละระเบียบมิได้บูรณาการอยู่ในหน่วยงานเดียวในขณะที่ คณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ (กอช.) ซึ่งมีอำนาจ และหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย ก็เพียงแต่ออก ระเบียบในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในทรัพยากรที่เป็นเกณฑ์กลาง ๆ เพื่ออุดช่องว่างได้ในระดับ หนึ่ง มิได้แก้ไขปัญหาได้ทั้งหมดเนื่องจากมิได้มีอำนาจเหนือตัวทรัพยากรชีวภาพ หรือเหนือพื้นที่ที่ ตัวทรัพยากรชีวภาพตั้งอยู่และแม้จะมีสำนักความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใน สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมเป็นสำนักงานเลขานุการของ กอช. แต่งานส่วนใหญ่เป็นการเตรียมข้อมูลและงานด้าน ธุรการ ตลอดจนการเข้าร่วมประชุมระหว่างประเทศเป็นหลัก หน้าที่ติดตามตรวจสอบส่วนใหญ่ยัง อยู่ในการอำนาจของหน่วยงานเจ้าของทรัพยากรหรือหน่วยงานเจ้าของพื้นที่เป็นหลัก ลักษณะของ กอช. นั้นคล้ายกับหน่วยงานในประเทศคอซอวอ ซึ่ง เป็นรูปแบบที่น่าศึกษาเนื่องจากการจัดตั้ง

คณะทำงานขึ้นมาเพียงชุดเดียว คือ คณะกรรมการว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพแห่งชาติ ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศออสเตรเลีย มีอำนาจในการกำหนดนโยบายในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและมีสำนักงานสนับสนุนทางเทคนิคในการช่วยควบคุมกำกับการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพ ต่างกันที่สำนักงานสนับสนุนเทคนิคของประเทศออสเตรเลียเป็นหน่วยงานเดียวในการรับผิดชอบในการกำกับการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพ ในขณะที่ของประเทศไทยสำนักความหลากหลายทางชีวภาพมิได้เป็นหน่วยงานหลักหน่วยงานเดียวเหมือนสำนักงานสนับสนุนเทคนิคของประเทศออสเตรเลีย อีกทั้งประเทศออสเตรเลียยังมีสถาบันความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่รู้จักกันในชื่อว่า INBIO เป็นหน่วยงานในการแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรที่มีความสนใจในการวิจัยและพัฒนาการค้า โดย INBIO สามารถหาความร่วมมือจากบริษัทที่สนใจ มีการลงนามในสัญญาและสร้างผลประโยชน์ทั้งในรูปแบบเงินจากค่าธรรมเนียมต่าง ๆ และรูปแบบที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น การถ่ายทอดเทคโนโลยี การฝึกอบรม ตลอดจนเครื่องมือต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเงินที่สาธารณรัฐออสเตรเลียได้รับเป็นส่วนแบ่งจากการสร้างความร่วมมือของระหว่าง INBIO กับหน่วยงานต่าง ๆ สาธารณรัฐออสเตรเลียได้นำไปใช้ในกิจกรรมด้านอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพในประเทศเมื่อย้อนกลับมาที่ประเทศไทย หากจะวิเคราะห์ในเชิงเศรษฐกิจว่ามีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรชีวภาพในเชิงการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้จากทรัพยากรชีวภาพในปัจจุบัน นั้น “สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (สพภ.)” ซึ่งเป็นองค์การมหาชน สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นองค์กรในการพัฒนาต่อยอดทรัพยากรชีวภาพในเชิงเศรษฐกิจ ส่งเสริมและสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นและธุรกิจชีวภาพ วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 7 ของพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2550 ระบุให้สำนักงานมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- (1) ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ
- (2) ส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น
- (3) รวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ และประเมินข้อมูล รวมทั้งความต้องการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ เพื่อเสนอแนะนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพต่อคณะรัฐมนตรี

(4) เก็บรวบรวมและจัดทำบัญชีรายการพืช สัตว์และจุลินทรีย์ที่มีแหล่งกำเนิดหรือพบได้ในประเทศรวมทั้งภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการเป็นฐานข้อมูลและดูแลการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น

(5) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่นไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

(6) ส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุนเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ

(7) ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการเผยแพร่องค์ความรู้และการให้บริการการเข้าถึงและใช้ประโยชน์เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น

(8) ส่งเสริม สนับสนุนและดำเนินการเพื่อให้มีการจดทะเบียนคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่นตามกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิประโยชน์ของประเทศในเรื่องดังกล่าว

(9) เป็นศูนย์กลางติดตามและประสานการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพให้มีความเชื่อมโยงกันและสอดคล้องกับนโยบายที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

(10) ปฏิบัติงานหรือดำเนินการอื่นใดตามที่คณะรัฐมนตรีหรือคณะกรรมการที่คณะรัฐมนตรีกำหนดให้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ

เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีทั้งงานส่งเสริม สนับสนุน ในการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ และยังส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น

ในส่วนงานวิจัย มีการรวบรวม ศึกษา เก็บรวบรวมและจัดทำบัญชีรายการพืช สัตว์และจุลินทรีย์ที่มีแหล่งกำเนิดหรือพบได้ในประเทศรวมทั้ง ภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่นวิจัยต่อยอดเพื่อเป็นองค์ความรู้ในเชิงพาณิชย์

ในด้านเศรษฐกิจ มีการส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุนเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ ดำเนินการเผยแพร่องค์ความรู้และการให้บริการการเข้าถึงและใช้ประโยชน์เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น

ด้านการป้องกันและผลประโยชน์ สพท. ส่งเสริม สนับสนุนและดำเนินการเพื่อให้มีการจดทะเบียนคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น

ตามกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิประโยชน์ของประเทศในเรื่องดังกล่าว และเป็นหน่วยงานศูนย์กลางติดตามและประสานการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพให้มีความเชื่อมโยงกันและสอดคล้องกับนโยบายที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

ลักษณะการดำเนินการของ สพภ. ดังกล่าว สอดคล้องกับพิธีสารนาโงยาฯ ทั้งในเรื่องการเผยแพร่ข้อมูล การส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน การเป็นหน่วยงานติดตามในส่วนของการทำงานหากเปรียบว่าสำนักงานคณะกรรมการสภาพัฒนาวิทย์แห่งชาติ ใช้ระเบียบสภาพัฒนาวิทย์แห่งชาติว่าด้วยการอนุญาตให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทยเป็นประตูด่านแรกในการเปิดเข้าสู่ทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพก็น่าจะเป็นหน่วยงานในการบริหารผลประโยชน์ให้แก่ประเทศและชุมชนท้องถิ่นผู้มีส่วนได้้อย่างเป็นระบบโดยพิจารณาจากมาตรา 8 ของพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2550 ให้สำนักงานมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) ถือกรรมสิทธิ์ มีสิทธิครอบครอง และมีทรัพย์สินต่าง ๆ
  - (2) ก่อตั้งสิทธิ หรือทำนิติกรรมทุกประเภทผูกพันสินทรัพย์ ตลอดจนทำนิติกรรมอื่นใดเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจการของสำนักงาน
  - (3) จัดหาหรือให้ทุนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ
  - (4) เข้าร่วมทุนกับนิติบุคคลอื่นในกิจการที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสำนักงาน
  - (5) กู้ยืมเงินหรือให้กู้ยืมเงิน หรือค้ำประกัน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของสำนักงาน
  - (6) ทำความตกลงและร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ องค์กรหรือหน่วยงานในประเทศและต่างประเทศและภาคเอกชนในกิจการที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสำนักงาน
  - (7) เรียกเก็บค่าธรรมเนียม ค่าบำรุง ค่าตอบแทน หรือค่าบริการในการดำเนินกิจการ
  - (8) ดำเนินการอื่นใดที่จำเป็นหรือต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสำนักงาน
- การเข้าร่วมทุนกับนิติบุคคลอื่นตาม (4) และการกู้ยืมเงินหรือให้กู้ยืมเงินหรือการค้ำประกันตาม (5) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

ซึ่งเห็นได้ว่ามีลักษณะที่คล้ายกับการดำเนินการของหน่วยงาน INBIO ของประเทศคอซตาริกาแม้ว่าสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพจะมีฐานะเป็นองค์การมหาชนมิได้เป็นในรูปแบบเอกชนดังเช่น หน่วยงาน INBIO แต่ความแตกต่างในจุดนี้ถือว่าเป็นส่วนที่ได้เปรียบเนื่องจากรูปแบบขององค์การมหาชนมีความคล่องตัวสูงกว่าหน่วยงานราชการ แต่ก็ยังยึดโยงกับส่วนราชการที่สามารถเข้ามาประสานกับส่วนราชการได้อย่างรวดเร็วกว่าเอกชน

ในส่วนของการบริหารตามมาตรา 14 ของพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2550 ให้คณะกรรมการบริหารสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ ประกอบด้วย

(1) ประธานกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์สูงด้านการบริหาร การพัฒนาเศรษฐกิจหรือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) กรรมการโดยตำแหน่ง จำนวนสามคน ได้แก่ ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(3) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนไม่เกินหกคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์สูงเป็นที่ประจักษ์ในทางการบริหารเศรษฐกิจการเกษตร ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเงิน หรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของสำนักงาน

ให้ผู้ช่วยเลขาธิการเป็นกรรมการและเลขานุการ โดยตำแหน่ง และให้ผู้ช่วยเลขาธิการแต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการได้ตามความจำเป็น

หลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาประธานกรรมการและกรรมการตาม (1) และ (3) ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีกำหนด

เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างองค์กรของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพเป็นการบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการบริหาร มีที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารและภายใต้การทำงานของคณะกรรมการบริหารยังมีคณะอนุกรรมการต่าง ๆ เช่น คณะอนุกรรมการพัฒนาและบริหารงานบุคคล คณะอนุกรรมการสรรหาและค่าตอบแทน และคณะอนุกรรมการตรวจสอบประเมินผล และผู้ช่วยเลขาธิการเป็นผู้บริหารสำนักงาน

เมื่อพิจารณาจากปัญหาในด้านหน่วยงานที่มีอยู่หลากหลาย และอาจจะก่อให้เกิดความซ้ำซ้อน ตลอดจนเป็นการเพิ่มขึ้นตอนเป็นภาระแก่ผู้ขออนุญาตและหน่วยงานด้วยตนเองในการพิจารณาเพื่ออนุญาตให้เข้าถึงทรัพยากรชีวภาพนั้น สมควรที่จะหาแนวทางในการจัดให้มีหน่วยงานเพียงหน่วยงานเดียวเป็นผู้รับคำขอและพิจารณาอนุญาต รวมทั้งทำสัญญาแบ่งปันผลประโยชน์ บริหารงานสนับสนุน ส่งเสริม การพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ในเชิงพาณิชย์ให้เป็นระบบ อีกทั้งไม่ควรอยู่ในรูปของระบบราชการ เนื่องจากมีข้อจำกัด ด้านงบประมาณการขับเคลื่อนการทำงาน แต่ ควรปรับให้อยู่ในรูปของ รัฐวิสาหกิจ หรือ องค์การมหาชน เนื่องจากมีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงานมากกว่า และเมื่อมีข้อขัดข้องด้านกฎหมายหรือระเบียบ หน่วยงานในรูปแบบ รัฐวิสาหกิจ หรือ องค์การมหาชน จะสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วกว่า ในรูปแบบของบอร์ด

บริหารซึ่งสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพถือเป็นหน่วยงานที่มีลักษณะรูปแบบใกล้เคียงที่สุด หากมีการแก้ไขกฎหมายให้เป็นระบบกำหนดให้มีกฎหมายเพียงฉบับเดียวและมีหน่วยงานเดียวในการดำเนินการจะทำให้หลักเกณฑ์ในการเข้าถึงและและแบ่งปันผลประโยชน์เป็นไปในทิศทางเดียวกันมากขึ้น และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศไทยอย่างแท้จริง

กรม
ปศุ

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการต่าง ๆ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ พิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม ตลอดจนเนื้อหาสาระของหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ของทรัพยากรพันธุกรรมของประเทศไทย โดยพิจารณาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ทางกฎหมายของต่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไข ปัญหาเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติชีวภาพของประเทศไทย

6.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาได้ข้อสรุปเกี่ยวกับปัญหาเป็นประเด็นหลักสองประเด็นใหญ่ ๆ คือ ปัญหา ด้านกฎหมายและปัญหาด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ปัญหาด้านกฎหมาย กล่าวคือ กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ของไทยในขณะนี้มากกว่า 10 ฉบับ ทั้งที่เป็นระดับพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ระเบียบ และแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ กระจายไปในแต่ละหน่วยงานที่มีอำนาจเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทั้งในลักษณะมีอำนาจควบคุมตัวทรัพยากร อาทิ พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525 พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 และในลักษณะมีอำนาจเหนือพื้นที่ซึ่งมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้แก่ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เป็นต้น และในข้อเท็จจริงกฎหมายบางฉบับควบคุมทั้งตัวทรัพยากรและควบคุมเชิงพื้นที่และยังมีระเบียบที่กำหนดขึ้นตอนที่เกี่ยวข้องก่อนเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพคือ ระเบียบสภาวิจัยแห่งชาติว่าด้วยการอนุญาตให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทย พ.ศ. 2550 และระเบียบที่ออกมาวางหลักเกณฑ์ทับซ้อนอีกชั้นหนึ่งคือ

ระเบียบคณะกรรมการอนุรัักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. 2554 ที่บังคับใช้ในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาด้านกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าแม้ประเทศไทยจะเป็นภาคีสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนกระทั่งปัจจุบันที่ประเทศไทยลงนามในพิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม ซึ่งกำหนดให้ประเทศภาคีจะต้องดำเนินการตามข้อกำหนดในเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ตามอนุสัญญาฯ อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ที่ผ่านมามีปัญหาที่ยังคงอยู่มาตลอดก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมาย ทั้งในเรื่องจำนวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีหลายฉบับแต่ไม่ครอบคลุมชนิดของทรัพยากรชีวภาพซึ่งปัญหาดังกล่าวยังคงอยู่และยังไม่ได้รับการแก้ไขเท่าที่ควร ทั้งในส่วนการแก้ไขกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับทรัพยากรชีวภาพนั้นและการออกกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติเพื่อเป็นกฎหมายกลางในการดูแลบริหารจัดการการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ให้ครอบคลุมชนิดของทรัพยากร ปัญหาในเรื่องพื้นที่ที่ทรัพยากรตั้งอยู่ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของชุมชน

เมื่อพิจารณาถึงความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ และพิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม ทั้งอนุสัญญาฯ และพิธีสารนาโงยาฯ ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์เคร่งครัดว่าหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ของแต่ละภาคีสมาชิกจะต้องเป็นเช่นไร เน้นย้ำเพียงแต่ให้เป็นไปตามกฎหมายหรือเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศ การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพโดยการใช้ประโยชน์จะต้องเป็นไปตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้าของภาคีผู้ให้ที่เป็นประเทศต้นกำเนิดหรือประเทศที่ได้รับทรัพยากร พิธีสารนาโงยาฯ ขอแต่เพียงว่าประเทศภาคีจะต้องดำเนินการทางกฎหมาย บริการจัดการ หรือ นโยบายที่จำเป็นตามความเหมาะสมเพื่อทำให้เกิด ความแน่นอนทางกฎหมาย ความชัดเจนและความโปร่งใสของกฎหมายและเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ กฎและกระบวนการในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมที่มีความเท่าเทียมและไม่เป็นไปโดยไร้กฎหมาย มีข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการในการขออนุญาตเข้าถึง มีการแจ้งผลที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนและโปร่งใสโดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ทำให้พบว่ามีปัญหาในด้านกฎหมายอยู่หลายประการ ทั้งปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่หลายฉบับ และบางฉบับก็ก่อให้เกิดปัญหาอำนาจที่ทับซ้อนกัน ตลอดจนปัญหาเงื่อนไขการขออนุญาต

ที่กำหนดให้ต้องประสานกับหลายหน่วยงาน ซึ่งเกิดจากแต่ละกฎหมายมีเงื่อนไขและการอนุมัติอนุญาต ที่แตกต่างกันไปทั้งขั้นตอน เงื่อนไข และเอกสาร สาเหตุดังกล่าวเกิดจากการที่มีได้บูรณาการไปในทิศทางเดียวกัน จนเกิดความยุ่งยากและเพิ่มภาระให้แก่ผู้ที่ยื่นขอเข้าถึงทรัพยากรก่อให้เกิดปัญหาความล่าช้า และกระทบต่อการดำเนินการในส่วนของการเจรจาแบ่งปันผลประโยชน์ในอนาคต

ในขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็เป็นปัญหาอีกประการที่สำคัญ และเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากการที่มีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องและกฎหมายแต่ละฉบับก็อยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน ซึ่งในการขออนุมัติอนุญาตนั้นควรมีหน่วยงานเพียงหน่วยงานเดียวเป็นผู้รับคำขอและพิจารณาอนุมัติอนุญาต รวมทั้งทำสัญญาแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งหากมีหน่วยงานเพียงหน่วยงานการดำเนินการย่อมเบ็ดเสร็จอยู่ในจุดเดียว การดำเนินการในลักษณะนี้จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการมากกว่า โดยเฉพาะในการต่อรองส่วนแบ่งผลประโยชน์และการกำหนดเงื่อนไขการแบ่งปัน เนื่องจากหน่วยงานรับคำขอมิหน่วยงานเดียวทำให้ชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมเข้ามาร่วมกันพิจารณาสามารถทำได้ในคราวเดียว การประสานงานกับชุมชนท้องถิ่น สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบและรวดเร็วและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่นว่าต้องการการแบ่งปันในลักษณะใด การดำเนินการในรูปแบบนี้หน่วยงานไม่ควรอยู่ในรูปแบบของราชการอย่างเต็มรูปแบบเพราะจะไม่ต่างกับการดำเนินการในปัจจุบันควรจะเป็นการปรับกระบวนการทำงานในรูปแบบของรัฐวิสาหกิจ หรือรูปแบบขององค์การมหาชน จะเหมาะสมและคล่องตัวกว่าการดำเนินการในรูปแบบของทางราชการ

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุปปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงมีข้อเสนอแนะแนวทางดังต่อไปนี้

6.2.1 ข้อเสนอแนะด้านรูปแบบของกฎหมาย

ข้อเสนอแนะทางรูปแบบของกฎหมาย อาจมีทางเลือกได้หลายแนวทาง กล่าวคือ

1. การออกกฎหมายหรือการแก้ไขกฎหมายให้ครอบคลุมทรัพยากรชีวภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรชีวภาพที่เป็นพันธุกรรมสัตว์ และจุลินทรีย์ เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายที่ออกมาครอบคลุมการเข้าถึงและการแบ่งปันทรัพยากรชีวภาพที่เป็นพันธุกรรมสัตว์และจุลินทรีย์ โดยเฉพาะ ดังนั้นแนวทางในการออกกฎหมายหรือการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุมเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถดำเนินการได้ ซึ่งรูปแบบนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถริเริ่มได้เองแต่อย่างไรก็ดี แม้จะมีการออกกฎหมายหรือแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังกล่าว แต่ก็อาจจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากว่าแม้จะออกกฎหมายหรือแก้ไขกฎหมายแล้ว

แต่ไม่อาจจะแก้ปัญหาด้านจำนวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่มีจำนวนมาก และก่อให้เกิดความยุ่งยากเป็นภาระแก่ผู้ขออนุญาตเข้าถึงในการติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการตามแก้ไขกฎหมายหรือออกกฎหมายใหม่ ยังคงอยู่บนพื้นฐานปัญหาเดิมคือ แต่ละหน่วยงานต่างออกกฎหมายหรือแก้ไขกฎหมายของตนเองยิ่งทำให้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพิ่มจำนวนมากขึ้น และการจะแก้ไขได้ครบทุกฉบับอาจจะต้องใช้ระยะเวลาอย่างมาก

2. การพิจารณาออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. .... กรณีนี้จะตัดปัญหาการตามแก้ไขกฎหมายหลาย ๆ ฉบับได้โดยบัญญัติให้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรชีวภาพทั้งในเชิงที่ควบคุมตัวทรัพยากร และในเชิงอำนาจเหนือพื้นที่ที่ทรัพยากรตั้งอยู่จะต้องใช้หลักเกณฑ์วิธีการตามพระราชบัญญัติฉบับนี้เท่านั้น เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและใช้กฎหมายฉบับเดียวในการดำเนินการ โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้อาจจะมีการกำหนดว่า “ให้พระราชบัญญัติหรือกฎหมายต่าง ๆ ที่อยู่ในบัญชีแนบท้ายพระราชบัญญัติฉบับนี้ เฉพาะกรณีการเข้าถึงทรัพยากรและการแบ่งปันผลประโยชน์จะต้องดำเนินการตามกฎหมายนี้เท่านั้น” ซึ่งพระราชบัญญัติลักษณะแบบนี้สามารถออกมามาทดแทนระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. 2554 ได้และสามารถมีบทลงโทษต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งระเบียบสำนักนายกฯ ดังกล่าวไม่มีอำนาจในการบัญญัติโทษได้

3. การออกกฎหมายเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพขึ้นมาโดยเฉพาะ โดยกำหนดให้มีหลักการที่อนุวัตตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและนำแนวทางตามพิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรมมาเป็นหมวดหนึ่งในกฎหมายดังกล่าว แต่อย่างไรก็ดีแนวทางนี้ก็จะต้องใช้ระยะเวลานานเนื่องจากจะต้องนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาบัญญัติรวมกันและพิจารณาแยกเป็นหมวดหมู่ เช่น ทรัพยากรพันธุกรรมพืช ทรัพยากรพันธุกรรมสัตว์ และทรัพยากรพันธุกรรมจุลินทรีย์

อย่างไรก็ดีผู้ศึกษาเห็นว่าควรเลือกแนวทางที่ 2 เนื่องจากมีความเป็นไปได้มากที่สุด และใช้ระยะเวลาน้อยกว่าแนวทางที่ 1 และ 3

6.2.2 ข้อเสนอด้านรูปแบบของหน่วยงาน

ควรจัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์เป็นหน่วยงานหลักหน่วยงานเดียว เพื่อเป็นหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบดูแลเรื่องการคุ้มครอง การควบคุม การอนุมัติ การอนุญาตการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

ชีวภาพ และการแบ่งปันผลประโยชน์ในระดับประเทศ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม และทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานให้สอดคล้องกับกฎหมายที่บัญญัติขึ้นและกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในการร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพ ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพของประเทศมีประสิทธิภาพ มีความเป็นเอกภาพ และมีทิศทางที่ชัดเจน

ในการศึกษาพบว่า “สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (สพภ.)” เป็นหน่วยงานที่สามารถจะพัฒนาให้เป็นหน่วยงานกลาง (Focal Point) หน่วยงานเดียวได้เนื่องจากวัตถุประสงค์ของหน่วยงานครอบคลุมหลักการของพิธีสารนาโงยาฯ จะขาดเพียงแต่อำนาจในการพิจารณาอนุมัติอนุญาตในการเข้าถึงทรัพยากรเท่านั้น ดังนั้น หากสามารถนำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะส่วนที่ดำเนินการด้านการควบคุม การอนุมัติ การอนุญาตการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากสภากิจแห่งชาติส่วนหนึ่งและแยกสำนักความหลากหลายทางชีวภาพ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ (กชช.) มาอยู่ในหน่วยงานใหม่ให้ดำเนินการในด้านต่างประเทศ จะสามารถแก้ไขปัญหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีหลายหน่วยงาน ซึ่งต่างถือกฎหมายของตนเองและมีแนวทางในการปฏิบัติที่แตกต่างบางครั้งมีขั้นตอนที่ทับซ้อนกันอยู่ เพื่อลดปัญหาความซ้ำซ้อนและระยะเวลาได้

เนื่องจากสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพเป็นองค์กรมหาชนซึ่งอยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความคล่องตัวในการบริหารจัดการจึงมีมากกว่าในระบบราชการแต่ก็ยังมีข้อขัดข้องกับระบบราชการเนื่องจากยังสังกัดระบบราชการแต่การบริหารมีความเป็นอิสระมากกว่าไม่ผูกติดกับเงื่อนงำทางราชการ ดังนั้น หน่วยงานที่ตั้งขึ้นใหม่อาจจะใช้ชื่อว่า “สำนักงานบริหารการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรชีวภาพ” สำนักงานนี้จะสามารถจะดำเนินการได้อย่างครอบคลุมทั้งในด้านการบริหาร การจัดการ การควบคุม การอนุมัติ การอนุญาตในการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ โดยอาจมีโครงสร้างที่คล้ายกับโครงสร้างปัจจุบันของคณะกรรมการบริหารของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ ดังนี้

“ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า คณะกรรมการบริหารการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพ ประกอบด้วย

(1) ประธานกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์สูงด้านการบริหาร การพัฒนาเศรษฐกิจหรือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) กรรมการโดยตำแหน่ง จำนวนสามคน ได้แก่ ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสารสนเทศ และเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(3) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนไม่เกินหกคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์สูงเป็นที่ประจักษ์ในทางการบริหารเศรษฐกิจการเกษตร ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเงิน หรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของสำนักงาน

คณะกรรมการบริหารการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์อาจมีผู้เชี่ยวชาญพิเศษเป็นที่ปรึกษาได้”

การดำเนินการของคณะกรรมการฯ อาจแบ่งเป็นอนุกรรมการการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ อนุกรรมการการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ด้านพันธุกรรมพืช อนุกรรมการการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ด้านพันธุกรรมสัตว์ และอนุกรรมการการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ด้านจุลินทรีย์ เพื่อที่การพิจารณาจะได้รวดเร็วขึ้น ไม่ต้องรวมศูนย์อำนาจอยู่ในคณะกรรมการเพียงชุดเดียว องค์ประกอบของคณะอนุกรรมการในแต่ละด้านอาจจะมีกรรมการที่มีอำนาจควบคุม มีอำนาจเหนือหรือปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับทรัพยากรชีวภาพนั้นและมีประสบการณ์ความเชี่ยวชาญ อาทิเช่น กรรมการที่มาจากกระทรวง กรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดให้คณะอนุกรรมการต่าง ๆ จะต้องเป็นผู้พิจารณาคำขอในการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ก่อนส่งเรื่องให้คณะกรรมการบริหารฯ ให้ความเห็นชอบ ซึ่งการดำเนินการของคณะอนุกรรมการจะต้องมีการเข้าไปในพื้นที่เพื่อรับฟังความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่นหรือผู้มีส่วนได้เสียก่อนมีการพิจารณาการขออนุญาต และมีภาคประชาชนอย่างน้อยหนึ่งองค์กรร่วมเป็น

ในส่วนของสำนักงานบริหารการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพนั้นอาจจะมีโครงสร้างดังนี้

“ให้มีผู้อำนวยการเป็นกรรมการและเลขานุการ โดยตำแหน่ง และให้ผู้อำนวยการแต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการได้ตามความจำเป็นหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาประธานกรรมการและกรรมการให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีกำหนด”

กรม
การ
การ
การ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมปศุสัตว์. (ม.ป.ป.). *กลไกเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความหลากหลายทางชีวภาพ ประเด็นสาระสำคัญของพิธีสารนาโงยาฯ กรมปศุสัตว์*. สืบค้นเมื่อ เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2556, จาก www.dld.go.th
- กระทรวงการต่างประเทศ. (ม.ป.ป.). *ภูมิหลังการประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development – WSSD) ที่นคร โจฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้*. สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2553, จาก <http://www.mfa.go.th/web/200.php?id=162>
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2549, กันยายน). *การดำเนินงานของประเทศไทยตามข้อตกลงพหุภาคีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กองแผนงาน ส่วนวิเทศสัมพันธ์ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (ม.ป.ป.). *อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ*. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2553, จาก www.dmcr.go.th/fas/?page_id=542
- กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน. (2550, กันยายน). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการบริการจัดหางาน* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กอบกุล ราชะนาคร. (2549, มีนาคม). *โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำร่างแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม* (รายงานผลการวิจัย). เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จักรกฤษณ์ ควรวจน์. (2548). *ผลกระทบของข้อตกลงพหุภาคีขององค์การการค้าโลกต่อฐานทรัพยากรของประเทศไทย ตุลาคม 2546 - มีนาคม 2548* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ.
- เจริญ คัมภีร์ภาพ. (2547, 27 มีนาคม). *บทความด้าน MEAs ชุด โครงการ MEAs Think Tank โครงการพัฒนาความรู้และยุทธศาสตร์ความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม (กทม.)*. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2557, จาก www.measwatch.org/writing/1582

- ชนิด ชังถาวร และคณะ. (2552). *การจัดการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพในองค์กรวิจัยและพัฒนาในประเทศไทย: กรณีศึกษาทรัพยากรชีวภาพ* (รายงานผลการวิจัย). ปทุมธานี: ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ.
- บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์. (2545). *กฎหมายด้านทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย แนวทางบอन्नว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม* สำนักเลขาธิการอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ unep (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- _____. (2550, 17 กันยายน). *สงครามแย่งชิงพันธุกรรม โจรสลัดชีวภาพในศตวรรษที่ 21* (โครงการพัฒนาความรู้และยุทธศาสตร์ด้านความตกลงพหุภาคีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม (สกว.)) (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2540). *สิทธิและเสรีภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา.
- ผู้จัดการรายวัน. (2542, 20 สิงหาคม). “โจรสลัดชีวภาพ.”
- พันธ์เทพ วิฑิตอนันต์. (2551). *แนวทางการจัดทำร่างกฎหมายด้านการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ.
- ภาณุพันธ์ ชัยรัตน์. (2549). *การพัฒนาหลักกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชาวไทยในคดีปกครองประเภทสิ่งแวดล้อม การผังเมือง อาคาร โรงงาน และเหตุเดือดร้อนรำคาญ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- มนตรี กิจรุ่งเรืองกุล. (2550). *มาตรการทางกฎหมายในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ราชกิจจานุเบกษา.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2550). *สมบัติร่วมกันของมนุษยชาติ Common Heritage of Mankind*. สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2553, จาก www.wikipedia.org
- สถณี อชวานันท์กุล. (2551, 27 มีนาคม). “การพัฒนาอย่างยั่งยืน Sustainable Development.” *ประชาชาติธุรกิจ*.
- _____. (2551, 27 มีนาคม). “คอลัมน์ ล่องคลื่น โลกภิวัตน์.” *ประชาชาติธุรกิจ*, 31(3987(3187)).

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป.). *กลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความหลากหลายทางชีวภาพ*. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2557, จาก http://chm-thai.onep.go.th/CHM/abs/COP_10.html

_____. (ม.ป.ป.). *ข่าวสารและกิจกรรม*. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2557, จาก http://www.onep.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=3060:2012-02-20-05-46-25&catid=3:2010-10-08-06-17-25

สำนักความหลากหลายทางชีวภาพ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป.). *กลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความหลากหลายทางชีวภาพ การเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ วัตถุประสงค์ดำเนินการ*. สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2554, จาก www.chm-thai.onep.go.th

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. (2544, ตุลาคม). *อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ มาตรา 15*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.. (2551, ธันวาคม). *การศึกษากฎหมายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักเลขาธิการอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (พ.ศ. ....). *แนวทางบอन्नว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม*. กรุงเทพฯ: อินทิเกรเต็ด โพรโมชัน เทคโนโลยี.

สุทธิศักดิ์ คือระ. (2545). *การแบ่งปันผลประโยชน์ตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ วิเคราะห์แนวปฏิบัติของประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ.

ด
ร
ค
น
ว
ก

ภาคผนวก

**CONVENTION
ON BIOLOGICAL DIVERSITY**

DBU

**UNITED NATIONS
1992**

CONVENTION ON BIOLOGICAL DIVERSITY

Preamble

The Contracting Parties.

Conscious of the intrinsic value of biological diversity and of the ecological, genetic, social, economic, scientific, educational, cultural, recreational and aesthetic values of biological diversity and its components.

Conscious also of the importance of biological diversity for evolution and for maintaining life sustaining systems of the biosphere,

Affirming that the conservation of biological diversity is a common concern of humankind,

Reaffirming that States have sovereign rights over their own biological resources.

Reaffirming also that States are responsible for conserving their biological diversity and for using their biological resources in a sustainable manner.

Concerned that biological diversity is being significantly reduced by certain human activities.

Aware of the general lack of information and knowledge regarding biological diversity and of the urgent need to develop scientific, technical and institutional capacities to provide the basic understanding upon which to plan and implement appropriate measures,

Noting that it is vital to anticipate, prevent and attack the causes of significant reduction or loss of biological diversity at source.

Noting also that where there is a threat of significant reduction or loss of biological diversity, lack of full scientific certainty should not be used as a reason for postponing measures to avoid or minimize such a threat.

Noting further that the fundamental requirement for the conservation of biological diversity is the *in-situ* conservation of ecosystems and natural habitats and the maintenance and recovery of viable populations of species in their natural surroundings.

Noting further that *ex-situ* measures, preferably in the country of origin, also have an important role to play,

Recognizing the close and traditional dependence of many indigenous and local communities embodying traditional lifestyles on biological resources, and the desirability of sharing equitably benefits arising

from the use of traditional knowledge, innovations and practices relevant to the conservation of biological diversity and the sustainable use of its components.

Recognizing also the vital role that women play in the conservation and sustainable use of biological diversity and affirming the need for the full participation of women at all levels of policy-making and implementation for biological diversity conservation,

Stressing the importance of, and the need to promote, international, regional and global cooperation among States and intergovernmental organizations and the non-governmental sector for the conservation of biological diversity and the sustainable use of its components,

Acknowledging that the provision of new and additional financial resources and appropriate access to relevant technologies can be expected to make a substantial difference in the world's ability to address the loss of biological diversity,

Acknowledging further that special provision is required to meet the needs of developing countries, including the provision of new and additional financial resources and appropriate access to relevant technologies.

Noting in this regard the special conditions of the least developed countries and small island States.

Acknowledging that substantial investments are required to conserve biological diversity and that there is the expectation of a broad range of environmental, economic and social benefits from those investments.

Recognizing that economic and social development and poverty eradication are the first and overriding priorities of developing countries,

Aware that conservation and sustainable use of biological diversity is of critical importance for meeting the food, health and other needs of the growing world population, for which purpose access to and sharing of both genetic resources and technologies are essential.

Noting that, ultimately, the conservation and sustainable use of biological diversity will strengthen friendly relations among States and contribute to peace for humankind,

Desiring to enhance and complement existing international arrangements for the conservation of biological diversity and sustainable use of its components, and

Determined to conserve and sustainably use biological diversity for the benefit of present and future generations.

Have agreed as follows:

Article 1. Objectives

The objectives of this Convention, to be pursued in accordance with its relevant provisions, are the conservation of biological diversity, the sustainable use of its components and the fair and equitable sharing of the benefits arising out of the utilization of genetic resources, including by appropriate access to genetic resources and by appropriate transfer of relevant technologies, taking into account all rights over those resources and to technologies, and by appropriate funding.

Article 2. Use of Terms

For the purposes of this Convention:

"*Biological diversity*" means the variability among living organisms from all sources including, *inter alia*, terrestrial, marine and other aquatic ecosystems and the ecological complexes of which they are part: this includes diversity within species, between species and of ecosystems.

"*Biological resources*" includes genetic resources, organisms or parts thereof, populations, or any other biotic component of ecosystems with actual or potential use or value for humanity.

"*Biotechnology*" means any technological application that uses biological systems, living organisms, or derivatives thereof, to make or modify products or processes for specific use.

"*Country of origin of genetic resources*" means the country which possesses those genetic resources in *in-situ* conditions.

"*Country providing genetic resources*" means the country supplying genetic resources collected from *in-situ* sources, including populations of both wild and domesticated species, or taken from *ex-situ* sources, which may or may not have originated in that country.

"*Domesticated or cultivated species*" means species in which the evolutionary process has been influenced by humans to meet their needs.

"*Ecosystem*" means a dynamic complex of plant, animal and micro-organism communities and their non-living environment interacting as a functional unit.

"*Ex-situ conservation*" means the conservation of components of biological diversity outside their natural habitats.

"*Genetic material*" means any material of plant, animal, microbial or other origin containing functional units of heredity.

"*Genetic resources*" means genetic material of actual or potential value.

"Habitat" means the place or type of site where an organism or population naturally occurs.

"In-situ conditions" means conditions where genetic resources exist within ecosystems and natural habitats, and, in the case of domesticated or cultivated species, in the surroundings where they have developed their distinctive properties.

"In-situ conservation" means the conservation of ecosystems and natural habitats and the maintenance and recovery of viable populations of species in their natural surroundings and, in the case of domesticated or cultivated species, in the surroundings where they have developed their distinctive properties.

"Protected area" means a geographically defined area which is designated or regulated and managed to achieve specific conservation objectives.

"Regional economic integration organization" means an organization constituted by sovereign States of a given region, to which its member States have transferred competence in respect of matters governed by this Convention and which has been duly authorized, in accordance with its internal procedures, to sign, ratify, accept, approve or accede to it.

"Sustainable use" means the use of components of biological diversity in a way and at a rate that does not lead to the long-term decline of biological diversity, thereby maintaining its potential to meet the needs and aspirations of present and future generations.

"Technology" includes biotechnology.

Article 3. Principle

States have, in accordance with the Charter of the United Nations and the principles of international law, the sovereign right to exploit their own resources pursuant to their own environmental policies, and the responsibility to ensure that activities within their jurisdiction or control do not cause damage to the environment of other States or of areas beyond the limits of national jurisdiction.

Article 4. Jurisdictional Scope

Subject to the rights of other States, and except as otherwise expressly provided in this Convention, the provisions of this Convention apply, in relation to each Contracting Party:

(a) In the case of components of biological diversity, in areas within the limits of its national jurisdiction; and

(b) In the case of processes and activities, regardless of where their effects occur, carried out under its jurisdiction or control, within the area of its national jurisdiction or beyond the limits of national jurisdiction.

Article 5. Cooperation

Each Contracting Party shall, as far as possible and as appropriate, cooperate with other Contracting Parties, directly or, where appropriate, through competent international organizations, in respect of areas beyond national jurisdiction and on other matters of mutual interest, for the conservation and sustainable use of biological diversity.

Article 6. General Measures for Conservation and Sustainable Use

Each Contracting Party shall, in accordance with its particular conditions and capabilities:

(a) Develop national strategies, plans or programmes for the conservation and sustainable use of biological diversity or adapt for this purpose existing strategies, plans or programmes which shall reflect, *inter alia*, the measures set out in this Convention relevant to the Contracting Party concerned; and

(b) Integrate, as far as possible and as appropriate, the conservation and sustainable use of biological diversity into relevant sectoral or cross-sectoral plans, programmes and policies.

Article 7. Identification and Monitoring

Each Contracting Party shall, as far as possible and as appropriate, in particular for the purposes of Articles 8 to 10:

(a) Identify components of biological diversity important for its conservation and sustainable use having regard to the indicative list of categories set down in Annex I:

(b) Monitor, through sampling and other techniques, the components of biological diversity identified pursuant to subparagraph (a) above, paying particular attention to those requiring urgent conservation measures and those which offer the greatest potential for sustainable use;

(c) Identify processes and categories of activities which have or are likely to have significant adverse impacts on the conservation and sustainable use of biological diversity, and monitor their effects through sampling and other techniques; and

(d) Maintain and organize, by any mechanism data, derived from identification and monitoring activities pursuant to subparagraphs (a), (b) and (c) above.

Article 8. In-situ Conservation

Each Contracting Party shall, as far as possible and as appropriate:

(a) Establish a system of protected areas or areas where special measures need to be taken to conserve biological diversity:

(b) Develop, where necessary, guidelines for the selection, establishment and management of protected areas or areas where special measures need to be taken to conserve biological diversity:

(c) Regulate or manage biological resources important for the conservation of biological diversity whether within or outside protected areas, with a view to ensuring their conservation and sustainable use:

(d) Promote the protection of ecosystems, natural habitats and the maintenance of viable populations of species in natural surroundings:

(e) Promote environmentally sound and sustainable development in areas adjacent to protected areas with a view to furthering protection of these areas:

(f) Rehabilitate and restore degraded ecosystems and promote the recovery of threatened species, *inter alia*, through the development and implementation of plans or other management strategies:

(g) Establish or maintain means to regulate, manage or control the risks associated with the use and release of living modified organisms resulting from biotechnology which are likely to have adverse environmental impacts that could affect the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account the risks to human health:

(h) Prevent the introduction of, control or eradicate those alien species which threaten ecosystems, habitats or species:

(i) Endeavour to provide the conditions needed for compatibility between present uses and the conservation of biological diversity and the sustainable use of its components:

(j) Subject to its national legislation, respect, preserve and maintain knowledge, innovations and practices of indigenous and local communities embodying traditional lifestyles relevant for the conservation and sustainable use of biological diversity and promote their wider application with the approval and involvement of the holders of such knowledge, innovations and practices and encourage the equitable sharing of the benefits arising from the utilization of such knowledge, innovations and practices:

(k) Develop or maintain necessary legislation and/or other regulatory provisions for the protection of threatened species and populations;

(l) Where a significant adverse effect on biological diversity has been determined pursuant to Article 7, regulate or manage the relevant processes and categories of activities; and

(m) Cooperate in providing financial and other support for *in-situ* conservation outlined in subparagraphs (a) to (l) above, particularly to developing countries.

Article 9. *Ex-situ Conservation*

Each Contracting Party shall, as far as possible and as appropriate, and predominantly for the purpose of complementing *in-situ* measures:

(a) Adopt measures for the *ex-situ* conservation of components of biological diversity, preferably in the country of origin of such components;

(b) Establish and maintain facilities for *ex-situ* conservation of and research on plants, animals and micro-organisms, preferably in the country of origin of genetic resources;

(c) Adopt measures for the recovery and rehabilitation of threatened species and for their reintroduction into their natural habitats under appropriate conditions;

(d) Regulate and manage collection of biological resources from natural habitats for *ex-situ* conservation purposes so as not to threaten ecosystems and *in-situ* populations of species, except where special temporary *ex-situ* measures are required under subparagraph (c) above; and

(e) Cooperate in providing financial and other support for *ex-situ* conservation outlined in subparagraphs (a) to (d) above and in the establishment and maintenance of *ex-situ* conservation facilities in developing countries.

Article 10. *Sustainable Use of Components of Biological Diversity*

Each Contracting Party shall, as far as possible and as appropriate:

(a) Integrate consideration of the conservation and sustainable use of biological resources into national decision-making;

(b) Adopt measures relating to the use of biological resources to avoid or minimize adverse impacts on biological diversity;

(c) Protect and encourage customary use of biological resources in accordance with traditional cultural practices that are compatible with conservation or sustainable use requirements;

(d) Support local populations to develop and implement remedial action in degraded areas where biological diversity has been reduced; and

(e) Encourage cooperation between its governmental authorities and its private sector in developing methods for sustainable use of biological resources.

Article 11. Incentive Measures

Each Contracting Party shall, as far as possible and as appropriate, adopt economically and socially sound measures that act as incentives for the conservation and sustainable use of components of biological diversity.

Article 12. Research and Training

The Contracting Parties, taking into account the special needs of developing countries, shall:

(a) Establish and maintain programmes for scientific and technical education and training in measures for the identification, conservation and sustainable use of biological diversity and its components and provide support for such education and training for the specific needs of developing countries;

(b) Promote and encourage research which contributes to the conservation and sustainable use of biological diversity, particularly in developing countries, *inter alia*, in accordance with decisions of the Conference of the Parties taken in consequence of recommendations of the Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice; and

(c) In keeping with the provisions of Articles 16, 18 and 20, promote and cooperate in the use of scientific advances in biological diversity research in developing methods for conservation and sustainable use of biological resources.

Article 13. Public Education and Awareness

The Contracting Parties shall:

(a) Promote and encourage understanding of the importance of, and the measures required for, the conservation of biological diversity, as well as its propagation through media, and the inclusion of these topics in educational programmes; and

(b) Cooperate, as appropriate, with other States and international organizations in developing educational and public awareness programmes, with respect to conservation and sustainable use of biological diversity.

Article 14. Impact Assessment and Minimizing Adverse Impacts

1. Each Contracting Party, as far as possible and as appropriate, shall:

(a) Introduce appropriate procedures requiring environmental impact assessment of its proposed projects that are likely to have significant adverse effects on biological diversity with a view to avoiding or minimizing such effects and, where appropriate, allow for public participation in such procedures;

(b) Introduce appropriate arrangements to ensure that the environmental consequences of its programmes and policies that are likely to have significant adverse impacts on biological diversity are duly taken into account;

(c) Promote, on the basis of reciprocity, notification, exchange of information and consultation on activities under their jurisdiction or control which are likely to significantly affect adversely the biological diversity of other States or areas beyond the limits of national jurisdiction, by encouraging the conclusion of bilateral, regional or multilateral arrangements, as appropriate;

(d) In the case of imminent or grave danger or damage, originating under its jurisdiction or control, to biological diversity within the area under jurisdiction of other States or in areas beyond the limits of national jurisdiction, notify immediately the potentially affected States of such danger or damage, as well as initiate action to prevent or minimize such danger or damage; and

(e) Promote national arrangements for emergency responses to activities or events, whether caused naturally or otherwise, which present a grave and imminent danger to biological diversity and encourage international cooperation to supplement such national efforts and, where appropriate and agreed by the States or regional economic integration organizations concerned, to establish joint contingency plans.

2. The Conference of the Parties shall examine, on the basis of studies to be carried out, the issue of liability and redress, including restoration and compensation, for damage to biological diversity, except where such liability is a purely internal matter.

Article 15. Access to Genetic Resources

1. Recognizing the sovereign rights of States over their natural resources, the authority to determine access to genetic resources rests with the national governments and is subject to national legislation.

2. Each Contracting Party shall endeavour to create conditions to facilitate access to genetic resources for environmentally sound uses by other Contracting Parties and not to impose restrictions that run counter to the objectives of this Convention.

3. For the purpose of this Convention, the genetic resources being provided by a Contracting Party, as referred to in this Article and Articles 16 and 19, are only those that are provided by Contracting Parties that are countries of origin of such resources or by the Parties that have acquired the genetic resources in accordance with this Convention.

4. Access, where granted, shall be on mutually agreed terms and subject to the provisions of this Article.

5. Access to genetic resources shall be subject to prior informed consent of the Contracting Party providing such resources, unless otherwise determined by that Party.

6. Each Contracting Party shall endeavour to develop and carry out scientific research based on genetic resources provided by other Contracting Parties with the full participation of, and where possible in, such Contracting Parties.

7. Each Contracting Party shall take legislative, administrative or policy measures, as appropriate, and in accordance with Articles 16 and 19 and, where necessary, through the financial mechanism established by Articles 20 and 21 with the aim of sharing in a fair and equitable way the results of research and development and the benefits arising from the commercial and other utilization of genetic resources with the Contracting Party providing such resources. Such sharing shall be upon mutually agreed terms.

Article 18. Access to and Transfer of Technology

1. Each Contracting Party, recognizing that technology includes biotechnology, and that both access to and transfer of technology among Contracting Parties are essential elements for the attainment of the objectives of this Convention, undertakes subject to the provisions of this Article to provide and/or facilitate access for and transfer to other Contracting Parties of technologies that are relevant to the conservation and sustainable use of biological diversity or make use of genetic resources and do not cause significant damage to the environment.

2. Access to and transfer of technology referred to in paragraph 1 above to developing countries shall be provided and/or facilitated under fair and most favourable terms, including on concessional and preferential terms where mutually agreed, and, where necessary, in accordance with the financial mechanism established by Articles 20 and 21. In the case of technology subject to patents and other intellectual property rights, such access and transfer shall be provided on terms

which recognize and are consistent with the adequate and effective protection of intellectual property rights. The application of this paragraph shall be consistent with paragraphs 3, 4 and 5 below.

3. Each Contracting Party shall take legislative, administrative or policy measures, as appropriate, with the aim that Contracting Parties, in particular those that are developing countries, which provide genetic resources are provided access to and transfer of technology which makes use of those resources, on mutually agreed terms, including technology protected by patents and other intellectual property rights, where necessary, through the provisions of Articles 20 and 21 and in accordance with international law and consistent with paragraphs 4 and 5 below.

4. Each Contracting Party shall take legislative, administrative or policy measures, as appropriate, with the aim that the private sector facilitates access to, joint development and transfer of technology referred to in paragraph 1 above for the benefit of both governmental institutions and the private sector of developing countries and in this regard shall abide by the obligations included in paragraphs 1, 2 and 3 above.

5. The Contracting Parties, recognizing that patents and other intellectual property rights may have an influence on the implementation of this Convention, shall cooperate in this regard subject to national legislation and international law in order to ensure that such rights are supportive of and do not run counter to its objectives.

Article 17. Exchange of Information

1. The Contracting Parties shall facilitate the exchange of information, from all publicly available sources, relevant to the conservation and sustainable use of biological diversity, taking into account the special needs of developing countries.

2. Such exchange of information shall include exchange of results of technical, scientific and socio-economic research, as well as information on training and surveying programmes, specialized knowledge, indigenous and traditional knowledge as such and in combination with the technologies referred to in Article 16, paragraph 1. It shall also, where feasible, include repatriation of information.

Article 18. Technical and Scientific Cooperation

1. The Contracting Parties shall promote international technical and scientific cooperation in the field of conservation and sustainable use of biological diversity, where necessary, through the appropriate international and national institutions.

2. Each Contracting Party shall promote technical and scientific cooperation with other Contracting Parties, in particular developing countries, in implementing this Convention, *inter alia*, through the development and implementation of national policies. In promoting such cooperation, special attention should be given to the development and strengthening of national capabilities, by means of human resources development and institution building.

3. The Conference of the Parties, at its first meeting, shall determine how to establish a clearing-house mechanism to promote and facilitate technical and scientific cooperation.

4. The Contracting Parties shall, in accordance with national legislation and policies, encourage and develop methods of cooperation for the development and use of technologies, including indigenous and traditional technologies, in pursuance of the objectives of this Convention. For this purpose, the Contracting Parties shall also promote cooperation in the training of personnel and exchange of experts.

5. The Contracting Parties shall, subject to mutual agreement, promote the establishment of joint research programmes and joint ventures for the development of technologies relevant to the objectives of this Convention.

Article 19. Handling of Biotechnology and Distribution of its Benefits

1. Each Contracting Party shall take legislative, administrative or policy measures, as appropriate, to provide for the effective participation in biotechnological research activities by those Contracting Parties, especially developing countries, which provide the genetic resources for such research, and where feasible in such Contracting Parties.

2. Each Contracting Party shall take all practicable measures to promote and advance priority access on a fair and equitable basis by Contracting Parties, especially developing countries, to the results and benefits arising from biotechnologies based upon genetic resources provided by those Contracting Parties. Such access shall be on mutually agreed terms.

3. The Parties shall consider the need for and modalities of a protocol setting out appropriate procedures, including, in particular, advance informed agreement, in the field of the safe transfer, handling and use of any living modified organism resulting from biotechnology that may have adverse effect on the conservation and sustainable use of biological diversity.

4. Each Contracting Party shall, directly or by requiring any natural or legal person under its jurisdiction providing the organisms referred to in paragraph 3 above, provide any available information about the use and safety regulations required by that Contracting Party in handling

such organisms, as well as any available information on the potential adverse impact of the specific organisms concerned to the Contracting Party into which those organisms are to be introduced.

Article 20. Financial Resources

1. Each Contracting Party undertakes to provide, in accordance with its capabilities, financial support and incentives in respect of those national activities which are intended to achieve the objectives of this Convention, in accordance with its national plans, priorities and programmes.
2. The developed country Parties shall provide new and additional financial resources to enable developing country Parties to meet the agreed full incremental costs to them of implementing measures which fulfil the obligations of this Convention and to benefit from its provisions and which costs are agreed between a developing country Party and the institutional structure referred to in Article 21, in accordance with policy, strategy, programme priorities and eligibility criteria and an indicative list of incremental costs established by the Conference of the Parties. Other Parties, including countries undergoing the process of transition to a market economy, may voluntarily assume the obligations of the developed country Parties. For the purpose of this Article, the Conference of the Parties, shall at its first meeting establish a list of developed country Parties and other Parties which voluntarily assume the obligations of the developed country Parties. The Conference of the Parties shall periodically review and if necessary amend the list. Contributions from other countries and sources on a voluntary basis would also be encouraged. The implementation of these commitments shall take into account the need for adequacy, predictability and timely flow of funds and the importance of burden-sharing among the contributing Parties included in the list.
3. The developed country Parties may also provide, and developing country Parties avail themselves of, financial resources related to the implementation of this Convention through bilateral, regional and other multilateral channels.
4. The extent to which developing country Parties will effectively implement their commitments under this Convention will depend on the effective implementation by developed country Parties of their commitments under this Convention related to financial resources and transfer of technology and will take fully into account the fact that economic and social development and eradication of poverty are the first and overriding priorities of the developing country Parties.
5. The Parties shall take full account of the specific needs and special situation of least developed countries in their actions with regard to funding and transfer of technology.

6. The Contracting Parties shall also take into consideration the special conditions resulting from the dependence on, distribution and location of biological diversity within developing country Parties, in particular small island States.

7. Consideration shall also be given to the special situation of developing countries, including those that are most environmentally vulnerable, such as those with arid and semi-arid zones, coastal and mountainous areas.

Article 21. Financial Mechanism

1. There shall be a mechanism for the provision of financial resources to developing country Parties for purposes of this Convention on a grant or concessional basis the essential elements of which are described in this Article. The mechanism shall function under the authority and guidance of, and be accountable to, the Conference of the Parties for purposes of this Convention. The operations of the mechanism shall be carried out by such institutional structure as may be decided upon by the Conference of the Parties at its first meeting. For purposes of this Convention, the Conference of the Parties shall determine the policy, strategy, programme priorities and eligibility criteria relating to the access to and utilization of such resources. The contributions shall be such as to take into account the need for predictability, adequacy and timely flow of funds referred to in Article 20 in accordance with the amount of resources needed to be decided periodically by the Conference of the Parties and the importance of burden-sharing among the contributing Parties included in the list referred to in Article 20, paragraph 2. Voluntary contributions may also be made by the developed country Parties and by other countries and sources. The mechanism shall operate within a democratic and transparent system of governance.

2. Pursuant to the objectives of this Convention, the Conference of the Parties shall at its first meeting determine the policy, strategy and programme priorities, as well as detailed criteria and guidelines for eligibility for access to and utilization of the financial resources including monitoring and evaluation on a regular basis of such utilization. The Conference of the Parties shall decide on the arrangements to give effect to paragraph 1 above after consultation with the institutional structure entrusted with the operation of the financial mechanism.

3. The Conference of the Parties shall review the effectiveness of the mechanism established under this Article, including the criteria and guidelines referred to in paragraph 2 above, not less than two years after the entry into force of this Convention and thereafter on a regular basis. Based on such review, it shall take appropriate action to improve the effectiveness of the mechanism if necessary.

4. The Contracting Parties shall consider strengthening existing financial institutions to provide financial resources for the conservation and sustainable use of biological diversity.

Article 22. Relationship with Other International Conventions

1. The provisions of this Convention shall not affect the rights and obligations of any Contracting Party deriving from any existing international agreement, except where the exercise of those rights and obligations would cause a serious damage or threat to biological diversity.

2. Contracting Parties shall implement this Convention with respect to the marine environment consistently with the rights and obligations of States under the law of the sea.

Article 23. Conference of the Parties

1. A Conference of the Parties is hereby established. The first meeting of the Conference of the Parties shall be convened by the Executive Director of the United Nations Environment Programme not later than one year after the entry into force of this Convention. Thereafter, ordinary meetings of the Conference of the Parties shall be held at regular intervals to be determined by the Conference at its first meeting.

2. Extraordinary meetings of the Conference of the Parties shall be held at such other times as may be deemed necessary by the Conference, or at the written request of any Party, provided that, within six months of the request being communicated to them by the Secretariat, it is supported by at least one third of the Parties.

3. The Conference of the Parties shall by consensus agree upon and adopt rules of procedure for itself and for any subsidiary body it may establish, as well as financial rules governing the funding of the Secretariat. At each ordinary meeting, it shall adopt a budget for the financial period until the next ordinary meeting.

4. The Conference of the Parties shall keep under review the implementation of this Convention, and, for this purpose, shall:

(a) Establish the form and the intervals for transmitting the information to be submitted in accordance with Article 26 and consider such information as well as reports submitted by any subsidiary body;

(b) Review scientific, technical and technological advice on biological diversity provided in accordance with Article 25;

(c) Consider and adopt, as required, protocols in accordance with Article 28;

(d) Consider and adopt, as required, in accordance with Articles 29 and 30, amendments to this Convention and its annexes:

(e) Consider amendments to any protocol, as well as to any annexes thereto, and, if so decided, recommend their adoption to the parties to the protocol concerned:

(f) Consider and adopt, as required, in accordance with Article 30, additional annexes to this Convention:

(g) Establish such subsidiary bodies, particularly to provide scientific and technical advice, as are deemed necessary for the implementation of this Convention:

(h) Contact, through the Secretariat, the executive bodies of conventions dealing with matters covered by this Convention with a view to establishing appropriate forms of cooperation with them; and

(i) Consider and undertake any additional action that may be required for the achievement of the purposes of this Convention in the light of experience gained in its operation.

5. The United Nations, its specialized agencies and the International Atomic Energy Agency, as well as any State not Party to this Convention, may be represented as observers at meetings of the Conference of the Parties. Any other body or agency, whether governmental or non-governmental, qualified in fields relating to conservation and sustainable use of biological diversity, which has informed the Secretariat of its wish to be represented as an observer at a meeting of the Conference of the Parties, may be admitted unless at least one third of the Parties present object. The admission and participation of observers shall be subject to the rules of procedure adopted by the Conference of the Parties.

Article 24. Secretariat

1. A secretariat is hereby established. Its functions shall be:

(a) To arrange for and service meetings of the Conference of the Parties provided for in Article 23;

(b) To perform the functions assigned to it by any protocol;

(c) To prepare reports on the execution of its functions under this Convention and present them to the Conference of the Parties;

(d) To coordinate with other relevant international bodies and, in particular to enter into such administrative and contractual arrangements as may be required for the effective discharge of its functions; and

(e) To perform such other functions as may be determined by the Conference of the Parties.

2. At its first ordinary meeting, the Conference of the Parties shall designate the secretariat from amongst those existing competent international organizations which have signified their willingness to carry out the secretariat functions under this Convention.

Article 25. Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice

1. A subsidiary body for the provision of scientific, technical and technological advice is hereby established to provide the Conference of the Parties and, as appropriate, its other subsidiary bodies with timely advice relating to the implementation of this Convention. This body shall be open to participation by all Parties and shall be multidisciplinary. It shall comprise government representatives competent in the relevant field of expertise. It shall report regularly to the Conference of the Parties on all aspects of its work.

2. Under the authority of and in accordance with guidelines laid down by the Conference of the Parties, and upon its request, this body shall:

(a) Provide scientific and technical assessments of the status of biological diversity;

(b) Prepare scientific and technical assessments of the effects of types of measures taken in accordance with the provisions of this Convention;

(c) Identify innovative, efficient and state-of-the-art technologies and know-how relating to the conservation and sustainable use of biological diversity and advise on the ways and means of promoting development and/or transferring such technologies;

(d) Provide advice on scientific programmes and international cooperation in research and development related to conservation and sustainable use of biological diversity; and

(e) Respond to scientific, technical, technological and methodological questions that the Conference of the Parties and its subsidiary bodies may put to the body.

3. The functions, terms of reference, organization and operation of this body may be further elaborated by the Conference of the Parties.

Article 26. Reports

Each Contracting Party shall, at intervals to be determined by the Conference of the Parties, present to the Conference of the Parties, reports on measures which it has taken for the implementation of the provisions of this Convention and their effectiveness in meeting the objectives of this Convention.

Article 27. Settlement of Disputes

1. In the event of a dispute between Contracting Parties concerning the interpretation or application of this Convention, the parties concerned shall seek solution by negotiation.
2. If the parties concerned cannot reach agreement by negotiation, they may jointly seek the good offices of, or request mediation by, a third party.
3. When ratifying, accepting, approving or acceding to this Convention, or at any time thereafter, a State or regional economic integration organization may declare in writing to the Depositary that for a dispute not resolved in accordance with paragraph 1 or paragraph 2 above, it accepts one or both of the following means of dispute settlement as compulsory:
  - (a) Arbitration in accordance with the procedure laid down in Part 1 of Annex II;
  - (b) Submission of the dispute to the International Court of Justice.
4. If the parties to the dispute have not, in accordance with paragraph 3 above, accepted the same or any procedure, the dispute shall be submitted to conciliation in accordance with Part 2 of Annex II unless the parties otherwise agree.
5. The provisions of this Article shall apply with respect to any protocol except as otherwise provided in the protocol concerned.

Article 28. Adoption of Protocols

1. The Contracting Parties shall cooperate in the formulation and adoption of protocols to this Convention.
2. Protocols shall be adopted at a meeting of the Conference of the Parties.

3. The text of any proposed protocol shall be communicated to the Contracting Parties by the Secretariat at least six months before such a meeting.

Article 29. Amendment of the Convention or Protocols

1. Amendments to this Convention may be proposed by any Contracting Party. Amendments to any protocol may be proposed by any Party to that protocol.

2. Amendments to this Convention shall be adopted at a meeting of the Conference of the Parties. Amendments to any protocol shall be adopted at a meeting of the Parties to the Protocol in question. The text of any proposed amendment to this Convention or to any protocol, except as may otherwise be provided in such protocol, shall be communicated to the Parties to the instrument in question by the secretariat at least six months before the meeting at which it is proposed for adoption. The secretariat shall also communicate proposed amendments to the signatories to this Convention for information.

3. The Parties shall make every effort to reach agreement on any proposed amendment to this Convention or to any protocol by consensus. If all efforts at consensus have been exhausted, and no agreement reached, the amendment shall as a last resort be adopted by a two-third majority vote of the Parties to the instrument in question present and voting at the meeting, and shall be submitted by the Depositary to all Parties for ratification, acceptance or approval.

4. Ratification, acceptance or approval of amendments shall be notified to the Depositary in writing. Amendments adopted in accordance with paragraph 3 above shall enter into force among Parties having accepted them on the ninetieth day after the deposit of instruments of ratification, acceptance or approval by at least two thirds of the Contracting Parties to this Convention or of the Parties to the protocol concerned, except as may otherwise be provided in such protocol. Thereafter the amendments shall enter into force for any other Party on the ninetieth day after that Party deposits its instrument of ratification, acceptance or approval of the amendments.

5. For the purposes of this Article, "Parties present and voting" means Parties present and casting an affirmative or negative vote.

Article 30. Adoption and Amendment of Annexes

1. The annexes to this Convention or to any protocol shall form an integral part of the Convention or of such protocol, as the case may be, and, unless expressly provided otherwise, a reference to this Convention or its protocols constitutes at the same time a reference to any annexes thereto. Such annexes shall be restricted to procedural, scientific, technical and administrative matters.

2. Except as may be otherwise provided in any protocol with respect to its annexes, the following procedure shall apply to the proposal, adoption and entry into force of additional annexes to this Convention or of annexes to any protocol:

(a) Annexes to this Convention or to any protocol shall be proposed and adopted according to the procedure laid down in Article 29:

(b) Any Party that is unable to approve an additional annex to this Convention or an annex to any protocol to which it is Party shall so notify the Depositary, in writing, within one year from the date of the communication of the adoption by the Depositary. The Depositary shall without delay notify all Parties of any such notification received. A Party may at any time withdraw a previous declaration of objection and the annexes shall thereupon enter into force for that Party subject to subparagraph (c) below:

(c) On the expiry of one year from the date of the communication of the adoption by the Depositary, the annex shall enter into force for all Parties to this Convention or to any protocol concerned which have not submitted a notification in accordance with the provisions of subparagraph (b) above.

3. The proposal, adoption and entry into force of amendments to annexes to this Convention or to any protocol shall be subject to the same procedure as for the proposal, adoption and entry into force of annexes to the Convention or annexes to any protocol.

4. If an additional annex or an amendment to an annex is related to an amendment to this Convention or to any protocol, the additional annex or amendment shall not enter into force until such time as the amendment to the Convention or to the protocol concerned enters into force.

Article 31. Right to Vote

1. Except as provided for in paragraph 2 below, each Contracting Party to this Convention or to any protocol shall have one vote.

2. Regional economic integration organizations, in matters within their competence, shall exercise their right to vote with a number of votes equal to the number of their member States which are Contracting Parties to this Convention or the relevant protocol. Such organizations shall not exercise their right to vote if their member States exercise theirs, and vice versa.

Article 32. Relationship between this Convention and Its Protocols

1. A State or a regional economic integration organization may not become a Party to a protocol unless it is, or becomes at the same time, a Contracting Party to this Convention.

2. Decisions under any protocol shall be taken only by the Parties to the protocol concerned. Any Contracting Party that has not ratified, accepted or approved a protocol may participate as an observer in any meeting of the parties to that protocol.

Article 33. Signature

This Convention shall be open for signature at Rio de Janeiro by all States and any regional economic integration organization from 5 June 1992 until 14 June 1992, and at the United Nations Headquarters in New York from 15 June 1992 to 4 June 1993.

Article 34. Ratification, Acceptance or Approval

1. This Convention and any protocol shall be subject to ratification, acceptance or approval by States and by regional economic integration organizations. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.

2. Any organization referred to in paragraph 1 above which becomes a Contracting Party to this Convention or any protocol without any of its member States being a Contracting Party shall be bound by all the obligations under the Convention or the protocol, as the case may be. In the case of such organizations, one or more of whose member States is a Contracting Party to this Convention or relevant protocol, the organization and its member States shall decide on their respective responsibilities for the performance of their obligations under the Convention or protocol, as the case may be. In such cases, the organization and the member States shall not be entitled to exercise rights under the Convention or relevant protocol concurrently.

3. In their instruments of ratification, acceptance or approval, the organizations referred to in paragraph 1 above shall declare the extent of their competence with respect to the matters governed by the Convention or the relevant protocol. These organizations shall also inform the Depositary of any relevant modification in the extent of their competence.

Article 35. Accession

1. This Convention and any protocol shall be open for accession by States and by regional economic integration organizations from the date on which the Convention or the protocol concerned is closed for signature. The instruments of accession shall be deposited with the Depositary.

2. In their instruments of accession, the organizations referred to in paragraph 1 above shall declare the extent of their competence with respect to the matters governed by the Convention or the relevant protocol. These organizations shall also inform the Depositary of any relevant modification in the extent of their competence.

3. The provisions of Article 34, paragraph 2, shall apply to regional economic integration organizations which accede to this Convention or any protocol.

Article 36. Entry Into Force

1. This Convention shall enter into force on the ninetieth day after the date of deposit of the thirtieth instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

2. Any protocol shall enter into force on the ninetieth day after the date of deposit of the number of instruments of ratification, acceptance, approval or accession, specified in that protocol, has been deposited.

3. For each Contracting Party which ratifies, accepts or approves this Convention or accedes thereto after the deposit of the thirtieth instrument of ratification, acceptance, approval or accession, it shall enter into force on the ninetieth day after the date of deposit by such Contracting Party of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

4. Any protocol, except as otherwise provided in such protocol, shall enter into force for a Contracting Party that ratifies, accepts or approves that protocol or accedes thereto after its entry into force pursuant to paragraph 2 above, on the ninetieth day after the date on which that Contracting Party deposits its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, or on the date on which this Convention enters into force for that Contracting Party, whichever shall be the later.

5. For the purposes of paragraphs 1 and 2 above, any instrument deposited by a regional economic integration organization shall not be counted as additional to those deposited by member States of such organization.

Article 37. Reservations

No reservations may be made to this Convention.

Article 38. Withdrawals

1. At any time after two years from the date on which this Convention has entered into force for a Contracting Party, that Contracting Party may withdraw from the Convention by giving written notification to the Depositary.

2. Any such withdrawal shall take place upon expiry of one year after the date of its receipt by the Depositary, or on such later date as may be specified in the notification of the withdrawal.

3. Any Contracting Party which withdraws from this Convention shall be considered as also having withdrawn from any protocol to which it is party.

Article 39. Financial Interim Arrangements

Provided that it has been fully restructured in accordance with the requirements of Article 21, the Global Environment Facility of the United Nations Development Programme, the United Nations Environment Programme and the International Bank for Reconstruction and Development shall be the institutional structure referred to in Article 21 on an interim basis, for the period between the entry into force of this Convention and the first meeting of the Conference of the Parties or until the Conference of the Parties decides which institutional structure will be designated in accordance with Article 21.

Article 40. Secretariat Interim Arrangements

The secretariat to be provided by the Executive Director of the United Nations Environment Programme shall be the secretariat referred to in Article 24, paragraph 2, on an interim basis for the period between the entry into force of this Convention and the first meeting of the Conference of the Parties.

Article 41. Depositary

The Secretary-General of the United Nations shall assume the functions of Depositary of this Convention and any protocols.

Article 42. Authentic Texts

The original of this Convention, of which the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorized to that effect, have signed this Convention.

Done at Rio de Janeiro on this fifth day of June, one thousand nine hundred and ninety-two.

Annex I

IDENTIFICATION AND MONITORING

1. Ecosystems and habitats: containing high diversity, large numbers of endemic or threatened species, or wilderness; required by migratory species; of social, economic, cultural or scientific importance; or, which are representative, unique or associated with key evolutionary or other biological processes;

2. Species and communities which are: threatened; wild relatives of domesticated or cultivated species; of medicinal, agricultural or other economic value; or social, scientific or cultural importance; or importance for research into the conservation and sustainable use of biological diversity, such as indicator species; and

3. Described genomes and genes of social, scientific or economic importance.

Annex II

Part 1

ARBITRATION

Article 1

The claimant party shall notify the secretariat that the parties are referring a dispute to arbitration pursuant to Article 27. The notification shall state the subject-matter of arbitration and include, in particular, the articles of the Convention or the protocol, the interpretation or application of which are at issue. If the parties do not agree on the subject matter of the dispute before the President of the tribunal is designated, the arbitral tribunal shall determine the subject matter. The secretariat shall forward the information thus received to all Contracting Parties to this Convention or to the protocol concerned.

Article 2

1. In disputes between two parties, the arbitral tribunal shall consist of three members. Each of the parties to the dispute shall appoint an arbitrator and the two arbitrators so appointed shall designate by common agreement the third arbitrator who shall be the President of the tribunal. The latter shall not be a national of one of the parties to the dispute, nor have his or her usual place of residence in the territory of one of these parties, nor be employed by any of them, nor have dealt with the case in any other capacity.
2. In disputes between more than two parties, parties in the same interest shall appoint one arbitrator jointly by agreement.
3. Any vacancy shall be filled in the manner prescribed for the initial appointment.

Article 3

1. If the President of the arbitral tribunal has not been designated within two months of the appointment of the second arbitrator, the Secretary-General of the United Nations shall, at the request of a party, designate the President within a further two-month period.
2. If one of the parties to the dispute does not appoint an arbitrator within two months of receipt of the request, the other party may inform the Secretary-General who shall make the designation within a further two-month period.

Article 4

The arbitral tribunal shall render its decisions in accordance with the provisions of this Convention, any protocols concerned, and international law.

Article 5

Unless the parties to the dispute otherwise agree, the arbitral tribunal shall determine its own rules of procedure.

Article 6

The arbitral tribunal may, at the request of one of the parties, recommend essential interim measures of protection.

Article 7

The parties to the dispute shall facilitate the work of the arbitral tribunal and, in particular, using all means at their disposal, shall:

- (a) Provide it with all relevant documents, information and facilities; and
- (b) Enable it, when necessary, to call witnesses or experts and receive their evidence.

Article 8

The parties and the arbitrators are under an obligation to protect the confidentiality of any information they receive in confidence during the proceedings of the arbitral tribunal.

Article 9

Unless the arbitral tribunal determines otherwise because of the particular circumstances of the case, the costs of the tribunal shall be borne by the parties to the dispute in equal shares. The tribunal shall keep a record of all its costs, and shall furnish a final statement thereof to the parties.

Article 10

Any Contracting Party that has an interest of a legal nature in the subject-matter of the dispute which may be affected by the decision in the case, may intervene in the proceedings with the consent of the tribunal.

Article 11

The tribunal may hear and determine counterclaims arising directly out of the subject-matter of the dispute.

Article 12

Decisions both on procedure and substance of the arbitral tribunal shall be taken by a majority vote of its members.

Article 13

If one of the parties to the dispute does not appear before the arbitral tribunal or fails to defend its case, the other party may request the tribunal to continue the proceedings and to make its award. Absence of a party or a failure of a party to defend its case shall not constitute a bar to the proceedings. Before rendering its final decision, the arbitral tribunal must satisfy itself that the claim is well founded in fact and law.

Article 14

The tribunal shall render its final decision within five months of the date on which it is fully constituted unless it finds it necessary to extend the time-limit for a period which should not exceed five more months.

Article 15

The final decision of the arbitral tribunal shall be confined to the subject-matter of the dispute and shall state the reasons on which it is based. It shall contain the names of the members who have participated and the date of the final decision. Any member of the tribunal may attach a separate or dissenting opinion to the final decision.

Article 16

The award shall be binding on the parties to the dispute. It shall be without appeal unless the parties to the dispute have agreed in advance to an appellate procedure.

Article 17

Any controversy which may arise between the parties to the dispute as regards the interpretation or manner of implementation of the final decision may be submitted by either party for decision to the arbitral tribunal which rendered it.

Part 2

CONCILIATION

Article 1

A conciliation commission shall be created upon the request of one of the parties to the dispute. The commission shall, unless the parties otherwise agree, be composed of five members, two appointed by each Party concerned and a President chosen jointly by those members.

Article 2

In disputes between more than two parties, parties in the same interest shall appoint their members of the commission jointly by agreement. Where two or more parties have separate interests or there is a disagreement as to whether they are of the same interest, they shall appoint their members separately.

Article 3

If any appointments by the parties are not made within two months of the date of the request to create a conciliation commission, the Secretary-General of the United Nations shall, if asked to do so by the party that made the request, make those appointments within a further two-month period.

Article 4

If a President of the conciliation commission has not been chosen within two months of the last of the members of the commission being appointed, the Secretary-General of the United Nations shall, if asked to do so by a party, designate a President within a further two-month period.

Article 5

The conciliation commission shall take its decisions by majority vote of its members. It shall, unless the parties to the dispute otherwise agree, determine its own procedure. It shall render a proposal for resolution of the dispute, which the parties shall consider in good faith.

Article 6

A disagreement as to whether the conciliation commission has competence shall be decided by the commission.

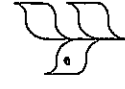
วิทยุชุมชน

РСДРП

วิทยุชุมชน

วิทยุชุมชน

วิทยุชุมชน

ความมุ่งมา

ทรัพยากรชีวภาพของโลกเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของมนุษย์ ดังนั้นประชาคมโลก จึงมีความตระหนักมากขึ้นว่าความหลากหลายทางชีวภาพเป็นขุมทรัพย์ของโลกที่มีคุณค่ามหาศาลต่อชนรุ่นปัจจุบันและชนรุ่นอนาคต ในขณะที่ยวกันการคุกคามต่อชนิดพันธุ์และระบบนิเวศไม่เคยรุนแรงเท่าที่ปรากฏอยู่ในทุกวันนี้ การสูญพันธุ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากกิจกรรมของมนุษย์ยังคงดำเนินต่อไปด้วยอัตราอันน่าตื่นตระหนก

เพื่อสนองตอบเหตุการณ์ดังกล่าว โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme - UNEP) ได้จัดตั้งคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกิจ ว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Ad Hoc Working Group of Experts on Biological Diversity) ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1988 เพื่อแสวงหาความจำเป็นที่จะต้องมีอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ หลังจากนั้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1989 โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ ได้จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกาลผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการและกฎหมาย เพื่อเตรียมเครื่องมือทางกฎหมายระหว่างประเทศ สำหรับการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน คณะผู้เชี่ยวชาญต้องคำนึงถึง "ความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงบังคับใช้จ่ายและผลประโยชน์ระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา" เช่นเดียวกับ "วิถีทางและวิธีการที่จะสนับสนุนสิ่งประดิษฐ์คิดค้นจากชนท้องถิ่น" ด้วย

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1991 คณะทำงานเฉพาะกิจได้กลายเป็นคณะกรรมการเจรจาต่อรองระหว่างประเทศ (Intergovernmental Negotiating Committee) งานของคณะทำงานได้บรรลุถึงจุดสูงสุดในวันที่ 22 พฤษภาคม ค.ศ. 1992 ในการประชุม ณ กรุงไนโรบี เพื่อรับรองเนื้อหาที่ได้รับการเห็นชอบแล้วของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (the Nairobi Conference for the Adoption of the Agreed Text of the Convention on Biological Diversity)

อนุสัญญา ได้เปิดให้มีการลงนามเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน ค.ศ. 1992 ในการประชุมแห่งสหประชาชาติ ว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (United Nations Conference on Environment and Development) หรือการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลก ณ นครริโอ เดอ จานโร (the Rio "Earth Summit") อนุสัญญา ได้เปิดให้มีการลงนามต่อไปจนถึงวันที่ 4 มิถุนายน ค.ศ. 1993 ซึ่งในที่สุดได้รับการลงนามจาก 168 ประเทศ อนุสัญญา ได้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม ค.ศ. 1993 ซึ่งเป็นเวลา 90 วัน หลังจากที่มีภาคีให้สัตยาบันลำดับที่ 30 การประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญา สมัยแรก กำหนดให้มีขึ้นในวันที่ 28 พฤศจิกายน - 9 ธันวาคม ค.ศ. 1994 ในประเทศบาฮามาส

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ได้รับแรงสนับสนุนจากคำมั่นสัญญาที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ของประชาคมโลกในการที่จะพัฒนาอย่างยั่งยืน นับว่าอนุสัญญา ได้เสนอก้าวที่เดินเร็วไปสู่การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ, การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนขององค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพ และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรม

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ

CONVENTION ON BIOLOGICAL DIVERSITY, JUNE 1992

Secretariat of the Convention on Biological Diversity

World Trade Center

393 St. Jacques Street, Suite 300

Montreal, Quebec

Canada

H2Y 1N9

Tel: 1 (514) 288-2220

Fax: 1 (514) 288-6588

internet: <http://www.biodiv.org>

ฉบับแปลเป็นภาษาไทย

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม

60/1 ซอยพินดัดนา 7 ถนนพระราม 6 พญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 0-2271-4232-8 ต่อ 226-7, 0-2279-5202

โทรสาร 0-2271-3251, 0-2279-8088

e-mail sirikul@oepp.go.th, sirikb@yahoo.com

อารัมภบท

ภาคี

มีจิตสำนึกถึงคุณค่าอันแท้จริงของความหลากหลายทางชีวภาพและถึงคุณค่าทางนิเวศ, พันธุกรรม, สังคม, เศรษฐกิจ, วิทยาศาสตร์, การศึกษา, นันทนาการและสุนทรียภาพของความหลากหลายทางชีวภาพและองค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพ,

มีจิตสำนึกถึงความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพต่อวิวัฒนาการและต่อการดำรงรักษาระบบเกื้อหนุนชีวิตไม่เสื่อมถอย,

ยืนยันว่าการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นความห่วงใยส่วนกันของมวลมนุษยชาติ

ยืนยันอีกว่ารัฐมีสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติของดินแดนของตน,

ยืนยันอีกว่ารัฐมีความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและต่อการใช้ทรัพยากรชีวภาพในแบบที่ยั่งยืน,

วิตกกังวลว่าทรัพยากรชีวภาพกำลังลดลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยกิจกรรมของมนุษย์อย่างแผ่วช้า

สำนึกถึงการขาดข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและถึงความต้องการเร่งด่วนที่จะพัฒนาสามารถทางวิทยาศาสตร์, วิชาการและสถาบันเพื่อให้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับภาวะวางแผนและการดำเนินการดำเนินการที่เหมาะสม

รับทราบว่าเป็นเรื่องจำเป็นอย่างมากที่จะคาดการณ์, ป้องกัน, และขจัดสาเหตุที่ทำให้เกิดการลดลงอย่างมีนัยสำคัญและการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ที่ดินแดนเหล่านี้

รับทราบด้วยว่าในกรณีที่มีการคุกคามจนเกิดการลดลงอย่างมีนัยสำคัญหรือการสูญเสียดังกล่าว

นอกจากนี้รับทราบว่าความประสงค์พื้นฐานในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ คือ การอนุรักษ์ระบบนิเวศและแหล่งที่อยู่อาศัยในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและการอนุรักษ์และฟื้นฟูประชากรของชนิดพันธุ์ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ

นอกจากนี้รับทราบว่าการอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ, โดยเฉพาะในประเทศแหล่งกำเนิด, มีบทบาทอย่างสำคัญยิ่ง

ตระหนักถึงภารกิจที่พึงอาศัยอย่างใกล้ชิดและตามขนบประเพณีเดิมของชุมชนพื้นเมืองและท้องถิ่น ซึ่งใช้ทรัพยากรชีวภาพในการดำเนินชีวิตตามขนบประเพณีเดิมและถึงความปรารถนาในถิ่นที่จะแบ่งปัน

อย่างเท่าเทียมซึ่งผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ประโยชน์ความรู้, ประดิษฐ์กรรมและการปฏิบัติที่ สืบทอดมาตามประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้ประโยชน์ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

ตระหนักอีกด้วยถึงบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่สตรีมีต่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน และยืนยันความต้องการเพื่อให้มีการเข้าร่วมอย่างเต็มที่โดยสตรีทุกระดับ ในการวางแผนและการดำเนินการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

เน้นความสำคัญของการดำเนินการที่จะส่งเสริม ความร่วมมือระหว่างประเทศ, ภูมิภาคและทั่วโลก ระหว่างรัฐและองค์การ ระหว่างรัฐบาลระหว่างประเทศ และภาคเอกชน ในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ขององค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพ

ยอมรับว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับทรัพยากรการเงินทั้งใหม่และเดิมและการเข้าถึงอย่างเหมาะสม ซึ่งเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง อาจจะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง ในสมรรถนะของโลก ที่จะบรรเทาความสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

ยอมรับอีกด้วยว่าบทบัญญัติพิเศษเป็นสิ่งที่จะต้องการเพื่อที่จะสนองต่อความปรารถนาของประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งบทบัญญัติเกี่ยวกับทรัพยากรการเงินทั้งใหม่และเพิ่มเติม และการเข้าถึงอย่างเหมาะสมซึ่งเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง

รับทราบในการนี้ เจือปนพิเศษของประเทศพัฒนาแล้วและรัฐที่เป็นเกาะขนาดเล็ก

ยอมรับว่าการลงทุนอย่างจริงจังจำเป็นต้องการสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และยอมรับว่ามีการขาดหรือผลกำไรทางสิ่งแวดล้อม, เศรษฐกิจและสังคม จากการลงทุนเหล่านี้

ตระหนักถึงการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจและการกำจัดความยากจนว่าเป็นความสำคัญอันดับแรก และอยู่เหนือสิ่งอื่นใดของประเทศกำลังพัฒนา

สำนึกว่าการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยิ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวดในอันที่จะสนองความปรารถนาของประชากรโลกที่กำลังทวีจำนวนขึ้นทางด้านอาหาร, สุขภาพและอื่น ๆ ซึ่งโดยเจตนาของอนุสัญญาและการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ

อย่างยั่งยืนนั้น การเข้าถึง และการแบ่งปันซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมและเทคโนโลยีเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

รับทราบไว้ว่า, ในที่สุดแล้ว, การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยิ่งยวด จะเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อระหว่างรัฐให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นและมีคุณภาพดีสำหรับ

มวลมนุษยชาติ

ปรารถนาที่จะเสริมสร้างและทำให้การดำเนินงานระหว่างประเทศในการอนุรักษ์ความหลากหลายทาง

ชีวภาพและการใช้ประโยชน์ขององค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนสมบูรณ์

ขึ้น, และ

ตกลงใจที่จะอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน เพื่อผลประโยชน์ของ

ชนรุ่นปัจจุบันและอนาคต

ได้ตกลงดังต่อไปนี้

มาตรา

I

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของอนุสัญญานี้, ซึ่งดำเนินการโดยสอดคล้องกับพันธสัญญาที่เกี่ยวข้อง, ได้แก่ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ, การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนขององค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม, หมายถึงโดยการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเหมาะสมและโดยการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม, โดยคำนึงถึงสิทธิทั้งหมดเหนือทรัพยากรและเทคโนโลยี, และโดยการสนับสนุนอย่างเหมาะสม

มาตรา

2

การใช้คำศัพท์

ตามเจตนารมณ์ของอนุสัญญานี้

“ความหลากหลายทางชีวภาพ” หมายถึง การมีความผิดแผกแตกต่างระหว่างสิ่งมีชีวิตจากทุกแห่งรวมถึง, นอกเหนือจากสิ่งอื่นแล้ว, ระบบนิเวศทางบก, ทางทะเลและทางน้ำอื่น ๆ และการประกอบรวมทางนิเวศ ซึ่งสิ่งมีชีวิตเป็นส่วนหนึ่งในนั้นด้วยในการนี้รวมถึงความหลากหลายภายในชนิดพันธุ์ระหว่างชนิดพันธุ์และของระบบนิเวศ

“ทรัพยากรชีวภาพ” หมายถึงทั้งทรัพยากรพันธุกรรม, สิ่งมีชีวิตหรือส่วนใด ๆ ของสิ่งมีชีวิต, ปร๊วงกร, หรือองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตของระบบนิเวศ ซึ่งมีประโยชน์หรือคุณค่าตามความเป็นจริงและตามศักยภาพต่อมนุษย์ชาติ

“เทคโนโลยีชีวภาพ” หมายถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใดๆ ซึ่งใช้ระบบชีววิทยา, ใช้สิ่งมีชีวิตหรือส่วนที่แยกออกจากสิ่งมีชีวิต, เพื่อทำให้หรือเปลี่ยนแปลงผลผลิตหรือกระบวนการสำหรับการใช้ทางวิทยาศาสตร์

“ประเทศแหล่งกำเนิดของทรัพยากรพันธุกรรม” หมายถึง ประเทศซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมเหล่านั้น ในสภาพตามถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ

“ประเทศซึ่งให้ทรัพยากรพันธุกรรม” หมายถึง ประเทศซึ่งสำรองทรัพยากรพันธุกรรมรวบรวมสะสมได้จากแหล่งซึ่งอยู่ในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ, ในที่นี้หมายถึงประชากรของชนิดพันธุ์ซึ่งที่อยู่โดยธรรมชาติและที่เลี้ยงหรือปลูก, หรือทรัพยากรพันธุกรรมที่ได้จากแหล่งซึ่งอยู่นอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ ซึ่งอาจจะหรืออาจไม่ได้ถือกำเนิดในประเทศนั้น

“ชนิดพันธุ์ที่เลี้ยงหรือเพาะปลูก” หมายถึง ชนิดพันธุ์ซึ่งได้ผ่านขั้นตอนการวิวัฒนาการ โดยได้รับอิทธิพลจากมนุษย์ เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์

“ระบบนิเวศ” หมายถึง ระบบรวมอันซับซ้อนซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ประกอบด้วยชุมชนประชากรพืช, สัตว์และจุลินทรีย์กับสภาพแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตซึ่งอยู่ร่วมกัน แบบมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมกันเป็นหน่วยที่มีบทบาทหน้าที่

“การอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ” หมายถึง การอนุรักษ์องค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพภายนอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตนั้นๆ

“สารพันธุกรรม” หมายถึง สารใดๆ ของพืช, สัตว์, จุลินทรีย์หรือแหล่งกำเนิดอื่นๆ ซึ่งบรรจุหน่วยที่มีบทบาทหน้าที่ในการสืบทอดพันธุกรรม

“ทรัพยากรพันธุกรรม” หมายถึง สารพันธุกรรมซึ่งมีคุณค่าตามความเป็นจริงและตามศักยภาพ

“แหล่งที่อยู่อาศัย” หมายถึง สถานที่หรือประเภทของสถานที่ซึ่งสิ่งมีชีวิตหรือประชากรเกิดขึ้นตามธรรมชาติ

“สภาพในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ” หมายถึง สภาพซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมมีอยู่ในระบบนิเวศและในแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและสำหรับกรณีที่เป็นชนิดพันธุ์ที่เลี้ยงหรือปลูก, หมายถึงในสภาพแวดล้อมซึ่งชนิดพันธุ์เหล่านี้ได้ถูกพัฒนา จนมีลักษณะ/คุณสมบัติแตกต่างไปจากเดิม

“การอนุรักษ์ในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ” หมายถึง การอนุรักษ์ระบบนิเวศและแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและการรักษาและการฟื้นคืนสภาพของประชากรของชนิดพันธุ์ซึ่งสามารถอยู่รอดได้ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และสำหรับกรณีที่เป็นชนิดพันธุ์ที่เลี้ยงหรือปลูก, หมายถึง ในสภาพแวดล้อมซึ่งชนิดพันธุ์เหล่านี้ได้ถูกพัฒนาจนมีลักษณะ/คุณสมบัติแตกต่างไปจากเดิม

“พื้นที่คุ้มครอง” หมายถึง พื้นที่ซึ่งได้รับการกำหนดขอบเขตทางภูมิศาสตร์ ซึ่งถูกระบุให้หรือวางระเบียบให้และจัดการให้บรรลุวัตถุประสงค์พิเศษเฉพาะการอนุรักษ์

“องค์การสถานทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค” หมายถึง องค์การที่ประกอบด้วยรัฐอธิปไตยในภูมิภาคใดก็ตาม ซึ่งรัฐสมาชิกได้มอบอำนาจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องต่างๆ ที่อนุสัญญาครอบคลุมและซึ่งได้รับแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ เพื่อลงนาม, ให้สัตยาบัน, ให้ความเห็นชอบหรือเข้าเป็นภาคีเพิ่มเติมโดยสอดคล้องกับระเบียบวิธีการภายใน

“การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน” หมายถึง การใช้องค์ประกอบความหลากหลายทางชีวภาพในวิถีทางและด้วยอัตราที่ไม่นำไปสู่การลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว, ทั้งนี้โดยอ้างรักษาศักยภาพความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อสนองความต้องการและการบรรลุเป้าหมายของคนรุ่นปัจจุบันและในอนาคต

“เทคโนโลยี” หมายถึง เทคโนโลยีชีวภาพ

มาตรา

3

หลักการ

รัฐมี โดยสอดคล้องกับกฎบัตรสหประชาชาติและหลักการทวิภาคระหว่างประเทศ, สิทธิอธิปไตยที่จะใช้ทรัพยากรของตนเอง, นโยบายสิ่งแวดล้อมของตนเอง, และตามความรู้รับผิดชอบเพื่อให้กลับประทุษร้ายกิจกรรมในความรู้รับผิดชอบหรือในความควบคุมไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมของผู้อื่นหรือของพื้นที่นอกเหนืออาณาเขตของชาติ

มาตรา

4

ขอบเขตอาณา

ภายใต้สิทธิของรัฐอื่นๆ, และยกเว้นดังที่ได้เสนอไว้ในอนุสัญญา, บทบัญญัติของอนุสัญญานี้ มีผลให้แต่ละภาคีนำไปใช้ในขอบเขต ดังต่อไปนี้

เอ) ภายในพื้นที่ซึ่งอยู่ในอาณาเขตของภาคีนั้น ในกรณีขององค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพ

บี) ภายในพื้นที่ของอาณาเขตของชาติ หรือในพื้นที่นอกเหนืออาณาเขตของชาตินั้น ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการและกิจกรรม ซึ่งดำเนินการภายใต้อาณาหรือการควบคุมของตน ทั้งนี้ โดยไม่คำนึงถึงว่าผลจะเกิดขึ้นที่ใด

มาตรา

5

ความร่วมมือ

แต่ละภาคีจึงต้องดำเนินการ, ให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้และเท่าที่เหมาะสม, ร่วมมือกับภาคีอื่นๆ, โดยตรงหรือ, ในกรณีที่เหมาะสม, โดยผ่านองค์การระหว่างประเทศที่มีสมรรถภาพ, ในประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่นอกเหนืออาณาเขตของชาติ และเกี่ยวกับเรื่องอื่นที่มีความสนใจร่วมกัน, เพื่อการอนุรักษ์และ การใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

มาตรา

6

มาตรการทั่วไปสำหรับการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

แต่ละภาคีจึงต้อง, โดยสอดคล้องกับสถานการณ์และสมรรถนะของตน, ดำเนินการดังต่อไปนี้

เอ) จัดทำกลยุทธ์, แผนการหรือโปรแกรมระดับชาติ เพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน, หรือรับกลยุทธ์, แผนการหรือโปรแกรมให้สอดคล้องกับ ความมุ่งหมายดังกล่าว ซึ่งจำกัดค่าบึงถึง, นอกเหนือจากสิ่งอื่นแล้ว, มาตรการซึ่งกำหนด ในอนุสัญญา ที่เกี่ยวข้องกับ ภาคีและ

บี) ประสาน, ให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้และเท่าที่เหมาะสม, การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนให้เข้ากับแผน, โปรแกรมและนโยบายของหน่วยงานหรือ แผนโปรแกรม, นโยบาย ร่วมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มาตรา

7

การจำแนกรูปแบบและการติดตามตรวจสอบ

แต่ละภาคีจึงต้องดำเนินการ, ให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้และเท่าที่เหมาะสม, โดยเฉพาะตามความ มุ่งหมายของมาตรา 8 และ 10, ดังต่อไปนี้

เอ) จำแนกรูปแบบองค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญสำหรับการอนุรักษ์และการ ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยพิจารณารายการซึ่งระบุตามประเภท ดังกำหนดในภาคผนวก I

บี) ติดตามตรวจสอบ, ด้วยการเก็บตัวอย่างและเทคนิคอื่นๆ, องค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งระบุตั้งในอนุวรรค เอ) ข้างต้น, โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษแก่องค์ประกอบ ที่จำเป็นจะต้องมีมาตรการอนุรักษ์เร่งด่วนและที่มีศักยภาพสูงสุดในการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

ซี) จำแนกรูปแบบการและประเภทของกิจกรรมซึ่งมีหรือมีแนวโน้มว่าจะมีผลกระทบเสียหาย อย่างสำคัญต่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน และ ติดตามตรวจสอบผลนั้นด้วยการเก็บตัวอย่างและเทคนิคอื่นๆ และ

ดี) ดำรงรักษาและจัดระบบ, โดยใช้กลไกใดๆ ก็ตาม, ข้อมูลซึ่งได้จากการจำแนกรูปแบบและการติดตาม ตรวจสอบกิจกรรมดังอนุวรรค เอ), บี) และ ซี) ข้างต้น

มาตรา

8

การอนุรักษ์ในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ

แต่ละภาคีควรดำเนินการดังต่อไปนี้ให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้และเท่าที่เหมาะสม

- เอ) จัดตั้งระบบพื้นที่คุ้มครองหรือพื้นที่ซึ่งต้องการมาตรการพิเศษสำหรับอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ
- บี) จัดทำ, ในกรณีที่เหมาะสม, แนวทางสำหรับการเลือก, การจัดตั้ง, และการจัดการพื้นที่คุ้มครองหรือพื้นที่ซึ่งต้องการมาตรการพิเศษสำหรับอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ
- ซี) จัดระเบียบหรือจัดการทรัพยากรชีวภาพที่สำคัญสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพไม่ว่าอยู่ในหรือนอกพื้นที่คุ้มครอง เพื่อเป็นหลักประกันในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน
- ดี) ส่งเสริมการคุ้มครองระบบนิเวศ, ถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ และธำรงรักษาประชากรของชนิดพันธุ์ที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ
- อี) ส่งเสริมการพัฒนาที่เหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแบบยั่งยืนในพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่คุ้มครอง เพื่อให้การคุ้มครองแก่พื้นที่นั้นต่อไป
- เอฟ) พื้นฟูและกอบนรักษาระบบนิเวศเสื่อมโทรมและส่งเสริมการบำรุงชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามใกล้จะสูญพันธุ์ โดยการวางแผนและดำเนินการตามแผนหรือกลยุทธ์การจัดการอื่น ๆ
- จี) จัดตั้งหรือธำรงรักษาวิธีการที่จะจัดระเบียบ, จัดการหรือควบคุมความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์และการปล่อยสิ่งมีชีวิตที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากเทคโนโลยีชีวภาพซึ่งมีแนวโน้มที่จะเกิดผลกระทบเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม อันมีผลต่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ด้วย
- เอช) ป้องกันการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่น, ความคุ้มครองกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่น ซึ่งคุกคามระบบนิเวศ, ถิ่นที่อยู่อาศัย, หรือชนิดพันธุ์อื่น
- ไอ) พยายามที่จะจัดวางเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการโดยสอดคล้องระหว่างการใช้ประโยชน์ในปัจจุบันกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์องค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน
- ไอเอ) ภายใต้อุปถัมภ์แห่งชาติ, ให้ความเคารพ, ส่งเสริมรักษาและดำรงไว้ซึ่งความรู้ ประดิษฐ์กรรม และการถือปฏิบัติของชุมชนพื้นเมืองและท้องถิ่นซึ่งปรากฏในการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาตาม

ประเพณี ซึ่งเกี่ยวข้องกับอนุรักษและการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนและส่งเสริมการประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ด้วยมีความเห็นชอบและการเข้าร่วมของผู้ทรงความรู้, เจ้าของประติษฐกรรมและผู้ถือปฏิบัติอื่นๆ และสนับสนุนการแบ่งปันอย่างเท่าเทียมซึ่งผลประโยชน์อันเกิดจากการใช้ประโยชน์ความรู้, ประดิษฐ์กรรมและการถือปฏิบัติอื่นๆ

เค) จัดทำหรือธำรงรักษากฎข้อบังคับที่จำเป็นและหรือบทบัญญัติระเบียบบังคับต่างๆ เพื่อการคุ้มครองชนิดพันธุ์และประชากรที่ถูกคุกคาม

แอล) ในกรณีที่มีการมา แล้วว่ามีผลเสียหายที่สำคัญต่อความหลากหลายทางชีวภาพตามการดำเนินงานตามมาตรา 7, ควบคุมหรือจัดการกระบวนการและกิจกรรมประเภทต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

เอ็ม) ร่วมมือในการจัดหาความสนับสนุนทางการเงินและอื่นๆ สำหรับการอนุรักษ์ถิ่นถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ ดังได้กล่าวในอนุวรรค เอ) ถึง แอล) ข้างต้น, โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่ประเทศกำลังพัฒนา

มาตรา

9

การอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ

แต่ละภาคีควรดำเนินการดังต่อไปนี้ ให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้และเท่าที่เหมาะสม, และที่สำคัญโดยสอดคล้องกับมาตรการอนุรักษ์ถิ่นถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ

- เอ) ยอมรับนำมาตรการสำหรับอนุรักษ์องค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพนอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติมาใช้, โดยเฉพาะประเทศซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดขององค์ประกอบนั้น
- บี) จัดตั้งและธำรงรักษาสีล่ออำนาจในการอนุรักษ์และการวิจัยนอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติเกี่ยวกับพืช สัตว์ และจุลินทรีย์, โดยเฉพาะในประเทศซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดทรัพยากรพันธุกรรม
- ซี) ยอมรับนำมาตรการสำหรับบำรุงและฟื้นฟูชนิดพันธุ์ใกล้จะสูญพันธุ์และมาตรการสำหรับนำกลับเข้าสู่ถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติเดิมของชนิดพันธุ์นั้นๆ มาใช้ภายใต้สภาพที่เหมาะสม
- ดี) จัดระเบียบและจัดการเกี่ยวกับการรวบรวมสะสมทรัพยากรชีวภาพจากถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ เพื่อจุดมุ่งหมายในการอนุรักษ์ถิ่นถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ โดยไม่คุกคามระบบนิเวศ และเพื่อจุดมุ่งหมายในการอนุรักษ์ประชากรของชนิดพันธุ์ในถิ่นถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ ยกเว้นในกรณีที่มีความต้องการมาตรการอนุรักษ์นอกถิ่นถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติแบบชั่วคราวเป็นพิเศษ ภายใต้อนุวรรค ซี) ข้างต้นและ

ธ) ร่วมมือในการให้ความสนับสนุนทางการเงินและอื่นๆ เพื่อการอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ ดังได้กล่าวในอนุวรรค เอ) - ค) และในการจัดตั้งและธำรงรักษาสีเขียวอันสวยงาม การอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติในประเทศกำลังพัฒนา

มาตรา

10

การใช้ประโยชน์องค์ประกอบของ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

แต่ละภาคีจักต้องดำเนินการดังต่อไปนี้, ให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้และเท่าที่เหมาะสม

- เอ) ผลานการพิจารณาการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพเข้ากับการตัดสินใจระดับชาติ
- บี) ยอมรับน่านาตรกรที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรชีวภาพมาใช้ เพื่อหลีกเลี่ยง หรือลดผลกระทบเสียหายที่มีต่อความหลากหลายทางชีวภาพ
- ซี) คุ้มครองและส่งเสริมการใช้ทรัพยากรชีวภาพตามธรรมเนียม โดยสอดคล้องกับการถือปฏิบัติตามขนบประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งเหมาะสมตามเงื่อนไขจำเป็นในการอนุรักษ์หรือการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน
- ดี) สนับสนุนประชากรท้องถิ่นในการจัดทำและดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขในพื้นที่เสื่อมโทรม ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพถูกทำลายจนลดน้อยลง
- อี) สนับสนุนความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐบาลและภาคเอกชนในการพัฒนาวิธีการเพื่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน

มาตรา

11

มาตรการสร้างเสริมแรงจูงใจ

แต่ละภาคีจักต้องดำเนินการ, ให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้และเท่าที่เหมาะสม, นำเอามาตรการที่เหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมาใช้ ซึ่งมาตรการเหล่านี้เป็นเสมือนแรงจูงใจเพื่อการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์องค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

มาตรา

12

การวิจัยและการฝึกอบรม

ภาคี โดยคำนึงถึงความต้องการพิเศษของประเทศกำลังพัฒนา, จักต้อง

- เอ) จัดวางและธำรงรักษำโปรแกรมเพื่อการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และทางวิชาการ และการฝึกอบรมไว้ในมาตรการเพื่อการจำแนกระบุ การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ และองค์ประกอบอย่างยั่งยืน และให้ความสนับสนุนแก่การศึกษาและการวิจัยนี้ๆ สำหรับความต้องการ โดยเฉพาะของประเทศกำลังพัฒนา
- บี) ส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยที่ยุติให้แกการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน, โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเภทกำลังพัฒนา, ให้สอดคล้องกับมติของสมัชชาภาคี ซึ่งดำเนินสืบเนื่องจากข้อเสนอแนะของคณะที่ปรึกษาทางวิทยาศาสตร์, วิชาการและเทคโนโลยี
- ซี) เพื่อดำเนินการสืบเนื่องตามบทบัญญัติของมาตรา 16, 18 และ 20, ส่งเสริมและร่วมมือในการใช้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ในการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพในการพัฒนาวิธีการเพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน

มาตรา

13

การให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา

ภาคีจักต้อง

- เอ) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความเข้าใจในความสำคัญของการ, และมาตรการที่ต้องการเพื่อ, การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ, เช่นเดียวกับการถ่ายทอดแผนแม่ข่ายผ่านสื่อ, และการสอดแทรกหัวข้อเหล่านี้ไว้ในโปรแกรมการศึกษาให้ศึกษา และ
- บี) ร่วมมือ, เท่าที่เหมาะสม, กับรัฐอื่นๆ และองค์การระหว่างประเทศในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาและการเสริมสร้างระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

การประเมินผลกระทบและการลดผลกระทบเสียหาย

1. แต่ละภาคี จะต้องดำเนินการ, ให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้และเท่าที่เหมาะสม, ดังต่อไปนี้
  - เอ) นำระเบียบวิธีการที่เหมาะสมเข้าไปใช้ ซึ่งต้องการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการต่างๆ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีผลเสียที่สำคัญต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงการหลีกเลี่ยงหรือการลดผลนั้นๆ และ, ในกรณีที่เหมาะสม, ยอมให้สาธารณชนมีส่วนร่วมในวิธีการดังกล่าว
  - บี) นำการจัดการที่เหมาะสมเข้าไปใช้เพื่อให้หลักประกันว่า ผลลัพท์ทางสิ่งแวดล้อมสืบเนื่องจากโปรแกรมและนโยบายของภาคีนั้นๆ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ได้รับการพิจารณาได้
  - ซี) ส่งเสริม, บนพื้นฐานการเอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน, การแจ้งให้ทราบ, การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการปรึกษาหารือเกี่ยวกับกิจกรรมภายใต้ดูอาญาหรือการควบคุม, ซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีผลเสียอย่างสำคัญต่อความหลากหลายทางชีวภาพของรัฐอื่น หรือในพื้นที่นอกเหนือดูอาญาของชาติตน, โดยการสนับสนุนให้มีข้อตกลงการค้าเป็นงานร่วมแบบทวิภาคี, ภูมิภาคหรือพหุภาคี, เท่าที่เหมาะสม
  - ดี) ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินหรือมีความเสียหายร้ายแรง, เกิดขึ้นภายใต้ดูอาญาหรือการควบคุมของประเทศนั้นๆ, ซึ่งมีผลต่อความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ภายใต้ดูอาญาของรัฐอื่นหรือในพื้นที่นอกเหนือดูอาญาของชาตินั้นๆ, แจ้งรัฐที่มีแนวโน้มจะได้รับผลของอันตรายหรือความเสียหายนั้นโดยทันที, เช่นเดียวกับริเริ่มการปฏิบัติงานที่จะป้องกันหรือลดอันตรายหรือความเสียหายนั้น และ
  - อี) ส่งเสริมการค้าเป็นงานระดับชาติเกี่ยวกับการสนองตอบโดยเร่งด่วนต่อกิจกรรมหรือเหตุการณ์, ไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรืออื่นๆ, ซึ่งมีอันตรายอย่างร้ายแรงหรือฉุกเฉินต่อความหลากหลายทางชีวภาพ และสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อเฝ้าระวังการก่อตัวของภัยพิบัติของพยายาระดับชาตินั้นๆ และเพื่อวางแผนฉุกเฉินร่วมกัน ทั้งนี้ ในกรณีที่เหมาะสมและได้รับการตกลงจากรัฐต่างๆ หรือองค์การผลทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคที่เกี่ยวข้อง
2. สมัชชาภาคีจึงต้องตรวจสอบ, โดยศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรับผิดชอบและการแก้ไข้ปัญหา, ซึ่งรวมทั้งการฟื้นฟูให้คืนสภาพเดิมและการชดเชยความเสียหายต่อความหลากหลายทางชีวภาพ, ยกเว้นในกรณีที่ซึ่งความรับผิดชอบนั้นเป็นเรื่องภายในอย่างแท้จริง

การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม

1. โดยตระหนักถึงสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากรธรรมชาติของตน อันอาจในการพิจารณา กำหนดการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมซึ่งอยู่กับรัฐบาลแห่งชาติและอยู่ภายใต้กฎระเบียบของชาตินั้นๆ
2. แต่ละภาคีจึงต้องพยายามสร้างเงื่อนไขเพื่อเอื้ออำนวยในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม สำหรับการใช้อย่างเหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อมโดยภาคีอื่นๆ และไม่ว่าจะจำกัดซึ่งขัดแย้งต่อวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา
3. ตามเจตนารมณ์ของอนุสัญญา ทรัพยากรพันธุกรรมซึ่งถูกจัดทำให้โดยภาคี, ดังได้อ้างถึงในมาตรานี้ และมาตรา 16 และ 19, เป็นเฉพาะทรัพยากรซึ่งถูกจัดทำให้โดยภาคี, ซึ่งเป็นประเทศถิ่นกำเนิดของทรัพยากรนั้น หรือโดยภาคีซึ่งได้รับทรัพยากรพันธุกรรมนั้นมาโดยตลอดอยู่กับอนุสัญญาฉบับนี้
4. การเข้าถึง, ในกรณีที่ได้รับอนุญาต, จำกัดอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ได้รับการตกลงร่วมกันและอยู่ภายใต้ บทบัญญัติของมาตรานี้
5. การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมจำกัดอยู่ภายใต้การเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้าของภาคีซึ่งให้ทรัพยากรนั้น นอกเสียจากในกรณีที่ภาคีนั้นพิจารณาเป็นประการอื่น
6. แต่ละภาคี จะต้องพยายามที่จะจัดทำและดำเนินการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งใช้ทรัพยากรพันธุกรรม ที่ภาคีอื่น ๆ จัดทำให้ โดยการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่, หากเป็นไปได้ทำการวิจัยภายในภาคีนั้นๆ
7. แต่ละภาคีจึงต้องดำเนินการทางกฎหมาย, การบริหาร หรือนโยบาย, เท่าที่เหมาะสม, และโดยตลอดคล้อยตามมาตรา 16 และ 19 และ, ในกรณีที่เป็น, โดยผ่านกลไกการเงิน ซึ่งกำหนดของការวิจัยและการพัฒนา และซึ่งผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมทาง การพาณิชย์และอื่นๆ กับภาคี ที่ได้ให้ทรัพยากรนั้น การแบ่งปันนั้นๆ จำกัดอยู่ภายใต้เงื่อนไข ที่ได้รับการตกลงร่วมกัน

มาตรา 16

การเข้าถึงและการถ่ายทอดเทคโนโลยี

1. แต่ละภาคี โดยตระหนักว่าเทคโนโลยีหมายถึงเทคโนโลยีชีวภาพและทั้งการเข้าถึงและการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างภาคีเป็นสิ่งจำเป็นขอเทคโนโลยีได้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของอนุสัญญานี้, ดำเนินการภายใต้บทบัญญัติของมาตรานี้เพื่อจัดหาให้และ/หรือ เอื้ออำนวยแก่การเข้าถึงเพื่อและถ่ายทอดไปยังภาคีอื่นๆ ซึ่งเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และ/หรือการใช้ประโยชน์จากหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน หรือเทคโนโลยีที่ใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมและ/หรือเป็นต้นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม
2. การเข้าถึงและการถ่ายทอดเทคโนโลยีอ้างอิงถึงในวรรค 1 ข้างต้น ให้แก่ประเทศกำลังพัฒนา วัตถุประสงค์ให้และเอื้ออำนวยภายใต้เงื่อนไขที่ยุติธรรมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน, และในกรณีที่เป็น, โดยได้เงื่อนไขแบบผ่อนปรนหรือแบบสิทธิพิเศษ, ในกรณีที่ได้ตกลงร่วมกัน, และในกรณีที่เป็น, โดยสอดคล้องกับกลไกทางการเงิน ซึ่งกำหนดโดยมาตรา 20 และ 21 สำหรับกรณีที่เกิดในเอเชียภายใต้การคุ้มครองของสิทธิบัตรและสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาอื่นๆ การเข้าถึงและการถ่ายทอดนั้นจำเป็นต้องถูกจัดให้อยู่ภายใต้เงื่อนไข ซึ่งเป็นที่ยอมรับและสอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา อย่างไรก็ตามเงื่อนไขบางอย่างและ/หรือบางประการที่ใช้ยोजनाนี้จำเป็นต้องสอดคล้องกับวรรค 3, 4 และ 5 ข้างล่างนี้

3. แต่ละภาคีจำเป็นต้องดำเนินการทางกฎหมาย ด้านการบริหาร หรือนโยบาย, เท่าที่เหมาะสม, ด้วยความมุ่งหมายว่าภาคี, โดยเฉพาะซึ่งจะเป็นประเทศกำลังพัฒนา, ที่จัดทำให้ทรัพยากรเหล่านั้น ภายใต้เงื่อนไขได้รับการจัดให้เข้าถึงและรับการใช้เทคโนโลยีซึ่งใช้ประโยชน์ทรัพยากรเหล่านั้น ภายใต้เงื่อนไขที่ได้รับการตกลงร่วมกันนั้นหมายถึงเทคโนโลยีซึ่งถูกคุ้มครองโดยสิทธิบัตรและสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาอื่นๆ, ในกรณีที่เป็น, โดยบทบัญญัติของมาตรา 20 และ 21 และโดยสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศและสอดคล้องกับวรรค 4 และ 5 ข้างล่างนี้
4. แต่ละภาคีจำเป็นต้องดำเนินการทางกฎหมาย, การบริหาร หรือ นโยบาย, เท่าที่เหมาะสม, ด้วยจุดมุ่งหมายว่าภาคีเอกชนจะต้องเอื้ออำนวยในการเข้าถึง, แก่การพัฒนาด้วยกัน และการถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งอ้างอิงในวรรค 1 ข้างต้น เพื่อผลประโยชน์ที่สำหรับทั้งสถาบันภาครัฐและภาคเอกชน และในการนี้จำเป็นต้องปฏิบัติตามเพนทากรณี ซึ่งรวมอยู่ในวรรค 1, 2 และ 3 ข้างต้น
5. ภาคี, โดยตระหนักว่าสิทธิบัตรและสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาอื่นๆ อาจมีอิทธิพลต่อการดำเนินการตามอนุสัญญานี้, จำต้องให้ความร่วมมือในการนี้ภายใต้กฎระเบียบแห่งชาติและกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อที่จะเป็นหลักประกันว่าสิทธิอื่นๆ ได้รับการสนับสนุนและไม่ขัดแย้งต่อวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา

มาตรา 17

การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

1. ภาคีจำเป็นต้องเอื้ออำนวยในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารจากทุกภาคีแห่งรัฐที่สามารถจัดหาข้อมูลให้ได้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน, ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นพิเศษของประเทศกำลังพัฒนา
2. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารดังกล่าว จำต้องรวมถึงการแลกเปลี่ยนผลการวิจัยทางวิชาการ, วิทยาศาสตร์และสังคมเศรษฐกิจ, เช่นเดียวกับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมและการวิทยาศาสตร์และสังคมเฉพาะ, ความรู้พื้นบ้านและความรู้ที่สืบทอดมาตามประเพณี และประกอบร่วมกับเทคโนโลยีดั้งอ้างถึงในมาตรา 16, วรรค 1 ในกรณีนี้ จะต้อง, ในกรณีที่จำเป็นไม่ได้, รวมถึงการส่งข้อมูลข่าวสารกลับสู่ประเทศเดิมด้วย

มาตรา 18

ความร่วมมือทางวิชาการและวิทยาศาสตร์

1. ภาคีจำเป็นต้องส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศทางวิชาการและวิทยาศาสตร์ในสาขาการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ, ในกรณีที่มีความจำเป็น, โดยผ่านสถาบันระหว่างประเทศและระดับชาติที่เหมาะสม
2. แต่ละภาคีจำเป็นต้องส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการและวิทยาศาสตร์กับภาคีอื่นๆ, โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา, ในการอนุวัติอนุสัญญา, นอกเหนือจากสิ่งอื่นแล้ว, โดยผ่านการจัดทำและการดำเนินการตามนโยบายแห่งชาติในการส่งเสริมความร่วมมือนั้น ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษแก่การพัฒนา และการเสริมสร้างสมรรถนะของชาติ, โดยวิถีทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการเสริมสร้างในระดับสถาบันองค์การ
3. สหประชาชาติ, ในการประชุมครั้งแรก, จะต้องกำหนดว่าจะจัดตั้งกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและเทคนิคอย่างไร เพื่อส่งเสริมและเอื้ออำนวยแก่ความร่วมมือทางวิชาการและวิทยาศาสตร์
4. ภาคีจำเป็นต้อง, โดยสอดคล้องกฎหมายและนโยบายของชาติ, สนับสนุนและจัดทำวิธีการสำหรับความร่วมมือเพื่อการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยี, รวมทั้ง เทคโนโลยีพื้นบ้านและเทคโนโลยีที่สืบทอดมาตามประเพณี, ทั้งนี้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของอนุสัญญานี้ สำหรับเจตนารมณ์ประการนี้, ภาคีจำเป็นต้องส่งเสริมความร่วมมือในการฝึกอบรมบุคลากรและในการแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญด้วย

5. ภาครัฐ ภาครัฐ ภาคประชาสังคมและภาคเอกชนควรร่วมกัน ส่งเสริมการจัดตั้งโปรแกรมการวิจัยร่วมและการดำเนินงานในการพัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของอนุสัญญานี้

มาตรา

19

การควบคุมดูแลเทคโนโลยีชีวภาพ และการจัดสรรผลประโยชน์

1. แต่ละภาคีจำกัต้องดำเนินการทางกฎหมาย, การบริหาร หรือนโยบาย, *เท่าที่เหมาะสม* ในอันที่จะทำให้ภาคีเข้ามีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในกิจกรรมการวิจัยทางเทคโนโลยีชีวภาพ, โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งได้จัดทำให้ทรัพยากรพันธุกรรมสำหรับกรวิจัยนั้น, และหากเป็นไปได้ทำการวิจัยภายในภาคีนั้นๆ
2. แต่ละภาคีจำกัต้องดำเนินการที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่พอ เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้ภาคี โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนา, ได้เข้าถึงตามลำดับก่อนหลัง, ซึ่งผลลัพธ์และผลประโยชน์ที่ได้จากเทคโนโลยีชีวภาพซึ่งใช้ทรัพยากรชีวภาพที่ภาคีเหล่านั้นได้จัดทำให้ ทั้งนี้บนพื้นฐานแห่งความยุติธรรมและความเสมอภาค การเข้าถึงนั้นๆ จำกัต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่รับการตกลงร่วมกัน
3. ภาคีจำกัต้องพิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องมีพิธีสารและรูปแบบของพิธีสาร โดยจัดวางระเบียบวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งรวมทั้ง, โดยเฉพาะอย่างยิ่ง, การเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้าในเรื่องเกี่ยวกับการถ่ายถ่ายอย่างปลอดภัย การดูแล และการใช้ประโยชน์ซึ่งมีขีดจำกัดที่ปรับเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากเทคโนโลยีชีวภาพอันอาจมีผลเสียต่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

4. แต่ละภาคีจำกัต้องดำเนินการโดยตรงหรือโดยอ้อมภายใต้บุคคลใดๆ ทางด้านกฎหมายหรือทางด้านธรรมชาติ ดำเนินงานภายใต้ความยินยอมของตนเกี่ยวกับจัดทำให้สิ่งมีชีวิตดัดแปลงในวรรค 3 ข้างต้น, จัดให้มีข้อมูลซึ่งพอทำได้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และกฎระเบียบความปลอดภัย ซึ่งประเทศภาคีเป็นผู้กำหนด เพื่อการควบคุมดูแลสิ่งมีชีวิตนั้นๆ, เช่นเดียวกับจัดให้มีข้อมูลที่สามารถได้เกี่ยวกับผลกระทบเสียหายที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นจากสิ่งมีชีวิต โดยเฉพาะชนิดซึ่งเป็นทั้งจีโนมดัดแปลงแต่ภาคีซึ่งสิ่งมีชีวิตนั้นๆ จะถูกนำเข้าไป

มาตรา

20

ทรัพยากรการเงิน

1. แต่ละภาคีดำเนินการเพื่อให้, โดยสอดคล้องกับสมรรถภาพของตน, การสนับสนุนทางการเงินและแรงจูงใจสำหรับกิจกรรมในชาติซึ่งมีเจตนาที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของอนุสัญญานี้ ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับแผนการ, ลำดับความสำคัญและโปรแกรมของชาตินั้นๆ
2. ภาคีประเทศที่พัฒนาแล้ว จัดจัดหาทรัพยากรการเงิน ทั้งที่ใหม่และเพิ่มเติมเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ภาคีประเทศที่กำลังพัฒนาได้ชำระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นตามจำนวนตามที่ได้ตกลงไว้ เพื่อการดำเนินงานมาตรการให้บรรลุผลสำเร็จตามข้อผูกพันของอนุสัญญานี้ และเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากบทบัญญัติของอนุสัญญา ซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่ได้ตกลงกันระหว่างภาคีประเทศกำลังพัฒนา กับสถาบันตามที่ได้อ้างถึงในมาตรา 21, ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับนโยบาย, กลยุทธ์, ลำดับความสำคัญของการโปรแกรม, และกฎเกณฑ์ความเหมาะสม และรายการระเบียบค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสมาชิกภาคีได้จัดทำขึ้น ภาคีอื่น, รวมทั้งประเทศซึ่งได้ผ่านเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจการตลาดออกสมัครใจ รับการตามข้อผูกพันของภาคีประเทศพัฒนาแล้ว ตามความมุ่งหมายของมาตรา 21, สมาชิกภาคีจัดทำทรัพยากรการเงินมาภาคีประเทศพัฒนาแล้ว และภาคีอื่นซึ่งสมัครใจรับการระดมเงินของภาคีประเทศพัฒนาแล้ว ในการประชุมครั้งแรก สมาชิกภาคีที่พิจารณาบทวนเป็นระยะและหากจำเป็น การส่งเสริมด้วยการทำงานร่วมกันตามพันธะสัญญาที่จำกัต้องดำเนินการด้วยความสมัครใจได้รับการส่งเสริมด้วยการทำงานร่วมกันตามพันธะสัญญาที่จำกัต้องดำเนินการเกี่ยวกับกองทุนที่พอเพียง, คาดหวังได้, และหมุนเวียนทันเวลา และความสำคัญของการแบ่งปันภารระหว่างภาคี ซึ่งเป็นผู้บริจาคตั้งระบุนานในรายการ
3. ภาคีประเทศที่พัฒนาแล้วอาจให้, และภาคีประเทศกำลังพัฒนาจักให้ให้เป็นประโยชน์, ทรัพยากรการเงิน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามอนุสัญญานี้ โดยผ่านทางช่องทางแบบทวิภาคี, ภูมิภาค หรือพหุภาคีอื่นๆ ด้วย
4. ขอบเขตที่ภาคีประเทศกำลังพัฒนาจะดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพมีผลตามพันธสัญญาภายใต้อนุสัญญานี้ จะขึ้นอยู่กับการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพของภาคีประเทศพัฒนาแล้วตามพันธสัญญาของตนภายใต้อนุสัญญานี้ ที่เกี่ยวข้องกันกับทรัพยากรการเงินและการถ่ายทอดเทคโนโลยี และจะดำเนินอย่างเต็มที่ถึงความจริงที่ว่าการทำงานทางเศรษฐกิจและสังคมและการกำจัดความยากจนเป็นความสำคัญอันดับแรกและเหนืออันดับ สำหรับภาคีประเทศกำลังพัฒนา
5. ภาคีจักต้องดำเนินการอย่างเต็มที่ถึงความต้องการโดยเฉพาะเจาะจงและสถานการณ์พิเศษของประเทศที่พัฒนาแล้วหลังในการดำเนินงานกิจกรรมของประเทศนั้นซึ่งเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนทุนและการถ่ายทอดเทคโนโลยี

4. ภาคีจำเป็นต้องพิจารณาเสริมสร้างระบบการเงินที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อสนับสนุนให้ทรัพยากรทางการเงินสำหรับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

มาตรา

22

ความสัมพันธ์กับอนุสัญญาาระหว่างประเทศอื่น ๆ

1. บทบัญญัติของอนุสัญญาฉบับนี้ จัดไม่มีผลต่อสิทธิและข้อผูกพันของภาคีใด อันเกิดจากความตกลงระหว่างประเทศใดๆ ที่มีอยู่แล้ว ยกเว้นในกรณีที่มีการใช้สิทธิและข้อผูกพันเหล่านั้น เป็นผลให้เกิดความเสียหายร้ายแรงหรือการคุกคามต่อความหลากหลายทางชีวภาพ
2. ภาคีจำเป็นต้องดำเนินการตามอนุสัญญาฉบับนี้ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางทะเล โดยสอดคล้องกับสิทธิและข้อผูกพันของรัฐ ที่อยู่ภายใต้กฎหมายทางทะเล

มาตรา

23

สมาชิกภาคี

1. โดยนัยของสมาชิกภาคีที่ได้รับการจัดตั้งขึ้น การประชุมครั้งแรกของสมาชิกภาคีต้องถูกเรียกประชุม โดยผู้อำนวยการบริหารโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ ภายในไม่เกินหนึ่งปีหลังจากอนุสัญญาฉบับนี้ มีผลบังคับใช้ ต่อจากนั้นการประชุมสามัญของสมาชิกภาคีต้องจัดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่สม่าเสมอ ซึ่งจะได้รับพิจารณาจากสมัชชาภาคีในการประชุมครั้งแรก
2. การประชุมพิเศษของสมาชิกภาคีต้องมีขึ้นในเวลาอื่นๆ ที่สมัชชาภาคีเล็งเห็นว่ามีความจำเป็น หรือตามคำขอร้องเป็นลายลักษณ์อักษรจากภาคีใดๆ ทั้งนี้ กำหนดให้ดำเนินการภายในหกเดือนหลังจากที่ภาคีได้รับทราบจากสำนักเลขาธิการ และภาคีต้องได้รับความเห็นชอบอย่างน้อยจากหนึ่งในสามของภาคีก่อน
3. สมัชชาภาคีจำเป็นต้องได้รับมติเห็นชอบและยอมรับกฎเกณฑ์ของขั้นตอนวิธีพิจารณาสำหรับสมาชิกภาคีเองและสำหรับคณะกรรมการซึ่งสมัชชาภาคีอาจตั้งขึ้นเช่นเดียวกับกฎเกณฑ์ทางการเงินซึ่งครอบคลุมการให้ทุนสนับสนุนสำนักเลขาธิการ ในการประชุมสามัญจำเป็นต้องมีการรับรองงบประมาณเพื่อนำไปใช้ตามวาระหนึ่ง จนกว่าการประชุมสามัญครั้งต่อไปจะมาถึง
4. สมัชชาภาคีจำเป็นต้องควบคุมการพิจารณาบทขอการดำเนินการตามอนุสัญญา และเพื่อความมุ่งหมายดังนี้ จัดตั้ง

6. ภาคีพิจารณาสถานภาพพิเศษอันเป็นผลจากการที่ความหลากหลายทางชีวภาพมีความเป็นอิสระทั้งในด้านภาระกระจายตัวและทำเลที่ตั้ง ซึ่งเกิดในภาคีประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นเกาะเล็ก ๆ

7. ควรพิจารณาด้วยถึงสถานการณ์พิเศษของประเทศกำลังพัฒนา รวมถึงประเทศที่มีสภาพแวดล้อมเปราะบางที่สุด ดังเช่น ประเทศในเขตทะเลทรายและกึ่งทะเลทราย, พื้นที่ชายฝั่งและภูเขา

มาตรา

21

กลไกการเงิน

1. จัดตั้งกลไกสำหรับบงกชอยู่ของทรัพยากรการเงินแก่ภาคีประเทศกำลังพัฒนา, ตามความมุ่งหมายของอนุสัญญาฉบับนี้ บนพื้นฐานของการให้เปล่าหรือให้แบบผ่อนปรน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ตั้งบรรยายในมาตราที่กล่าวถึงมีบทบาทหน้าที่ภายใต้ขอบเขตอำนาจและการแนะนำของสมัชชาภาคีและจมีภาระที่จัดตั้งและจัดการโดยสถาบัน ดังที่สมัชชาได้มีมติแต่งตั้งในการประชุมครั้งแรกฉบับนี้ การดำเนินการของกลไกจัดกระทำโดยสถาบัน ดังที่สมัชชาได้มีมติแต่งตั้งในการประชุมครั้งแรกตามความมุ่งหมายของอนุสัญญาฉบับนี้ สมัชชาภาคีจะกำหนดนโยบาย, กลยุทธ์, ลำดับความสำคัญของการไปแรกเริ่ม ในการบริการตรวจสอบความถี่ตามต้องการในเรื่องความคาดหมายได้, ความพอเพียงและการทำงานในเวลา ของเงินทุนตั้งได้อย่างถึงในมาตรา 20 ทั้งนี้ โดยสอดคล้องกับปริมาณทรัพยากรที่ต้องการ ซึ่งสมัชชาภาคีจะกำหนดเป็นระยะ และความสัมพันธ์ของการใช้ประโยชน์ระหว่างประเทศผู้บริจาค ดังระบุนามในรายการที่อ้างถึงในมาตรา 20, วรรค 2 การบริการโดยสมัครใจอาจจะทำได้ โดยภาคีประเทศพัฒนาแล้ว และโดยประเทศอื่นและแหล่งอื่น กลไกจัดดำเนินการภายในระบบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยและโปร่งใส
2. สืบเนื่องจากวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา สมัชชาภาคีจำเป็นต้องกำหนดนโยบาย, กลยุทธ์และลำดับความสำคัญของโปรแกรม เช่นเดียวกับกฎเกณฑ์โดยละเอียดและแนวทางการสร้างความเหมาะสมในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรการเงิน รวมทั้ง การติดตามตรวจสอบและประเมินคุณค่าการใช้ประโยชน์นั้น ด้วยความสมัครใจ สมัชชาภาคีจำเป็นต้องตัดสินใจในการจัดการให้มีผลการดำเนินงานในวรรค 1 ข้างต้น หลังจากได้มีการปรึกษาหารือกับสถาบันซึ่งได้รับมอบหมายในการดำเนินการกลไกทางการเงินแล้ว
3. สมัชชาภาคี จัดตั้งพิจารณาบทขอประสิทธิผลของกลไก ที่ได้จัดตั้งขึ้นภายในมาตราที่ ซึ่งรวมถึงกฎเกณฑ์และแนวทางการดำเนินงานในวรรค 2 ข้างต้น ภายในระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 2 ปี หลังจากอนุสัญญา มีผลบังคับใช้และต่อจากนั้นด้วยความสมัครใจ บนพื้นฐานของการพิจารณาบทขอ นั้นจัดตั้งดำเนินการอย่างเหมาะสมเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของกลไกหากจำเป็น

- เอ) กำหนดรูปแบบ และช่วงระยะเวลาการถ่ายโอนข้อมูลที่สำคัญที่จะต้องเสนอตามมาตรา 26 และพิจารณาข้อมูลนั้นเช่นเดียวกับรายละเอียดของกรรมการใดๆ เป็นผู้เสนอ
- บี) พิจารณาบทขอเสนอแนะทางวิทยาศาสตร์, วิชาการและเทคโนโลยีเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเสนอโดยสอดคล้องกับมาตรา 25
- ซี) พิจารณาและยอมรับ, หากเป็นไปได้ถาวร, พิธีสารมาใช้โดยสอดคล้องกับมาตรา 28
- ดี) พิจารณาและยอมรับ, หากเป็นไปได้ถาวร, ข้อแก้ไขปรับปรุงอนุสัญญาฉบับนี้ และภาคผนวกมาใช้, โดยสอดคล้องกับมาตรา 29 และ 30
- อี) พิจารณาข้อแก้ไขปรับปรุงในพิธีสารใดๆ เช่นเดียวกันกับภาคผนวกใดๆ นอกจากนั้น, และ, หากตัดสินใจดังนั้น, เสนอแนะการยอมรับ ต่อภาคีของพิธีสารที่เกี่ยวข้อง
- เอฟ) พิจารณาและยอมรับ, หากเป็นไปได้ถาวร, ภาคผนวกเพิ่มเติมแก่อนุสัญญาฉบับนี้มาใช้, โดยสอดคล้องกับมาตรา 30
- จี) จัดตั้งคณะกรรมการดังกล่าว, โดยเฉพาะเพื่อให้ข้อเสนอแนะทางวิทยาศาสตร์และวิชาการ หากดูเสมือนว่ามีความจำเป็นเพื่อการดำเนินการตามอนุสัญญาฉบับนี้
- เอช) ติดต่อประสานงาน, ผ่านสำนักเลขาธิการ, กับองค์กรบริหารสำหรับอนุสัญญาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ ที่ครอบคลุมในอนุสัญญาฉบับนี้ โดยพิจารณาถึงการวางรูปแบบความร่วมมือระหว่างองค์กรดังกล่าว, และ

ไอ) พิจารณาและดำเนินการเพิ่มเติมใดๆ ที่อาจจำเป็นเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายของอนุสัญญาฉบับนี้ ตามประสบการณ์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของอนุสัญญา

5. สหประชาชาติ, หน่วยงานพิเศษของสหประชาชาติและหน่วยงานการพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ เช่นเดียวกับรัฐใดๆ ซึ่งมีझेภาคีในอนุสัญญาฉบับนี้ อาจส่งผู้แทนเข้าสังเกตการณ์ในการประชุมสมัชชาภาคีได้ องค์กรหรือหน่วยงานอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นอย่างอื่นไม่มีคุณสมบัติเหมาะสมในสาขาซึ่งเกี่ยวข้องกับอนุรักษ์และภาว้ใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพที่ได้แจ้งให้สำนักเลขาธิการทราบความปรารถนาในการเข้าสังเกตการณ์ในการประชุมสมัชชาภาคี อาจได้รับอนุญาตให้เข้าประชุมได้ หากอย่างน้อยหนึ่งในสามของภาคีมิได้คัดค้าน การอนุญาติให้เข้าประชุมและการมีส่วนร่วมในการประชุม จัดต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ตามระเบียบวิธีปฏิบัติซึ่งได้รับการรับรองจากสมัชชาภาคีแล้ว

มาตรา
24

สำนักเลขาธิการ

- 1. โดยนัยนี้สำนักเลขาธิการจึงได้รับการจัดตั้งขึ้น บทบาทหน้าที่ของสำนักเลขาธิการที่จะต้อง
  - เอ) เพื่อจัดและให้บริการสำหรับการประชุมของสมัชชาภาคีดังกล่าวกำหนดในมาตรา 23
  - บี) เพื่อปฏิบัติหน้าที่ ตามที่ได้รับมอบหมายจากพิธีสารใดๆ
  - ซี) เพื่อเตรียมรายงาน เกี่ยวกับกับการบริหารตามภาระหน้าที่ของตนภายใต้อนุสัญญาฉบับนี้ และเสนอรายงานนั้นต่อสมัชชาภาคี
  - ดี) เพื่อประสานงานกับองค์การระหว่างประเทศอื่นที่เกี่ยวข้องและ, โดยเฉพาะเข้าดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารและการทำสัญญา ซึ่งอาจจำเป็นในการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ, และ
  - อี) เพื่อปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ซึ่งอาจได้รับมอบหมายจากสมัชชาภาคี
2. ในการประชุมสามัญครั้งแรก, สมัชชาภาคีลั้กต้องแต่งตั้งสำนักเลขาธิการจากองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งได้สมรรถนะที่จะดำเนินงานได้ ซึ่งได้แสดงความจำนงที่จะทำหน้าที่สำนักเลขาธิการภายใต้อนุสัญญาฉบับนี้

มาตรา
25

คณะที่ปรึกษาทางวิทยาศาสตร์, วิชาการและเทคโนโลยี

1. คณะกรรมการตามบทบัญญัติเพื่อให้คำปรึกษาทางวิทยาศาสตร์, วิชาการและเทคโนโลยี, โดยนัยนี้ จึงได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยสมัชชาภาคี, และเข้าที่หมาะสม, คณะกรรมการอื่นในการให้คำปรึกษาอย่างทันเวลาเกี่ยวกับการดำเนินการตามอนุสัญญาฉบับนี้ คณะกรรมการนี้จักยึดให้ภาคีทั้งปวงมีส่วนร่วมและจัดดำเนินการแบบสหวิชา คณะกรรมการนี้จักประกอบด้วยผู้แทนรัฐบาลที่มีสมรรถนะในสาขาที่เกี่ยวข้องกับวิชาการเฉพาะด้าน คณะกรรมการนี้จักรายงานต่อสมัชชาเป็นระยะเกี่ยวกับทุกแง่มุมในการดำเนินงานของตน

2. ภายใต้อำนาจและโดยสอดคล้องกับแนวทางที่ได้วางไว้โดยสมัชชาภาคีและตามคำร้องขอคณะนี้จึงต้องมี

- เอ) เสนอการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และวิชาการเกี่ยวกับสถานภาพความหลากหลายทางชีวภาพ
  - บี) เตรียมการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และวิชาการเกี่ยวกับผลของมาตรการประเภทต่างๆ ที่ดำเนินการโดยสอดคล้องกับบทบัญญัติของอนุสัญญา
  - ซี) จำนวนกรณีประเทศไนโละยีซึ่งเริ่มสร้างสรรค์, เทคโนโลยีมีประสิทธิภาพและเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและผลิตภัณฑ์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนและแนะนำเกี่ยวกับวิถีทางและรูปแบบการส่งเสริมการพัฒนาและ/หรือการถ่ายทอดเทคโนโลยีดังกล่าว
  - ดี) ให้คำแนะนำเกี่ยวกับโปรแกรมทางวิทยาศาสตร์และความร่วมมือระหว่างประเทศในการวิจัยและการพัฒนาเกี่ยวกับภาคอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน, และ
  - อี) ตอบสนองต่อคำถามทางวิทยาศาสตร์, วิชาการ, เทคโนโลยีและวิธีการ ซึ่งสมัชชาภาคี และคณะกรรมการของสมัชชาภาคีอาจจะเสนอต่อหน่วย
3. บทบาทหน้าที่ของเขตในการรับมืออันยาก, การจัดระบบและการปฏิบัติงานของคณะกรรมการนี้อาจจะได้รับการเพิ่มเติมในรายละเอียดโดยสมัชชาภาคี

มาตรา 26

รายงาน

แต่ละภาคีก็ต้องเสนอต่อสมัชชาภาคี, เป็นระยะตามที่สมัชชาภาคีกำหนด, รายงานเกี่ยวกับมาตรการซึ่งได้ดำเนินการไปเพื่อปฏิบัติตามบทบัญญัติของอนุสัญญา และประสิทธิภาพของมาตรการนั้นในอันที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาดังนี้

มาตรา 27

การยุติข้อพิพาท

1. ในกรณีที่มีข้อพิพาทระหว่างภาคีเกี่ยวกับการตีความและการใช้อนุสัญญาดังนี้ ภาคีที่เกี่ยวข้องจะต้องหาข้อยุติโดยการเจรจา
2. หากภาคีที่เกี่ยวข้องไม่สามารถตกลงกันได้โดยการเจรจา ภาคีนั้นอาจร่วมกับภาคีความช่วยเหลือจากหรือเรียกร้องให้มีการไกล่เกลี่ยจากบุคคลที่สาม
3. เพื่อให้ลุล่วง, ยอมรับ, เห็นชอบ, หรือภาคยานุวัติอนุสัญญาดังนี้, หรือในเวลาใดภายหลังจากนั้น, รัฐหนึ่งๆ หรือองค์การสหประชาชาติจะระงับการดำเนินการ อาจแถลงการณ์เป็นลายลักษณ์อักษรกับผู้รับมอบเกี่ยวกับข้อพิพาทที่ไม่ได้รับการแก้ไข, โดยสอดคล้องกับวรรค 1 หรือวรรค 2 ข้างต้น, ว่า ยอมรับรูปแบบการยุติข้อพิพาทประการใดประการหนึ่งหรือทั้งสองประการดังต่อไปนี้, อันเป็นการมีบังคับ,
  - เอ) การตัดสินโดยอนุญาโตตุลาการ โดยสอดคล้องกับขั้นตอนวิธีการที่ได้วางไว้ในส่วน 1 ของภาคผนวก II
  - บี) เสนอข้อพิพาทต่อศาลโลกให้ตัดสิน
4. หากภาคีที่มีข้อพิพาทมิได้, โดยสอดคล้องกับวรรค 3 ข้างต้น, ยอมรับขั้นตอนวิธีการเดียวกันหรือขั้นตอนวิธีการใดๆ ภาคีนั้นจำเป็นต้องเสนอข้อพิพาทต่อคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ตัดสิน โดยสอดคล้องกับส่วน 2 ภาคผนวก II เว้นเสียแต่ว่าภาคีนั้นจะตกลงเป็นประการอื่น
5. บทบัญญัติของมาตรานี้จักนำไปใช้กับพิธีสารใดๆ ก็ได้ ยกเว้นแต่ว่าได้กำหนดไว้ในพิธีสารที่เกี่ยวข้องแล้ว

มาตรา 28

การรับรองพิธีสาร

1. ภาคีจะต้องร่วมมือในการจัดทำและรับรองพิธีสารของอนุสัญญาดังนี้
2. พิธีสารดังกล่าวจะต้องได้รับการรับรองในการประชุมสมัชชาภาคี
3. สำนักเลขานุการจักจัดส่งเนื้อหาของพิธีสารใดๆ ที่ได้รับการเสนอขึ้นมา ให้แก่ภาคีภายในหกเดือนก่อนการประชุมนั้น

มาตรา
30

การรับรองและการแก้ไขภาคผนวก

1. ภาคผนวกของอนุสัญญาฉบับนี้ หรือพิธีสารใดๆ จัดเป็นส่วนประกอบของอนุสัญญา หรือของพิธีสารนั้น, ตามแต่กรณี, และ, หากมิได้กำหนดไว้เป็นประการอื่น, การรับรองอนุสัญญา หรือพิธีสาร ทำให้เป็นการรับรองภาคผนวกใดๆ ด้วย ในเวลาเดียวกันนั้นภาคผนวกนั้นจักต้องกำหนดในเรื่องเกี่ยวกับวิธีการ, วิทยาศาสตร์, วิชาการ, และการบริหาร
2. ยกเว้นที่อาจได้กำหนดไว้ในพิธีสารใดๆ ที่เกี่ยวกับภาคผนวกของพิธีสารนั้น, จักต้องประยุกต์ใช้วิธีการดังต่อไปนี้ในการนำเสนอ, การรับรอง, และการผลบบังคับใช้ ของภาคผนวกที่เพิ่มเติมของอนุสัญญาฉบับนี้ หรือภาคผนวกของพิธีสารใดๆ
  - เอ) ภาคผนวกของอนุสัญญาฉบับนี้หรือพิธีสารใดจักต้องถูกเสนอและได้รับการยอมรับโดยสอดคล้องกับวิธีการที่วางไว้ในมาตรา 29
  - บี) ภาคใด ซึ่งไม่สามารถจะเห็นชอบกับภาคผนวกเพิ่มเติมของอนุสัญญาฉบับนี้ หรือภาคผนวกของพิธีสารใดๆ จักต้องแจ้งผู้รับมอบ, โดยลายลักษณ์อักษร, ภายในหนึ่งปีจากวันที่ได้รับการติดต่อเพื่อขอการรับรองจากผู้รับมอบ ผู้รับมอบจักแจ้งภาคีที่ส่ง โดยปราศจากการล่าช้าเกี่ยวกับหนังสือแสดงความเห็นซึ่งได้รับมา ภาคีหนึ่งๆ อาจถอนเรื่องที่ได้แสดงการคัดค้านไปแล้วในเวลาใดก็ตาม และภาคผนวกจัก, ทันทีทันทีได้นั้น, มีผลบังคับใช้สำหรับภาคีนั้นตามเงื่อนไขภายใต้อนุวรรค ซี) ข้างล่างนี้
  - ซี) เมื่อครบกำหนดโดยอายุในหนึ่งปีจากวันที่ได้รับการติดต่อเพื่อขอการรับรองจากผู้รับมอบ ภาคผนวกก็จะมีผลบังคับใช้สำหรับทุกภาคีของอนุสัญญาฉบับนี้ หรือของพิธีสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมิได้เสนอหนังสือแจ้งความเห็น ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับบทบัญญัติตามอนุวรรค บี) ข้างต้น
3. การเสนอ, การรับรองและการมีผลบังคับใช้ของข้อแก้ไขภาคผนวกของอนุสัญญาฉบับนี้หรือของพิธีสารใดๆ จักอยู่ภายใต้วิธีการเดียวกันกับการเสนอ, การรับรองและการมีผลบังคับใช้ของภาคผนวกของอนุสัญญา และภาคผนวกของพิธีสารใดๆ
4. หากภาคผนวกเพิ่มเติมหรือข้อแก้ไขของภาคผนวกเกี่ยวข้องกับข้อแก้ไขของอนุสัญญาฉบับนี้ หรือของพิธีสารใดๆ ภาคผนวกหรือข้อแก้ไขเพิ่มเติมจักไม่มีผลบังคับใช้จนกว่าจะถึงเวลาที่ข้อแก้ไขของอนุสัญญา หรือของพิธีสารที่เกี่ยวข้องมีผลบังคับใช้

25

มาตรา
29

การแก้ไขอนุสัญญา หรือพิธีสาร

1. ภาคีใดๆ อาจเสนอข้อแก้ไขสำหรับอนุสัญญาฉบับนี้ ภาคีใดๆ ของพิธีสารอาจเสนอข้อแก้ไขสำหรับพิธีสารนั้นๆ
2. ข้อแก้ไขในอนุสัญญาฉบับนี้จักต้องได้รับการรับรองในที่ประชุมของสมัชชาภาคี การแก้ไขในพิธีสารใดๆ จักต้องได้รับการรับรองในการประชุมภาคีของพิธีสารที่เป็นปัญหานั้น เนื้อหาของข้อแก้ไขใดๆ ที่เสนอขึ้นมาในอนุสัญญาฉบับนี้ หรือในพิธีสารใดๆ, ยกเว้นซึ่งได้ถูกกำหนดโดยพิธีสารนั้นๆ จักต้องถูกส่งให้แก่ภาคีของสัญญาที่เป็นปัญหานั้นๆ โดยสำนักเลขาธิการอย่างน้อยหกเดือนก่อนการประชุมเพื่อรับรองข้อแก้ไขดังกล่าว สำนักเลขาธิการจักต้องส่งข้อแก้ไขที่เสนอขึ้นมานี้ให้แก่ผู้ลงนามในอนุสัญญาฉบับนี้ เพื่อทราบด้วย
3. ภาคีจักต้องใช้ความพยายามทุกวิถีทางที่จะให้มีการตกลงเกี่ยวกับข้อแก้ไขที่เสนอมานำในอนุสัญญาฉบับนี้หรือในพิธีสารใดๆ โดยการขอความเห็นชอบจากทุกฝ่าย หากความพยายามทั้งหมดในการขอความเห็นชอบไม่ได้ถูกใช้หมดสิ้นแล้วหรือไม่ได้มีการตกลงข้อแก้ไขนั้นจักต้องได้รับการรับรองโดยเสียงส่วนใหญ่ ดังแต่สองในสามเสียงขึ้นไปจากภาคีที่เป็นปัญหานั้น ที่มาประชุมและลงคะแนนเสียงและผู้รับมอบจักต้องเสนอข้อแก้ไขนั้นแก่ภาคีทั้งหลายเพื่อการให้สัตยาบัน, การยอมรับ หรือการเห็นชอบ
4. การให้สัตยาบัน, การยอมรับหรือการเห็นชอบแก้ไขจักต้องแจ้งแก่ผู้รับมอบภายใต้ดูแลรักษาเป็นลายลักษณ์อักษร ข้อแก้ไขซึ่งได้รับการรับรองโดยสอดคล้องกับวรรค 3 ข้างต้น จักมีผลบังคับใช้ระหว่างภาคีที่ส่งมอบรับข้อแก้ไขนั้น ทั้งนี้ในวันที่กำลังจากที่ได้ส่งมอบสัตยาบันสาร, การยอมรับ หรือการเห็นชอบโดยอย่างน้อยสองในสามของภาคีของอนุสัญญาฉบับนี้ หรือภาคีของพิธีสารที่เกี่ยวข้องตามหลักการเช่นนี้ ข้อแก้ไขดังกล่าวจักมีผลบังคับใช้สำหรับภาคีอื่นในวันที่กำลังหลังจากที่ภาคีนั้นได้ส่งมอบสัตยาบันสาร, การยอมรับหรือการเห็นชอบต่อข้อแก้ไขนั้นแล้ว
5. ตามความมุ่งหมายของมาตราที่ "ภาคีที่มาประชุมและลงคะแนนเสียง" หมายถึงภาคีที่มาประชุมและลงคะแนนออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้าน

24

มาตรา

31

สิทธิที่จะออกเสียง

1. ยกเว้นดังได้กำหนดในวรรค 2 ข้างล่างนี้, แต่ละภาคีของอนุสัญญา หรือของพิธีสารใดๆ จะมีหนึ่งเสียง
2. องค์การสหประชาชาติจะระดับภูมิภาค, ในเรื่องที่อยู่ในอำนาจซึ่งได้รับมอบหมาย, จะต้องใช้สิทธิของตนที่จะออกเสียงด้วยจำนวนเสียงเท่ากับจำนวนรัฐสมาชิกของตนซึ่งเป็นภาคีของอนุสัญญานี้ หรือของพิธีสารที่เกี่ยวข้อง องค์การอื่นๆ จะต้องไม่ใช้สิทธิออกเสียงหากรัฐสมาชิกของตนได้ใช้สิทธิแล้ว และในทำนองกลับกันรัฐสมาชิกจะต้องไม่ใช้สิทธิออกเสียง หากองค์การนั้นๆ ได้ใช้สิทธิแล้ว

มาตรา

32

ความสัมพันธ์ระหว่างอนุสัญญานี้กับพิธีสาร

1. รัฐหนึ่งๆ หรือองค์การสหประชาชาติจะระดับภูมิภาคอาจไม่กลายเป็นภาคีของพิธีสารหากมิได้เป็นหรือ, ในเวลาเดียวกันกลายมาเป็น, ภาคีของอนุสัญญานี้
2. มติภายในพิธีสารใด จะต้องได้รับการดำเนินงานโดยภาคีของพิธีสารที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ภาคีใดๆ ซึ่งมิได้ให้สัตยาบัน, ยอมรับ, หรือเห็นชอบ กับพิธีสารหนึ่งๆ อาจเข้าร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์ในการประชุมใดๆ ของภาคีพิธีสาร นั้นๆ ได้

มาตรา

33

การลงนาม

อนุสัญญานี้จะเปิดให้มีการลงนาม ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร โดยทุกประเทศและองค์การสหประชาชาติจะระดับภูมิภาคใด ในระหว่างวันที่ 5 มิถุนายน 2535 จนถึง 14 มิถุนายน 2536 และ ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ ในกรุงนิวยอร์ก ในระหว่าง วันที่ 15 มิถุนายน 2535 จนถึง 4 มิถุนายน 2536

มาตรา

34

การให้สัตยาบัน, การยอมรับหรือการเห็นชอบ

1. อนุสัญญานี้ และพิธีสารใดๆ จะอยู่ภายใต้การให้สัตยาบัน, การยอมรับหรือการเห็นชอบโดยรัฐต่างๆ และโดยองค์การสหประชาชาติจะระดับภูมิภาค สัตยาบันสาร, สารยอมรับ, หรือสารเห็นชอบจะถูกเก็บสะสมไว้ที่ผู้รับมอบ
2. องค์การใดๆ ที่อ้างถึงในวรรค 1 ข้างต้น ซึ่งกลายมาเป็นภาคีของอนุสัญญา หรือของพิธีสารใดๆ โดยที่รัฐสมาชิกของตนมิได้เป็นภาคี จะต้องถูกผูกพันทั้งหมดภายใต้อนุสัญญา หรือพิธีสารที่เกี่ยวข้ององค์การและรัฐสมาชิกขององค์การนั้นจำกัดสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามข้อผูกพันภายใต้อนุสัญญา หรือพิธีสาร, ตามแต่กรณี ในกรณีเช่นนี้องค์การและรัฐสมาชิกจักไม่ได้รับโอกาสให้ใช้สิทธิภายใต้อนุสัญญา หรือพิธีสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกัน
3. ในสัตยาบันสาร, สารยอมรับหรือสารเห็นชอบ องค์การดังกล่าวจึงได้อ้างถึงในวรรค 1 ข้างต้น จักประกาศขอบเขตของสมรรถภาพของตนในการรับภาระที่เกี่ยวข้องที่ครอบคลุมโดยอนุสัญญา หรือพิธีสารที่เกี่ยวข้อง องค์การเหล่านี้ จะต้องแจ้งให้ผู้รับมอบทราบเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในขอบเขตของสมรรถภาพของตนที่เกี่ยวข้อง

มาตรา

35

การภาคยานุวัติ

1. อนุสัญญานี้ และพิธีสารใดๆ จักเปิดให้รัฐและองค์การสหประชาชาติจะระดับภูมิภาค ภาคยานุวัติ ตั้งแต่วันที่อนุสัญญา หรือพิธีสารที่เกี่ยวข้องได้เปิดการลงนามแล้ว ภาคยานุวัติสาร จักถูกเก็บรวบรวมไว้ที่ผู้รับมอบหมายให้ดูแลรักษา
2. ภาคยานุวัติสาร, องค์การดังกล่าวจึงได้อ้างถึงในวรรค 1 ข้างต้น จักแถลงขอบเขตของสมรรถภาพของตนในการรับภาระ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยอนุสัญญา หรือพิธีสารที่เกี่ยวข้อง องค์การนี้ จักแจ้งให้ผู้รับมอบทราบด้วย หากมีการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตของสมรรถภาพของตนในการรับภาระ
3. บทบัญญัติของมาตรา 34, วรรค 2 จักสามารถนำไปใช้กับองค์การสหประชาชาติจะระดับภูมิภาค ซึ่งเข้าร่วมเป็นภาคีใหม่ของอนุสัญญานี้หรือพิธีสารใดๆ ได้

มาตรา 38

การเพิกถอน

1. ในเวลาใดก็ตามหลังจากวันที่อนุสัญญา ได้มีผลบังคับใช้สำหรับภาคีแล้วสองปี ภาคีนั้นอาจจะถอนตัวจากอนุสัญญา โดยแจ้งให้ทราบเป็นลายลักษณ์อักษรแก่ผู้รับมอบ
2. การเพิกถอนใดๆ จำต้องมีผลสิ้นสุดในปีหลังจากวันที่ผู้รับมอบได้รับเรื่องเพิกถอน หรือในวันทีหลังจากนั้น ซึ่งอาจกำหนดไว้ในหนังสือเพิกถอน
3. ภาคีใดๆ ซึ่งถอนตัวออกจกอนุสัญญานี้จักต้องได้รับการพิจารณาว่าได้ถอนตัวจากพิธีสารใดๆ ซึ่งเป็นภาคีอยู่ด้วย

มาตรา 39

การจัดให้มีการเงินเฉพาะภาค

โดยถือว่าได้รับการปรับปรุงโครงสร้างเพิ่มเติมที่ โดยสอดคล้องกับความต้องการตามมาตรา 21 กองทุนสิ่งแวดล้อมโลกของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ, โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ และธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาเสริมสร้างและการพัฒนา จำต้องเป็นสถาบันตั้งอยู่ในมาตรา 21 บนพื้นฐานเฉพาะภาค สำหรับในระยะระหว่างการมีผลบังคับใช้อนุสัญญานี้มี จนถึงการประชุมครั้งแรกของสมัชชาภาคี หรือจนกระทั่งสมัชชาภาคี ตัดสินใจกำหนดสถาบัน โดยสอดคล้อง กับมาตรา 21

มาตรา 40

การจัดให้มีสำนักเลขาธิการเฉพาะภาค

สำนักเลขาธิการ ซึ่งจะต้องจัดทำโดยผู้อำนวยการบริหารของโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ จักเป็นสำนักเลขาธิการ ดังได้อ้างถึงในมาตรา 24, วรรค 2 บนพื้นฐานเฉพาะภาค สำหรับในระยะระหว่างการประชุมสมัชชาภาคีใช้อนุสัญญานี้ จนถึงการประชุมครั้งแรกของสมัชชาภาคี

มาตรา 36

การมีผลบังคับใช้

1. อนุสัญญานี้จะมีผลบังคับใช้ในวันที่เก้าสิบหลังจากวันที่มีการมอบสัตยาบันสาร, สารยอมรับ, สารยอมรับ, หรือภาคยานุวัติสาร จำนวนหนึ่งซึ่งได้ระบุในพิธีสารนั้น ได้รับการเก็บรวบรวมไว้แล้ว
2. พิธีสารใดๆ จักมีผลบังคับใช้ในวันที่เก้าสิบหลังจากวันที่ การมอบสัตยาบันสาร, สารยอมรับ, สารเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติสาร จำนวนหนึ่งซึ่งได้ระบุในพิธีสารนั้น ได้รับการเก็บรวบรวมไว้แล้ว
3. สำหรับแต่ละภาคีซึ่งให้สัตยาบัน, ยอมรับ หรือให้ความเห็นชอบกับอนุสัญญานี้ หรือภาคยานุวัติ นอกจากนั้นหลังจากการส่งมอบสัตยาบันสาร, สารยอมรับ, สารเห็นชอบหรือภาคยานุวัติสารลำดับที่สามสิบแล้ว อนุสัญญาลักมีผลบังคับใช้ในวันที่เก้าสิบหลังจากวันที่ภาคีนั้นส่งมอบสัตยาบันสาร, สารยอมรับ, สารเห็นชอบหรือภาคยานุวัติสาร
4. พิธีสารใดๆ, ยกเว้นดังได้กำหนดเป็นการอื่นในพิธีสารนั้น, จักมีผลบังคับใช้สำหรับภาคีที่ได้ให้สัตยาบัน, ยอมรับหรือเห็นชอบกับพิธีสารนั้น หรือภาคยานุวัติ หลังจากอนุสัญญา ได้มีผลบังคับใช้สิบเนืองตามวรรค 2 ข้างต้น ในวันที่เก้าสิบหลังจากวันที่ภาคีส่งมอบสัตยาบันสาร, สารยอมรับ, สารเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติสารแล้ว หรือในวันที่อนุสัญญานี้มีผลบังคับใช้ สำหรับภาคีนั้น, ตามแต่ประการใดจะปรากฏหลัง
5. ตามเจตนาของวรรค 1 และ 2 ข้างต้น สารใดๆ ที่องค์การพลังงานทางเศรษฐกิจจะดับภูมิภาคได้ส่งมอบ จักไม่นับเป็นสารเพิ่มเติมจากที่ได้ส่งมอบโดยสมาชิกภาคีขององค์การนั้น

มาตรา 37

การสงวนสิทธิ

ไม่อาจทำข้อสงวนในอนุสัญญานี้

ส่วน 2 การไกล่เกลี่ย

มาตรา 1

คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จัดได้รับการจัดตั้งขึ้นตามคำร้องขอของหนึ่งในภาคีที่มีข้อพิพาท คณะกรรมการจัด, เว้นเสียแต่ว่าภาคีจัดกลลงเป็นอื่น, ประกอบด้วยกรรมการ ห้า คน, สองคนได้รับการมอบหมายโดยแต่ละภาคีที่เกี่ยวข้อง และประธานคนหนึ่งที่ได้รับเลือกโดยกรรมการอื่นร่วมกัน

มาตรา 2

ในการพิพาทระหว่างมากกว่าสองภาคี ภาคีที่มีผลประโยชน์เหมือนกันกับกลุ่มอนุกรมการมารีการ คนหนึ่งร่วมกันโดยการตกลง หากสองหรือมากกว่าสองภาคีมีผลประโยชน์ต่างกัน หรือไม่ตกลงกัน จำผลผลประโยชน์เหมือนกันหรือไม่ ภาคีดังกล่าวจำกัดมอบหมายมารีการอีกคนหนึ่งแยกต่างหาก

มาตรา 3

หากการมอบหมายใดโดยภาคีไม่ได้เกิดขึ้นภายในสองเดือนหลังจากการร้องขอให้แต่งตั้งคณะกรรมการมารีการ เลขธิการองค์การสหประชาชาติจัด, หากได้รับการขอร้องให้ทำเช่นนั้นโดยภาคีที่ทำเรื่องร้องขอ, มอบหมายดังกล่าวภายในระยะเวลาอีกสองเดือนถัดไป

มาตรา 4

หากประธานของคณะกรรมการมารีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ได้ถูกเลือกภายในสองเดือนหลังจากมารีการ คนสุดท้ายในคณะได้รับการมอบหมาย เลขธิการองค์การสหประชาชาติจัด, หากได้รับการขอร้องให้ทำเช่นนั้นโดยภาคีหนึ่ง, แต่งตั้งประธานภายในระยะเวลาสองเดือนถัดไป

มาตรา 5

คณะกรรมการมารีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจัดทำการศึกษาโดยเสียส่วนใหญ่ของกรรมการมารีการ คณะกรรมการมารีการจัด, เว้นเสียแต่ว่าภาคีที่มีข้อพิพาทตกลงเป็นอื่น, พิจารณากำหนดระเบียบวิธีการเอง คณะกรรมการมารีการจัดยื่นข้อเสนอเพื่อแก้ไขข้อพิพาท ซึ่งภาคีจัดพิจารณาโดยสุจริต

มาตรา 6

การโต้แย้งว่าคณะกรรมการมารีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีอำนาจหรือไม่ จัดได้รับการตัดสินโดยกรรมการ

แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ

โดย ดร.สิริกกุล บรรพพงศ์

พิมพ์และแก้ไขต้นฉบับ

โดย ยุพิน สังข์ทอง

ศิวาพร วรรณรังษี

เอกสาร CBD 2/2536

แก้ไขครั้งสุดท้าย ตุลาคม 2544

กลุ่มงานทรัพยากรชีวภาพ

กองประสานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม

โทรศัพท์ 0-2271-4232-8 ต่อ 226-7, 0-2279-5202

โทรสาร 0-2271-3251, 0-2279-8088

e-mail sirikul@oeppp.go.th, sirikb@yahoo.com

NAGOYA PROTOCOL
ON
ACCESS TO GENETIC RESOURCES
AND THE FAIR AND EQUITABLE
SHARING OF BENEFITS ARISING
FROM THEIR UTILIZATION
TO THE
CONVENTION ON
BIOLOGICAL DIVERSITY

TEXT AND ANNEX

NAGOYA PROTOCOL
ON
ACCESS TO GENETIC RESOURCES
AND THE FAIR AND EQUITABLE
SHARING OF BENEFITS ARISING
FROM THEIR UTILIZATION
TO THE
CONVENTION ON
BIOLOGICAL DIVERSITY

TEXT AND ANNEX

SECRETARIAT OF THE CONVENTION
ON BIOLOGICAL DIVERSITY
MONTREAL

Convention on Biological Diversity
United Nations

Introduction

The Convention on Biological Diversity was opened for signature on 5 June 1992 at the United Nations Conference on Environment and Development (the Rio "Earth Summit") and entered into force on 29 December 1993. The Convention is the only international instrument comprehensively addressing biological diversity. The Convention's three objectives are the conservation of biological diversity, the sustainable use of its components and the fair and equitable sharing of benefits arising from the utilisation of genetic resources.

To further advance the implementation of the third objective, the World Summit on Sustainable Development (Johannesburg, September 2002) called for the negotiation of an international regime, within the framework of the Convention, to promote and safeguard the fair and equitable sharing of benefits arising from the utilisation of genetic resources. The Convention's Conference of the Parties responded at its seventh meeting, in 2004, by mandating its Ad Hoc Open-ended Working Group on Access and Benefit-sharing to elaborate and negotiate an international regime on access to genetic resources and benefit-sharing in order to effectively implement Articles 15 (Access to Genetic Resources) and 8(j) (Traditional Knowledge) of the Convention and its three objectives.

After six years of negotiation, the Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization to the Convention on Biological Diversity was adopted at the tenth meeting of the Conference of the Parties on 29 October 2010, in Nagoya, Japan.

The Protocol significantly advances the Convention's third objective by providing a strong basis for greater legal certainty and transparency to support compliance with and users of genetic resources. Specific obligations to support compliance with domestic legislation or regulatory requirements of the Party providing genetic resources and contractual obligations reflected in mutually agreed terms are a significant innovation of the Protocol. These compliance provisions as well as provisions establishing more predictable conditions for access to genetic resources will contribute to ensuring the sharing of benefits when genetic resources leave a Party providing genetic resources. In addition, the Protocol's provisions on access to traditional knowledge held by indigenous and local communities when it is associated with genetic resources will strengthen the ability of these communities to benefit from the use of their knowledge, innovations and practices.

By promoting the use of genetic resources and associated traditional knowledge, and by strengthening the opportunities for fair and equitable sharing of benefits from their use, the Protocol will create incentives to conserve biological diversity, sustainably use its components, and further enhance the contribution of biological diversity to sustainable development and human well-being.

Secretariat of the Convention on Biological Diversity
United Nations Environmental Programme
413 St. Jacques Street West, Suite 800
Montreal, Quebec, Canada H2Y 1N9
Phone: +1 (514) 288 2220
Fax: +1 (514) 288 6588
E-mail: secretariat@cbd.int
Website: www.cbd.int

© 2011 by the Secretariat of the Convention on Biological Diversity
All rights reserved. Published 2011
Printed in Canada

ISBN: 92-9225-306-9

This publication may be reproduced for educational or non-profit purposes without special permission from the copyright holders, provided acknowledgement of the source is made. The Secretariat of the Convention would appreciate receiving a copy of the publications that use this document as a source.

Local catalogue record:

Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization to the Convention on Biological Diversity : text and annex / Secretariat of the Convention on Biological Diversity.

Summary: "This booklet contains the text and annex of the Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization to the Convention on Biological Diversity."—Provided by publisher.

ISBN 92-9225-306-9

1. Biodiversity conservation — Law and legislation 2. Genetic resources conservation—Law and legislation 3. Biodiversity — International cooperation 4. Biodiversity conservation
I. Convention on Biological Diversity (1992). Protocols, etc., 2010 Oct. 29. II. Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity (2010 : Nagoya, Japan). III. United Nations. K3488 .A48 2011

For further information please contact the Secretariat of the Convention on Biological Diversity

NAGOYA PROTOCOL ON ACCESS TO GENETIC RESOURCES AND THE FAIR AND EQUITABLE SHARING OF BENEFITS ARISING FROM THEIR UTILIZATION TO THE CONVENTION ON BIOLOGICAL DIVERSITY

The Parties to this Protocol,

Being Parties to the Convention on Biological Diversity, hereinafter referred to as "the Convention",

Recalling that the fair and equitable sharing of benefits arising from the utilization of genetic resources is one of three core objectives of the Convention, and recognizing that this Protocol pursues the implementation of this objective within the Convention, *Reaffirming* the sovereign rights of States over their natural resources and according to the provisions of the Convention,

Recalling *further* Article 15 of the Convention,

Recognizing the important contribution to sustainable development made by technology transfer and cooperation to build research and innovation capacities for adding value to genetic resources in developing countries, in accordance with Articles 16 and 19 of the Convention,

Recognizing that public awareness of the economic value of ecosystems and biodiversity and the fair and equitable sharing of this economic value with the custodians of biodiversity are key incentives for the conservation of biological diversity and the sustainable use of its components,

Acknowledging the potential role of access and benefit-sharing to contribute to the conservation and sustainable use of biological diversity, poverty eradication and environmental sustainability and thereby contributing to achieving the Millennium Development Goals,

Acknowledging the linkage between access to genetic resources and the fair and equitable sharing of benefits arising from the utilization of such resources,

Recognizing the importance of providing legal certainty with respect to access to genetic resources and the fair and equitable sharing of benefits arising from their utilization,

Further recognizing the importance of promoting equity and fairness in negotiation of mutually agreed terms between providers and users of genetic resources,

Recognizing *also* the vital role that women play in access and benefit-sharing and affirming the need for the full participation of women at all levels of policy-making and implementation for biodiversity conservation,

Determined to further support the effective implementation of the access and benefit-sharing provisions of the Convention,

Recognizing that an innovative solution is required to address the fair and equitable sharing of benefits derived from the utilization of genetic resources and traditional knowledge associated with genetic resources that occur in transboundary situations or for which it is not possible to grant or obtain prior informed consent,

Recognizing the importance of genetic resources to food security, public health, biodiversity conservation, and the mitigation of and adaptation to climate change,

Recognizing the special nature of agricultural biodiversity, its distinctive features and problems needing distinctive solutions,

Recognizing the interdependence of all countries with regard to genetic resources for food and agriculture as well as their special nature and importance for achieving food security worldwide and for sustainable development of agriculture in the context of poverty alleviation and climate change and acknowledging the fundamental role of the International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture and the FAO Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture in this regard,

Mindful of the International Health Regulations (2005) of the World Health Organization and the importance of ensuring access to human pathogens for public health preparedness and response purposes,

Acknowledging ongoing work in other international forums relating to access and benefit-sharing,

Recalling the Multilateral System of Access and Benefit-sharing established under the International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture developed in harmony with the Convention,

Recognizing that international instruments related to access and benefit-sharing should be mutually supportive with a view to achieving the objectives of the Convention,

Recalling the relevance of Article 8(j) of the Convention as it relates to traditional knowledge associated with genetic resources and the fair and equitable sharing of benefits arising from the utilization of such knowledge,

Noting the interrelationship between genetic resources and traditional knowledge, their inseparable nature for indigenous and local communities, the importance of the traditional knowledge for the conservation of biological diversity and the sustainable use of its components, and for the sustainable livelihoods of these communities,

Recognizing the diversity of circumstances in which traditional knowledge associated with genetic resources is held or owned by indigenous and local communities,

Mindful that it is the right of indigenous and local communities to identify the rightful holders of their traditional knowledge associated with genetic resources, within their communities,

Further recognizing the unique circumstances where traditional knowledge associated with genetic resources is held in countries, which may be oral, documented or in other forms, reflecting a rich cultural heritage relevant for conservation and sustainable use of biological diversity,

Noting the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, and *Affirming* that nothing in this Protocol shall be construed as diminishing or extinguishing the existing rights of indigenous and local communities,

Have agreed as follows:

Article

1

OBJECTIVE

The objective of this Protocol is the fair and equitable sharing of the benefits arising from the utilization of genetic resources, including by appropriate access to genetic resources and by appropriate transfer of relevant technologies, taking into account all rights over those resources and to technologies, and by appropriate funding, thereby contributing to the conservation of biological diversity and the sustainable use of its components.

Article

2

USE OF TERMS

The terms defined in Article 2 of the Convention shall apply to this Protocol. In addition, for the purposes of this Protocol:

- (a) "Conference of the Parties" means the Conference of the Parties to the Convention;
- (b) "Convention" means the Convention on Biological Diversity;
- (c) "Utilization of genetic resources" means to conduct research and development on the genetic and/or biochemical composition of genetic resources, including through the application of biotechnology as defined in Article 2 of the Convention;
- (d) "Biotechnology" as defined in Article 2 of the Convention means any technological application that uses biological systems, living organisms, or derivatives thereof, to make or modify products or processes for specific use;

- (e) "Derivative" means a naturally occurring biochemical compound resulting from the genetic expression or metabolism of biological or genetic resources, even if it does not contain functional units of heredity.

Article

3

SCOPE

This Protocol shall apply to genetic resources within the scope of Article 15 of the Convention and to the benefits arising from the utilization of such resources. This Protocol shall also apply to traditional knowledge associated with genetic resources within the scope of the Convention and to the benefits arising from the utilization of such knowledge.

Article

4

RELATIONSHIP WITH INTERNATIONAL AGREEMENTS AND INSTRUMENTS

1. The provisions of this Protocol shall not affect the rights and obligations of any Party deriving from any existing international agreement, except where the exercise of those rights and obligations would cause a serious damage or threat to biological diversity. This paragraph is not intended to create a hierarchy between this Protocol and other international instruments.
2. Nothing in this Protocol shall prevent the Parties from developing and implementing other relevant international agreements, including other specialized access and benefit-sharing agreements, provided that they are supportive of and do not run counter to the objectives of the Convention and this Protocol.
3. This Protocol shall be implemented in a mutually supportive manner with other international instruments relevant to this Protocol. Due regard should be paid to useful and relevant ongoing work or practices under such international instruments and relevant international organizations, provided that they are supportive of and do not run counter to the objectives of the Convention and this Protocol.
4. This Protocol is the instrument for the implementation of the access and benefit-sharing provisions of the Convention. Where a specialized international access and benefit-sharing instrument applies that is consistent with, and does not run counter to the objectives of the Convention and this Protocol, this Protocol does not apply for the Party or Parties to the specialized instrument in respect of the specific genetic resource covered by and for the purpose of the specialized instrument.

Article

5**FAIR AND EQUITABLE BENEFIT-SHARING**

1. In accordance with Article 15, paragraphs 3 and 7 of the Convention, benefits arising from the utilization of genetic resources as well as subsequent applications and commercialization shall be shared in a fair and equitable way with the Party providing such resources that is the country of origin of such resources or a Party that has acquired the genetic resources in accordance with the Convention. Such sharing shall be upon mutually agreed terms.
2. Each Party shall take legislative, administrative or policy measures, as appropriate, with the aim of ensuring that benefits arising from the utilization of genetic resources that are held by indigenous and local communities, in accordance with domestic legislation regarding the established rights of these indigenous and local communities over these genetic resources, are shared in a fair and equitable way with the communities concerned, based on mutually agreed terms.
3. To implement paragraph 1 above, each Party shall take legislative, administrative or policy measures, as appropriate.
4. Benefits may include monetary and non-monetary benefits, including but not limited to those listed in the Annex.
5. Each Party shall take legislative, administrative or policy measures, as appropriate, in order that the benefits arising from the utilization of traditional knowledge associated with genetic resources are shared in a fair and equitable way with indigenous and local communities holding such knowledge. Such sharing shall be upon mutually agreed terms.

Article

6**ACCESS TO GENETIC RESOURCES**

1. In the exercise of sovereign rights over natural resources, and subject to domestic access and benefit-sharing legislation or regulatory requirements, access to genetic resources for their utilization shall be subject to the prior informed consent of the Party providing such resources that is the country of origin of such resources or a Party that has acquired the genetic resources in accordance with the Convention, unless otherwise determined by that Party.
2. In accordance with domestic law, each Party shall take measures, as appropriate, with the aim of ensuring that the prior informed consent or approval and involvement of indigenous and local communities is obtained for access to

genetic resources where they have the established right to grant access to such resources.

3. Pursuant to paragraph 1 above, each Party requiring prior informed consent shall take the necessary legislative, administrative or policy measures, as appropriate, to:
  - (a) Provide for legal certainty, clarity and transparency of their domestic access and benefit-sharing legislation or regulatory requirements;
  - (b) Provide for fair and non-arbitrary rules and procedures on accessing genetic resources;
  - (c) Provide information on how to apply for prior informed consent;
  - (d) Provide for a clear and transparent written decision by a competent national authority, in a cost-effective manner and within a reasonable period of time;
  - (e) Provide for the issuance at the time of access of a permit or its equivalent as evidence of the decision to grant prior informed consent and of the establishment of mutually agreed terms, and notify the Access and Benefit-sharing Clearing-House accordingly;
  - (f) Where applicable, and subject to domestic legislation, set out criteria and/or processes for obtaining prior informed consent or approval and involvement of indigenous and local communities for access to genetic resources; and
  - (g) Establish clear rules and procedures for requiring and establishing mutually agreed terms. Such terms shall be set out in writing and may include, *inter alia*:
    - (i) A dispute settlement clause;
    - (ii) Terms on benefit-sharing, including in relation to intellectual property rights;
    - (iii) Terms on subsequent third-party use, if any; and
    - (iv) Terms on changes of intent, where applicable.

Article

7**ACCESS TO TRADITIONAL KNOWLEDGE ASSOCIATED WITH GENETIC RESOURCES**

In accordance with domestic law, each Party shall take measures, as appropriate, with the aim of ensuring that traditional knowledge associated with genetic resources that is held by indigenous and local communities is accessed with the prior and informed consent or approval and involvement of these indigenous and local communities, and that mutually agreed terms have been established.

Article

8**SPECIAL CONSIDERATIONS**

In the development and implementation of its access and benefit-sharing legislation or regulatory requirements, each Party shall:

- (a) Create conditions to promote and encourage research which contributes to the conservation and sustainable use of biological diversity, particularly in developing countries, including through simplified measures on access for non-commercial research purposes, taking into account the need to address a change of intent for such research;
- (b) Pay due regard to cases of present or imminent emergencies that threaten or damage human, animal or plant health, as determined nationally or internationally. Parties may take into consideration the need for expeditious access to genetic resources and expeditious fair and equitable sharing of benefits arising out of the use of such genetic resources, including access to affordable treatments by those in need, especially in developing countries;
- (c) Consider the importance of genetic resources for food and agriculture and their special role for food security.

Article

9**CONTRIBUTION TO CONSERVATION AND SUSTAINABLE USE**

The Parties shall encourage users and providers to direct benefits arising from the utilization of genetic resources towards the conservation of biological diversity and the sustainable use of its components.

Article

10**GLOBAL MULTILATERAL BENEFIT-SHARING MECHANISM**

Parties shall consider the need for and modalities of a global multilateral benefit-sharing mechanism to address the fair and equitable sharing of benefits derived from the utilization of genetic resources and traditional knowledge associated with genetic resources that occur in transboundary situations or for which it is not possible to grant or obtain prior informed consent. The benefits shared by users of genetic resources and traditional knowledge associated with genetic resources through this mechanism shall be used to support the conservation of biological diversity and the sustainable use of its components globally.

Article

11**TRANSBOUNDARY COOPERATION**

1. In instances where the same genetic resources are found *in situ* within the territory of more than one Party, those Parties shall endeavour to cooperate, as appropriate, with the involvement of indigenous and local communities concerned, where applicable, with a view to implementing this Protocol.
2. Where the same traditional knowledge associated with genetic resources is shared by one or more indigenous and local communities in several Parties, those Parties shall endeavour to cooperate, as appropriate, with the involvement of the indigenous and local communities concerned, with a view to implementing the objective of this Protocol.

Article

12**TRADITIONAL KNOWLEDGE ASSOCIATED WITH GENETIC RESOURCES**

1. In implementing their obligations under this Protocol, Parties shall in accordance with domestic law take into consideration indigenous and local communities' customary laws, community protocols and procedures, as applicable, with respect to traditional knowledge associated with genetic resources.
2. Parties, with the effective participation of the indigenous and local communities concerned, shall establish mechanisms to inform potential users of traditional knowledge associated with genetic resources about their obligations, including measures as made available through the Access and Benefit-sharing Clearing-House for access to and fair and equitable sharing of benefits arising from the utilization of such knowledge.
3. Parties shall endeavour to support, as appropriate, the development by indigenous and local communities, including women within these communities, of:
  - (a) Community protocols in relation to access to traditional knowledge associated with genetic resources and the fair and equitable sharing of benefits arising out of the utilization of such knowledge;
  - (b) Minimum requirements for mutually agreed terms to secure the fair and equitable sharing of benefits arising from the utilization of traditional knowledge associated with genetic resources; and
  - (c) Model contractual clauses for benefit-sharing arising from the utilization of traditional knowledge associated with genetic resources.

4. Parties, in their implementation of this Protocol, shall, as far as possible, not restrict the customary use and exchange of genetic resources and associated traditional knowledge within and amongst indigenous and local communities in accordance with the objectives of the Convention.

Article

13**NATIONAL FOCAL POINTS AND COMPETENT NATIONAL AUTHORITIES**

1. Each Party shall designate a national focal point on access and benefit-sharing. The national focal point shall make information available as follows:
  - (a) For applicants seeking access to genetic resources, information on procedures for obtaining prior informed consent and establishing mutually agreed terms, including benefit-sharing;
  - (b) For applicants seeking access to traditional knowledge associated with genetic resources, where possible, information on procedures for obtaining prior informed consent or approval and involvement, as appropriate, of indigenous and local communities and establishing mutually agreed terms including benefit-sharing; and
  - (c) Information on competent national authorities, relevant indigenous and local communities and relevant stakeholders.

The national focal point shall be responsible for liaison with the Secretariat.

2. Each Party shall designate one or more competent national authorities on access and benefit-sharing. Competent national authorities shall, in accordance with applicable national legislative, administrative or policy measures, be responsible for granting access or, as applicable, issuing written evidence that access requirements have been met and be responsible for advising on applicable procedures and requirements for obtaining prior informed consent and entering into mutually agreed terms.
3. A Party may designate a single entity to fulfil the functions of both focal point and competent national authority.
4. Each Party shall, no later than the date of entry into force of this Protocol for it, notify the Secretariat of the contact information of its national focal point and its competent national authority or authorities. Where a Party designates more than one competent national authority, it shall convey to the Secretariat, with its notification thereof, relevant information on the respective responsibilities of those authorities. Where applicable, such information shall, at a minimum, specify which competent authority is responsible for the genetic resources sought. Each Party shall

forthwith notify the Secretariat of any changes in the designation of its national focal point or in the contact information or responsibilities of its competent national authority or authorities.

5. The Secretariat shall make information received pursuant to paragraph 4 above available through the Access and Benefit-sharing Clearing-House.

Article

14**THE ACCESS AND BENEFIT-SHARING CLEARING-HOUSE AND INFORMATION-SHARING**

1. An Access and Benefit-sharing Clearing-House is hereby established as part of the clearing-house mechanism under Article 18, paragraph 3, of the Convention. It shall serve as a means for sharing of information related to access and benefit-sharing. In particular, it shall provide access to information made available by each Party relevant to the implementation of this Protocol.
2. Without prejudice to the protection of confidential information, each Party shall make available to the Access and Benefit-sharing Clearing-House any information required by this Protocol, as well as information required pursuant to the decisions taken by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol. The information shall include:
  - (a) Legislative, administrative and policy measures on access and benefit-sharing;
  - (b) Information on the national focal point and competent national authority or authorities; and
  - (c) Permits or their equivalent issued at the time of access as evidence of the decision to grant prior informed consent and of the establishment of mutually agreed terms.
3. Additional information, if available and as appropriate, may include:
  - (a) Relevant competent authorities of indigenous and local communities, and information as so decided;
  - (b) Model contractual clauses;
  - (c) Methods and tools developed to monitor genetic resources; and
  - (d) Codes of conduct and best practices.
4. The modalities of the operation of the Access and Benefit-sharing Clearing-House, including reports on its activities, shall be considered and decided upon by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol at its first meeting, and kept under review thereafter.

Article

15**COMPLIANCE WITH DOMESTIC LEGISLATION
OR REGULATORY REQUIREMENTS ON ACCESS
AND BENEFIT-SHARING**

1. Each Party shall take appropriate, effective and proportionate legislative, administrative or policy measures to provide that genetic resources utilized within its jurisdiction have been accessed in accordance with prior informed consent and that mutually agreed terms have been established, as required by the domestic access and benefit-sharing legislation or regulatory requirements of the other Party.
2. Parties shall take appropriate, effective and proportionate measures to address situations of non-compliance with measures adopted in accordance with paragraph 1 above.
3. Parties shall, as far as possible and as appropriate, cooperate in cases of alleged violation of domestic access and benefit-sharing legislation or regulatory requirements referred to in paragraph 1 above.

Article

16**COMPLIANCE WITH DOMESTIC LEGISLATION OR
REGULATORY REQUIREMENTS ON ACCESS AND BENEFIT-
SHARING FOR TRADITIONAL KNOWLEDGE
ASSOCIATED WITH GENETIC RESOURCES**

1. Each Party shall take appropriate, effective and proportionate legislative, administrative or policy measures, as appropriate, to provide that traditional knowledge associated with genetic resources utilized within their jurisdiction has been accessed in accordance with prior informed consent or approval and involvement of indigenous and local communities and that mutually agreed terms have been established, as required by domestic access and benefit-sharing legislation or regulatory requirements of the other Party where such indigenous and local communities are located.
2. Each Party shall take appropriate, effective and proportionate measures to address situations of non-compliance with measures adopted in accordance with paragraph 1 above.
3. Parties shall, as far as possible and as appropriate, cooperate in cases of alleged violation of domestic access and benefit-sharing legislation or regulatory requirements referred to in paragraph 1 above.

Article

17**MONITORING THE UTILIZATION OF GENETIC RESOURCES**

1. To support compliance, each Party shall take measures, as appropriate, to monitor and to enhance transparency about the utilization of genetic resources. Such measures shall include:
  - (a) The designation of one or more checkpoints, as follows:
    - (i) Designated checkpoints would collect or receive, as appropriate, relevant information related to prior informed consent, to the source of the genetic resource, to the establishment of mutually agreed terms, and/or to the utilization of genetic resources, as appropriate;
    - (ii) Each Party shall, as appropriate and depending on the particular characteristics of a designated checkpoint, require users of genetic resources to provide the information specified in the above paragraph at a designated checkpoint. Each Party shall take appropriate, effective and proportionate measures to address situations of non-compliance;
    - (iii) Such information, including from internationally recognized certificates of compliance where they are available, will, without prejudice to the protection of confidential information, be provided to relevant national authorities, to the Party providing prior informed consent and to the Access and Benefit-sharing Clearing-House, as appropriate;
    - (iv) Checkpoints must be effective and should have functions relevant to implementation of this subparagraph (a). They should be relevant to the utilization of genetic resources, or to the collection of relevant information at, *inter alia*, any stage of research, development, innovation, pre-commercialization or commercialization.
  - (b) Encouraging users and providers of genetic resources to include provisions in mutually agreed terms to share information on the implementation of such terms, including through reporting requirements; and
  - (c) Encouraging the use of cost-effective communication tools and systems.
2. A permit or its equivalent issued in accordance with Article 6, paragraph 3 (e) and made available to the Access and Benefit-sharing Clearing-House, shall constitute an internationally recognized certificate of compliance.
3. An internationally recognized certificate of compliance shall serve as evidence that the genetic resource which it covers has been accessed in accordance with prior informed consent and that mutually agreed terms have been established, as required

by the domestic access and benefit-sharing legislation or regulatory requirements of the Party providing prior informed consent.

4. The internationally recognized certificate of compliance shall contain the following minimum information when it is not confidential:

- (a) Issuing authority;
- (b) Date of issuance;
- (c) The provider;
- (d) Unique identifier of the certificate;
- (e) The person or entity to whom prior informed consent was granted;
- (f) Subject-matter or genetic resources covered by the certificate;
- (g) Confirmation that mutually agreed terms were established;
- (h) Confirmation that prior informed consent was obtained; and
- (i) Commercial and/or non-commercial use.

Article

18

COMPLIANCE WITH MUTUALLY AGREED TERMS

1. In the implementation of Article 6, paragraph 3 (g) (i) and Article 7, each Party shall encourage providers and users of genetic resources and/or traditional knowledge associated with genetic resources to include provisions in mutually agreed terms to cover, where appropriate, dispute resolution including:
  - (a) The jurisdiction to which they will subject any dispute resolution processes;
  - (b) The applicable law; and/or
  - (c) Options for alternative dispute resolution, such as mediation or arbitration.
2. Each Party shall ensure that an opportunity to seek recourse is available under their legal systems, consistent with applicable jurisdictional requirements, in cases of disputes arising from mutually agreed terms.
3. Each Party shall take effective measures, as appropriate, regarding:
  - (a) Access to justice; and
  - (b) The utilization of mechanisms regarding mutual recognition and enforcement of foreign judgments and arbitral awards.
4. The effectiveness of this article shall be reviewed by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol in accordance with Article 31 of this Protocol.

Article

19

MODEL CONTRACTUAL CLAUSES

1. Each Party shall encourage, as appropriate, the development, update and use of sectoral and cross-sectoral model contractual clauses for mutually agreed terms.
2. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall periodically take stock of the use of sectoral and cross-sectoral model contractual clauses.

Article

20

CODES OF CONDUCT, GUIDELINES AND BEST PRACTICES AND/OR STANDARDS

1. Each Party shall encourage, as appropriate, the development, update and use of voluntary codes of conduct, guidelines and best practices and/or standards in relation to access and benefit-sharing.
2. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall periodically take stock of the use of voluntary codes of conduct, guidelines and best practices and/or standards and consider the adoption of specific codes of conduct, guidelines and best practices and/or standards.

Article

21

AWARENESS-RAISING

- Each Party shall take measures to raise awareness of the importance of genetic resources and traditional knowledge associated with genetic resources, and related access and benefit-sharing issues. Such measures may include, *inter alia*:
- (a) Promotion of this Protocol, including its objective;
  - (b) Organization of meetings of indigenous and local communities and relevant stakeholders;
  - (c) Establishment and maintenance of a help desk for indigenous and local communities and relevant stakeholders;
  - (d) Information dissemination through a national clearing-house;

- (c) Promotion of voluntary codes of conduct, guidelines and best practices and/or standards in consultation with indigenous and local communities and relevant stakeholders;
- (f) Promotion of, as appropriate, domestic, regional and international exchanges of experience;
- (g) Education and training of users and providers of genetic resources and traditional knowledge associated with genetic resources about their access and benefit-sharing obligations;
- (h) Involvement of indigenous and local communities and relevant stakeholders in the implementation of this Protocol; and
- (i) Awareness-raising of community protocols and procedures of indigenous and local communities.

Article

22 CAPACITY

1. The Parties shall cooperate in the capacity-building, capacity development and strengthening of human resources and institutional capacities to effectively implement this Protocol in developing country Parties, in particular the least developed countries and small island developing States among them, and Parties with economies in transition, including through existing global, regional, subregional and national institutions and organizations. In this context, Parties should facilitate the involvement of indigenous and local communities and relevant stakeholders, including non-governmental organizations and the private sector.
2. The need of developing country Parties, in particular the least developed countries and small island developing States among them, and Parties with economies in transition for financial resources in accordance with the relevant provisions of the Convention shall be taken fully into account for capacity-building and development to implement this Protocol.
3. As a basis for appropriate measures in relation to the implementation of this Protocol, developing country Parties, in particular the least developed countries and small island developing States among them, and Parties with economies in transition should identify their national capacity needs and priorities through national capacity self-assessments. In doing so, such Parties should support the capacity needs and priorities of indigenous and local communities and relevant stakeholders, as identified by them, emphasizing the capacity needs and priorities of women.

4. In support of the implementation of this Protocol, capacity-building and development may address, *inter alia*, the following key areas:
  - (a) Capacity to implement, and to comply with the obligations of, this Protocol;
  - (b) Capacity to negotiate mutually agreed terms;
  - (c) Capacity to develop, implement and enforce domestic legislative, administrative or policy measures on access and benefit-sharing, and
  - (d) Capacity of countries to develop their endogenous research capabilities to add value to their own genetic resources.
5. Measures in accordance with paragraphs 1 to 4 above may include, *inter alia*:
  - (a) Legal and institutional development;
  - (b) Promotion of equity and fairness in negotiations, such as training to negotiate mutually agreed terms;
  - (c) The monitoring and enforcement of compliance;
  - (d) Employment of best available communication tools and Internet-based systems for access and benefit-sharing activities;
  - (e) Development and use of valuation methods;
  - (f) Bioprospecting, associated research and taxonomic studies;
  - (g) Technology transfer, and infrastructure and technical capacity to make such technology transfer sustainable;
  - (h) Enhancement of the contribution of access and benefit-sharing activities to the conservation of biological diversity and the sustainable use of its components;
  - (i) Special measures to increase the capacity of relevant stakeholders in relation to access and benefit-sharing; and
  - (j) Special measures to increase the capacity of indigenous and local communities with emphasis on enhancing the capacity of women within those communities in relation to access to genetic resources and/or traditional knowledge associated with genetic resources.
6. Information on capacity-building and development initiatives at national, regional and international levels, undertaken in accordance with paragraphs 1 to 5 above, should be provided to the Access and Benefit-sharing Clearing-House with a view to promoting synergy and coordination on capacity-building and development for access and benefit-sharing.

Article

23**TECHNOLOGY TRANSFER, COLLABORATION
AND COOPERATION**

In accordance with Articles 15, 16, 18 and 19 of the Convention, the Parties shall collaborate and cooperate in technical and scientific research and development programmes, including biotechnological research activities, as a means to achieve the objective of this Protocol. The Parties undertake to promote and encourage access to technology by, and transfer of technology to, developing country Parties, in particular the least developed countries and small island developing States among them, and Parties with economies in transition, in order to enable the development and strengthening of a sound and viable technological and scientific base for the attainment of the objectives of the Convention and this Protocol. Where possible and appropriate such collaborative activities shall take place in and with a Party or the Parties providing genetic resources that is the country or are the countries of origin of such resources or a Party or Parties that have acquired the genetic resources in accordance with the Convention.

Article

24**NON-PARTIES**

The Parties shall encourage non-Parties to adhere to this Protocol and to contribute appropriate information to the Access and Benefit-sharing Clearing-House.

Article

25**FINANCIAL MECHANISM AND RESOURCES**

1. In considering financial resources for the implementation of this Protocol, the Parties shall take into account the provisions of Article 20 of the Convention.
2. The financial mechanism of the Convention shall be the financial mechanism for this Protocol.
3. Regarding the capacity-building and development referred to in Article 22 of this Protocol, the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol, in providing guidance with respect to the financial mechanism referred to in paragraph 2 above, for consideration by the Conference of the Parties, shall take into account the need of developing country Parties, in particular the least developed countries and small island developing States among them, and of Parties

with economies in transition, for financial resources, as well as the capacity needs and priorities of indigenous and local communities, including women within these communities.

4. In the context of paragraph 1 above, the Parties shall also take into account the needs of the developing country Parties, in particular the least developed countries and small island developing States among them, and of the Parties with economies in transition, in their efforts to identify and implement their capacity-building and development requirements for the purposes of the implementation of this Protocol.
5. The guidance to the financial mechanism of the Convention in relevant decisions of the Conference of the Parties, including those agreed before the adoption of this Protocol, shall apply, *mutatis mutandis*, to the provisions of this Article.
6. The developed country Parties may also provide, and the developing country Parties and the Parties with economies in transition avail themselves of, financial and other resources for the implementation of the provisions of this Protocol through bilateral, regional and multilateral channels.

Article

26**CONFERENCE OF THE PARTIES SERVING AS THE
MEETING OF THE PARTIES TO THIS PROTOCOL**

1. The Conference of the Parties shall serve as the meeting of the Parties to this Protocol.
2. Parties to the Convention that are not Parties to this Protocol may participate as observers in the proceedings of any meeting of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol. When the Conference of the Parties serves as the meeting of the Parties to this Protocol, decisions under this Protocol shall be taken only by those that are Parties to it.
3. When the Conference of the Parties serves as the meeting of the Parties to this Protocol, any member of the Bureau of the Conference of the Parties representing a Party to the Convention but, at that time, not a Party to this Protocol, shall be substituted by a member to be elected by and from among the Parties to this Protocol.
4. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall keep under regular review the implementation of this Protocol and shall make, within its mandate, the decisions necessary to promote its effective implementation. It shall perform the functions assigned to it by this Protocol and shall:

- (a) Make recommendations on any matters necessary for the implementation of this Protocol;
- (b) Establish such subsidiary bodies as are deemed necessary for the implementation of this Protocol;
- (c) Seek and utilize, where appropriate, the services and cooperation of, and information provided by, competent international organizations and intergovernmental and non-governmental bodies;
- (d) Establish the form and the intervals for transmitting the information to be submitted in accordance with Article 29 of this Protocol and consider such information as well as reports submitted by any subsidiary body;
- (e) Consider and adopt, as required, amendments to this Protocol and its Annex, as well as any additional annexes to this Protocol, that are deemed necessary for the implementation of this Protocol; and
- (f) Exercise such other functions as may be required for the implementation of this Protocol.
5. The rules of procedure of the Conference of the Parties and financial rules of the Convention shall be applied, *mutatis mutandis*, under this Protocol, except as may be otherwise decided by consensus by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol.
6. The first meeting of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall be convened by the Secretariat and held concurrently with the first meeting of the Conference of the Parties that is scheduled after the date of the entry into force of this Protocol. Subsequent ordinary meetings of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall be held concurrently with ordinary meetings of the Conference of the Parties, unless otherwise decided by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol.
7. Extraordinary meetings of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall be held at such other times as may be deemed necessary by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol, or at the written request of any Party, provided that, within six months of the request being communicated to the Parties by the Secretariat, it is supported by at least one third of the Parties.
8. The United Nations, its specialized agencies and the International Atomic Energy Agency, as well as any State member thereof or observers thereto not party to the Convention, may be represented as observers at meetings of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol. Any body or agency, whether national or international, governmental or non-governmental, that is qualified in matters covered by this Protocol and that has informed the Secretariat

of its wish to be represented at a meeting of the Conference of the Parties serving as a meeting of the Parties to this Protocol as an observer, may be so admitted, unless at least one third of the Parties present object. Except as otherwise provided in this Article, the admission and participation of observers shall be subject to the rules of procedure, as referred to in paragraph 5 above.

Article

27**SUBSIDIARY BODIES**

1. Any subsidiary body established by or under the Convention may serve this Protocol, including upon a decision of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol. Any such decision shall specify the tasks to be undertaken.
2. Parties to the Convention that are not Parties to this Protocol may participate as observers in the proceedings of any meeting of any such subsidiary bodies. When a subsidiary body of the Convention serves as a subsidiary body to this Protocol, decisions under this Protocol shall be taken only by Parties to this Protocol.
3. When a subsidiary body of the Convention exercises its functions with regard to matters concerning this Protocol, any member of the bureau of that subsidiary body representing a Party to the Convention but, at that time, not a Party to this Protocol, shall be substituted by a member to be elected by and from among the Parties to this Protocol.

Article

28**SECRETARIAT**

1. The Secretariat established by Article 24 of the Convention shall serve as the secretariat to this Protocol.
2. Article 24, paragraph 1, of the Convention on the functions of the Secretariat shall apply, *mutatis mutandis*, to this Protocol.
3. To the extent that they are distinct, the costs of the secretariat services for this Protocol shall be met by the Parties hereto. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall, at its first meeting, decide on the necessary budgetary arrangements to this end.

Article
29**MONITORING AND REPORTING**

Each Party shall monitor the implementation of its obligations under this Protocol, and shall, at intervals and in the format to be determined by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol, report to the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol on measures that it has taken to implement this Protocol.

Article
30**PROCEDURES AND MECHANISMS TO PROMOTE COMPLIANCE WITH THIS PROTOCOL**

The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall, at its first meeting, consider and approve cooperative procedures and institutional mechanisms to promote compliance with the provisions of this Protocol and to address cases of non-compliance. These procedures and mechanisms shall include provisions to offer advice or assistance, where appropriate. They shall be separate from, and without prejudice to, the dispute settlement procedures and mechanisms under Article 27 of the Convention.

Article
31**ASSESSMENT AND REVIEW**

The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall undertake, four years after the entry into force of this Protocol and thereafter at intervals determined by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol, an evaluation of the effectiveness of this Protocol.

Article
32**SIGNATURE**

This Protocol shall be open for signature by Parties to the Convention at the United Nations Headquarters in New York, from 2 February 2011 to 1 February 2012.

Article
33**ENTRY INTO FORCE**

1. This Protocol shall enter into force on the ninetieth day after the date of deposit of the fiftieth instrument of ratification, acceptance, approval or accession by States or regional economic integration organizations that are Parties to the Convention.
2. This Protocol shall enter into force for a State or regional economic integration organization that ratifies, accepts or approves this Protocol or accedes thereto after the deposit of the fiftieth instrument as referred to in paragraph 1 above, on the ninetieth day after the date on which that State or regional economic integration organization deposits its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, or on the date on which the Convention enters into force for that State or regional economic integration organization, whichever shall be the later.
3. For the purposes of paragraphs 1 and 2 above, any instrument deposited by a regional economic integration organization shall not be counted as additional to those deposited by member States of such organization.

Article
34**RESERVATIONS**

No reservations may be made to this Protocol.

Article
35**WITHDRAWAL**

1. At any time after two years from the date on which this Protocol has entered into force for a Party, that Party may withdraw from this Protocol by giving written notification to the Depositary.
2. Any such withdrawal shall take place upon expiry of one year after the date of its receipt by the Depositary, or on such later date as may be specified in the notification of the withdrawal.

Article

36**AUTHENTIC TEXTS**

The original of this Protocol, of which the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorized to that effect, have signed this Protocol on the dates indicated.

DONE at Nagoya on this twenty-ninth day of October, two thousand and ten.

Annex

MONETARY AND NON-MONETARY BENEFITS

1. Monetary benefits may include, but not be limited to:
  - (a) Access fees/fee per sample collected or otherwise acquired;
  - (b) Up-front payments;
  - (c) Milestone payments;
  - (d) Payment of royalties;
  - (e) Licence fees in case of commercialization;
  - (f) Special fees to be paid to trust funds supporting conservation and sustainable use of biodiversity;
  - (g) Salaries and preferential terms where mutually agreed;
  - (h) Research funding;
  - (i) Joint ventures;
  - (j) Joint ownership of relevant intellectual property rights.
2. Non-monetary benefits may include, but not be limited to:
  - (a) Sharing of research and development results;
  - (b) Collaboration, cooperation and contribution in scientific research and development programmes, particularly biotechnological research activities, where possible in the Party providing genetic resources;

- (c) Participation in product development;
- (d) Collaboration, cooperation and contribution in education and trainings;
- (e) Admittance to *ex situ* facilities of genetic resources and to databases;
- (f) Transfer to the provider of the genetic resources of knowledge and technology under fair and most favourable terms, including on concessional and preferential terms where agreed, in particular, knowledge and technology that make use of genetic resources, including biotechnology, or that are relevant to the conservation and sustainable utilization of biological diversity;
- (g) Strengthening capacities for technology transfer;
- (h) Institutional capacity-building;
- (i) Human and material resources to strengthen the capacities for the administration and enforcement of access regulations;
- (j) Training related to genetic resources with the full participation of countries providing genetic resources, and where possible, in such countries;
- (k) Access to scientific information relevant to conservation and sustainable use of biological diversity, including biological inventories and taxonomic studies;
- (l) Contributions to the local economy;
- (m) Research directed towards priority needs, such as health and food security, taking into account domestic uses of genetic resources in the Party providing genetic resources;
- (n) Institutional and professional relationships that can arise from an access and benefit-sharing agreement and subsequent collaborative activities;
- (o) Food and livelihood security benefits;
- (p) Social recognition;
- (q) Joint ownership of relevant intellectual property rights.

ประเด็นสาระสำคัญของพิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์
ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม
(Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of
Benefits Arising from their Utilization to the Convention on Biological Diversity)

(รับรองโดย สมัชชาภาคีอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ในการประชุมสมัยที่ ๑๐
เมื่อวันที่ ๑๘-๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๓ ณ เมืองนาโงยา ประเทศญี่ปุ่น)

พิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้
ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม มีทั้งสิ้น ๓๐ มาตรา พร้อมทั้งส่วนนำ โดยมีองค์ประกอบหลัก
แบ่งได้เป็น ๓ ส่วน ได้แก่ ข้อกำหนดทั่วไป (มาตรา ๑-๓ bis) ข้อกำหนดหลัก (มาตรา ๔-๑๘ bis) และข้อกำหนดสนับสนุน
(มาตรา ๑๘ ter-๓๐) พร้อมเอกสารแนบท้าย (annex) ในเรื่องผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน โดยมีประเด็น
สาระสำคัญในเรื่องต่างๆ ดังนี้

๑. ส่วนนำ	กล่าวถึงความจำเป็นและหลักการสำคัญที่ใช้ในพิธีสาร
ความเป็นมา	เป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ที่ให้มี การแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม และ สนับสนุนการดำเนินการตามข้อกำหนดในเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ของ อนุสัญญาฯ อย่างมีประสิทธิภาพ
หลักการสำคัญ	<ul style="list-style-type: none"> • สิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากรธรรมชาติ • การถ่ายทอดเทคโนโลยีและความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการวิจัยและ นวัตกรรมในการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรพันธุกรรม • การสร้างความตระหนักและแรงจูงใจในเรื่องมูลค่าของระบบนิเวศ • เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษในเรื่องการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลาย ทางชีวภาพอย่างยั่งยืน การขจัดความยากจน และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม • ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม • ความแน่นอนทางกฎหมาย • ความเท่าเทียมในการเจรจาต่อรอง • บทบาทและการมีส่วนร่วมของสตรีในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

๑. ส่วนนำ กล่าวถึงความเป็นมาและหลักการสำคัญที่ใช้ในพิธีสารฯ	
	<ul style="list-style-type: none"> ● การแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานการณ์ข้ามแดน และในกรณีที่ไม่มีการแจ้งขออนุญาต (Prior Informed Consent - PIC) ● ความสัมพันธ์ที่แยกส่วนกันไม่ได้ระหว่างทรัพยากรพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ● สิทธิของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะในการระบุผู้ถือครองภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน ● ดำเนินการโดยคำนึงถึง<ul style="list-style-type: none"> ○ ความสำคัญของทรัพยากรพันธุกรรมต่อความมั่นคงทางอาหาร สุขอนามัยของมนุษย์ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และการปรับตัวและลดผลกระทบของเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ○ ลักษณะเฉพาะของความหลากหลายทางชีวภาพทางการเกษตร และทรัพยากรพันธุกรรมเพื่ออาหารและการเกษตร โดยเฉพาะระบบพหุภาคีในเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ภายใต้สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGRFA) ○ ข้อบังคับขององค์การอนามัยโลกและการให้หลักประกันในการเข้าถึงเชื้อโรคในมนุษย์เพื่อเตรียมพร้อมในสถานการณ์ฉุกเฉิน ○ งานในองค์การระหว่างประเทศและเครื่องมือระหว่างประเทศอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ ○ ความแตกต่างของสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรม โดยเฉพาะในส่วนที่บ่งชี้ถึงมรดกทางวัฒนธรรม

๒. ข้อกำหนดทั่วไป (มาตรา ๑-๓ bis)	
วัตถุประสงค์ (มาตรา ๑)	แบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม รวมถึงโดย การเข้าถึงและการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงสิทธิเหนือ ทรัพยากรและเทคโนโลยีนั้นและโดยการให้เงินทุนสนับสนุนอย่างเหมาะสม ซึ่งสนับสนุน การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและใช้ประโยชน์องค์ประกอบของความหลากหลาย ทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

๒. ข้อกำหนดทั่วไป (มาตรา ๑-๓ bis)	
ขอบเขต (มาตรา ๓)	ใช้กับทรัพยากรพันธุกรรมภายในขอบเขตของมาตรา ๑๕ ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิภาคที่ก่อตั้งขึ้นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมและความรู้นั้น
ความสัมพันธ์กับ ความตกลงและ เครื่องมือระหว่าง ประเทศ (มาตรา ๓ bis)	<ul style="list-style-type: none"> • บทบัญญัติของพิธีสารฯ จักไม่มีผลต่อสิทธิและข้อผูกพันของภาคีใด อันเกิดจากความตกลงระหว่างประเทศที่มีอยู่แล้ว ยกเว้นในกรณีที่ใช้สิทธิและข้อผูกพันเหล่านั้น เป็นผลให้เกิดความเสียหายร้ายแรงหรือคุกคามต่อความหลากหลายทางชีวภาพ • พิธีสารจะต้องไม่ปิดกั้นการพัฒนาและดำเนินการตามความตกลงระหว่างประเทศอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมถึงที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์เป็นการเฉพาะ หากเป็นไปโดยสนับสนุนและไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ และพิธีสารฯ • พิธีสารนี้จะต้องดำเนินการโดยสนับสนุนซึ่งกันและกันกับเครื่องมือระหว่างประเทศอื่นที่เกี่ยวข้อง และควรให้ความสำคัญกับความมีประโยชน์และความเกี่ยวข้องของงานหรือวิธีปฏิบัติที่กำลังดำเนินอยู่ภายใต้เครื่องมือและองค์กระระหว่างประเทศนั้น หากเป็นไปโดยสนับสนุนและไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ และพิธีสารฯ • พิธีสารนี้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการตามข้อกำหนดเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ของอนุสัญญาฯ และไม่ครอบคลุมภาคีของเครื่องมือระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์เป็นการเฉพาะ หากเครื่องมือระหว่างประเทศนั้นเป็นไปโดยสนับสนุนและไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ และพิธีสารฯ

๒. ข้อกำหนดหลัก (มาตรา ๔-๑๘ bis)	
การแบ่งปัน ผลประโยชน์อย่างเท่า เทียมและยุติธรรม (มาตรา ๔)	<ul style="list-style-type: none"> • ให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรม รวมถึงการประยุกต์ใช้ ต่อเนื่องและการพาณิชย์ อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม กับภาคีผู้ให้ที่เป็นประเทศต้นกำเนิดหรือประเทศที่ได้รับทรัพยากรพันธุกรรมตามข้อกำหนดของอนุสัญญาฯ ซึ่งการแบ่งปันผลประโยชน์นั้น จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (Mutually Agreed

<p>๒. ข้อกำหนดหลัก (มาตรา ๔๘๘ bis)</p>	<p>Terms-MAT) โดยประเทศภาคีจะต้องดำเนินมาตรการทางกฎหมาย บริหารจัดการ หรือ นโยบาย ตามความเหมาะสม เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกำหนดข้างต้น</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ประเทศภาคีจะต้องดำเนินมาตรการทางกฎหมาย บริหารจัดการ หรือนโยบาย โดยมุ่งหมายที่จะให้หลักประกันว่า ผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถือครองโดยชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับ กฎหมายภายในเกี่ยวกับสิทธิของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่นเหนือทรัพยากร พันธุกรรม มีการแบ่งปันกับชุมชนที่เกี่ยวข้องอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม ตามเงื่อนไขที่ เห็นชอบร่วมกัน (MAT) ● ผลประโยชน์อาจรวมถึงรายการผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินตาม เอกสารแนบท้าย
<p>การเข้าถึงทรัพยากร พันธุกรรม (มาตรา ๕ และ ๕ bis)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● โดยเน้นย้ำถึงสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากรพันธุกรรม และเป็นไปตามกฎหมายหรือ เงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศ การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมโดยการใช้ประโยชน์ จะต้องเป็นไปตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (Prior Informed Consent-PIC) ของ ภาคีผู้ให้ที่เป็นประเทศต้นกำเนิดหรือประเทศที่ได้รับทรัพยากรพันธุกรรมตามข้อกำหนด ของอนุสัญญา หากไม่ได้กำหนดให้เป็นอย่างอื่นโดยประเทศภาคีนั้น เพื่อให้เป็นไปตาม ข้อกำหนดข้างต้น ประเทศภาคีจะต้องดำเนินมาตรการทางกฎหมาย บริหารจัดการ หรือ นโยบาย ที่จำเป็น ตามความเหมาะสม เพื่อทำให้เกิด<ul style="list-style-type: none"> ○ ความแน่นอนทางกฎหมาย ความชัดเจน และความโปร่งใสของกฎหมายและ เงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเกี่ยวกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ ○ กฎและกระบวนการในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมที่มีความเท่าเทียม และไม่เป็นไปโดยไร้เหตุผล ○ มีข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการในการขออนุญาตเข้าถึง ○ มีข้อตัดสินใจที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนและโปร่งใสโดยหน่วยงาน ผู้รับผิดชอบภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ○ การออกใบอนุญาตเพื่อเป็นหลักฐานการให้อนุญาตและการจัดทำเงื่อนไขที่ เห็นชอบร่วมกัน (MAT) และประกาศไว้ในกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการ เข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์

<p>๒. ข้อกำหนดหลัก (มาตรา ๔-๑๘ bis)</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> ○ เมื่อเป็นไปได้และเป็นไปตามกฎหมายภายในประเทศ ดั้งเดิมและ/หรือ ขั้นตอนสำหรับความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) หรือการเห็นชอบและการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้อง (approval and involvement) ของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น สำหรับการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม ○ จัดทำกฎระเบียบและกระบวนการในการกำหนดให้มีและจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) โดยจะต้องจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรและอาจประกอบด้วยเงื่อนไขใน<ul style="list-style-type: none"> - การระงับข้อพิพาท - การแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งรวมถึงที่สัมพันธ์กับสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา - การใช้ต่อเนื่องโดยบุคคลที่สาม ถ้ามี และ - การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์การใช้ ถ้ามี ● ประเทศภาคีจะต้องดำเนินการตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับกฎหมายภายใน โดยมีเป้าหมายที่จะให้หลักประกันว่า<ul style="list-style-type: none"> ○ การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมได้รับความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) หรือความเห็นชอบและการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้อง (approval and involvement) จากชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น เมื่อชุมชนนั้นมีสิทธิที่จะดำเนินการให้อนุญาตเข้าถึงทรัพยากรนั้น ○ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมที่ถือครองโดยชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น มีการเข้าถึงตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) หรือความเห็นชอบและการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้อง (approval and involvement) จากชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น และมีการจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT)
<p>ข้อพิจารณาพิเศษ (มาตรา ๖)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● กำหนดข้อพิจารณาในการจัดทำและดำเนินการตามกฎหมายและเงื่อนไขข้อบังคับเกี่ยวกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ ให้ภาคีจะต้อง<ul style="list-style-type: none"> ○ สร้างเงื่อนไขที่ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยที่มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งรวมถึงมาตรการที่ง่ายสำหรับการเข้าถึงที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในเชิงพาณิชย์ โดยคำนึงถึงความจำเป็นในการระบุการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์การใช้

๕. ข้อกำหนดหลัก (มาตรา ๔-๑๘ bis)	
	<ul style="list-style-type: none"> ○ ให้ความสำคัญกับสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งรวมถึงสถานการณ์ที่มีการคุกคามหรือมีอันตรายต่อสุขอนามัยของมนุษย์ สัตว์ หรือพืช ตามที่กำหนดไว้ในระดับประเทศ และระหว่างประเทศ โดยให้ภาคีอาจพิจารณาความจำเป็นสำหรับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและยุติธรรมอย่างเร่งด่วนสำหรับการใช้ทรัพยากรนั้น รวมถึงการเข้าถึงการรักษาในราคาถูกลงสำหรับผู้ที่ต้องการ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ○ พิจารณาความสำคัญแก่ทรัพยากรพันธุกรรมเพื่ออาหารและการเกษตรและบทบาทพิเศษต่อความมั่นคงทางอาหาร
ความสำคัญของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน (มาตรา ๗)	สนับสนุนให้ใช้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน
กลไกการแบ่งปันผลประโยชน์พหุภาคีระดับโลก (มาตรา ๗ bis)	ภาคีจะต้องพิจารณาความจำเป็นและวิธีการสำหรับกลไกการแบ่งปันผลประโยชน์พหุภาคีระดับโลก เพื่อจัดการกับผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ข้ามแดน (transboundary) หรือที่ไม่สามารถให้อนุญาตตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) ได้ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมผ่านทางกลไกนี้จะต้องนำไปใช้ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนในระดับโลก
ความร่วมมือในกรณีข้ามแดน (transboundary) (มาตรา ๘)	ความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินงานตามพิธีสารฯ โดยการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น ในกรณีที่ทรัพยากรพันธุกรรม (<i>in situ</i>) พบได้ในหลายประเทศ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมนั้นเป็นของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือมากกว่าในหลายประเทศ

๒. ข้อกำหนดหลัก (มาตรา ๔๑๘ bis)	
ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม (มาตรา ๗)	<ul style="list-style-type: none"> ● กำหนดให้มีการพิจารณากฎหมายจารีตประเพณีของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น ขั้นตอนและวิถีปฏิบัติของชุมชน ในการดำเนินการที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรม โดยสอดคล้องกับกฎหมายภายในประเทศ ตามความเหมาะสม ● ประเทศภาคีจะต้องจัดทำกลไก โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพันธุกรรมในเรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ แก่ผู้ที่คาดว่าจะเป็นผู้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรม รวมถึงมาตรการที่เผยแพร่ผ่านทางกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ ● ประเทศภาคีจะต้องสนับสนุน ตามความเหมาะสม ในการจัดทำ โดยชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น รวมถึงผู้หญิงในชุมชน วิถีปฏิบัติของชุมชนในเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ ข้อกำหนดขั้นต่ำสำหรับเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) และข้อความตัวอย่างในสัญญาการแบ่งปันผลประโยชน์ ● การดำเนินการตามพิธีสารจะต้องไม่จำกัดการใช้และการแลกเปลี่ยนตามธรรมเนียมประเพณี ซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ภายในและระหว่างชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา
กลไกการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ (มาตรา ๑๑)	<ul style="list-style-type: none"> ● จัดตั้งกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ เป็นส่วนหนึ่งของกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของอนุสัญญา ● กำหนดข้อมูลในกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์<ul style="list-style-type: none"> ○ ข้อมูลที่จะต้องใส่ ได้แก่<ul style="list-style-type: none"> — มาตรการทางกฎหมาย บริหารจัดการ และนโยบายที่เกี่ยวกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ — ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานกลางและหน่วยงานการระดับประเทศ — ใบอนุญาตที่ออกให้เมื่อมีการเข้าถึงเพื่อเป็นหลักฐานการให้อนุญาตและการจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT)

<p>๒. ข้อกำหนดหลัก (มาตรา ๔๘๘ bis)</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> ○ ข้อมูลเพิ่มเติมที่อาจใส่ไว้ ถ้ามีและเหมาะสม ได้แก่<ul style="list-style-type: none"> — หน่วยงานรับผิดชอบของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง — ข้อความตัวอย่างในสัญญา — วิธีการและเครื่องมือที่ได้รับการพัฒนาเพื่อติดตามตรวจสอบทรัพยากรพันธุกรรม — ข้อถือปฏิบัติและวิธีปฏิบัติที่ดีเลิศ (best practice)
<p>➤ การปฏิบัติตามกฎหมายหรือเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเกี่ยวกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ (มาตรา ๑๒ และ ๑๒ bis)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● กำหนดให้ประเทศภาคีจะต้อง<ul style="list-style-type: none"> ○ ดำเนินมาตรการทางกฎหมาย บริหารจัดการ และนโยบายที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และสัมพันธ์กัน เพื่อให้ทรัพยากรพันธุกรรมที่มีการใช้ภายใต้ขอบเขตอำนาจ มีการเข้าถึงที่เป็นไปตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) และได้มีการจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ของประเทศภาคีอื่น ○ ดำเนินมาตรการทางกฎหมาย บริหารจัดการ และนโยบายที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และสัมพันธ์กัน เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมที่มีการใช้ภายใต้ขอบเขตอำนาจ มีการเข้าถึงที่เป็นไปตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) หรือความเห็นชอบและมีส่วนเกี่ยวข้อง (approval and involvement) ของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น และได้มีการจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ของประเทศภาคีอื่นที่เป็นที่อยู่ของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น ○ ดำเนินมาตรการที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และสัมพันธ์กัน เพื่อจัดการกับกรณีของการไม่ปฏิบัติตาม (non-compliance) มาตรการที่ได้รับการรับรองนั้น ○ ร่วมมือกันดำเนินการ ตามความเหมาะสมและเท่าที่เป็นไปได้ ในกรณีของการละเมิดกฎหมายหรือเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์

๒. ข้อกำหนดหลัก (มาตรา ๔-๑๘ bis)	
<p>➤ การติดตามตรวจสอบการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรม (มาตรา ๑๗)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● กำหนดให้ประเทศภาคีจะต้องดำเนินการตามความเหมาะสม เพื่อติดตามตรวจสอบ และเพิ่มพูนความโปร่งใสเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรม เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตาม มาตรการดังกล่าวจะต้องรวมถึง<ul style="list-style-type: none"> ○ การกำหนดจุดตรวจสอบ (check point) หนึ่งแห่งหรือมากกว่า ดังนี้<ul style="list-style-type: none"> — จุดตรวจสอบที่กำหนดอาจจะรวบรวมหรือได้รับ ตามความเหมาะสม ข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่สัมพันธ์กับความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) แหล่งที่มาของทรัพยากรพันธุกรรม การจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) และ/หรือ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรม ตามความเหมาะสม — ภาคีจะต้องดำเนินการ ตามความเหมาะสมและลักษณะเฉพาะของจุดตรวจสอบที่กำหนด กำหนดให้ผู้ให้ทรัพยากรพันธุกรรมให้ข้อมูลตามที่ระบุไว้ ที่จุดตรวจสอบที่กำหนด โดยจะต้องดำเนินการที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และสัมพันธ์กัน เพื่อจัดการกับกรณีของการไม่ปฏิบัติตาม (non-compliance) — จะต้องให้ข้อมูล รวมถึงจากเอกสารรับรองที่ได้รับการยอมรับในระดับระหว่างประเทศ เมื่อมีอยู่ แก่หน่วยงานผู้ที่มีอำนาจที่เกี่ยวข้อง ภาคีผู้ให้อนุญาต และกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ตามความเหมาะสม — จุดตรวจสอบจะต้องมีประสิทธิภาพ และควรมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรพันธุกรรม หรือการเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกขั้นตอนของการวิจัย พัฒนา นวัตกรรม ก่อนการพาณิชย์ และการพาณิชย์ ○ สนับสนุนให้ผู้ให้และผู้ให้ทรัพยากรพันธุกรรมระบุข้อกำหนดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลในการดำเนินการตามเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) ไว้ในเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) รวมถึงไว้ในเงื่อนไขของการรายงาน ○ สนับสนุนให้ใช้เครื่องมือและระบบในการสื่อสารที่คุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ ● ใบอนุญาตหรืออื่นๆ ที่เท่าเทียมกัน ซึ่งออกตามมาตรา ๕ วรรค ๒(d) และเผยแพร่ทางกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ จะใช้เป็นเอกสารรับรองการปฏิบัติตามที่ได้รับการยอมรับในระดับระหว่างประเทศ

๒. ข้อกำหนดหลัก (มาตรา ๔-๑๘ bis)	
	<ul style="list-style-type: none"> ● เอกสารรับรองการปฏิบัติตามที่ได้รับการยอมรับระหว่างประเทศ จะใช้เป็นหลักฐานว่า ทรัพยากรพันธุกรรมนั้นมีการเข้าถึงตามความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า (PIC) และได้มีการจัดทำเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือเงื่อนไขข้อบังคับภายในประเทศเรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ของประเทศภาคีที่เป็นผู้ให้อนุญาต ● กำหนดข้อมูลขั้นต่ำที่ต้องใส่ไว้ในเอกสารรับรองการปฏิบัติตามที่ได้รับการยอมรับระหว่างประเทศ เมื่อข้อมูลนั้นไม่เป็นความลับ ได้แก่<ul style="list-style-type: none"> ○ หน่วยงานที่ออกเอกสารรับรอง ○ วันที่ออกเอกสารรับรอง ○ ผู้ให้ ○ รหัสเฉพาะที่ใช้ในการจำแนกระบุของเอกสารรับรอง ○ บุคคลหรือนิติบุคคลที่ได้รับอนุญาต ○ ประเด็นเนื้อหาหรือทรัพยากรพันธุกรรมที่ครอบคลุมโดยเอกสารรับรอง ○ การยืนยันว่ามีการจัดทำ MAT ○ การยืนยันว่ามีการขออนุญาตตาม PIC ○ การใช้ในเชิงพาณิชย์ และ/หรือไม่เชิงพาณิชย์
<p>➤ การปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) (มาตรา ๑๘)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● การใส่ข้อกำหนดเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทไว้ในเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) ซึ่งรวมถึง<ul style="list-style-type: none"> ○ ขอบเขตอำนาจในการดำเนินการระงับข้อพิพาท ○ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ○ ทางเลือกอื่นๆ ในการระงับข้อพิพาท เช่น การไกล่เกลี่ย และการอนุญาโตตุลาการ ● การให้โอกาสในการใช้สิทธิโต้แย้งในกรณีที่เกิดข้อพิพาทจากเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) ● การดำเนินมาตรการที่มีประสิทธิภาพ ตามความเหมาะสม ในกรณีของ<ul style="list-style-type: none"> ○ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ○ การใช้กลไกในเรื่องการรับรองซึ่งกันและกันและการบังคับใช้คำตัดสินของอนุญาโตตุลาการข้ามประเทศ

๒. ข้อกำหนดหลัก (มาตรา ๔-๑๘ bis)	
ตัวอย่างข้อความตามสัญญา ข้อถือปฏิบัติ (code of conduct) แนวทางและการปฏิบัติ/มาตรฐานที่ดีเลิศ (มาตรา ๑๕-๑๖)	การพัฒนา ปรับปรุง และใช้ตัวอย่างข้อความตามสัญญาของภาคส่วนและข้ามภาคส่วนสำหรับเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT) และข้อถือปฏิบัติ แนวทาง และการปฏิบัติ/มาตรฐาน ที่ดีเลิศ ที่สัมพันธ์กับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ ตามความเหมาะสม
การสร้างความตระหนัก (มาตรา ๑๗)	ดำเนินการมาตรการในการสร้างความตระหนัก อาทิ การเผยแพร่รายละเอียดของพิธีสาร การจัดประชุมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น การจัดตั้ง help desk การเผยแพร่ข้อมูลผ่านทางกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารระดับประเทศ การส่งเสริมให้มีการดำเนินการตามข้อถือปฏิบัติ แนวทาง และการปฏิบัติที่ดีเลิศ การให้การศึกษาระบบเกี่ยวกับข้อผูกพันในเรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ วิถีปฏิบัติและกระบวนการของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ภายในประเทศ ภูมิภาค และระหว่างประเทศ
การเสริมสร้างสมรรถนะ (มาตรา ๑๘)	<ul style="list-style-type: none"> ร่วมมือในการพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะขององค์กรและบุคลากรในการดำเนินงานตามพิธีสารในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุด ที่เป็นหมู่เกาะขนาดเล็ก และที่มีการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจ รวมถึงการดำเนินการผ่านทางสถาบันและองค์กรระดับประเทศ อนุภูมิภาค ภูมิภาค และระดับโลก เน้นย้ำถึงความต้องการทรัพยากรการเงินในการดำเนินการพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะ การระบุความต้องการและลำดับความสำคัญระดับชาติ โดยการประเมินสมรรถนะด้วยตนเอง ให้ประเทศภาคีสันับสนุนการเสริมสร้างสมรรถนะของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น บนพื้นฐานของความต้องการและลำดับความสำคัญที่ระบุไว้โดยชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นที่ความต้องการและลำดับความสำคัญของผู้หญิง

๒. ข้อกำหนดหลัก (มาตรา ๔๔๘ bis)

- กำหนดประเด็นหลักที่ต้องมีการพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะ ได้แก่
  - สมรรถนะในการปฏิบัติตามข้อผูกพันของพิธีสาร
  - สมรรถนะในการเจรจาต่อรองเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกัน (MAT)
  - สมรรถนะในการพัฒนา ดำเนินงาน และบังคับใช้มาตรการทางกฎหมาย บริหารจัดการ และนโยบายภายในประเทศ ด้านการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์
  - สมรรถนะในการพัฒนาความสามารถในการดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ทรัพยากรพันธุกรรมที่เป็นเจ้าของ
- มาตรการเสริมสร้างสมรรถนะ อาทิ
  - การพัฒนากฎหมายและองค์กร
  - การส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมในการเจรจาต่อรอง
  - การติดตามตรวจสอบและการบังคับใช้ให้เกิดการปฏิบัติตาม
  - การใช้เครื่องมือสื่อสารและระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่ดีที่สุดเท่าที่มีในกิจกรรมการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์
  - การพัฒนาและใช้วิธีการประเมินมูลค่า
  - การศึกษาสำรวจ วิจัย และอนุกรมวิธาน
  - การถ่ายทอดเทคโนโลยี และสมรรถนะทางวิชาการและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสร้างความยั่งยืนให้แก่การถ่ายทอดเทคโนโลยี
  - ส่งเสริมให้กิจกรรมการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ส่งผลต่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน
  - มาตรการเฉพาะในการเสริมสร้างสมรรถนะให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง
  - มาตรการเฉพาะในการเสริมสร้างสมรรถนะแก่ชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นที่การเสริมสร้างสมรรถนะของผู้หญิงในชุมชนเหล่านั้น เกี่ยวกับการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม และ/หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม
- เผยแพร่การดำเนินการเสริมสร้างสมรรถนะในระดับชาติ ภูมิภาค และระหว่างประเทศ ไว้ในกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันและการประสานความร่วมมือในการเสริมสร้างสมรรถนะ

๒. ข้อกำหนดหลัก (มาตรา ๔๘ bis)	
ความร่วมมือและการถ่ายทอดเทคโนโลยี (มาตรา ๔๘ bis)	ประเทศภาคีจะต้องร่วมมือในการวิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ รวมถึงกิจกรรมการวิจัยทางเทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการเข้าถึงและถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุด และที่เป็นหมู่เกาะขนาดเล็ก และที่มีการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาและเสริมสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีเหตุผลและสามารถนำไปปฏิบัติได้เพื่อให้บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา และพิธีสารนี้ ซึ่งถ้าเป็นไปได้และเหมาะสม กิจกรรมความร่วมมือนั้นจะต้องเกิดขึ้นในและกับประเทศภาคีผู้ให้ทรัพยากรพันธุกรรมที่เป็นประเทศต้นกำเนิดหรือประเทศที่ได้รับทรัพยากรพันธุกรรมตามข้อกำหนดของอนุสัญญา

๓. ข้อกำหนดสนับสนุน (มาตรา ๔๘ ter-๓๐)	
ประเทศที่มีใช้ภาคี (non-parties) (มาตรา ๔๘ ter)	สนับสนุนให้ประเทศที่มีใช้ภาคีดำเนินการตามพิธีสาร และเผยแพร่ข้อมูลที่เหมาะสมผ่านทางกลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์
กลไกและทรัพยากรการเงิน (มาตรา ๔๙)	<ul style="list-style-type: none"> ใช้กลไกทางการเงินของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ โดยพิจารณาความต้องการทางการเงินของประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุดและที่เป็นหมู่เกาะขนาดเล็ก และที่มีการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจ และความต้องการและลำดับความสำคัญของการเสริมสร้างสมรรถนะของชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและชุมชนท้องถิ่น นำแนวทางเรื่องกลไกทางการเงินที่เป็นข้อมติของสมัชชาภาคีอนุสัญญาฯ มาใช้โดยอนุโลม การสนับสนุนทรัพยากรการเงิน อาจดำเนินการผ่านทางทวีภาคี พหุภาคี และระดับภูมิภาค

๓. ข้อกำหนดสนับสนุน (มาตรา ๑๘ ter-๓๐)	
การประชุมภาคี พิธีสารฯ องค์กรย่อย (subsidiary bodies) และ สำนักงานเลขาธิการ (มาตรา ๒๐-๒๒)	<ul style="list-style-type: none"> ● กำหนดหน้าที่ของสมัชชาภาคีอนุสัญญาฯ ทำหน้าที่เป็นการประชุมภาคีพิธีสารฯ อาทิ ให้ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามพิธีสารฯ การจัดตั้งองค์กรย่อย การพิจารณา และให้การรับรองข้อแก้ไขและเอกสารแนบท้ายของพิธีสารฯ เป็นต้น ● วิธีดำเนินการประชุมให้ใช้วิธีดำเนินการประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาฯ โดยอนุโลม นอกเสียจากว่าที่ประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาฯ ทำหน้าที่เป็นการประชุมภาคีพิธีสารฯ จะมีมติให้เป็นอย่างอื่นโดยเอกฉันท์ ● การประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาฯ ทำหน้าที่เป็นการประชุมภาคีพิธีสารฯ สมัยที่ ๑ ให้จัด โดยสำนักงานเลขาธิการอนุสัญญาฯ พร้อมกับการประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาฯ ที่กำหนดให้มีขึ้นภายหลังพิธีสารฯ นี้มีผลบังคับใช้ การประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาฯ ทำหน้าที่เป็นการประชุมภาคีพิธีสารฯ ให้จัดขึ้นพร้อมกับการประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาฯ นอกเสียจากว่าที่ประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาฯ ทำหน้าที่เป็นการประชุมภาคีพิธีสารฯ จะมีมติให้เป็นอย่างอื่น ● สำนักงานเลขาธิการอนุสัญญาฯ ทำหน้าที่สำนักงานเลขาธิการของพิธีสารฯ โดยมีหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาฯ โดยอนุโลม
ข้อกำหนดสนับสนุน อื่นๆ (มาตรา ๒๓-๓๐)	การติดตามและการรายงาน (มาตรา ๒๓) กลไกและกระบวนการเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามพิธีสาร (มาตรา ๒๔) การทบทวนและการประเมิน (มาตรา ๒๕) การลงนาม (มาตรา ๒๖) การบังคับใช้ (มาตรา ๒๗) การสงวนสิทธิ์ (มาตรา ๒๘) การเพิกถอน (มาตรา ๒๙) ต้นฉบับที่แท้จริง (มาตรา ๓๐)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นางสาววิศนี วัฒนวิชากรกิจ

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2545 นิติศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

นิติกรชำนาญการ กลุ่มกฎหมาย

สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม